حکمت

بسم الله الرحمن الرحیم الحمد لله الذی ... والصلوة والسلام علی ...

قال علی علیه السلام مسکین ابن آدم مکتوم الاجل مکنون العلل محفوظ العمل ...

[illegible]

حکمت

[illegible] بسم الله [illegible] الحمد لله الذی [illegible] والصلوة والسلام علی [illegible]

قال علی علیه السلام مسکین ابن آدم مکتوم الاجل مکنون العلل محفوظ العمل تؤلمه البقة وتقتله الشرقة وتنتنه العرقة

قال علیه السلام لقائل قال بحضرته استغفر الله ثکلتک امک اتدری ما الاستغفار ان الاستغفار درجة العلیین وهو اسم واقع علی ستة معان اولها الندم علی ما مضی والثانی العزم علی ترک العود الیه ابدا والثالث ان تؤدی الی المخلوقین حقوقهم حتی تلقی الله سبحانه املس لیس علیک تبعة والرابع ان تعمد الی کل فریضة علیک ضیعتها فتؤدی حقها والخامس ان تعمد الی اللحم الذی نبت علی السحت فتذیبه بالاحزان حتی تلصق الجلد بالعظم [illegible] والسادس ان تذیق الجسم الم الطاعة [illegible] فعند ذلک تقول استغفر الله

[illegible]

ومن خطبة له عليه السلام

أيها الغافلون غير المغفول عنهم والتاركون المأخوذ منهم ما لي أراكم عن الله ذاهبين وإلى غيره راغبين كأنكم نعم أراح بها سائم إلى مرعى وبي ومشرب دوي إنما هي كالمعلوفة للمدى لا تعرف ماذا يراد بها إذا أحسن إليها تحسب يومها دهرها وشبعها أمرها والله لو شئت أن أخبر كل رجل منكم بمخرجه ومولجه وجميع شأنه لفعلت ولكن أخاف أن تكفروا فيّ برسول الله ألا وإني مفضيه إلى الخاصة ممن يؤمن ذلك منه والذي بعثه بالحق واصطفاه على الخلق ما أنطق إلا صادقاً ولقد عهد إليّ بذلك كله وبمهلك من يهلك ومنجى من ينجو ومآل هذا الأمر وما أبقى شيئاً يمر على رأسي إلا أفرغه في أذني وأفضى به إليّ أيها الناس إني والله ما أحثكم على طاعة إلا وأسبقكم إليها ولا أنهاكم عن معصية إلا وأتناهى قبلكم عنها

وقال عليه السلام

الناس في الدنيا عاملان عامل عمل في الدنيا للدنيا قد شغلته دنياه عن آخرته يخشى على من يخلفه الفقر ويأمنه على نفسه فيفني عمره في منفعة غيره وعامل عمل في الدنيا لما بعدها فجاءه الذي له من الدنيا بغير عمل فأحرز الحظين معاً وملك الدارين جميعاً فأصبح وجيهاً عند الله لا يسأل الله حاجة فيمنعه

وقال عليه السلام

ومن كان لله كان الله له وقال عليه السلام [illegible]

وقال عليه السلام

إن كلام الحكماء إذا كان صواباً كان دواء وإذا كان خطأ كان داء

هذا حاشية مولانا [illegible] على الشمسية

بسم الله الرحمن الرحيم

جلّ من ظهرت على صحائف الأكوان أسرار قدرته الشاملة وعزّ من بهرت على صفائح الأعوان آثار حكمته الكاملة كلّ المنطق عن إحصاء [illegible] وقصر الفهم والوهم عن إدراك جلاله يا نور النور خفياً من فرط الظهور أنت نور كل شيء وبه ظهور كل شيء أفض علينا أنوار معرفتك وخلصنا عن ظلمات الهوى بشروق سنا محبتك وصلّ على الكاملين من أولياء [illegible] وآله وصحبه

أما بعد فيقول الفقير إلى غفور ربه الحقيق محمد ابن [illegible] الصديقي كثيراً ما ألحّ عليّ إخواني وطال ما اقترح مني أخداني أن أجمع لهم ما كتبت إليهم [illegible] حاشية شرح الشمسية وحواشيه من الزوائد وأنظم إليهم في عقد التدوين ما كتبت أنا ولهم من نفائس الفوائد وكنت [illegible] عنه لما أنا فيه من تفرق البال وتشتت الأحوال ثم إن الآن قد بلغ في حفظ الأفاضل مداه ورفع الأراذل منتهاه مع ما اشتهر من غياهب الفتن في

الافاق سيما بلاد فارس و عراق و خصوصا منها مواطن بين مسقط راسي

ومسقط راسي الا ان لم يبق لعز اقراحهم في كنان الصدار

فدع [illegible] دون طوارق الاشباع كل ممتنع فنزعت

فيه واثق [illegible] ان يدلم فيضه القدس [illegible] تحسين

تأييداته وعضدي حتى اجيب فيما ارميه من سهام النظر هدف الصواب

موافق المفصل فيما يقدمه [illegible] وتسهيم النظر فيه لئلا

لالئ في الجزئيات العرفية ذاهر مع عدم [illegible] الا

لذي صاحبها [illegible] العناية التحقيق [illegible]

المطالب [illegible] واقتصر في توجيه خصوصيات الكتاب على ما هو اللائق عن

التكلف بحسب [illegible] وتوسيع الكلام في مقاصد الفن فهي عرض و

[illegible] ذو الفطرة السليمة والفطنة القوية الذين [illegible]

[illegible] الابرار [illegible] عن افات الحسد والمراء [illegible]

[illegible] فان اكثرهم [illegible] والله [illegible]

قوله ورتبه على مقدمة اي الترتيب في اللغة جعل كل شيء في مرتبته وهو

لا يقتضي [illegible] تضمين [illegible] الا ان [illegible]

[illegible] ان [illegible] تضمين [illegible]

[illegible] الترتيب [illegible]

ان [illegible] ترتيب الكل اجزاءه مرتبة بحيث يقع كل واحد في مرتبته وهذا

[illegible] مختلفة [illegible] النحو الواقع هو عليه [illegible] فيه **قوله**

الشارح اشارة الى الرسالة مرتبة قد يتوهم منه انه اشارة الى ان الظاهر يقول [illegible]

رتبتها لرجوع الضمير الى الرسالة وان التذكير في عبارة المتن للتأويل وليس

كذلك اذ المراد بالرسالة في مضمونها هو اللفظ فلا يكون رجوع الضمير اليه اذ

المراد ليس هو لفظ الرسالة بل الظاهر ان التذكير يعود الى الكتاب

فتأمل [illegible] المصنف و لذا غير الاسلوب [illegible] الشرح فافهم **قوله**

المصنف وثلاث مقالات مبتدأ وخبر في عبارة المتن وان طرف

فيه يتعذر [illegible] موضع [illegible] وكل منهما اقوال فمن الاولين من

وجه بان التكرار يقتضي الحكم بزيادة واحد منهما يعني الاول ان [illegible]

[illegible] التفصيل بعد الاجمال فالمناسب ان يحمل في الاول عدد المقالات

ليفصل فيما بعد وهو [illegible] لانه لو حكم بزيادة الثاني لم يكن التفصيل

تفصيلا بعد الاجمال اذ لم يعين اولا المقصر بل اجمل فيه [illegible] وليس لكرار

ان يزعم ان المناسب [illegible] الاجمال [illegible] جميع الوجوه [illegible]

العدد فلا ريب في شيوع تعيين العدد ولا في حسنه ومنهم من وجه بان

الحكم بزيادة الاول [illegible] خطاء واحد على الناسخ والحكم بزيادة الثاني له

حمل خطائين بزيادة [illegible] الف [illegible] الاول [illegible]

الواو [illegible] في الاول اقرب [illegible] زيادة

اللفظ بين كلمتين [illegible] في الكتابة سهوا اقرب وقوعا من زيادته

بين كلمتين متصلتين بحسب الكتابة وهذا من فوائد بعض الافاضل و

الوجه الوجيه الظاهر من عبارة المحشي بلا كلفة وهو اختلاف النسخ [illegible]

هذا الاسلوب ... نفس ما ... ودعوا الى الله ... وضل عنهم ما كانوا يفترون

قال عليه السلام اوضع العلم ما وقف على اللسان وارفعه ما ظهر في الجوارح والاركان

ومن كلام بعض العلماء والله لئن ابيت على حسك السعدان مسهدا او اجر

الأول وتوافقها في الثاني وتحريره ان الكلام باشتمال على الشيء ثاني فسبق

... اليه والثاني هنا متحقق قطعا لشبهة توافق النسخ فلا من شرف ... الاول

وقد اشار اليه الشارح طاب ثراه حيث قال بعد ذكر ... وقد يوجد في كثير من النسخ ثم قال بدل

على ذلك قوله فيما بعد ذلك المقال فيشتمل على حق وجوابه الذي ... المقرر

المتفق عليه فظهر منه ان الاول يصح في كثير من النسخ والثاني في جميعها

من الدفوع في حاشية الاول لمسببه هذا فان المقام متعين

والاعلام في الثاني لبعد العهد وابعادة صاحب المغني عنوان ...

لكن حيث قال القسم الاول في الكتاب في علم المعاني والبيان ... ذكرها في

مطلق ... للخبر انه يبين انه لبعد عهد كذا ... في المفتاح ومنهم من قال ان

الخبر ليس هو اللفظ فقط بل هو مع المقيد بقوله او لهما المفرد ... وكذا ... فيكونه

يعرف وانه لا يتوجه على الوجه الوجيه اذ الكلام ليس اللفظ المفيد بتضمين الكلام

الكلام ليس اللفظ فهو في الحقيقة للدفع الحاجة وانه يقع طول الفصل بين

اجزاء الخبر لفصل مباحث كل منه وبين عدمه فافهم نعرف ان الحق ما في

المدفوع قدس سره وانه لا حاجة كلامه الى التوجيه بل هو نفسه كافيه

تحقيقه ... بطنه ... والدليل على

ذلك انه اي ... في مقابلة القضايا فلا بد من الحمل على ما يقابلها

كخصوصها الى الاقرام منه ولم يكن في ... المفرد ما يقابل القضية كخصوصها

فيحمل على ما يقابل الاسم الاقرب البعيد منه الجملة للاعتبار بل الركن ... فانه ابعد

لنسبة الى القضايا من الجملة فاعرفه قوله وايضا اذا كانت المقدمة جزء ...

في الاغلال مصفدا احب الي من ان القى الله ورسوله يوم القيامة ظالما لبعض العباد وغاصبا لشيء من الحطام

وكيف اظلم احدا لنفس يسرع الى البلى قفولها ويطول في الثرى حلولها والله لقد رأيت عقيلا وقد املق حتى استماحني من بركم صاعا ورأيت صبيانه شعث الشعور غبر الالوان من فقرهم كانما سودت وجوههم بالعظلم وعاودني مؤكدا وكرر علي القول

فيه بحث اذ لا نسلم ان الشروع في جزء من اجزاء الشيء يستلزم الشروع في

ذلك الشيء بل الشروع في الشيء هو الشروع في جزء من اجزائه بقصد تحصيل ذلك

الشيء الا ترى ان من خرج من داره بقصد السوق مثلا لا يقال انه شرع في سفر الشرق

والمغرب مثلا ولئن سلمنا ذلك فلا نسلم ان الشروع في العلم بعد المقدمة يتوقف

على الشروع في المقدمة لجواز ان يتصور جزء منه ويقصد بغايته فيحصله ويكتفي

في كل جزء حين تحصيل العلم والتصديق بغايته ... ان ذلك في امكان تحصيل

شيء من العلم الى تمام بدون تصور ذلك العلم وغايته فان تحقق

في هذا الصورة الشروع في العلم متوقف على التصور العلم والتصديق بغايته

وان لم يتحقق بناء على اعتبار القيد في الشروع في العلم ... كلية المقدمة

القائلة بان الشروع في المقدمة شروع في العلم على التقدير بين لكن ... الدور

على فرض كون المقدمة جزء منه بل هذا القول يقدح في الحاجة الى تصور العلم

وغايته في تحصيله كما ستفصله قوله فيكون موقوفا على الشروع في المقدمة

قطعا في حاشية المطالع انه يلزم الدور وهو الوجه لان الشروع في المقدمة متوقف

على حصول المقدمة وحصولها موقوف على الشروع فيها لانها من اجزاء ...

في الحصول وحصول الكل للاجزاء كذلك يتوقف على التلبس ...

عين الشروع فيه فالشروع في المقدمة يتوقف على نفسه ... توقفه على

حصولها الموقوف على الشروع فيها ولما لم يصرح ... لزم الدور لان

مناط ... توقف الشيء على نفسه فاكتفى به ... هذا ولك ان تقول

تحقق توقف الشيء على نفسه فاكتفى به ... تحقق توقف الشيء على ...

عليه لان الفرض الاصطلاح موقوف فهو توقف على ما يتوقف عليه اخر نفسه
نفسه فوضع توقف الشئ على نفسه يستلزم توقف الشئ على ما يتوقف عليه وهو
الدور اذ لا يعتبر في الدور ان يكون الموقوف عليه غير الموقوف بل اعم
فافهم فبه ذوقه ما **قوله** والجواب ان في الكلام مضاف محذوف وفيه يقال الجواب
اسهرها منتهي لو اذا كان ذكره الكتب اولى اذ يكون يعلم من خارج لكن
كتب المنطق واذا حمل الوجوب على ذلك فلا حاجة الى التقدير لان مقدمه
العلم وان كان خارجه عنه يستحسن ان يعلم فيه فتقدير الكتب من غير الحمل
الوجوب على الاستحسان لا بد منه لغو وهذا في تلقه المحصلون بالقبول
نحن نقول لا يخفى عليك ان المفهوم عرفا من قولك يجب ان يعلم في كتب
تلك المسئلة انه يجب للاستحسان كما في تلك المسئلة وكونه يجب ان يعلم
منه تلك لانه يحب على الاستحسان انهم لم يعلموها في كتب لا في غيره
فلا حاجة مع تقدير الكتب الى حمل الوجوب على الاستحسان ولو حمل على الاستحسان
فلا بد من التقدير لان معنى رجحان الشئ كما لا يجب ان يعلم فيه يستحسن ان
يعلم فيه ادلته ليس معنى كونه معلوما فيه انه معلوم فيما بين مسائله ولان
[illegible] عن العلم لعله قد يجب ان يعلم بهذا المعنى بان يكون موقوفا على
بعض مسائله مبدا لبعض افراده كما للمنع مجلب وادفع المنع في قولك
علمت هذه المسئلة في العلم الفلاني وهذه المسئلة يعلم من ذلك العلم
انها من مسائل ذلك العلم لا انه فيما بين مسائله للا ترى انك لو قلت
يعلم في المنطق الواو والعاطفة قد يكون بمعنى او الفصل او غيره من مسائل

لاحد بده [illegible]
لمعونة [illegible]
الى [illegible] فافهم
اني [illegible]
البه [illegible]
مردد [illegible]

من حيث
لغير بها فقط [illegible]
من الهادي وكادان
بجرق [illegible]
فلقبله [illegible]
بالفضل اثنين من
حديدا [illegible]
للعبد [illegible]
الخادم [illegible]
لغضبه اثنين
من الاذى واعجب من
من اللحى [illegible]
ذالت [illegible]
بملفوف [illegible]
ومجوف [illegible]
كانها عجائب

علم اخر يذكر فيما بين مسائله استطرادا اذ تعرضت بنفسك لما ذكره نشاء
السؤال في الحقيقة لفظه في ويؤيده ان في كثير من النسخ هكذا للان
ما هو خارج عنه لا يعلم فيه بلا تقييد بالوجوب في التقييد على ما في بعض اخر
لمناسبة المقام ولان لم يدخل في كلمة السؤال وعند هذا فقد
انكشف للامر فان الحمل على الاستحسان بلا تقدير المضاف وبعد ذلك لغو فافهم
وتدبر حتى يصح السؤال للاستلزام فيقوله فيه وهو محوم حول التوجيه
المختار بوجوه اخر تركنا لاستهاها ويمكن ان يجاب بان قوله في المنطق
يتعلق بيجب وخلاصة المعنى ما يكون العلم به من واجبات المنطق وذلك
لا يقتضي كونه جزءا منه اذ يصح ان يقال يجب في الصلوة الوضوء فان صحت الصلاة
تتعلق وجوبه بعنق يشبه الظرف بالمظروف فتدبر **قوله** التصور والتصديق
الغير المقصود بالذات لانه المتحصل ان المراد بالمقصود بالذات ما يكون معرفته
احواله والنظر فيه مقصودا في الفن وذلك بان يترتب عليه
الغرض بلا واسطة وهو ههنا القول الشارح والحجة لان معرفتهما
هو المقصد الاقصى من المنطق اعني القضية ولتوقفهما على المفردات والقضايا
صار النظر فيها مقصودا بالتبع فاندفع ما توهم انه لو اراد انها ليست
مقصودة بالذات ~~بل بعضها مقصود~~ بالتبع فيه وان اريد انها ليست
مقصودة بالذات في نفس الامر بل بواسطة توقف القياس عليها فمسلم
ولكن لا نسلم ان القياس مقصود بالذات ايضا بل لان المقصد في نفس
الامر هو الاكتساب وقد يكتفى في جوابه بمنع ان مسائل الفن كلها مقصودة

يتعرض
او في [illegible]
[illegible] اصله
اصول [illegible]
[illegible] علمت
السبب [illegible]
ولا ذا [illegible]

هل [illegible] عن
فيما [illegible] الجهول عن
دين الله ابتغى
ليحطه عن [illegible]
ام ذو ريبة
ام هجو والله لو
اعطيت الاقاليم
السبعة بما
افلاكها على ان
اعصى الله في نمله
اسلبها جلب شعيرة
ما فعلته وان دنياكم
عندي لاهون
من ورقة

مقصودة بالذات بل بعضها مقصودة بالتبع لمنع غير تام اذ لا يلزم
من توقف بعض المسائل عليه عدم كونه مقصودا فيه بالذات وقد علمت
التفصيل ثم انه لم يعتبر هذا التقسيم في الضرورات مع جريانه لعله لما حيث
الكل من القسمين سيهما **قوله** اورد عليه الخ اى تم الخ حاصل السؤال
ان الانمه مشتمله على مواد الكليه وا جزاء العلوم كما عرفت به والمذكور
والمذكور في وجه الحصر انما يدل على انحصار المواد فيها فلا يتم التقريب اذ
لم يعلم منه وجه ايراد اجزاء العلوم وحاصل الجواب ان الغرض من وجه الحصر
وجه من نسبته لما هو مقصود بالذكر لا ما يذكر استطرادا وذكر اجزاء العلوم
استطرادي فخروجه لا يخل بوجه الحصر وهذا الظاهر كلامه وربما يوجه
السؤال بانه لا فرق بين منطوق الاول ومفهوم الثاني و
الجواب ان المقصود حصر ما يجب ان يعلم في المنطق في الابواب التسعة
لا حصر الابواب الخمسة فيما يجب ان يعلم في المنطق فاشتمال الخاتمة على ذكر
شئ آخر لا يضر ولا يقدح بعضهما ولا يخفى ان في الجواب السابق
عنه كلا لان كيف وعلى هذا يلغو الكون ذكر اجزاء العلوم
استطرادا بل مناط الجواب هو انه ليس الغرض حصر الجواب الا بواب الخمسة
في الحصر المذكور وبذلك يندفع التدافع فافهم **قوله** انه لا مراد
بالمقدمة ههنا لا يتم علم ذلك من قوله لان ما يجب ان يعلم في المنطق
لا ان يتوقف الشروع فيه عليه او لا والاول المقدمة لانا نقول لا
نسلم ههنا كما لا يحمل المقدمة عليه ولم يعلم المقصود من لفظ المقدمة فيه

في اجزادة
مقتضيها لعلها
وتعلم يقتضي
ولذة الانس
نعوذ بالله من
سبحان الفضل
وفي الارض آية
من كلام امير المؤمنين علي عليه السلام
هذا ان الله سبحانه جعل الذكر جلاء للقلوب
بالعشاء والعباد وذوو الالباب
ما اقطعه لقد
استخلاصا منهم
تبصركونا تسوتهم
من مكان بعيد
افتضاح الماتم
يعجزون العليل
الفلك ينكاثرون
تنجيون منهم
احيانا

الكلام **قوله** حجة في قياس او حجة قيل انه قد اختلف عبارتهم
في تفسيره بالمعنى الاول فتارة فسروه بالا قسم على قضية حجة في
قياس او حجة وتارة بالاخص فلذلك ودعنهم وهو الظاهر من كلامه
وفي الاخرى اي ان نقيض القياس لا يفيد الظن والحجة لا تفيد اليقين
او لبعض قوله او حجة اشارة الى معنى آخر كما وقد صرح في حاشيته
المطالع انه يطلق على معنيين وعده كما ذكره ههنا او لبعض المنع
الاول اسم من هذا القسم والاخص حتى يكون الطلاقه بالمعنى الاول
على قضية جعلت جزء قياس او حجة في ضمن الطلاق الاسم على الى ض
فان جميعها كلف تستتبعه **قوله** حتى المعنى التصور كسبه لا يستلزم
ما هو الواجب قبله عليه لا بد في التصور كسبه من ان يكون متصورا
~~رسمه لا يستلزم انه ما هو الواجب قبل~~ عليه بوجه بخصه حتى يمكن تحصيل ما يرسم
بذلك الوجه الثاني مع الكسب ف فهو مستغنى عنه وافول الكن لا ب
بالتعلم ليس فيه الحركة الاولى وحصول المبادي ههنا كان بالنوع
للمتعلم فلا حاجة للمتعلم الى معرفته بوجه لانها انما هي ممكن طلبه
مبادئه المناسبة له وليس عليه طلب المبادي في التعلم **قوله**
والاولى ان لو اراد ان يقال مثل الترديد الآتي في وجه اليقين
ههنا انه ان اريد ان الشروع بالبصيرة يتوقف على معرفته بذلك
الرسم اوبرسم ما والاول ممنوع والثاني مسلم ولا يتم التقريب تعين
ما ذكره ههنا الجواب كما اراد في وجه الاولية فلنا انه ان اريد

تامل
فهو ابت
بيت من
علي من
ان تجمعوا
ضمان
مطمئنا
جنازته
اجمعين ان تقوموا
بهم مقام عزه لقد
نظروا والبهائم بابصارهم
العشوة وضربوا منهم
في غمره جهالة
لو استنطقوا عنهم
عرصات تلك الديار
الخاوية والربوع
الخالية لقالت
ذهبوا في الارض
ضلالا وذهبتم
في اعقابهم جهالا
ان تطأون في
فرقهم وتستثبتون
في

الكتب حتتبع الانواع هو المذكور عن الرسم لحتابة الى صاحب الحق حيث
لذنب للكتب حتتبع الكل الجنس بوجه ما فهم قوله فلابد من تسليم او التزام اوكل
لذلك العلم فائدة ما لكن خفي ان لابد في الوطن الكلي من تصور
على الوجه الجزئي فان جنبة الكلي الى جزئياته سواء فلا تخصيص واحد منها
ولكن من شرط العلم بالغائية مع وجه لخصوص او يكفي العلم بان لها غاية
ما ظهر هذا التوجيه مطابقا لسياق المطالع الكافية ولكنه قال ... بقيد
... وان يعتقدان لذلك العلم فائدة مخصوصة تترتب عليه وهو
التحقيق لان اشتراط تصور العلم الوجه الجزئي انما هو ليبعث منه الشوق
اليه اذ مع تصوره على الوجه الكلي لا ينبعث الشوق الى فرد منه لاستلزامه
ترجيح بلا مرجح والجملة لابل التوجه الكسبي مخصوصا ما لم يعتقد فيه فائدة
مخصوصة مختصة به والا لزم الترجيح بلا مرجح قال المحقق في شرح الاشارات
ان القوة المدركة التي هي المبدأ الاول للافعال الاختيارية في الحيوان
دانكواهم في الحيوان والعقل بتوسطها في الانسان وتيرا من ذلك الاعتبار
تصور الغاية على الوجه الجزئي اذ لا شك ان مدرك الخيال والوهم
والوهم بتوسطها انما يكون جزئيا لكن البرهان كما ذكر انما يدل
على وجوب العلم بالغاية على وجه لا يحصل من ذلك الفعل الا وانه لا بد
من تعيين الفائدة والكيف لعلمه ان له فائدة وكيف لا ان الفائدة
مشتركة بين سائر الافعال الاختيارية ليس امر الشوق ينبعث النفس
للاحبالية دون غيره ولو فرض كونه مشوقا فذلك غاية بعينه والكون

سلفا ما نبيكم و
فراطمنا املكم
الذين كانوا لهم مفاخر
العز وطلبات الفخر
ملوكا وسوقا في بطون
الارض ما سبيل
سلاطين الارض من بعدهم
منه فاكلهم من دمائهم
وتشربت من دمائهم
فاصبحوا في فجوات
قبورهم جمادا
لا ينبعون وصمادا
لا يجدون ورود
لا يغيرهم ورود
الاهوال ولا يحزنهم
تنكر الاحوال

تصور الغاية على الوجه الجزئي فلا ادري يعتقد الان ان حركة شخصية منه
يتضمن مصلحة كلية منه لا تحصيل الا بها مثلا اعتقد ان الحركة الشخصية الى موضع
كذا يتضمن كذا او ملاقاة زيد مثلا متصور الملاقاة على الوجه الكلي واعتقد مع
ذلك انها لا تحصل الا من تلك الحركة الشخصية وصدور الحركة انه
ليس ضروريا ولا ظاهرا بل الظاهر امكان ان لا تكفي العلم بالغاية
على الوجه الكلية مع تحقق ... لكفاية العلم بالغاية على الوجه
الكلي مع تحقق ... ضروري ان الغاية هي المطلوب
بالذات المتوجه اليه اولا وذو الغاية مطلوب للاجله ومتوجه اليه
ثانيا فجوازه فيها يستلزم جوازه فيه في الاولى والثاني بالتعميم
للدلالة ولانهم صرحوا في مباحث النفس الفلكية بخلافه حيث اثبتوا
للفلك نفسا منطبعة لانا نقول كلامهم لا في ... ممنوعة وقوله
بطريق الاولى كلام خطابي لا جدلي اذ البرهان قائم على علم الاكتفاء
في المطلوب بالتبع دون المطلوب لذاته واما التحقيق فهو ان العلم
بكيف ... هذا المفهوم ... فالذي بعينه فهو ايضا كلي والعلم بهذا
لا يخصص فردا بعينه بخلاف العلم بذلك الفرد بعينه وهو المطلوب فتأمل
قوله لا بد ان يكون تلك الفائدة معتدا بها وربما يقول الخ
المقدمة مستدركة في المقصود وهو وجه توقف الشروع على ما هو الغرض
من العلم ... المرتبة عليه في نفس الامر ويكفيه ما ذكره اقول ان
قوله ولا بد ان يكون تلك الفائدة الخ دفعه انه تأكيد للغرض

ولا يحفلون
بالرواجف اذا ... ولا
ياذنون ... غيبا لا
ينتظرون ... شهودا ...
... فلا تشتموا ... فافترقوا
وما عن طول عهدهم ولا بعد ...
اخبارهم ... ولكنهم
سقوا كاسا بدلتهم بالنطق
خرسا وبالسمع صمما و
بالحركات سكونا فكانهم في ارتجال الصفة
صرعى سبات جيران لا يتانسون واحباء
لا يتزاورون ... بينهم عرى التعارف
وانقطعت منهم اسباب الاخاء

لطف وافيه

كما عليهم سرمدا
شاهدوا من اخطار
دارهم اقطع مما خافوا
ودنوا من ... العليين
تماما فقدوا من ... الحياة
منذ تبدلهم مبالغ الخوف
فانت مبالغ فريق في
والرجاء فريق في
الجنة وفريق في
السعير فلو كانوا
ينطقون بها العبو
بصفة ما شاهدوا
وما عاينوا ولبهت
الناد هم وانقطعت
احبادهم افئدتهم
ابصاد العبر وسعف
عنهم الاذان

اي الحد بدان ... ولا الهنا ... الليل والنهار ... لا تتغاضون ... فخر ... ثم جمع ...

اذ لما وجب كونه مقارنة للمشقة المراد له في التحصيل فلا بد ان
يعلم او لا ليعلم ما في المقارنة والاظهر ان يقال الغرض توقف الشروع
على ... ان اي قد ... هو ... الذهن اذ توقف الشروع على الفائدة المرتبة لا
يقتضي توقفه على العلم بها حتى ... الى ... فيمكن ان يترتب عليه التصديق
بها بل انما يتم التوقف على ... ان اي ... لوجوب العلم بالفائدة المعتد بها
لان الاكثر عند ... انما يعلم من ... ان اي قد فافهم ثم محصل الكلام ان الشروع
في العلم على البصيرة يتوقف على العلم بالفائدة المرتبة عليه في نفس الامر اذ
الفائدة ان لم يعلم اصلا فيمتنع اصل الشروع وان علم ان يعلم فائدة اخرى
غير المرتبة في نفس الامر ... فان كان المترتب في نفس الامر يقام مقامه
فيه كان سعيه عبثا في نظره وان لم يكن عبثا عرفا وعقلا والا لكان سعيه
عبثا عرفا وعقلا ... فلا يتحقق الشروع على البصيرة
قوله فلا بد من العلم بالفائدة المرتبة الثلاثة يعلم منع
الشروع فيه ولا يكون السعي عبثا لا في نظره ولا عرفا وان لم يتعرض
الشارح للشق الاول لظهور بطلانه وكذا لم يتعرض المحشي للعبث الحقيقي
عن الفائدة المنوقة الغير الفكرية مع انه مما تقدير العلم بالفائدة
الغير المرتبة لا يكون له فائدة فكرية لان الكلام في العلم ...
قبل ذلك قوله واعلم ان الوجوب على الشرع هذا انما يتم اذا
جعل الشروع في العلم الشروع في جزء ما يقصد تحصيل ذلك العلم لا
مطلقا اذ لو جعل الشروع في جزء مطلق شروع في الكل لورد

الفضول ... تكلم
من ...
النطق ...
... الوجه
...
...
لبينا
اهدا ... النبي
و ... وناضحي ... الوحشة
ونعوذ بنا الوحشة
وتواترت علينا ...
ونكبت ... الصحوة
... اجسادنا
... تتعارف
صوروا وطالت
في مساكن الوحشة
ازاهيتنا وتخبر
من كرب وضيق
و ... متساعا
فلو مثلتهم ...
او كشف عنهم

قد يتصور ... وتحصيلهما من تصور المسلم والتصديق بغايته واذا
اعتبر هذا القيد اندفع الايراد بانه يلزم ان لا يمكن تحصيل علم بدون
الشروع فيه اي صح انه لو لم يعتبر بهذا القيد ثم قوله ان
الوجوب على الشارع في العلم بتصوره والتصديق بغايته وان اعتبر لم يتوقف
التحصيل على الشروع وعلى الوجهين لا يتم الاحتياج في تحصيل العلم الى التصور
والتصديق بغايته الا ان يكتفي المدعي ههنا الا توقف الشروع
في العلم عليها ولا يدعي توقف التحصيل فيندفع الايراد ويؤيده
انهم يعبرون عن المقدمة ههنا بمقدمة الشروع اولى ان يعتبر
العلم موقوف على تصوره او على تصور اجزائه واحدا بعد واحد وكذا
على التصديق بغايته او بغايات اجزائه لكن فاختيارهم ذكر رسم
العلم وغايته لانه الذي يمكن ان يذكر لتعلق تفصيل المسائل وغاياتها
مع تادي الواجب بذلك قوله واما الاعتقاد بما هو فائدة الغ
الس ... على ان الاخرين لا دخل في البصيرة بل فائدتها
امر اخر وقد صرح في حاشية المطالع بحذفه وبين التدقيق بحيث
ههنا في الشفق وبيان جهة افادة البصيرة في الاخرين كفايته
قوله مما بعد عبثا لا عرفا ولا في نظره كما في قوله ان كتبنا قوله
ولم يرد ان يجعل حجبة فائدة اخرى وجعله اشارة الى التحرز عن العبث في نظره
لانه يلزمه والاول انسب بالعباية قوله يجوز ان يكون التبعية ... الشرع
افردون غايته لا يكفي ان العرض وجه تقديمه على هذا الرسم اي ... فلا

فاقرأ امهم ومهد لافهامهم القواعد [illegible]

يانسبة ذلك من توجيهه بان مقصوده ان يأتي بما هو متعين ابتداءً
ويستلزم الرسم والرسم ليس بمتعين ابتداء ولذلك استلزم
تقديم الاول لكونه بمنزلة الاصل المتعين للرسم والتحقيق له فافهم
قوله قلت الفائدة فيه ذلك البتة ان حمل على السؤال عن
شيئين فائدة تاخير التعريف عن التقسيم وفائدة العدول الى التعريف
المرادف مع انه تعريف بالحقيقة فالتنبيه الاول جواب الاول والثاني
مجموعهما تم الجواب ولو بدل الواو بأو في قوله او التنبيه لكان اظهر
في المقصود وغير محتاج الى التوجيه بحمل على منع الخلو او جعل قوله
ذلك اشارة الى كل واحد من العدول والتاخير وان حمل على ان السؤال
عن فائدة هذا الوضع المعين اعني التقديم تقسيم العلم وتوسيط تعريف
المرادف بين القسمين مع انه تعريفه بعينه فكلا الفائدة في توسيط
تعريف المرادف فالتنبيه الاول جواب الكل ان العلم معلق بهذا التفسير او بوجه
اخر والتنبيه الثاني جواب على تقدير ان يكون معلقا بهذا التفسير وفيه نظر
وجه اذ من غير تكلف فان قلت ليس التنبيه حاصلا على تقدير تعريف التصور
عن القسمين فلا بد فيه التوسيط قلت المتبادر الى التفسير اللفظ
المبهم فانه بدل انه ذكر فيه قلت ان على ما ذكرت فيه ليس ان على ما ذكر
لو كان العلم معلقا بهذا التفسير او بوجه اخر والتنبيه الثاني جواب التقسيم العلم
الى التصور فقط والتصور معه حكم يدل على ان مفهوم التصور امر مشترك
بين القسمين فيدل على منزلة التصديق وان المراد فيه فكلا بل الجد و

لمادة

وانيق [illegible]

وس وات والاغيته بين الاحضية يجب المفهوم مع الس وات في
التصديق وربما يتبادر فقسم العلم الى التصور معه حكم والى تصور ليس معه
حكم وعلم ان تمام المشترك بينهما فيكونان مترادفين ضرورة
امتناع اجتماع تمام المشترك على معنيين ولا يخفى ان له ادنى كما
يلوح عليه لان المسلم بان تمام ماهية كل قسم انما هو عن الاخر بالحكم
وعدمه ممنوع ولو سلم فلعله ان المتصور تمام المشترك لم لا يجوز كونه
اخراجه منه ولو سلم فلعله بان التصور المشترك ممنوع ولعمري انه اعجب
من اواسط الطلاب فضلا عن فاضل يحقق ما يحكى انه تحقيق ذلك والهندي
السيد سلم ان التقسيم ضم المختص الى المشترك فالمقسم هو المشترك
والمضموم الى المشترك المختص والقسم المختص هو المشترك المقيد بالمختص و
فقول التقسيم يدل على الترادف ان له مرتين بين اعم ادراجه
تغاير افلم يكن المختص مضموما الى العلم فينبغي الحكم بلا ام وان بلا
فان قلت لم لا يجوز ان المراد بالتصور ههنا هو العلم وان ان
[illegible] له للمراد في تعبيره بما علم التصور عن الاخر لعلاقة التلازم
فلا يلزم المرادف لتقسيم هذا الاصطلاح قلت ذلك فيه غاية البعد ولانه
مقصود وليس المراد انه يدل دلالة قطعية لا يتطرق اليها احتمال
بل الظنية على ما هو شأنه دلالة الالفاظ فان التعريف ايضا لا يدل الا دلالة
ظنية قوله وهذا التنبيه فائدة ستنظر عنقريب في الجواب عن الاعتراض
على التقسيم المشهور ومن الجواب بانه قيل من جواز استعمال اللفظ المشترك في التعريف [illegible]

قوله بعجب ثم ادراک مفهوم الکتاب تحقیق ذلک یستدعی
تمهید مقدمة وهی ان الحکم فی القضیة الحملیة الموجبة انما هو باتحاد الموضوع
بالمحمول وهذا وان کان مستلزما لاتحاد الموضوع بالمحمول ایضا لکنه معتبر
بحسب المفهوم فالموضوع هو ما حکم بالاتحاد بما اخر وذلک الاخر هو
المحمول اعتقدم اداخر بحسب ذلک الملاحظة فقولک زید قائم ان
وقائم لیس زید فان الموضوع فی کلتا الصورتین هو زید الذی
حکمت فیه بالاتحاد بذلک ثم ولو اردت ان تجعل القائم موضوعا
قلت قائم زید انت زید بت قائم والفرق بین الموضوع و
المحمول لیس بمجرد التقدیم والتاخیر فی الملاحظة بل بانه وضع وحکم بوجوده شیئ
اخر باتحاده معه ولو کان الحکم فی الحملیة بالاتحاد بین الموضوع والمحمول من غیر
من غیر تعیین المتحد والمتحد منه لم یتصور الفرق بینهما الا بالتقدم و
التاخر ولو کان کذلک لم یکن بین القضیة وعکسها فرق بحسب المعنی کما ان
المنفصلة العنادیة ولما کان معنی المنافاة بین الجزئین لم یعتبر لها عکس اذ لا فرق
بینهما وبین عکسها بحسب وضع الطرفین وترتیبهما فهم قوله ولکن
لحن وقوع النسبة وتوهم عدم وقوعها بینهما کحسب الاد ان الغرض
هو بیان مغایرة ادراک النسبة للحکم المطلق بمعنی انه ادراک ان زید
ع الکلیة فی الادراک والاسباب وصور الوهم لا یدل علیه بل یدل على
مغایرة لکل من الحکمین بخصوصه ولا یلزم منه مغایرته للحکم المطلق
وذلک امر ظاهر لا یذهب الیهم الا خلاف لظهور ان الادراک یتخلف عن

ادراک النسبة فی صورة الشک فلذلک تصدی له الی البیان ونقل الاول
وجه تخصیص ما به بصورة الوهم وفصل الکلام ان العرفی النسبة على ان بینهما
ادراکا اخر متوسطا بین ادراک الخبر بین الطرفین والادراک المسمی
بالحکم وذلک الذی یظهر غایة الظهور فی صورة الشک والوهم لان النفس قد ادرکت
هیهنا امرا اخر مغایرا للطرفین ضرورة انه لا بد ادراک الطرفین لیس بشاک
ولا متوهم ما لم یحصل لک الادراک الثالث وهی فی هذا الحال یجوز کلا من
طرفی الحکم الا مع ترجیح او بدونه فیظهر ان بینهما ادراک امرا اخر هو
مورد للحکم دون صورة الجزم اذ لیس هناک تجویز الطرفین فلا یظهر فیها
الادراک المتوسط ظهوره فیهما فربما یقال لیس بعد تصور الطرفین الا
الادراک البسیط المسمی بالحکم لا یقال الحکم ادراک وقوع النسبة او لا وقوعها
متوقف على ادراک النسبة لان هذا التفسیر متوقف على ثبوت المغایرة ثم
ان هذا المعنی فلا یجد انه لا یلزم من ثبوته فی الصورتین ثبوته
فی الجمیع واعلم ان هذا الادراک فی التصدیق من مجرد
المتاخرین وان القدماء عندهم بعد تصور الطرفین الا ادراک
النسبة التامة الخبریة على وجه الاذعان وفی صورة الشک لم یدرک تلک
النسبة بهذا الوجه بل تصورها فهی هو تصور فی صورة الشک هو فقط بین
والفرق بین التصور والتصدیق بحسب النوع کما یشهد به الوجدان والتصور
امر لا حجر فیه یتعلق بکل شیء والتصدیق فلا یتعلق الا بالنسبة التامة
الخبریة ومن هذا یعلم ان ما ذکره فی تعریف التصدیق من انه ادراک

وقوع النسبة او لا وقوعها غير سديد والاولى ان يقول الاذعان بوقوع النسبة او لا وقوعها فتأمل **قوله** توهموا ان الحكم فعل من افعال النفس توهموا الذي كيف يصفونه بالبداهة والكسب والافعال لا تتصف بهما لان عدم الاتصاف بالاقوال بهما لطف مم اذ لا مانع من ان يصح احد على ان بعض الافعال النفسانية كسبي لكونه مسبوقا بترتيب المعلومات متوقف عليه وبعضها بداهي لعدم توقفه عليه

قوله مانعه ان الالفاظ التي يعبر عن الحكم اه هذا النساء لا يخفى عن الحرا ذ توه ان وهمهم كون تلك الالفاظ بحسب معانيها الاصطلاحية متعدية فالعلم والتصور ايضا كذلك مع انهم لم يتوهموا كونها فعلا ومثل ذلك بعيد عن العقلاء فضلا عن الفضلاء ولو كان منشأ الوهم كونها بحسب معانيها اللغوية دالة على ما هو من مقولة الفعل فذلك ابعد اذ بناء الاحكام على معانيها اللغوية مع الاعراض عن المعاني الاصطلاحية بعيد جدا عن الحاذق والظاهر ان منشأ وهمهم انهم وجدوا في التصديق اثرا زائدا على اثر التصور هو الحكم المحاكي للنفس واعرافها فحسبوا ان ذلك الامر الزائد هو فعل صادر عن النفس يكون التصور اثرا في المتعلق بالنسبة فانها عن هذا الفعل وهذا الفعل زائد منضم اليه والتحقيق انه ليس هناك الا ادراك مخصوص لنتيجة الا ان خصوصية كيفية مابينه وليس للنفس فيهما فعل بل قبول الكيفية والاك الذكورة من جنس الانفعال والقبول مع الاذعان الى فعل اصلا كما هو يستشهد به الوجدان الصحيح **قوله** الا ان يكون ادراكه لذلك النسبة واقعة اه ان يقع اذ لا ان نسبته اى كما سبق النسبة عليه **قوله**

[illegible] ان الله سبحانه جعل الذكر جلاء للقلوب تسمع به بعد الوقرة وتبصر به بعد العشوة وتنقاد به بعد المعاندة وما برح لله عزت آلاؤه في البرهة بعد البرهة وفي ازمان الفترات عباد ناجاهم في فكرهم وكلمهم في ذات عقولهم فاستصبحوا [illegible]

قوله ولو اراد تقسيمه على مذهب الامام فقد لو يرد عليه ان الحكم ان فعلا فلا يصح هذا التقسيم على مذهبه وكيف يكون مراده انه على مذهب الامام في تركيب التصديق من الادراك لان ثم مذهبه **قوله** وان كان عبارة عن المجموع المركب اه لا يخفى ان من ذهب الى ان الحكم فعل لا يمكنه تقسيم العلم الى التصور والتصديق بل انما يقسم العلم بل انما يقسم العلم الى التصور المقارن للحكم والغير المقارن له من ذهب مع ذلك الى مذهب الامام في تركيب التصديق بل يلزم ان يفعل كما فعله المصنف من تقسيمه الى التصور وجعل التصديق عبارة عن مجموع القسم الثاني مع الحكم فالظاهر ان المصنف مع الامام في تركيب التصديق وكون الحكم فعلا ولا ادعاه المحشي من اطلاق عدم التصديق على قسم من العلم بل من احد قسميه مع اعتراف مقارن له فيمتنع عنده بل هو صريح مذهبهم فطرا نطبق كلام المصنف على مذهب الامام ولا التصف بالتصور الستة فيمكن دفعه بان مراده مجموع التصورات المعروضة للحكم ابتداء او لوسط مع الحكم او جميع التصورات التي مع الحكم او ان مراده بالقسم الثاني جميع التصورات المصاحبة للحكم تكلف لكنه بلا بعد كل البعد **قوله** تبين تحته على كلام المصنف او ظاهر على المصنف ان التصور فقط او المقيد بعدم الحكم لكن لا وقد اعترف بانه لو حمل على المعنى الاول لم وان يكون فقط لو اراد المقيد لم يتجه السؤال المتجه على تقسيم القوم

يحمدون [illegible] الفلوات بمنزلة الادلة في [illegible] من اخذ القصد حمدوا اليه طريقه وبشروه بالنجاة ومن اخذ يمينا وشمالا ذموا اليه الطريق وحذروه من الهلكة وكانوا كذلك مصابيح تلك الظلمات وادلة تلك الشبهات وان للذكر لاهلا اخذوه

عن مجاهد رحمه الله
سبحانه في اسماع الغافلين يعتمون بالزنة
بالقسط ويأمرون
بالقسط ويأتمرون به
وينهون عن المنكر و
يتناهون عنه فكأنما
قطعوا الدنيا الى الآخرة
وهم فيها فشاهدوا
ما وراء ذلك فكأنما
اطلعوا غيوب اهل
البرزخ في طول
الاقامة فيه و
حققت القيامة عليهم
فكأنما كشفوا
غطاء ذلك

لاز مداره على انه يلزم عدم اعتبار التصور في التصديق
ولا يلزم ذلك على تقسيم المص نعم يلزم عدم اعتبار التصور
فقط في التصديق مع انه يتبادر ان المعتبر فيه هو التصور ح
لا يخفى انه لا يندفع بالجواب الذي ذكر بل يرد على الجواب على وفق
الاعتراض عن التقسيم المشهور وحاصل كلامه ان هذا الاعتراض لا يتجه
على تقسيم المص ويتجه على تقسيم القوم **قوله** ولزم ايضا ان يجوز
قوله فقط لغوا فيه مناقشة لانه ح يكون لبيان الاطلاق ودفع توهم
ارادة فرده منه كما في قولك الانسان من حيث هو واما انه
لا يشترط شيء فانه ليس شيء منهما لغوا لافادته دفع ذلك التوهم
والجواب ان الذهن لا يتبادر في مقام التقسيم الا الى المطلق فلا حاجة فيه الى
المقام الى دفع ذلك التوهم ولذلك لم يتعارف فيما بين القوم
بان الاطلاق في ذكر الاقسام **قوله** وانما يظهر من كلامهم فيه الفرق
بين الكلامين من حيث ان احد المعنيين في كل منهما معلوم من اللفظ و
الاخر في الى رح بل كلام المص اظهر في الاشتراك لان اطلاق التصور على
المعنى الاخص اشهر والاولى ان يقرر وجه لبيته الكثيبة انه لا يرد
عليهم الاشتراك في دفعه عن تقسيم المص بل يتم دفعه عنه بان اللازم عدم اعتبار
عدم اعتبار التصور فقط في التصديق لا التصور مطلقا سواء كان لفظ
التصور مشتركا اولا واخر كلام المحشي يشعر بذلك حيث قال وهذا
الاكثر لذلك يندفع الاعتراض الخ **قوله** لان الحكم لم يعتبر فيه هذا

منقوش

مشعر بان منع عدم الحكم عدم عروضه وح يرتفع السؤال عن اصله
اذ لا يتوهم المناقضة بين الحكم وعدم عروضه اصلا ولا يعد ان
من شيئين قطعا نعم لو اريد بعدم الحكم سلبه كما يكون بمنع
التصور فقط هو التصور الذي ليس معه حكم لتوجه السؤال بناء على
ان الحكم وسلبه مما يعدان من شيئين ظاهرا كما ذكره المحشي في غير
هذا الموضع ويكون الجواب ما ذكره ودفعهم انه لو كان منع عدم الحكم
عدم مقارنته مطلقا لم يتم الجواب الذي اورده قدس سره اذ
يلزم ح ان يكون مشروطا بتصور لا يقارنه والتصديق
على رأي الامام مركب من الحكم والتصور لا يقارنه بل يكون
والجواب ان شرط الحكم هو ذات التصور المقارن له ووصف المقارنة
خارج لئلا يلزم الدور والتصديق على رأي الامام مركب من ا
لتصورات المقارنة للحكم قول الشارح وهو الذي لا يتوقف حصوله على
نظر اه فيه بحث لان جميع العلوم كسب القوة القدسية بلا نظر فهو
جوابه واذا امكن حصوله بلا نظر لم يصدق عليه انه يتوقف
على النظر فيلزم ان لا يكون شيء من العلوم نظريا والجواب ان
البداهة والنظرية كيفيتان بحسب الاشخاص بل بحسب اوقات
شخص تلك العلوم وان لم يتوقف على النظر بالنسبة الى صاحب
القوة القدسية فيكون بديهية لم يتوقف عليه بالنسبة الى فاقد
تلك القوة فيكون نظرية بالقياس اليه فان قلت ما هو تخفى الد

فاحفظهم الملك السكينه ونور لهم الوصول وفتح لهم الابواب وجعل لهم مقاعد الكرام في مقام القرب فهم فيه سعداء

وبجوز القدسية فلا يتوقف على النظر بالنسبة اليه لامكان
حصوله بدونه قلت المقدمة ممنوعة ولئن سلم فذالك العلم بالنسبة
الى الف قد يشترط العقيد متوقف على النظر فيكون نظرية بالنسبة
بالنسبة اليه وان كانت بديهية بالقياس الى ذاته ويلزم من هذا
ان يكون النظريات التي في غاية الخفاء بديهية بالنظر الى
كل فرد من افراد الانسان والكلام على تعدد الاذهان في الجواب ان
بق البداهة والكسبية صفتان للعلم بالذات وللمعلوم
للمعلوم بالعرض والعلم الحاصل بالنظر موقوف على النظر هو مغاير
للعلم الحاصل بدونه بالشخص فليس علم واحد بالشخص يمكن حصوله
تارة بالنظر واخرى بغيره لمجرد النقض ومجرد المنع لا يكفي
الناقض لا يكفي بل عليه اثبات ان العلم الشخصي يمكن
حصوله بالنظر وبدونه ودون ذالك خرط القتاد ولو قيل
نظري ما حصل بالفكر والبديهي ما حصل بدونه لم يتوجه السؤال
قوله فلا يشكل في تعريف البديهي والنظري من التصور
اقول بل فيه ايضا اشكال لان الامور النسبية التي لا تعقل
الا بعد تعقل اطرافها كالنسبة الحكمية الى متعلقاتها قد يكون غير متوقف
محتاجة الى النظر واطرافها محتاجة اليه فان قلت يمكن الالتزام
كون تلك الامور نظرية ولا يلزم منه انخرام شيء من القواعد
بخلاف التصديق المذكور فانه لو التزم نظريته يلزم ان

يكون التصديق مكتسبا من القول الشارح وهو خلاف ما قدمتهم فقلت
يلزم الاول ايضا ان يكون النظري مكتسبا من غير حده ورسمه
بل من حد اطرافه او رسمها وذالك ايضا خلاف ما قدمتهم
قوله واذا جعل التصديق عبارة عن المجموع كما هو مذهب الامام
فوق الاشكال وقد يقال الاشكال على مذهب الامام اذ التصورات
كلها بديهية عنده وانت خبير بان غرض المحقق قدس سره
انه اذا جعل التصديق عبارة عن المجموع كما هو مذهب الامام يقوى
الاشكال ولا يلزم من ذالك ان يقوى الاشكال على الامام
في حاصل كلامه انه لو اختار مذهب الامام في تركيب التصديق
فقط قوي الاشكال عليه انه يمكن ان يقوى الاشكال على
الامام ايضا لبطلان ما زعمه بداهة التصورات فاذا
الزم فيما ذهب الامام قوي الاشكال قوله ليس جميع التصورات
التصورات بديهية والا لما احتيج الى النظر فيه حيث
لان البديهي ما لا يحتاج الى النظر فيتحد المقدم والتالي
والجواب ان المعتبر في البديهي عدم احتياج التصور فالتالي
عدم احتياج فيه وهما وان كانا متلازمين لكنهما متغايران
فان الاول عبارة عن توقف حصول التصور على النظر والثاني
عبارة عن توقف تحصيله عليه قوله فان بعض الافكار
في توجيه هذا التفسير حاصله انه اذا رتب الحجمل افراد الفرد

الكلام عند المحوج الى النظر بناء على دعواه ان عند المحوج ليس حاصلا
ولم يرد عليه ان هذا القيد اعني المحوج مقدر ههنا او منوي ليرد عليه
ان المقدر بمعنى المذكور ولا يخفى ركاكته ولعله لاجل هذا الدقيقة قال
فتأمل **قوله** فان تم تم والا فلا فيه نظر لان الدليل تم على
تقدير تسليم ذلك ان التصور من التصديق او بالعكس سواء ممتنعا او لا
اذ على تقدير تسليمه يكون حصول التصورات او التصديقات
بطريق الدور او التسلسل قطعا علم انه لم يقم برهان على امتناع اكتساب
التصور من التصديق وبالعكس ان لم يطلع على ذلك الا انه كذب
الشيخ في الشفاء فيراد الفصل موضع المنطق ليس يمكن ان يتقيد
الذهن من معنى واحد مفرد الى التصديق بشيء فان ذلك المعنى ان حكم على
وجوده وعدمه حكما واحدا في ايقاع النسبة ذلك التصديق
فانه ان كان التصديق يقع سواء فرض المعنى موجودا او معدوما
فليس للمعنى مدخل في ايقاع النسبة التصديقية بوجه ما لان موقع
التصديق هو علة التصديق وليس يجوز ان يكون شيء علة لشيء
فيستوي وجوده وعدمه فلا يقع بالمفرد كفاية في غير تحصيل
وجوده او عدمه في ذاته او في حاله فلا يكون مؤديا الى التصديق
بغير شيء اذا قرنت بمعنى وجودا او عدما فقد صيغت الكلمة معنى
اخر واذا التصور كثيرا ما يقع بمعنى مفرد دون ذلك كما ستقف
لك في موضعه في قسم من الاشياء ومع ذلك فهو في اكثر الامر

نقض

ناقص ادى الى الموقع المتصور في اكثر الاشياء معمان مع لفه
قوله فيه بحث لان اولا فلان هذا الدليل منقوض بان المفرد
التصور او يكون فيه ما ذكره بعينه من انه ليس حكم وجود هذا المفرد
وعدمه واحدا في ايقاع التصور اذ لو كان التصور يقع سواء
كان المفرد موجودا او معدوما فليس له مدخل في ايقاع التصور
لان موقع التصور علة التصور وليس يجوز كون شيء علة لشيء
فيستوي عدمه ووجوده فلا يقع بالمفرد كفاية من غير تحصيل
وجوده او عدمه في ذاته او حاله فلا يكون المفرد مؤديا
الى التصور من غير اقتران معنى اخر به مع انه خلاف ان
التصور من غير اقتران كثيرا ما يقع بمعنى مفرد دائما فلانا
نقول ان المعنى يجب وجوده في الذهن يوقع التصديق وليس و
جوده في الذهن امرا معدوما متضمن اليه فلا يلزم ترتب
الموقع التصور ولان يكون شيء علة لشيء حالتي عدمه
ووجوده ولم يعلم انه ليس غرض الشيخ ههنا اقامة الدليل على
امتناع كسب التصديق من التصور فان المفرد خص من
التصور بل غرضه بيان انه لا بد في كسب التصديق في النتيجة
كليا في كسب التصور في اكثر المواد ورد عليه ما ذكره **قوله**
على ان البحث في التصورات يتم بدون ذلك الامر وقد يقال
البحث في التصديقات ايضا يتم بدون ذلك لان الا

التصديق من التصور على تقدير جوازه يتوقف على التصديق
بالمناسبة بين ذلك التصور والتصديق ضرورة ان
الذات مطلقا اعم من مبادي مناسبة له ولا بد من العلم بالمناسبة
لينتهي الحركة الاولى ويتصور الترتيب الذي يؤدي الى حصول المط
اذ لو لم يعلم ان تلك المبادي مناسبة للمط لم ينقطع الحركة
الاولى عندها ولم يمكن ترتيبها لاجل حصوله وفيه بحث لانا
لا نسلم ان الانقطاع الحركة والترتيب يتوقف على التصديق
بالمناسبة لجواز ان ينتهي الحركة الى معلومات يشك في انها
مناسبة للمط ويكون مناسبة في الواقع فرتبها لتمني ان
يحصل المط كما ان في فقدان الماء فيشك في وجود الماء في موضع
فيسعى في ذلك الموضع ويصيب الى الماء الذي لا يذكر هذا في
تعريف الفكر لان هذا الترتيب ليس بتحصيل [illegible] المجهول
لانه ما لم يعلم ترتب غايته عليه لا يكون الفعل لاجل تلك
الغاية بل يكون لامر اخر معلوم الترتب عليه كالاحتمال
مثلا او استغراق الجهد لدفع اضطراب النفس وتسكين الطمأنينة
لكنه قد يؤدي الى امر اخر كما في المثال المذكور وذلك الامر
كالماء ليس علة غائية لذلك الفعل وان كان فائدة
له لانا نقول ما ذكرتم من انه يعتبر في العلة الغائية كونها معلوم
الترتب حق اذ لا يتصور انبعاث النفس وتحريك الى [illegible]

لتساوي طرفيه فلا يترجح احدهما بالنسبة والعلة الغائية في المثال
المذكور وما يشبهه بالحقيقة هو امر معلوم الترتيب كما ذكرتم وان قيد
في العرف ان هذا السعي لاجل الماء مثلا لكن لو اعتبر في الفكر كون [illegible]
علة غائية بهذا الوجه لزم ان يخرج مثل هذا الصور عن الفكر مع انه [illegible]
لا سبيل الى اخراجه شيء من اقسام البداهي فلا بد ان يراد
بما ذكر في تعريف الفكر كون الترتيب علة غائية لاجل العرف
ليشتمل مثل هذا الصور وح يتم ما ذكره قوله الش الدور توقف
الشيء على ما يتوقف عليه بمرتبة او بمراتب قوله بمرتبة متعلق بتوقف والمراد
من التوقف الاول ايضا التوقف بمرتبة لانه المتبادر عند الاطلاق
فيكون معنى الدور توقف الشيء بمرتبة على ما يتوقف عليه بمرتبة
او بمراتب فيكون الدور المصرح توقف الشيء بمرتبة على
ما يتوقف عليه بمرتبة والمضمر توقف الشيء بمرتبة على ما يتوقف
عليه بمراتب كالتي اذا توقف ا على ب و ب على ج
و ج على ا فان ا تعتبر ما توقف على ب بمرتبة وتوقف
على ج بمرتبتين كان ذلك دورا مضمرا على هذا التعريف
لانه توقف الشيء حينئذ بمرتبة على ما يتوقف عليه بمرتبتين [illegible]
ب [illegible] اذا اعتبر ما توقف ا على ج بمراتب وتوقف ج
على ا بمرتبة لم يدخل في تعريف الدور المضمر لانه توقف
الشيء بمراتب على ما يتوقف عليه بمرتبة فلا يكون تعريف الدور [illegible]

من حسن كرمك ... نظر ... ولاح ... اوقت ...

ولاح متوعظات علي السقيق بات والتعم بات ... والنعم وا من ... بهادارا واعطى من ... اوطنها ... وان السعداء ... بالنبأ علاهم ... الماء دون منها ... اليوم اذا ... الواجبة وكفت ... بجلال ايلها ... وتحق بكل منك ... امله وبكل معبود

الدور المضمر ما نعلان تقول ليس في نفس الامر سلسلة واحدة من امور تتوقف
يصدق عليها بحسب افرادها توقف ابد مرتبة على ما يتوقف
عليه من المراتب وبحسب افرادها توقف ابد مراتبه على ما يتوقف عليه
بمرتبة فلذ يتحقق فرد ان من الدور المضمر بفرد واحد
هو داخل في التعريف فهم وقد يجعل من باب الدور على ما
معمول احد وفيه انه يصرح المنع لا توقف الشيء الا بمرتبة
ولا بمراتب على ما يتوقف عليه مراتب فيخرج التوقف بمرتبة
على ما يتوقف عليه مراتب وبالعكس لعدم دخولها تحت في شق
الترديد ضرورة ان في شق الاول كلا الترديد مختلفين وفي
الثاني القصد في مرتبتان فتدبره **قوله** اي تقع
الحركة الفكرية صرح القوم بان الفكر حركة النفس
في المعقولات فقد فسر الحركة بكون الشيء بحيث يعرض
فيه في كل ان فرد من المعقولة التي فيها الحركة لا يكون ذلك
الفرد في الان السابق واللاحق اللاحق والا بات
التي علي فرضها في الزمان غير واقعة عندهم فلذا الكل افراد
الافراد المفروضة غير واقعة ومعلوم ان النفس في صورة الفكر
الا علوم محصورة لا يمنع في الرجوع من المبادي الى المطالب
نعم ليس يوجد بين العلوم الحسية والقصد مثلا والصغرى
والكبرى فلا يتصور كون النفس فيكفي ان يتصرف بفرد من

الحدود

عمت ... ونجل اصطلاح ... اهل العصر ... فاجتمع [illegible] ... وقسطهم ... خرج ... الهواء ...

العلوم لا يكون قبله ولا بعده لا يبقى النفس اذا لاحظت الجنس مثلا
والبعث اليها فانما يعد منها الى الفصل مثلا بالتدريج لضعف التفاته
الى الجنس تدريجا ويقوى التفاته الى الفصل بالتدريج لانا نقول قد صرحوا
بان الالتفات من افعال النفس وقد صرحوا بان لا حركة الا في
مقولة الكم والكيف والاين والوضع فلا يكون في الالتفاتات حركة
لاسيما فلا يصح ما ذكره من ان الفكر حركة كيفية هذا ولو قيل ان
اختلاف مراتب الالتفات يستلزم اختلاف الصور في شدة والضعف في
النفس في كل مرتبة من مراتب الالتفات تصور فيه في مرتبة من الشدة والضعف
مخالفة في شدة والضعف المصورة السابقة واللاحقة فيكون الحركة
في الصورة لم يبعد **قوله** اجمالا اي بالقوة هذا التقييد ليس بحجي لان التحقيق
ان العلم الاجمالي علم بالفعل كما بين في موضعه **قوله** فان العلم
باجزاء المعرف يكون مع العلم بالمعرف لانه عين المعرف لو عرف عند
واراد بالاجزاء كل جزء جزء حتى لا يسع الاجزاء فانه عين الكل
قوله هذا الكسب مبني على حدوث النفس **اي فكم** على تقدير نظرية
الكل لا يمكن اكتسابه بكنهه شيء من الاشياء واذا لم يحصل شيء في الابتداء
بالوجه لكان الملازمة الثانية فقط ضرورة الا ما هو وجه بشيء فهو كنه
شيء في ذا لم يحصل كنهه ما لم يحصل وجهه وان الملازمة الاولى
فلان حصول الكل شيء بكنهه مسبوق بحصوله بالوجه على تقدير نظرية
الكل موقوف على صرف الذهن من الذال الى حد معين في كنهه

... الهواء وهمس فلم ... الارض ... فحجة فلم ... يعوم ... وعلا ... امام ... فحص من ... عد ... وخذ ... عجل ... يبقى ... وتلبس ... سعد ... وفق النجاة ... عطايا التميز

واني يتصور الشروع في كسب كنهه من ذالك الحد من الزمان
وذالك الزمان متناه فلا يمكن اكتساب كنهه فيه لقصيده انه اذا
فرضنا ان كنهه لم يحصل لنفس من الازل الى الآن مثلا
فنقول هذا ما لا يمكن اكتساب كنهه انما يتصور بعد معرفته بوجه ما
دون دونه الغير المتناهية نظرية على ذلك التقدير فحصول ذلك
الوجه موقوف على صرف الزمان من الازل الى حد معين فراكتسابه
ثم من ذلك الحد من الزمان لا يمكن اكتساب كنهه لانه من المبدء
فلا يمكن حصول كنهه وقد فرضنا حصوله هف وهذا الكلام في الكل كنهه
بعرض حصوله فلا يمكن حصول شيء بكنهه واذا لم يحصل شيء من
الاشياء بوجه لان كل وجه كنهه لشيء كما سبق فتأمل **قوله**
وكانت التصورات والتصديقات امور موجودة في الخارج فهو
مم كيف والتحقيق عندهم ان العلم هو الماهية الموجودة في الذهن
وان اريد انها موجودة في الذهن فرد المعترض لم يصح كذالك
وان جنس ان المختص من الكلام على ما هو المشهور فيما بين
القوم من عد العلوم من الكيفيات النفسانية الموجودة في الخارج
والتحقيق فهو موكول الى موضعه على انه يمكن ان يبنى المراد من كونها
موجودة وجودها في الذهن فان البداهة والنظرية من العوارض
الذهنية فيكفي في الاتصاف بهما الوجود الذهني وزيد المعدوم
وان كان موجودا في الذهن لا يتصف بالكتابة وعدمها الا انها

ما لا عند الكريم ... بالجلية وتعالى ... وبين كلام ... ومكارمه لتنعو ... وتجنبوا ... كان تقول ... بالمكاره ... السموات ... ما من طاعة الله شيء الا يأتي في كره وما من معصية الله شيء الا يأتي في شهوة ... الله وطلب ... شهوته ووقع هوى نفسه فان هذه النفس ابعد شيء منزعا وانها

من العوارض الى رجحه فالاتصاف بهما يستدعي الوجود الى رجحه
قوله فان النظري بمعنى اللابديهي لا يستلزم ان يكون النظري
ما يحتاج الى النظر والبديهي ما لا يحتاج الى النظر فكان يستبعد ان
يقول فان البديهي بمعنى اللانظري لكنه تسامح في العبارة للتداخل
قوله بخلاف التصورات فان كنهها لا يمكن ان يكتسب بها
يحتاج الى النظر دقيقة لا يناسب حال المبتدي ولا بد من ضم ما
ذكره يتم التقريب لكنه اكتفى عنه بما ذكره من حال الشبهة في
الكلام اختلافه فان ذالك يشعر بافتقاره الى البحث
المستقصى لا طهرا **قوله** والمادة والصورة انما تكونان
للاجسام صرح في حاشية التجريد بان الصورة المادية والصورية
لا تختص بالاجسام ووجه التوفيق ان المادة والصورة مخصوصان
بالجسم المادية والصورية اذ المراد بهما جزء يكون المعلوم
بالقوة وجزء يكون معه المعلوم بالفعل فلا يلزم من اطلاق
الصورة على تلك الهيئة كما وقع صريحا في عبارة الشارح واطلاق
المادة على الامور المعلومة كما يستفاد من عبارته ان الهيئة
اذا كانت صورة تكون للامور المعلومة على سبيل التشبيه لان
الاطلاق العلة المادية والصورية عليهما كذالك وبما ذكرنا
يندفع المنافاة بين ما ذكره ههنا وبين ما
ذكره اولا من ان كل مركب صادر عن فاعل مختار لا بد له

... فكونوا من ابناء الآخرة ولا تكونوا من ابناء الدنيا ... القرآن هو الهادي الذي لا يضل والمحدث الذي لا يكذب وما جالس هذا القرآن احد الا قام عنه بزيادة او نقصان زيادة في هدى ونقصان من عمى واعلموا انه ليس على احد بعد القرآن من فاقة ولا لاحد قبل القرآن من غنى فاستشفوه

فتوجهوا اليه بحبه ولاتنالوا به العباد حلقه انما نصب العباد والى الله عشاه وما امل انه شافع مشفع وماحل مصدق وانه من شفع له القران يوم القيمة شفع فيه ومن محل به القران يوم القيمة صدق عليه فانه ينادي مناد يوم القيمة الا ان كل حارث مبتلى في حرثه وعاقبة عمله غير حرثة القران فكونوا من حرثته

واسئلوا الله و
والغوا الضلال
وهو الكفر والنفاق
مستفاد من كتب الله
لا توالوا فانه
استغشوا ابدا
ثم ادوا والكم و

من علة مادية وصورية فانه شيء من العرض المركب
الصـ در عن المختر فهشم تمت الرسالة بعون الملك
الوهاب في يوم الخميس من الخمس الاول من الخمس الاول
من النصف الاول من النصف الاول من السدس السادس
من الخمس الثاني من الخمس الثالث من النصف الاول من
من النصف الاول من الالف
الاخر در سنة ١٢٢٢
من الهجرة النبوي صلى الله عليه وآله وسلم

وانا باعد ... واستصعب على ... انا اعلى ... الامور
بسم الله الرحمن الرحيم هذا اس لواحقه
الحمد لله الملك العلام والصلوة على خير الانام محمد وآله وصحبه العظام اما
بعد فهذه حواش جمعتها لتحقيق وايضاح ايثلث ليظهر مستوراته ويبرز
مكنونه ويكثر فوائده ويوفر عوائده والله الهادي الى سواء السبيل وهو حسبي
ونعم الوكيل قوله اذا وقع خط وهو ماله طول فقط مستقيم وهو ماكان
بتوالى دون طرفيه مقابلا للحدقة على اخر شيء فالزاويتان
الحادثتان عن جنبتي الخط الواقع ان كانت متساويتين فالصغرى
والكبرى سيتاتي تسميتهما لزاويتان والثانية تسمى
عن جنبي الخط المستقيم ثم على مستقيم اخر والخط الواقع عمودا فهو الذي
يحدث عن جنبيه زاويتان متساويتان عنده وقوعه على مستقيم
اخر وهذا الخط قائمة والزاويتان ان لم يكونا متساويتين بل كانت احدهما
اعظم من الاخرى وذلك بان لا يكون الخط الواقع مائلة عمودا فا
الاصغر تسمى حادة والاعظم منفرجة وهكذا جميع الحادة المنفرجة
وبها ان ذلك الحادة والمنفرجة تتساويان لقائمتين اذ لا بد
هناك من جانب العمود اي موضع يمكن ان يخرج منه خط يكون عمودا
لولا ذلك الخط الواقع اذا لم يكن عمودا يكون الزاويتان
اي ذاتا عن جنبي الخط متباينة احدهما اصغر من الاخرى فاذا

والا ثم واعليكم غاية فاسعوا الى غايتكم ان لكم نهاية فانتهوا الى نهايتكم وان لكم علما فاهتدوا بعلمكم ان الاسلام غاية والعمل فرض عليكم الا الله مما افترض عليكم من حقه وبين لكم من وظائفه وانا شاهد لكم وحجيج يوم القيمة عنكم الا وان القدر السابق قد وقع والقضاء الماضي قد تورد وانه متكلم بعدة الله ان الذين قالوا ربنا الله

وقد قلتم ربنا الله
ان الذين قالوا ربنا الله ثم استقاموا تتنزل عليهم الملائكة الا تخافوا ولا تحزنوا وابشروا بالجنة التي كنتم توعدون

فاستقيموا على كتابه وعلى منهاج امره وعلى الطريقة الصالحة من عبادته ثم لا تمرقوا منها ولا تبتدعوا فيها ولا تخالفوا عنها فان اهل المروق منقطع بهم عند الله يوم القيامة ثم اياكم وتهزيع الاخلاق وتصريفها واجعلوا اللسان واحدا وليختزن الرجل لسانه فان هذا اللسان جموح بصاحبه والله ما ارى عبدا يتقي تقوى تنفعه حتى يختزن لسانه

توهمت حركة ذلك الخط الواقع في جهة الزاوية الكبرى مع
ثبات طرفه الذي على الخط الاخر الى جهة ب د الى الزاوية ان
يكون موضع ذلك الخط حيث ز العمود لاجل انه حينئذ فليتوهم خط
يكون عمودا ولنفرض ان ذلك العمود خط هكذا ب ز ح
فتحدث ثمة ان وهي زاويتي ح ب ه ه ب د ويحدث
من الزاويتين اي زاويتين عن جنبي خط العمود قائمتان
فيكون زاوية ا ب د المنفرجة اعظم من قائمة بمقدار زاوية
ا ب ه الحادثة عن وقوع الخط العمود على الخط المستقيم فيما بين
خطي ا ب د وزاوية ا ب ح اصغر من قائمة بذلك المقدار
بعينه اي بمقدار ا ب ه الحادثة عن وقوع خطه ب العمود فيكون
مجموع زاويتي ا ب د ا ب ح الحادة والمنفرجة مساويا لمجموع
معا القائمتين وهما زاويتا ح ب ه ه ب د منطبقتين
على الحادة والمنفرجة وهي زاويتا ا ب ح ا ب د من غير زيادة
فان زاوية القائمة منطبقة على بعض زاوية ا ب د المنفرجة
والبعض الاخر منها اعني مقدار زاوية ا ب ه منطبق عليه
زاوية ح ب ه القائمة الاخرى والحادة والمنفرجة تكون
مساويين لان المنطبقين عليهما تمت المقدمة الثانية
اذا وقع خط مستقيم على خطين مستقيمين متوازيين فوقه
الى ابعد بينهما غير المتوازيين لخطوط المستقيم الواقع

فان لسان المؤمن من وراء قلبه وان قلب المنافق من وراء لسانه لان المؤمن اذا اراد ان يتكلم بكلام تدبره في نفسه فان كان خيرا ابداه وان كان شرا واراه وان المنافق يتكلم بما اتى على لسانه لا يدري ماذا له وماذا عليه ولقد قال رسول الله صلى الله عليه وآله لا يستقيم ايمان عبد حتى يستقيم قلبه ولا يستقيم قلبه حتى يستقيم لسانه فمن استطاع منكم ان يلقى الله سبحانه وهو نقي الراحة من دماء المسلمين واموالهم سليم اللسان من اعراضهم فليفعل

على جهة العمود اولا فائدة العموم في الوقوع ليظهر عنده بيان ان
الخارج الزاوية تثبت في الخطين الواقعين على المتوازيين كما حدثها
جهة العمود وان الاخر على خط ا ب ح والمتوازيين هكذا فالمتبادر منها ان
المنفرجتان من الزوايا الاربع الداخلتين الحادثة من وقوعه عليهما
زاويتا ز ح ب ز ح د بيان كل الاربع ذلك اي ب وتبدل الاربع قوائم
لا تزيد في المقدمة الاولى في ت وان الحادة والمنفرجة والمتبادر ان ب ق ور
الزاويتان اللتين في جهة واحدة في الخط الواقع لان ب ان المطلق
يتوقف على هذا البيان كما تستعرف من هذا الاربع في كل من جهتي خط
ق ح اي كل اثنين في جانب واحد منه من هذا الاربع كقائمتين والا
اي وان لم يكن كقائمتين لكان في جهة واحدة اما اصغر
القائمتين فلا يرد ان اللازم ذلك فانه يجوز ان لا يكون اصغر بل
اعظم لانه قد مر في المقدمة الاولى انه اذا وقع خط مستقيم على اخر مثله
فالزاويتان الحادثتان من جنبيه اما قائمتان او معادلتان لهما
فاذا وقع على الخطين المستقيمين كان مجموع الاربع اربع قوائم فالثنتان
في جهة واحدة من جنبيه اذا لم تكونا كقائمتين فاما ان يكون اصغر
منهما في تلك الجهة وهو المطلوب او اعظم منهما فذلك لا بد ان يكون في
اخرى اصغر منهما اذ مجموع الاربع اربع قوائم فلزم تلاقي المتوازيين
في تلك الجهة الصغرى ان اخرجا وفي هذا ظهر فائدة قوله لان مجموع
الزوايا وانما لم يذكر اقليدس الى وجه ثبت الزاويتان الداخلتان

في احد الجهتين اصغر من قائمتين يكون مجموع الداخلتين اللتين
في جهة اخرى من الخط الواقع اعظم من قائمتين لان المجموعين في هي
اربع زوايا حادثة من قيام خط مستقيم على خطين مستقيمين مثل اربع
قوائم لما مر من انه اذا وقع خط مستقيم على اخر مثله فيكون ما بين الخطين
في الجهة الاولى اضيق مما بينهما في الجهة الاخرى فيكون احدهما اي الاول الاخر
بالضرورة فهما يتقاربان في تلك الجهة الاولى بتقاربهما فيلتقيان
الى التلاقي بالضرورة وذلك الخطان اللذان وقع عليهما خط كخط اب
والخط الواقع عليهما ج د والزاويتان اللتان مجموعهما اعظم من قائمتين
هما ب ج د ... ان لهما جهة التي اضيق من الاخرى بالاخراج منها
الا ان يلتقيا في جهة اب هكذا لكن تلاقي المتوازيين او مجموع زاويتي
ب ج د ز التي في جهة واحدة من الخط الواقع على المتوازيين احد هادثة من خط اب والاخر من خط ج د مجموع زاويتي
ز ج ب ز ج ای د ثابتين عن جنبي خط ج د الواقع عليه في خط
اب كلاهما من المجموع كقائمتين لما مر من انه اذا وقع خط مستقيم الخ
فان فقط الا بين المجموعين زاويتي ب ز ج ز ج د و
زاويتي ا ز ج ب ز ج نقول لا ضرورة انه اذا كان مجموع ا ب ج
المجموع الاول ب ... في ذلك مجموع زاويتي ب ز ج د
ز د ب ج ا ز ج ... وبين زاويتي د ج ز ا ز ج التبادلتين
متساويتين وهو المطلوب ضرورة انهما بلا تبديل في صورة التقليد

حكم سنا ... ولكن الحلال
بما هو من ... والحرام ما
ما احل الله وقلت ما ترى فيهم
حرم الله وفقه منهم
الامور وضح بين كان
وعظم بين الامثال
فما بكم وضح في الواضح
لكم وعليكم ... ذلك الله
فلا تعصم عن ... له
اعمر ولا يبعث عنه الله
اعمى ومن لا ينفعه
بالبلاء والتجارب
لا ينتفع بشيء من
العظة واتاه
التقص من امامه
حتى يعرف ما انكر
وينكر ما عرف وانما
الناس رجلان

اول وان
... الا ... عقل
فاطو الحديث
الى ... الحمل
الموقن ... ان
علي ذا الله ان

وايضا زاوية ز الخارجة عن المتوازيين وان ادارة للداخلة ... ز ه
البتة بان المطلوب يستطع كزاوية ج د الداخلة اعني زاوية ازج ابدا لا
الاخرى الف وية اعني تقاطع الخطين المستقيمين من ... وتبين لك ان الخطان
المستقيمان المتقاطعان خطا ا ب ج د والزاويتان المتقابلتان زاويتا
ب ز ج هكذا نقول ان زاويتي ب ز ج ز ا المتقابلتين متساويتان
بيانه ان مجموع زاويتي ب ز ه ز ا كقائمتين عن جنبي خط ه ز ا
الف ثم على خط اب ... ومجموع زاويتي ج ز ا ز ه كقائمتين
عن جنبي خط ا ز الف ثم على خط اب ... ومجموع زاويتي ج
ز ا ز ه كقائمتين عن جنبي خط ا ز الف ثم على خط ج د لكون
كل واحد من المجموعين كقائمتين ضرورة ان الزاوية المتوسطة
المشتركة بينهما اعني زاوية ذ ز ا مع كل منهما من الزاويتين
المتقابلتين كقائمتين لما مر في الدوال من انه اذا وقع خط
مستقيم الخ وبان ان زاويتان ب ز ج ذا بالتقابل
المتوسطة المشتركة اعني زاوية ه زا فبقي زاوية ه ز ب الخارجة
لزاوية ه ج د الداخلة اذا ب ... مساوية وهو المطلوب
اذا تقرر هذا الكلام فلنشرع في اصل المرام ولنخوض المثلث مثلث ا
ب ج هكذا ... الى موازيا لخط ب ج ... الخطين لا يتلاقيان
وان اخرجا في جهتيهما لا الى نهاية فزاوية ا د ه اي زاوية ... من المثلث
المثلث بين خط ا ب ج ... زاوية الزاوية التي هي احدى زوايا المثلث

منبع ... من الله
علي ... ليس ... من
سبحانه ... سبحان
ولو ... صبا
وانا ... الله
اما ... الله
فاحمد ... سبحانه و
الامين ومن ربيع العلوم
ينابيع العلوم وما
عنه معاني ... المذكرون
فقد هب المذكرون
وبقي الناسون والمتناسون
فاذا وانتم خير ... عنوا
فاذا وانتم ... اتقوا
عليه واذا ... فان
فاذهبوا عنه فان
رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يقول
يا ابن ادم اعمل الخير و
دع الشر فاذا انت بالجواد
القاصد الا وان الظلم ثلثة
فظلم لا يغفر وظلم لا يترك
وظلم مغفور لا يطلب فاما
الظلم الذي لا يغفر فالشرك
بالله قال الله تعالى ان الله
لا يغفر ان يشرك به ويغفر
ما دون ذلك

المبدى ولا
ضريا بالتبا الموكنه
ما ليتصغر الا التلون
معه فايا كم وان جامع
في دين الله فان الحق التخير
فيما انكم تهون من
من تفرقهم فيما تخون
من الباطل وان الله
سبحانه لم يعط احدا
نفرقتهم امن مضى ولا
مما بقي انها الناس
طوبى لمن شغله عيبه عن
عيوب الناس وطوبى لمن
لزم بيته واكل قوته
واشتغل بطاعة ربه وبكى
على خطيئته وكان من
نفسه في شغل والناس
منه في راحة

اللهم صل على محمد وآله

لم يثبت فافا الثلث
الذي هو خطأ ...
بعضه عند بعض
هنا ... قوله
الذي لا ...
الفا ... بعضها
القضا ... هنا
... هو ...

يكون زاوية ترافق ه امتداد ... من وقوع خط اج على خط
ب ج ه المتوازيين بالنوع كما مر في المقدمة الزاوية د
زاوية اج ا في رقبة عن المثلث الفهم ... وية لزاوية ب
ا بن ... لكونهما ... المتوازيين و ...
فيما بينهما فانه من وقوع خط ب د على خط ب ج ه ا
المتوازيين يحصل ... ما مر عند قوله ... وقوله ... ان
... فارتبه ... ثبت على الف فاذن
جميع زوايا ... الذي هو مجموع زاويتي ا ج ب ه ج د ...
عن المثلث ... وية لزاوية ا ب ... الداخلتين في المثلث ...
ا ج ... المثلث ... ثلاثتين لما مر انه اذا
وقع خط مستقيم ... فزاويتا ا ب ... زوايا المثلث مع
زاوية ا ج ... منهما ... وية لزاويتين ا ب ...
زوايا المثلث ... وهو المجموع المذكور مع زاوية ا ج
... من زوايا المثلث ... قائمتين ...
... ان يكون ... في صورة التعقيب ...
زاوية ا ج ب ... زوايا المثلث مع زاوية ا ج د

... تنبيه ... قيراط ...
...

ديباچه ...
وهم اولوا النجابة ...
... للفاضل العالم ... اعلى الله مقامه ... في السنة الاولى من ...
... الكل على ...
قد اجمع ... عن جماعة فليعلم ...
... اربعة وخمسة وتسعة
كذا فضيل بعده معروف ...
وهو الذي ما بيننا معروف
...

قال عليه السلام اتقوا الله تقية من شمر تجريدا وجد تشميرا وأكمش في مهل وبادر عن وجل ونظر في كرة الموئل وعاقبة المصدر ومغبة المرجع

جميل ابن دراج جميل مع ابان بن عثمان
والعبادلة ثم حماد ان ثم ابن كوده كذا ابن موسى فهولاء عدة ابن عيسى
والستة الاخرى هم صفوان ويونس عليهما الرضوان
ثم ابن محبوب كذا محمد ابن عبد الله ثم احمد
كذا ان عبد الله وما ذكرناه الاصح عندنا
وشذ قول من خالفنا
على العلى والعطار ثم ابن ادريس وهم الخامس
عدة احمد بن عيسى بالعدد خمسة اشخاص بهم تم السند
ان عدة الشيخ عن سهل من كان الاول منهم
كذا على بن محمد ابن عون الاسدي
وعدة البرقي وهو احمد على بن الحسن واحمد
وعدة ابن اذينة على ابن ابراهيم

قال عليه السلام
الموت مجبوب لسانه وزاربا
كلما انقطعوا تعرفوا فقال
ملك الموت فلم يره

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي توحد بدوام خلود ربوبيته كل شعرة في كل شعرة عن سرمد الابد تحيد الخلايق وشكرهم اجمعين لكنت وجلاله مقصرا عن بلوغ شكر خفي نعمة من نعمه والصلاة والسلم على اكمل خليقته واخلص بريته وسيد رسله محمد واله واصحابه اجمعين وبعد يقول العبد الملتجي الى باب سيده الغفران الواصل الى رحمة ربه السائر محمد تقي الموسوي محمد باقر وقاه الله من سوء الباطن والظاهر هذه مقالة في تحقيق حال ابان بن عثمان وبيان الاشخاص الذين ادعى انهم ممن اجمعت العصابة على تصحيح ما يصح عنهم وينقح المقام في ابراز المرام من هذا الكلام فنقول انه اختلف علمائنا الاعلام نور الله مراقدهم في ابان بن عثمان على اقوال استقف عليها وتحقيق الحال فيه يستدعي الكلام في مقامات الاول فيما يدل على قدحه مع الجواب عنه فاقول ابو الحسن الاول ما حكاه الكشي عن ابن فضال قال محمد بن مسعود قال حدثني علي بن الحسن قال كان ابان من اهل البصرة وكان مولى بجيلة وكان يسكن الكوفة وكان من الناووسية وحكى فخر المحققين عن والده العلامة قال سالت والدي قدس سره عن ابان فقال الاقرب عندي عدم قبول روايته لقوله تعالى ان جاءكم فاسق بنبأ فتبينوا ولا فسق اعظم من عدم الايمان واعترض عليه بوجهين الاول لانه صدق الفسق في حقه او هو خروج عن طاعة الله مع عقائده انه خروج ولا شبهة ان من

بحيث يعد مثل هذا انما يعد من اعظم الطاعات والثاني ان فساد

العقيدة لو كان موجبا لعدم قبول الخبر والرواية لما يمكن الحكم

بها وسنده ابان اذ مخبره وهو علي بن الحسن فطحي والمفروض انها

مقبولة من علي بن الحسن فلا يكون فساد العقيدة موجبا لانتفاء

القبول فعلى هذا القول كما تقبل قول علي بن الحسن وخبره ينبغي ان تقبل قول

ابان وخبره ايضا لانتفاء الفرقة بينهما وبالجملة المقتضي لقبول الرواية من

ابان موجود والمانع عنه مفقود اما الاول فلما تقف عليه واما الثاني

فلان فساد العقيدة لو كان مانعا عن القبول لم تقبل قول علي بن

الحسن في ابان فلم يثبت فساد العقيدة في حقه فتقبل قوله وروايته

ولو لم يكن مانعا لم يتحقق المانع وعلى التقديرين يقبل روايته

وفيهما نظر اما اولا في الاول فلان ذلك انما يحقق الفسق ولا يلزمه

بالاضافة الى فساد العقيدة ايضا والثاني بين الفساد ضروري

البطلان اذ ح لا يمكن الحكم بفساد عقيدة احد اذ لا يصدق ذلك الا

في حق من يعتقد مع العلم بفساده وهو غير متحقق في شيء من ارباب

المذاهب الفاسدة ضرورة ان كل ذي مذهب انما يصير اليه

لاعتقاد حقيته بل انحصار الحق فيه فعلى هذا يلزم القول بصحة كل ذي

مذهب فاسد لحقيّة اعتقاده حقيته فيلزم انتفاء اللوم والعقاب في الحكم

الاعتقادية مع عدم اصابته للواقع ولو كان في حق من انكر الالوهية

او الرسالة كما لا يخفى وهو مما لا يكاد يتفوه به احد واجماع المسلمين

خلافه منعقد لانطباق العامة والخاصة على تعذيب الكفار المجاهدين

الاصول وانما الخلاف في تارك الفروع وان حصل ذلك الفسق

بين لو ان خصوص الفسق لا يصدق الا مع الخروج عن طاعة

الله مع اعتقاد انه خروج فهو وان كان كلاما صحيحا كما يشهد به

وانتفاء صدق الفسق على من زاول المعصية مع اعتقاد انها طاعة لكنه

لا يجدي في قبول الرواية لعموم التعليل المستفاد من دليل الآية

ان قلت لو كان الامر كذلك ينبغي ان لا يصدق الفاسق على

الكفرة وارباب المذاهب الفاسدة قلنا اولا لا نسلم ذلك

والمجسمة ورفضه فانهم كفار لا فساق وثانيا لا نم الملازمة لامكان

تحقق ما ذكر في تعريف الفسق في كل مذهب ولو كان فاسدا

كما لا يخفى واما في الثاني فلان ذلك انما يتوجه اذا انحصر الجارح في

ابن فضال وليس كذلك لما عرفت من قول العلامة انه لا فسق اعظم من

عدم الايمان وقال في الخلاصة والاقوى عندي قبول روايته

وان كان مذهبه فاسدا وقال الفاضل الحسن بن داود في حاله

وذكر اصحابنا انه كان ناووسيا وقال المحقق في المعتبر في بعض

غسل مخرج البول بالماء وفي سند هذه الرواية ابان بن عثمان وهو

ضعيف وقال ايضا في اوصاف المستحقين للزكوة ان في ابان بن

عثمان ضعفا والجواب عنه الظاهر ان كل ذلك مستند الى قول ابن

فضال وما يظهر من ابن داود من نسبته ذلك الى الاصحاب فضعيفه

يعني لعدم مطابقته للواقع والثاني الصحيح المروي في رجال الكشي
عن ابراهيم بن ابي البلاد قال كنت اقود ابي وقد كف بصره حتى
صرنا الى حلقة فيها ابان الاحمر فقال لي عمن تحدث قلت عن
ابي عبد الله فقال ويحه سمعت ابا عبد الله عليه السلام يقول اما
ان منكم الكذابين ومن غيركم المكذبين ووجه الدلالة على القدح ان
الضمير في قال يعود الى ابراهيم وفي ويحه الى ابان ويكون ابراهيم
قال ذلك مخاطبا الى اهل الحلقة منكم الكذابين اي من اهل الكوفة
ويكون المراد من الكذابين ارباب المذاهب الفاسدة من
الغلاة والناووسية وغيرهما ومن المكذبين الخوارج والمنحرفين
عن الائمة عليهم السلام فيكون ذلك من ابراهيم اشارة الى ان
ابان من الاول فهو قدح عظيم منه فيه والجواب اما اولا فلان
الكذاب لا يستلزم ان يكون فاسد العقيدة واما ثانيا فهو
ان الضمير في قال كما يحتمل ان يكون الى ابراهيم وفي ويحه الى ابان كذا
يحتمل العكس بان يكون في الاول ابان وفي الثاني الى ابراهيم فاذا
قام الاحتمال بطل الاستدلال مضافا الى انه يمكن ان يقال ان الظاهر
من سياقه الثاني بل ربما يكون متعينا اذ الحاكي هو ابراهيم فلو كان
القائل ذلك ينبغي ان يقول فقلت ان قلت ان هذا الاحتمال لا
يناسبه النقل من ابراهيم بعد حكاية الرجل مذمته قلنا كلمة ويح كما
تأتي في مقام المذمة يقال في مقام الترحم فليكن كذلك فيه من ان في

فيكون المراد اظهار التأسف في كون ابراهيم وتوقفه في جملة
الكذابين فتدبر والثالث ما ذكره العلامة في الخلاصة والمنتهى من
الحكم بفطحية الابان في الاول وناووسيته في الثاني فقال في
الخلاصة وطريق الصدوق الى ابي مريم الانصاري صحيح وان كان
فيه ابان بن عثمان وهو فطحي ووافقه على ذلك شيخنا الشهيد الثاني
في شرحه على الدراية حيث قال هذا لفظه ونقلوا الاجماع على تصحيح ما يصح
عن ابان بن عثمان مع كونه فطحيا انتهى كلامه وفي باب الحلق والتقصير
من المنتهى بعد الحكم بخبر الحجاج فيهما قال الشيخ ان كان ضرورة
وجب الحلق وبه قال المفيد ثم استدل لها بجملة من النصوص ثم قال في
مقام الجواب عنها بما هذا كلامه وعن الثالث ان في طريقه ابان بن
عثمان وهو ضعيف وفطحي والجواب عنه الظاهر ان ذلك من المسامحة
والظاهر القريب من القطع كما يظهر للمتامل في الرجال ان الاصل
في ذلك قول ابن فضال فاطلاق الواقفي صح اما الاول ان
هذا اللفظ يطلق نادرا على الناووسية وهذا انه او من باب التسامح
بناء على ان الكل مشترك في فساد العقيدة فلا يهمه التعيين ولم يرجع
حين الكتابة فاكتفى بما في نظره حال الكتابة فعبر تارة بالفطحي واخرى
بالواقفي والدليل عليه هو انه لم يذكر في الخلاصة في ترجمته الا
حكاية الناووسية والمقام الثاني فيما يدل على مدحه و
قبول الرواية منه فنقول هو وجوه ايضا الاول ان ابن ابي عمير

مع جلالة قدره وعلو مرتبته جعل ابان بن عثمن من جملة مشايخنا
كما يظهر مما ذكره شيخنا الصدوق في باب الاربعة من الخصال وفي
المجلس الثاني من اماليه قال حدثنا جعفر بن محمد بن مسرور رضي الله عنه
قال حدثنا الحسين بن محمد بن عامر عن عمه عبد الله بن عامر عن
محمد بن ابي عمير قال حدثني جماعة من مشايخنا منهم ابان بن عثمن
وهشام بن سالم ومحمد بن حمران عن الصادق عليه السلام قال
عجبت لمن فزع من اربع كيف لا يفزع الى اربع عجبت لمن
خاف العدو كيف لا يفزع الى قوله حسبنا الله ونعم الوكيل
فاني سمعت الله عز وجل يقول عقيبها فانقلبوا بنعمة من الله وفضل
لم يمسسهم سوء وعجبت لمن اغتم كيف لا يفزع الى قوله لا اله الا
انت سبحانك اني كنت من الظالمين فاني سمعت الله عز و
جل يقول عقيبها فنجيناه من الغم وكذلك ننجي المؤمنين وعجبت
لمن مكر به كيف لا يفزع الى قوله وافوض امري الى الله ان الله
بصير بالعباد فاني سمعت الله عز وجل يقول عقيبها فوقيه الله
سيئات ما مكروا وعجبت لمن اراد الدنيا وزينتها كيف لا
يفزع الى قوله ما شاء الله لا قوة الا بالله فاني سمعت الله عز وجل
يقول عقيبها ان ترن انا اقل منك مالا وولدا فعسى ربي ان
يؤتين خيرا من جنتك ولا يخفى ان في قوله من مشايخنا ايماء الى
وجوه من الدلالة على مدح هذا الرجل لكونه من مشايخ مثل ابن ابي

عمير واضافة المشايخ الى ضمير المتكلم مع الغير المشعر بكونه من
الشيعة بل من مشايخهم وتقديمه في الذكر على مثل هشام بن سالم
الثقة الجليل القدر والثاني ما ذكره النجاشي والشيخ في الفهرست
من ان ابان بن عثمن اصله كوفي وكان يسكنها تارة والبصرة اخرى
وقد اخذ عنه اهلها ودلالته على المدح مما لا يخفى والثالث دعوى
الكشي اجماع العصابة على تصحيح ما يصح من هذا الرجل وتحقيق المقام في
ايضاح المرام من هذا الكلام يستدعي بسط الكلام في مقامات
الاول فيمن ادعى هذا الاجماع في حقهم فنقول جعل الفاضل ابو عمرو
الكشي نور الله مرقده هؤلاء العظام ثلث طبقات الاولى جعلها
من اصحاب الباقر والصادق عليهما السلام قال في تسمية
الفقهاء من اصحاب ابي جعفر وابي عبد الله وانقادوا لهم بالفقه
فقالوا افقه الاولين ستة زرارة ومعروف بن خربوذ و
بريد وابو بصير الاسدي والفضيل بن يسار ومحمد بن مسلم
الطائفي قالوا وافقه الستة زرارة وقال بعضهم مكان ابي بصير
الاسدي ابو بصير المرادي وهو ليث بن البختري والطبقة الثانية
جعلهم من اصحاب مولانا الصادق عليه السلام قال قدس الله روحه
تسمية الفقهاء من اصحاب ابي عبد الله عليه السلام اجمعت العصابة على
تصحيح ما يصح من هؤلاء وتصديقهم لما يقولون واقروا لهم بالفقه
من دون اولئك الستة الذين عددناهم وسميناهم ستة نفر جميل بن

درّاج وعبد الله بن مسكان وعبد الله بن بكير وحماد بن عيسى و
ابان بن عثمان قالوا وزعم ابو اسحق الفقيه يعني ثعلبة بن ميمون
ان افقه هؤلاء جميل بن درّاج وهم احداث اصحاب ابي عبد الله
عليه السلام والطبقة الثالثة جعلها من اصحاب سيدنا الكاظم و
الرضا عليهما السلام فقال تسمية الفقهاء من اصحاب ابي
ابراهيم وابي الحسن الرضا عليهما السلام اجمع اصحابنا على تصحيح
ما يصح عن هؤلاء وتصديقهم واقرّوا لهم بالفقه والعلم وهم ستة
نفر آخر دون الستة نفر الذين ذكرناهم في اصحاب ابي عبد الله عليه السلام
منهم يونس بن عبد الرحمن وصفوان بن يحيى بياع السابري
ومحمد بن ابي عمير وعبد الله بن المغيرة والحسن بن محبوب واحمد بن
محمد بن ابي نصر وقال بعضهم مكان فضالة عثمن بن عيسى وافقه
هؤلاء يونس بن عبد الرحمن وصفوان بن يحيى انتهى كلامه اعلى الله
مقامه ولا يخفى عليك ان عنوان كلامه وان دل على ان الذين ادّعى
الاجماع فيهم ثمانية عشر لكن يظهر من انضمام بعض كلامه الى آخر
انهم ثمانية وعشرون لقوله في الطبقة الاولى وقال بعضهم
مكان ابي بصير الاسدي ابو بصير المرادي وفي الثالثة وقال بعضهم
مكان الحسن بن محبوب الحسن بن علي بن فضال وفضالة بن
ايوب وقال بعضهم مكان فضالة عثمن بن عيسى فيكون عدد من في الطبقة
الاولى سبعة وخمسة ممن اطبقوا على دعوى الاجماع فيهم واثنان ممن

حصل بهما الدعوى بعضهم على ما يظهر من كلامه وهما ابو بصير الاسدي
وليث المرادي البختري ويكون عدد من في الطبقة الثالثة تسعة
خمسة مما اطبقوا على تلك الدعوى في حقهم بحذف الاربعة وهم الحسن
بن محبوب وابن فضال وفضالة وعثمن بن عيسى وقوله وفضالة بن
ايوب فيه احتمالان احدهما ان يكون عطفا على الحسن بن علي بن
فضال وعليه يحتمل معنيين الاول ان يكون المراد وقال بعضهم
مكان الحسن بن محبوب الحسن بن علي بن فضال وقال بعض آخر
مكانه فضالة بن ايوب والثاني ان يكون المراد في العبارة
حذف والتقدير وقال بعضهم مكان الحسن بن محبوب واحمد بن محمد بن
ابي نصر الحسن بن علي بن فضال وفضالة بان يكون الاول
في مكان الاول والثاني في مكان الثاني وثانيهما ان يكون
عطفا على مكان في قوله وقال بعضهم مكان الحسن اي قال بعضهم
فضالة اي انه ممن اجمعت العصابة على تصحيح ما يصح عنه اي زاد
ذلك البعض على الستة المذكورة وهو يصح على تقدير ذكر ابن محبوب
وابن فضال وان كان الاول ابعد من ظهور وهذا الاحتمال هو
الاظهر لقوله وقال بعضهم مكان فضالة عثمن بن عيسى ان قيل الظاهر
من كلام الكشي في المواضع الثلثة المذكورة ان اصحاب الاجماع
ثمانية عشر ولما حصل الاختلاف في اثنين منهم صح ان يختلف في ان
ابا بصير هل هو الاسدي او البختري والحسن هل هو ابن محبوب او

ابن فضال لم يعلم انهما من ايهم فالمتفق ستة عشر لا اثنان وعشرون
ولا ثمانية عشر قلنا لا منافاة في ذلك اذ مفاده ان بعضا من الاصحاب
يدعي الاجماع في بعض وآخر في آخر ولما كان التحقيق حجية الاجماع يكون كلاهما
حجة في كليهما والحاصل ان المنافاة انما تتحقق اذا كان المدعي للاجماع نافيا
للآخر والظاهر ان الامر ليس كذلك بل لو احد منهم ادعى الاجماع في بعض والآخر
في آخر فعلى هذا يكون المتحصل مما ذكره ان اكثر هؤلاء الاماجد مما اطبق
الاصحاب والمشايخ على دعوى الاجماع فيهم دون غيرهم بل ادعيه
في حقه بعضهم وهو غير مضر لما عرفت نعم هنا شيء آخر وهو ان التعويل
على الاجماع انما يتبع التعويل على مدعيه وهو متوقف على معرفته وهي
غير متوقفة متحققة فيما نحن فيه اذ البعض غير معلوم ويمكن ان يقال
ان الضمير في بعضهم في قوله وقال بعضهم يعود الى اصحابنا في قوله
اجمع اصحابنا على تصحيح ما يصح عنه وهذا البعض الذي هو من اصحابنا
من مشايخ الكشي اولا وعلى التقديرين الظاهر من نقل الكشي تعويله
عليه ووثوقه به وكذلك الحال في قال بعضهم في الطبقة الاولى فان
الضمير فيه يعود الى العصابة في قوله اجمعت العصابة ولعل هذا القدر
يكفي في المقام ونحوه **والمقام الثاني** في معنى هذه العبارة
وتوضيحها فنقول قد وقع الخلاف في ان المراد بالموصول في قولهم
اجمعت العصابة على تصحيح ما يصح عنه ما هو فالاكثر على ان المراد منه
المروي صحاحا انه اذا صحت سلسلة السند منهم وهي احد هؤلاء العظام

فهو

اتفقوا على الحكم بصحة ذلك الحديث وقبوله او اذا صح وظهر الصدور
الحديث من احدهم اتفقوا على الحكم بصحة الحديث وهذا ابن ما صطلاح
القدماء وهذا هو المتبادر من الكلام ولهذا ابنى الامر عليه كثير من
العلماء الاعلام كالعلامة والفاضل الحسن بن داود وشيخنا الشهيد و
المدقق المسمى الداماد والفاضلين المجلسيين والفاضل المسمى الكرماني
وغيرهم عطر الله مرقدهم وذهب الفاضل المحدث الكاشاني الى
ان المراد منه الرواية قال في اوايل وافيه قد فهم جماعة من
المتأخرين من قوله اجمعت العصابة او الاصحاب على تصحيح ما يصح عن
هؤلاء الحكم بصحة الحديث المنقول عنهم ونسبته الى اهل البيت عليهم السلام
بمجرد صحته عنهم من دون اعتبار العدالة فيمن يروون عنه حتى لو رووا
عن معروف بالفسق او بالوضع فضلا عما ارسلوا الحديث كان ما نقلوه صحيحا
محكوما على نسبته الى اهل العصمة صلوات الله عليهم وانت خبير بان
هذه العبارة ليست صريحة في ذلك ولا ظاهرة فان ما يصح عنهم
انما هو الرواية لا المروي بل كما يحتمل ذلك يحتمل كونها كناية عن الاجماع
على عدالتهم وصدقهم بخلاف غيرهم ممن لم ينقل الاجماع على عدالته انتهى
كلامه رفع مقامه والفرق بين المعنيين ظاهر فان متعلق التصحيح في الاول
الحديث وفي الثاني الرواية بالمعنى المصدري اي قول احدهم اخبرني
او حدثني او سمعت من فلان ونحوها والمختار الاول وهو المتبادر
اذ لو كان المراد المعنى الثاني لكفى بقوله اجمعت العصابة على تصديقهم فلا

الصحيح بالصحيح عنهم بل ولا بحسن لذلك كما لا يخفى على المتامل
فالعدول عنه الى ما ذكره دليل على ان المراد صحة المروي لظهوره
فيه لا الاخبار والرواية ان قلت ان هذا انما يتم فيما ذكر في الطبقة
الثانية والثالثة واما في الطبقة الاولى فلا اذ المذكور فيها تصديقهم
لا التصحيح بالصحيح عنه فكما يكون هذا ظاهرا في صحة المروي يكون ذلك ظاهرا
في الاخبار والرواية فكما يمكن ارجاعه اليه يمكن العكس والا فيما اتحد
في الاختلاف قلت الظ ان هذا الاختلاف دليل على المعنى الذي اخترناه
توضيح المرام ان نشر الاحاديث لما كان في زمن الصادقين
عليهما السلام وكان المذكور في الطبقة الاولى من اصحابهما كانت
رواياتهم غالبا عنهما عليهما السلام من غير واسطة فيكفي للحكم بصحة الحديث
تصديقهم كما لا يخفى واما المذكور في الطبقة الثانية والثالثة فعلى ما
ذكره لما كان من اصحاب الصادق والكاظم والرضا عليهم السلام
وكانت رواية الطبقة الثانية عن مولانا الباقر عليه السلام على ما
ذكره مع الواسطة والطبقة الثالثة كذلك بالنسبة الى الصادق عليه السلام
ايضا ولم يكن الحكم بتصديقهم كافيا في الحكم بصحة الحديث ما اكتفى به لكن
ولذا قال اجمعت العصابة او اصحابنا على تصحيح ما يصح عنهم ولما تحقق رواية
كل من في الطبقة الثانية عن سيدنا الصادق عليه السلام من غير واسطة
وكذلك الطبقة الثالثة بالنسبة الى سيدنا الكاظم والرضا عليهما السلام
اكتفى في تصديقهم ايضا والحاصل ان التصديق فيما اذا كانت الرواية عن الائمة

من غير واسطة والتصحيح فيما اذا كانت معها فلا فصل فالظاهر ان الاجماع
في صحة احاديثهم وحجيتها فلو كانت الوسائط بينهم وبينهم مقبولة
يكون الحديث حجة سواء كانت الواسطة بينهم وبين المعصوم مطروحة
او مذكورة وسواء كانت معلوم الفسق والعدالة او مجهول الحال
وبالجملة ان مسانيدهم ومراسيلهم ومقاطيعهم بالسوية مقبولة

والمقام الثالث في ان الاجماع المذكور هل يكفي في الحكم
بتوثيق هؤلاء العظام وتعديلهم وكل من كان قبلهم الى المعصوم اولا
مطلقا او التفصيل بين هؤلاء فنعم ومن قبلهم فلا احتمالات وجه الاول
هو ان هذا الاجماع على قبول الحديث بمحض صدوره عن هؤلاء وعدم
الالتفات الى حال الرواة الذين قبلهم مطلقا ليس الا لاجل انه الظاهر
عليهم من حالهم انهم لا يروون الا عن الثقات لا يعولون الا على العدول
ومن عول عليهم فمن ثبوت الرواية من هؤلاء عن اشخاص يحكم بعدالتهم
وتوثيقهم فعلى هذا يكون رواية هؤلاء من اسباب التعديل ويظهر
هذا الاحتمال من شيخنا الشهيد قدس الله روحه السعيد في غاية المراد
في مسئلة عدم جواز بيع الثمرة قبل ظهورها حيث قال بعد ان اورد
الحديث الذي اشتمل سنده على الحسن بن محبوب عن خالد بن جرير عن
ابي الربيع الشامي ما هذا لفظه وقد قال الكشي اجمعت العصابة على
تصحيح ما يصح عن الحسن بن محبوب ثم قال قلت وفي هذا توثيق لابي الربيع
الشامي انتهى والمشار اليه لاسم الاشارة في كلامه الاجماع المذكور فقد استدل

بهذا الاجماع الذی ادعی فی حق الحسن بن محبوب علی وثاقة من رویها عنه بواسطة ومنه یظهران وثاقة ابن جریر عنده ثابتة ولهذا لتصدیق لوثاقة من یروی عنه دونه ویظهر الثمرة فیما اذا وقعوا فی اسناد احادیث اخری فیما اذا لم یکن الراوی احد هولاء العظام من الحکم بصحة تلک الاحادیث لولم یکن هناک مانع آخر ولولم یوجد لهم موثق اصلا وفیما اذا وجد لهم جارح فیقع التعارض فلا بد من الرجوع الی الترجیح بناء علی هذا الوجه وفی غیرهما مما لا یخفی علی العارف فی المروی عنه وما فی الراوی فلما ستقف علیه ووجه الثانی ان الاجماع المذکور موجود فی کلام الفاضل ابی عمرو الکشی وهو من قدماء الاصحاب نور الله مرقدهم والصحة فی اصطلاحهم مغایرة لاصطلاح المتأخرین اذ الحدیث الصحیح عندهم ما ثبت صدوره من المعصوم سواء کان ذلک من جهة الخبرة او من القرائن الخارجة والآثار المعتبرة ومن هنا ظهر الجواب عما ذکر فی الاول اذ یکفی فی الاعتماد بالحدیث وتصحیحه ثبوت صدوره عن الحجة سواء کان ذلک من جهة الاعتماد بالخبر او لا وجه آخر وهو ظاهر ومعلوم ان العام لا دلالة له علی الخاص لا یأبی ان ذکر الواسطة دلیل علی الاول الظهور فساده اذ الظاهر ان ذلک من جهة اتصال السند باهل العصمة ولو کانت الواسطة ممن لا یعول علیه کما لا یخفی علی المطلع الخبیر باحوال المشایخ والرواة واختلاف الثقات فیکفی الاجماع المذکور فی الحکم بتوثیق هولاء الا ما جد دون من قبلهم

اما الثانی فلما ذکر فی الثانی ویؤیده ما ذکره شیخ الطائفة فی حق صفوان بن یحیی وابن ابی عمیر من انهما لا یرویان الا عن ثقة اذ لو کان الامر علی ما ذکر لما وجه لاختصاص ذلک بهما فتدبر واما الاول فلوضوح ان اتفاق الاصحاب علی تصحیح حدیث شخص وقبوله فی صدوره منه من غیر تثبت والتفات الی من قبله لیس الا من جهة شدة اعتماده علیه کما لا یخفی علی من سلک مسلک الانصاف وعدل عن منهج الجور والاعتساف بل الظاهر من الاجماع المذکور کونهم فی اعلی مراتب الوثاقة واسنی مدارج العدالة وهذا هو الباعث لاختصاص الاجماع بهم دون غیرهم من الثقات والعدول ان قلت المراد من الوثاقة المستفادة من الاجماع اما معناها الاخص ای الامامی العادل الضابط او الاعم وعلی التقدیرین لا تتم دلالة الاجماع علیها اما الاول فلظهور ان جماعة ممن ادعی الاجماع فی حقهم حکم فی الرجال بفساد عقیدتهم کعبد الله بن بکیر والحسن بن علی بن فضال فقد حکم شیخ الطائفة وغیره بفطحیتهما وحکی الکشی عن محمد بن مسعود ذلک قال قال محمد بن مسعود عبد الله بن بکیر وجماعة من الفطحیة هم فقهاء اصحابنا منهم ابن بکیر وابن فضال یعنی الحسن بن علی وکذا ابان بن عثمان فقد تقدمت حکایة ناووسیته وعثمان بن عیسی فقد حکم شیخ الطائفة بوقفه ودلت علیه جملة من الروایات واما الثانی فلانه لو دل علیه لزم توثیقهم الکل من ادعی

الاجماع في حقه وهو باطل لعدم توثيقهم لابان بن عثمن وعثمن
بن عيسى ومنه يظهر ان التوثيق فيمن ونقول ليس لاجل الاجماع بل
من غيره ومنه يظهر عدم دلالة الاجماع عليه قلنا نختار الاول فنقول
لا اشكال في المذكورين في الطبقة الاولى كما لا يخفى وكذا في المذكورين
في الثالثة بناء على اعتقاد المدعي للاجماع وهو الكشي وانما ذكر ابن فضال
وعثمن بن عيسى حاكيا عن البعض واما من ذكر في الطبقة الثانية فكذلك في
غير ابن بكير وابان بن عثمن كما لا يخفى واما فيهما فيجاب بمثل ما ذكر
اذ لم يظهر من الكشي الاعتراف بفساد عقيدتهما بل انما حكاه عن ابن مسعود
وابن فضال بل هو التحقيق بالاضافة الى ابان بن عثمن كما يستفاد
عليه وحكم غيره وبذلك لا يضر فيما نحن بصدده في دلالة كلامه عليه وعلى
فرض التسليم نقول ان المدعى ظهور العبارة فيما ذكر وثبوت خلافه في
بعض المواضع لدلالة الاقوى غير مضر وهذا كما في ان لفظ ثقة يدل
على كون الممدوح به اماميا عادلا ومع ذلك كثيرا ما يوصف به من
فسدت عقيدته بذلك كما لا يخفى فالتحقيق دلالته على الوثاقة بل على
مرتبة اعلاها ويظهر الثمرة في معروف بن خربوذ فانه لم يوثق في كتب الرجال
صريحا وان ذكر والده مدحا فانه على المختار من دلالة الاجماع على الوثاقة
يكون حديثه معدودا في الصحاح بخلافه على غيره فلا يكون مندرجا في
الاقسام الثلثة المذكورة وانت اذا تصفحت كلمات المحققين من
المتاخرين السالكين الى مراعاة هذا الاصطلاح في الاحاديث وجدتهم

فيارب بغضها الى كل عاشق — سواي وحببها الى كل ناظر

مطبقين في الحكم بكون حديث معروف بن خربوذ صحيحا وابان
بن عثمان وعثمن بن عيسى صحيحا او موثقا وهو يرشدك الى اختياره
من دلالة الاجماع على الوثاقة فلا تغفل والمقام الرابع
فيما يتوهم وروده على المباحث السابقة فنقول ان هنا ايرادين
الاول ان الاجماع الذي اقيم البرهان على حجيته هو الاجماع
بالمعنى المصطلح عليه اي الكاشف عن قول المعصوم وهو غير مراد
في المقام كما لا يخفى وغيره ليس بحجة والجواب عنه ظاهر مما قررنا
اذ مدلول الاجماع بالدلالة الالتزامية كونهم في اعلى درجة الوثاقة
فكما يكفي نقل عدل عن شخص مثلا توثيق راو في توثيقه فليكتف في
ذلك بنقل الكشي بل هنا اولى لنقله ذلك عن كل الاصحاب بل يمكن
القبول هنا ولو على القول بعدم جواز الاجتزاء في التزكية بقول العدل
الواحد كما يظهر وجهه للمتامل هنا فافهم اي انه يمكن ان يقول ان الكشي نقل
الكشي ذلك اعترافه بذلك فيكون هو من المزكين لهولاء الاجلاء
ايضا والثاني ان مقتضى جعلهم ثلث طبقات ان الطبقة الثانية
ليست في مرتبة الطبقة الاولى وكذا الثالثة ليست في مرتبة
الثانية وكذا العكس اي الثانية ليست في مرتبة الثالثة
وكذا ان الطبقة الاولى ليست في مرتبة الثالثة ونحن اخترنا
المقال عليه في بعض المباحث السابقة وهو غير صحيح اذ المراد
كون رجل من اصحاب امام اما اصحاب الرواية عنه او اصحاب اللقاء

وهو اعم من الاول والثالث فی لیس بمراد فی المقام جزما مضافا الی
عدم مضر بما نحن بصدده بل الایراد علیه اقوی فتعین الاول فنقول
الذی یظهر من تتبع الرجال ان ادعاء کون الطبقة الثانیة فی
مرتبة الطبقة الاولی وان کان صحیحا یمکن عدم کونها فی مرتبة
الطبقة الثالثة غیر صحیح اذ من جملتها جمیل بن دراج وقد صرح جش
وصه بانه یروی عن الصادق والکاظم علیهما السلام وانه مات
فی ایام الرضا وکذا شیخ الطایفة فی رجاله حیث ذکره من
اصحاب الصادق والکاظم علیهما السلام واما حماد بن عثمن فقد
جعله الشیخ من اصحاب الصادق والکاظم والرضا علیهم السلام
ای ممن یروی عنهم وفی صه جعله من اصحاب الکاظم والرضا علیهما السلام
واما حماد بن عیسی فقد جعله شیخ الطایفة ایضا من اصحاب الصادق و
الکاظم علیهما السلام وفی صه انه روی عن ابی عبد الله وابی الحسن
والرضا علیهم السلام ومات فی حیوة ابی جعفر الثانی علیه السلام
لکن قال ولم یحفظ عنه روایة عن الرضا ولا عن ابی جعفر علیهما السلام
واما ابان بن عثمن فقال جش وست انه یروی عن الصادق و
الکاظم علیهما السلام وما ذکره ابن داود من انه ممن لم یرو فغیر صحیح
واما عبد الله بن مسکان فقد انکر جش روایته عن الصادق
علیه السلام وقال انه روی عن ابی الحسن علیه السلام وفی کش
انه لم یسمع من ابی عبد الله علیه السلام الا حدیث من ادرک

المشعر فقد ادرک الحج ولم یبق فی تلک الطبقة علی ما یقتضیه ذلک المجمل
الا ابن بکیر اذ هو غیر مذکور فی الرجال الا فی اصحاب الصادق علیه السلام
وغیره اما من اصحاب الائمة الثلثة ای الصادق والکاظم والرضا
علیهم السلام کحماد بن عیسی وحماد بن عثمن او من اصحاب الصادق
والکاظم علیهما السلام کجمیل بن دراج وابان بن عثمن وعبد الله
بن مسکان بناء علی عدم تسلیم ما ذکره جش کما هو الظاهر والامر
وجه الجملة فی المرتبة الثانیة کما لا یخفی واما المذکورون فی الطبقة
الاولی فثلثة منها علی مقتضی ذلک المجمل وهم معروف بن خربوذ
وبرید بن معویة وفضیل بن یسار واما الثلثة الباقیة ای زرارة
وابو بصیر الاسدی ومحمد بن مسلم فقد عدها الشیخ من اصحاب الباقر
والصادق والکاظم علیهم السلام واما من فی الطبقة الثالثة
فثلثة منهم علی ما یقتضیه ظاهر ذلک المجمل وهم یونس بن عبد الرحمن
وعبد الله بن المغیرة والحسن بن محبوب وواحد منهم من اصحاب
الصادق والاثنین علیهم السلام وهو ابن ابی عمیر والباقیان
صفوان والبزنطی من اصحاب الکاظم والرضا والجواد علیهم السلام
فعلی ذا ینبغی جعلهم بحسب تعدد الطبقات الاولی من اصحاب الباقر و
الصادق علیهما السلام وهم معروف بن خربوذ وبرید بن معویة و
فضیل بن یسار والثانیة من اصحاب الصادق علیه السلام
وهی عبد الله بن بکیر والثالثة من اصحاب الباقر والصادق و

الكاظم عليهم السلام وهم زرارة وابو بصير الاسدي ومحمد بن مسلم
والرابعة من اصحاب الصادق والكاظم عليهما السلام وهم جميل بن
دراج وابان بن عثمن وعبد الله بن مسكان والخامسة من اصحاب
الصادق والكاظم والرضا عليهم السلام وهم حماد بن عيسى وحماد
بن عثمن وابن ابي عمير والسادسة من اصحاب الكاظم والرضا عليهما السلام
وهم يونس بن عبد الرحمن وعبد الله بن المغيرة والحسن بن محبوب
والسابعة من اصحاب الكاظم والرضا والجواد عليهم السلام وهم صفوان
بن يحيى والبزنطي ويمكن الجواب عنه بوجوه الاول ان الكلام المذكور
في كتاب الكشي مناف على اعتقاده فيمكن ان يكون اعتقاده يا نقيضه
كلامه من عدم كون المذكور في طبقة في مرتبة اخرى حتى لا يلزم منع
مطابقته للواقع ولا استبعاد في ذلك بل ذلك يدل الا على
قصور فانه كما لا يخفى على المنصف والثاني يمكن ان يكون الوجه
في ذلك اكثرية الرواية بان يكون اعتقاده ان المذكور في الطبقة
الثالثة مثلا اكثر رواياتهم عن الامامين عليهما السلام ولا يلزم
منه انتفاء الرواية عن غيرهما مطلقا لكن يتوجه عليه انه كيف يمكن
ان يكون المراد ذلك مع ان من جملة المذكورين في الثانية
عبد الله بن مسكان وقد انكر جش روايته عن الصادق عليه السلام
وحكى كش عن يونس انه قال ان عبد الله بن مسكان لم يسمع من
ابي عبد الله عليه السلام شيئا الا حديث من ادرك المشعر فقد ادرك

بل

الحج ويمكن الجواب عنه بان جش وان انكر ذلك الا انه يكفينا خبر
مسلم بل الذي يظهر من كتب الاحاديث ان روايته عنه عليه السلام
كثيرة وان اردت الاطلاع فلاحظ على عدة مواضع فنقول
منها ما في باب الاحداث الموجبة للطهارة من كتاب الطهارة
من يب عن صفوان بن مسكان عن ابي عبد الله عليه السلام
ومنها ما في باب كيفية الصلوة من اصل يب عن عبد الله بن المغيرة
عن ابن مسكان عن ابي عبد الله عليه السلام قال في الرجل
يرفع يديه كلما اهوى الركوع والسجود وكلما رفع رأسه من
ركوع او سجود قال هي العبودية ومنها ما رواه في باب الاذان
والاقامة من زيادات يب عن عبد الله بن مسكان قال رأيت
ابا عبد الله عليه السلام اذن واقام من غير ان يفصل بينهما
بجلوس ومنها ما في باب الشكر من اصول الكافي عن عبد الله
بن مسكان عن ابي عبد الله عليه السلام قال ان رسول الله
صلى الله عليه وآله كان في سفر الحديث ومنها ما رواه في باب
انه لا يكون شي في السماء والارض الا بسبعة من اصوله حيث
روى عن حريز بن عبد الله وعبد الله بن مسكان عن ابي عبد الله عليه السلام
انه قال لا يكون شي في الارض ولا في السماء الا بهذه الخصال
السبع بمشية وارادة وقدر وقضاء واذن وكتاب واجل فمن
زعم انه يقدر على نقض واحدة فقد كفر ومنها ما رواه ثقة الاسلام الكليني

ابراهیم فی تفسیره فی سورة ال عمران عن ابیه عن ابن ابی عمیر عن
ابن مسکان عن ابی عبد الله علیه السلام قال ما بعث الله نبیا
من لدن آدم فهلم جرا الا ویرجع الی الدنیا وینصر امیر المؤمنین علیه السلام
الحدیث ومنها ما رواه ایضا فی تفسیره فی سورة البقرة فی تفسیر آیة
یسئلونک عن الیتامی قل اصلاح لهم خیر عن ابیه عن صفوان عن
عبد الله بن مسکان عن ابی عبد الله علیه السلام انه قال لما نزلت
ان الذین یاکلون اموال الیتامی ظلما انما یاکلون فی بطونهم
نارا اخرج کل من کان عنده یتیم وسالوا رسول الله صلی الله علیه وآله
فی اخراجهم فانزل الله تبارک وتعالی یسئلونک عن الیتامی
قل اصلاح لهم خیر الآیة وغیر ذلک من المواضع التی یقف علیها المتتبع
واما ما فی کش من انه لم یسمع من ابی عبد الله علیه السلام الخ
فانما حکاه عن یونس ولا یلزم ان یکون ذلک اعتقاده وثانیا
یمکن ان یکون المراد مزید الاختصاص فمن جملة من الطبقة الاولی یعتقد
ان له مزید اختصاص بالامامین علیهما السلام وهکذا بالاضافة الی
المذکور فی الطبقة الثانیة والثالثة ثم ان زمام الکلام وان خرج
عن حد الاعتدال لکن المقام صعبا بالاستمام ینبغی تحقیق الحال
علی المرام والمقام الثالث فی العود الی ما کنا بصدده فنقول
قد تحقق فی شان هذا الرجل وهو ابان بن عثمان کل من الوجوه القادحة
والمادحة لکن الوجوه القادحة غیر صالحة لمعارضة الوجوه المادحة اما اولا

والثالث منها فلما قدمناه فیها واما الاول فیمکن الجواب عنه بما ذکره المولی
الاردبیلی فی کتاب الکفالة من شرحه علی الارشاد وفی شرح مولانا
العلامة ولو قال ان لم احضره کان علی کذا حیث قال وفی کتب
الذی عندی قیل کان قادسیا ای من القادسیة ثم قال وکان
تصحیف اشتبه فمع اختلاف النسخ لا یمکن رفع الید عما یقتضیه ظواهر الوجوه
المادحة وعلی فرض التسلیم والتضعیف فی تلک النسخة کما هو الظاهر نقول
ان قول ابن الفضال الفطحی لا یصلح لمعارضة قول ابن ابی عمیر الثقة
وقول الکشی العدل ان قلت ان ذلک انما هو اذا کان التعارض
بینهما من تعارض النصین او الظاهرین بل هو من تعارض النص والظاهر
بان قول ابن فضال نص فی فساد عقیدته وقول ابن ابی عمیر و
الکشی ظاهر فی عدمه وقد تقدم ان محمد بن مسعود العیاشی مع غزارة فضله
نقل عن عبد الله بن بکیر وابن فضال صرح بانهما من فقهاء اصحابنا
فلیکن کلام ابن ابی عمیر فی ابان انه من مشایخنا من هذا القبیل
وکذلک حکایة الاجماع من کشی قلت هذا وان کان ممکنا فی نفسه
لکن فی المقام یبعد ارادة هذا المعنی جدا اذ تقدیمه علی مثل هشام بن سالم
الثقة الجلیل القدر یوکد ارادة الظهور من مشایخنا وایضا الظاهر ان
المراد من مشایخنا بالاضافة الی هشام بن سالم هو المعنی الخاص وهو یوکد
ارادة هذا المعنی بالنسبة الی ابان وبالجملة ان الظن الحاصل من
قول ابن ابی عمیر المحکی فی الکتابین من الکتب المعتبرة للصدوق وایراد الکشی

يصح لصحة عقيدة ابان وجلالة قدره اقوى من الظن الحاصل بفساد عقيدته
من قول ابن فضال المحكي عنه في رجال الكشي الذي حكم جمع من فحول
الاعلام كالنجاشي والعلامة وغيرهما نور الله مرقدهم بان فيه اغلاطا
كثيرة المطابق للوجدان وبالجملة الترجيح لجانب المدح باعتبار المدحي
والحاكي عنه والمحكي فيه فالظن صحة عقيدته ووثاقته مضافا الى ان الظن
من قوله انه كان من الناووسية انه روايته عن زرارة عن ابي جعفر
عليه السلام ان الائمة اثنا عشر ففي باب ما جاء في الاثنا عشر من
اصول الكافي عن الحسين بن محمد عن معلى بن محمد عن الوشا عن ابان عن
زرارة قال سمعت ابا جعفر عليه السلام يقول نحن اثنا عشر اماما منهم
حسن وحسين ثم الائمة من ولد الحسين عليه السلام ان قلت ان الجارح
ليس منحصرا في ابن فضال لقول العلامة فيه والاقوى عندي قبول
روايته وان كان فاسد المذهب وهو شهادة منه بفساد
مذهبه قلنا قد ذكرنا فيما سلف ان المرجع فيه قول ابن فضال
والدليل عليه انه حكى في الخلاصة كلام الكشي المشتمل على حكم ابن فضال
بناووسيته اولا ثم ذكر ذلك من غير فاصلة ومنه يظهر انه ماخوذ
منه مضافا الى انه معارض بما ذكره في اخر الخلاصة من تصحيح طريق الصدوق
الى العلا بن سيابه وفيه ابان بن عثمن وذكر المولى المحقق الاردبيلي
ره في شرح الارشاد في مباحث تصحيح السجود عليه ان المصنف اي العلامة
كثيرا ما يسمي الخبر الواقع عنه بالصحيح فقد تحقق باعتراف العلامة في هذا

الرجل ثلثة اقوال الاول تضعيفه وعدم قبول روايته وهو الذي
حكي عنه فخر المحققين كما تقدم والثاني قبولها مع الحكم بفساد عقيدته
وهو الذي بنى عليه في الخلاصة في ترجمته وفي اخره في تصحيح طريق
الصدوق الى ابي مريم الانصاري قال وعن ابي مريم الانصاري
صحيح وان كان في طريقه ابان بن عثمن وهو فطحي لكن الكشي قال
اجمعت العصابة على تصحيح ما يصح عنه فيكون حديثه موثقا والثالث
الحكم بصحة حديثه كما تقدم فيكون ذلك مبنيا على صحة عقيدته و
وثاقته وهذا هو المختار وفاقا لجماعة من فحول المحققين من المتاخرين
كالمولى الاردبيلي والسيد السند صاحب المدارك وشيخنا البهائي
وغيرهم قال المحقق الاردبيلي في شرح الارشاد في مباحث السجود
عليه ابان بن عثمن ثقة ولا يضر القول بانه قيل انه ناووسي لعدم
الثبوت ومما يؤيد ذلك عدم تعرض النجاشي وشيخ الطائفة
في كتبهما الرجالية الموضوعة لبيان احوال الرجال الى فساد عقيدته
اصلا وهو امارة ظاهرة على عدم تسليمهما ذلك كما لا يخفى

بسم الله الرحمن الرحيم

بعد حمد الله المرشد للصواب والصلوة على الحائز لكمال الفضيلة
في كل باب واله وصحابه خير اصحاب يقول المعترف بالتقصير في
خدمة سيده الغفار ابن محمد تقي الموسوي محمد باقر هذه كلمات شافية

في ابراهيم بن هاشم فنقول تحقيق الحال فيه يستدعي التكلم في مقامات
الاول في حاله وان الحديث بسببه يندرج تحت اي قسم من
الاقسام الاربعة المعروفة فنقول المشهور بين العلماء ان حديثه
معدود من الحسان وذهب بعض المحققين من الاعلام الى ان
حديثه صحيح فهو ثقة وعزاه المولى التقي المجلسي الى جماعة من اصحابنا
قال وجماعة من اصحابنا يعدون خبره من الصحاح واختاره السيد
المدقق ابن الفاضل السمي الشهير بالداماد وبالغ فيه وصرح بتوثيقه
كما ستقف عليه وهذا القول هو المختار لوجوه الاول ان العلامة حكم
في عدة مواضع بصحة طرق الصدوق وهو فيها منها طريقه الى عامر بن
نعيم حيث قال وعن عامر بن نعيم القمي صحيح قال شيخنا الصدوق
وما كان فيه عن عامر بن نعيم القمي فقد رويته عن محمد بن علي ماجيلويه
رضي الله عنه عن علي بن ابراهيم عن ابيه عن محمد بن ابي عمير عن
عامر بن نعيم القمي ومنها طريقه الى كردويه قال وعن كردويه الهمداني
صحيح قال شيخنا الصدوق وما كان فيه عن كردويه الهمداني
فقد رويته عن ابي رضي الله عنه عن علي بن ابراهيم عن ابيه عن كردويه
الهمداني ومنها طريقه الى ياسر الخادم قال وعن علي بن يقطين
صحيح وكذا عن ياسر الخادم قال شيخنا الصدوق وما كان فيه
عن ياسر الخادم فقد رويته عن ابي رضي الله عنه عن علي بن ابراهيم
عن ابيه عن ياسر خادم الرضا عليه السلام ويعوّل عليه انه صحيح

الطرق

الطرق المذكورة كذا حسن كثيرا من الطرق التي هو فيها ايضا الا ان يدعى
ان التصحيح في المواضع المذكورة يكفي للحكم بالوثاقة وايضا حكى عنه انه في
المختلف صحح الحديث وفي سنده ابراهيم بن هاشم وكذا شيخنا الشهيد في
شرح الارشاد في كتاب الايمان قال لا يمين للعبد مع مالكه وهو مستفاد
من احاديث منها صحيحة منصور بن حازم ان الصادق عليه السلام قال
قال رسول الله صلى الله عليه وآله لا يمين للولد مع والده ولا للمملوك مع
مولاه ولا للمرأة مع زوجها وفي طريقه ابراهيم بن هاشم والثاني ان حكم
جماعة من الاصحاب بانه من مشايخ الاجازة ومشايخ الاجازة
ظاهرهم الوثاقة لا سيما بالنسبة الى مثل هذا الشيخ الجليل ويؤيده كثرة رواية
علي ابنه عنه مع وفور علمه وغاية فضله والثالث ما افاده سيد المدققين
الفاضل السمي الشهير بالداماد قال والصحيح الصريح عندي ان الطريق
من جهته صحيح فامره اجل وحاله اعظم من ان يتعدل ويتوثق بمعدل
وموثق غيره بل غيره يتعدل ويتوثق بتعديله وتوثيقه اياه كيف واعاظم
اشياخنا الفخام كرئيس المحدثين والصدوق والمفيد وشيخ الطائفة
ونظرائهم ومن في طبقتهم ودرجتهم ورتبتهم ومرتبتهم من الاقدمين
والاحدثين شانهم اجل وخطبهم اكبر من ان يظن باحد منهم انه قد يحتاج
الى تنصيص ناص وتوثيق موثق وهو شيخ الشيوخ وقطب الاشياخ ووتد
الاوتاد وسند الاسناد فهو احق واجدر بان يستغني عن ذلك
والرابع ما ذكره النجاشي وشيخ الطائفة في الفهرست والعلامة في الخلاصة

بما ان اصحابنا يقولون انه اول من نشر حديث الكوفيين بقم اذ لا يخفى
ان نشر الاحاديث في بلد من شخص الظاهر في تلقيهم بالقبول لا يتأتى
الا ممن كان متلقى بالقبول وكان ممن عليه غاية التعويل والوثوق لا سيما
في مثل قم التي كان اهلها معروفون بما كانوا عليه حيث اخرج رئيسهم احمد
بن محمد بن عيسى احمد بن محمد بن خالد عنها لكونه يروي عن الضعفاء ويعتمد
المراسيل ومن كان هذا حالهم لا يكن قبولهم الا ممن عليه غاية الوثوق
والاعتماد كما لا يخفى على اولي التامل والارشاد والثاني المعروف
في كتب الرجال انه من اصحاب مولينا الرضا عليه السلام وعن شيخ
الطايفة في احاديث الخمس انه ادرك ابا جعفر الثاني عليه السلام لكن
قال السيد المدقق الفاضل السمي الشهير بالداماد ربما ورد في
الكافي رواية ابراهيم بن هاشم عن ابي عبد الله الصادق عليه السلام من غير واسطة
قال وفي كتابي الاخبار التهذيب والاستبصار محمد بن يعقوب عن علي
بن ابراهيم عن ابيه قال سالت ابا عبد الله عليه السلام عن صدقات
اهل الذمة وما يوخذ من ثمن خمورهم ولحم خنازيرهم وميتتهم قال عليهم الجزية
في اموالهم تؤخذ من بعض من [illegible] ماه من قد فاز لسعادة الشهادة
لا من انه قد استبعد ذلك اشد الاستبعاد وقال في حاشيته من الحواشي
على التهذيب الظاهر ان هذا مرسل فان ابراهيم بن هاشم ذكروا انه
لقي الرضا عليه السلام وهو تلميذ يونس بن عبد الرحمن ويونس لم يلق الصادق
وان ابراهيم بن هاشم اصله كوفي انتقل الى قم وكشي [illegible] انه روى

ابراهيم

ابراهيم بن هاشم قال كنت عند ابي جعفر الثاني عليه السلام فروايته عن
ابي عبد الله عليه السلام بغير واسطة لا يخلو من بعد ونحن نقول
الارسال في الرواية بلفظ السؤال حيث يقول الراوي سألته عن
كذا فقال كذا ساقط عن درجة الاحتمال وانما يكون من المحتمل لو كان
عن ابيه عن ابي عبد الله عليه السلام فما استبعده ليس من البعد في شيء
اليس ابو عبد الله عليه السلام قد توفى في سنة ثمان واربعين و
مائة وهي بعينها سنة ولادة مولينا الرضا عليه السلام وقبض
ابو الحسن الرضا عليه السلام بطوس سنة ثلث ومائتين ومولينا الجواد
عليه السلام اذ ذاك في تسع سنين من العمر فيمكن ان يكون ابراهيم
بن هاشم اذ روى عن مولينا الصادق عليه السلام عشرون سنة من العمر ثم
يكون قد بقي الى زمن الجواد عليه السلام فلقيه وروى عنه من غير بعد
انتهى كلام السيد الداماد اعلى الله مقامه في المعاد اقول ان الحق مع
من ذكره من الفائز لسعادة الشهادة اذ المعهود في كتب الاخبار
رواية ابراهيم بن هاشم عن مولينا الصادق بواسطتين او ثلث
وسايط والحصر في روايته عنه بواسطة واحدة فضلا عن غير واسطة
فما ذكره ليس مانوسا في الاخبار ولا مالوفا بمسلك رواة الآثار
كما لا يخفى على اولي التامل والابصار وايضا لو كان ذلك مطابقا
للواقع لكان ابراهيم بن هاشم مدركا لاربعة من الائمة الطاهرة
عليهم آلاف السلام والتحية ولو كان كذلك لنسبه علماء الرجال اليه كما لا يخفى

على القطع بديهة نعم وايضا انه لو كان الامر كذلك لاكثر الرواية عن مولينا
الكاظم عليه السلام وعلى فرض غمض العين عن الاكثار فلا اقل من الرواية
عنه عليه السلام في بعض الاحيان فالصواب في الجواب ان يقال ان
شيخ الطائفة نور الله مرقده وان اورد في باب الانفال من
سند الحديث كما ذكر حيث قال قال الشيخ ره واما الاسلام الذي سقطت
عنه الجزية سواء كان اسلامه قبل حلول اجل الجزية او بعده الى ان قال محمد
بن يعقوب عن علي بن ابراهيم عن ابيه قال سالت ابا عبد الله عليه السلام
عن صدقات اهل الذمة الى اخر الحديث الا انه اورد قبل ذلك بورقات
في باب الجزية هذا الحديث بهذا السند بعينه حيث قال عنه اي عن
محمد بن يعقوب عن علي بن ابراهيم عن ابيه ~~قال سالت ابا عبد الله عليه السلام~~
عن حماد عن حريز عن محمد بن مسلم قال سالت ابا عبد الله عليه السلام عن صدقات
اهل الذمة وما يؤخذ من جزيتهم من ثمن خمورهم ولحم خنازيرهم وميتتهم قال
عليهم الجزية الحديث وجميع نسخ التهذيب في الباب المذكور الذي هو قبل
~~بعد ذلك الباب ما من سهو القلم~~ مطبقة على هذا النحو ومنه يظهر سقط
الاسامي الثلثة في الباب المذكور الذي هو فيما بعد ذلك الباب انما هو من سهو
القلم وانما لا على ما ذكره قبل ذلك لوحدة السند والحديث على ان نسخ
التهذيب في الموضع المذكور مختلفة وقد لاحظت حال الكتابة اربع نسخ
منه فهي مختلفة منه وان كان الامر فيها كما ذكر من سقاط حماد عن
حريز عن محمد بن مسلم وكون لها ابراهيم بن هاشم ظاهرا لكن في الاخرى

والله لولا حيدر لكان الدنيا ولا جمع البرية مجمع

يكون الامر فيها كما في الموضع الاخر من ايراد الاسامي الثلثة وكون الراوي
عنه عليه السلام محمد بن مسلم لكن علم فوق الاسامي الثلثة علامة النسخة
مضافا الى ان الحديث في الموضعين مروي عن الكافي فلا بد من
المراجعة اليه فهو مروي فيه في باب صدقة اهل الجزية هكذا علي بن ابراهيم
عن ابيه عن حماد بن عيسى عن حريز عن محمد بن مسلم قال سالت ابا عبد الله
عليه السلام الحديث ومنه يحصل القطع بسقوط الاسامي الثلثة في الموضع
المذكور من تب على ما في بعض النسخ فلا يعول عليه جزما والعجب من السيد
الداماد نور الله مرقده كيف لم يلاحظ الكافي في ذلك ومنه يظهر ان
الاتكال على النقل في كثير من الموارد بمعزل عن الاعتبار فالحق ان
رواية ابراهيم بن هاشم عن مولينا الصادق عليه السلام غير ثابت بل وعن
لا عن مولينا الكاظم عليه السلام والمقام الثالث في الثانية على
ما ذكره شيخنا الصدوق وجماعة من اعيان العلماء قال شيخنا الصدوق
في مشيخة الفقيه وما كان فيه من وصية امير المؤمنين عليه السلام لابنه
محمد بن الحنفية فقد رويته عن ابي عن علي بن ابراهيم بن هاشم عن ابيه عن
حماد بن عيسى عمن ذكره عن ابي عبد الله عليه السلام ويغلط الكثير من الناس
في هذا الاسناد فيجعلون مكان حماد بن عيسى حماد بن عثمن وابراهيم لم يلق
حماد بن عثمن وانما لقي حماد بن عيسى وروى عنه وقال العلامة في الفائدة
التاسعة من الفوائد التي اوردها في اواخر الخلاصة قد يغلط جماعة في
الاسناد من ابراهيم بن هاشم الى حماد بن عيسى فيتوهمونه حماد بن عثمن وهو غلط

كاليم اقبل اخرام ... كما لمية من هذا الا كناتب

فان ابراهيم بن هاشم لم يلق حماد بن عثمن بل حماد بن عيسى وقال الفاضل
الحسن بن داود في التنبيهات التي في آخر رجاله اذا ورد عليك
الاسناد من ابراهيم بن هاشم الى حماد فلا تتوهم انه حماد بن عثمن فان
ابراهيم بن هاشم لم يلق حماد بن عثمن بل حماد بن عيسى وفيما ذكروه تأمل
اذ لا استبعاد في رواية ابراهيم بن هاشم عن حماد بن عثمن لان حماد
هذا من اصحاب مولانا الصادق والكاظم والرضا عليهم السلام ومات
في ايام مولانا الرضا عليه السلام اذ مماته على ما حكى عن الكشي في سنة تسعين
ومائة وقبض مولينا الكاظم عليه السلام على ما في الكافي وغيره في رجب سنة
ثلث وثمانين ومائة وقبض مولينا الرضا عليه السلام على ما في الكافي
ايضا في صفر في سنة ثلث ومائتين فعاش حماد بن عثمن في ايام امامة مولانا
الرضا عليه الافضل التحية والثنا سبع سنين وجعلوا ابراهيم بن هاشم
في الرجال من اصحاب مولانا الرضا عليه السلام فهو مع حماد في
طبقة واحدة فلا يبعد روايته عنه على ان حماد بن عيسى ايضا من اصحاب
موالينا الصادق والكاظم والرضا عليهم السلام غاية ما في الباب
هو انه ذكر النجاشي وغيره انه مات في حيوة ابي جعفر الثاني عليه السلام
وذكر النجاشي انه مات في سنة تسع وقيل ثمان ومائتين فعاش حماد
بن عيسى في ايام امامة مولانا الجواد عليه السلام ستا او خمس سنين لما
عرفت من ان وفاة مولانا الرضا عليه السلام في سنة ثلث ومائتين ومع
ذلك لا يوجب الحكم باولوية رواية ابراهيم بن هاشم عن حماد بن عيسى لا امتناع روايته عن

شل السنا بابل اذ الشيق منهمن   انحار و يتباح البرق

حماد بن

حماد بن عثمن مضافا الى انه قد وقع رواية ابراهيم بن هاشم عن حماد
بن عثمن في عدة مواضع منها ما في باب تحنيط الميت من طهارة
الكافي حيث قال علي بن ابراهيم عن ابيه عن حماد بن عثمن عن
حريز عن زرارة ومحمد بن مسلم قالا قلنا لابي جعفر عليه السلام العمامة
للميت من الكفن قال لا انما الكفن المفروض ثلثة اثواب الحديث
ومنها ما في باب من يحل ان يأخذ من الزكوة ومن لا يحل له ومن له
المال القليل من كتاب زكوة الكافي حيث قال علي بن ابراهيم عن
ابيه عن حماد بن عثمن عن الحلبي عن ابي عبد الله عليه السلام قال قلت له
ما يعطى المصدق قال ما يرى الامام ولا يقدر له شيء ومنها ما في باب
الوصية من كتاب الحج منه حيث قال علي عن ابيه عن حماد بن عثمن عن
حريز عمن ذكره عن ابي جعفر عليه السلام قال اذا صحبت فاصحب نحوك و
لا تصحبن من يكفيك فان ذلك مذلة للمؤمن ولعل الوجه فيما ذكروه
هو ان الظاهر من تتبع الكافي هو ان ثقة الاسلام يروي عن حماد بن
عيسى بواسطتين وفي الغالب هما علي بن ابراهيم وابوه وعن حماد
بن عثمن بثلث وسائط فمنه يتوهم ان ابراهيم بن هاشم لم يلق حماد
بن عثمن لكنه جمود على الاقتصار بما يظهر في بادي الاحوال وان اردت
تحقيق الحال فاستمع لما القي عليك بعون الله الموفق المتعال فاقول
ان من بالغ في تتبع الكافي ظهر عليه ان رواية ثقة الاسلام
فيما بين باب الرام على انحاء منها روايته عن حماد بواسطتين مع التصريح بابنه

الدهر اطوع والشبيبة نضرة   والسيف عضب والفؤاد مشيع

ابن عيسى ومنها مثله لكن مع اطلاق حماد من غير ان ينسبه الى عيسى
او عثمن ومنها ايضا كذلك لكن مع التصريح بانه ابن عثمن ومنها ما رواه
عن حماد بثلث وسايط مع التصريح بانه ابن عثمن ومنها ايضا كذلك
لكن مع التصريح باطلاق حماد ومنها ايضا كذلك لكن مع التصريح بانه ابن
عيسى اما الاول فقد بلغ في الكثرة حدا اغنانا من مؤنة البيان
واما الثاني فكذلك ايضا والظ ان الاطلاق في هذا المقام ينصرف
الى ابن عيسى اذ المظنون الحاق المشتبه بالاغلب واما الثالث فقد
نبهنا على موضع منه واما الرابع فكثرته اغنت عن مؤنة البيان
وكذا الخامس لكن الظ ان الاطلاق في هذا المقام ينصرف الى
ابن عثمن لما عرفت واما السادس فمنها في باب من توالى عليه
رمضانان من كتاب صوم الكافي وهو هذا علي بن ابراهيم عن
ابيه عن ابن ابي عمير عن حماد بن عيسى عن حريز عن ابي عبد الله عليه السلام
ومنه ما في كتاب المعيشة من الكافي في باب حفظ المال
وكراهة الاضاعة حيث قال علي بن ابراهيم عن ابيه عن ابن ابي عمير
عن حماد بن عيسى عن حريز قال كانت لاسمعيل بن ابي عبد الله عليه السلام
دنانير واراد رجل من قريش ان يخرج الى اليمن فقال اسمعيل
يا ابه ان فلانا يريد الخروج الى اليمن وعندي كذا وكذا دينارا
فترى ان ادفعها اليه يبتاع لي بها بضاعة من اليمن فقال
ابو عبد الله عليه السلام يا بني اما بلغك انه يشرب الخمر فقال اسمعيل هكذا

كن لي يا هيف قدا قام قيامتي   خدك قان وطرف الكحل

يقول الناس فقال يا بني لا تفعل فعصى اسمعيل اباه ودفع اليه دنانيره
فاستهلكها ولم ياته بشيء منها فخرج اسمعيل وقضي ان ابا عبد الله عليه السلام
حج وحج اسمعيل تلك السنة فجعل يطوف ويقول اللهم اجرني واخلف
علي فلحقه ابو عبد الله عليه السلام فهمزه بيده من خلفه وقال له
يا بني فلا والله ما لك على الله هذا حجة ولا لك ان ياجرك ولا يخلف
عليك وقد بلغك انه يشرب الخمر فائتمنته فقال اسمعيل يا ابه اني
لم اره يشرب الخمر انما سمعت الناس يقولون فقال يا بني ان
الله عز وجل يقول في كتابه يؤمن بالله ويؤمن للمؤمنين يقول
يصدق لله ويصدق للمؤمنين فاذا شهد عندك المؤمنون فصدقهم
ولا تاتمن شارب الخمر فان الله عز وجل يقول في كتابه ولا تؤتوا السفهاء
اموالكم فاي سفيه اسفه من شارب الخمر ان شارب الخمر لا يزوج اذا
خطب ولا يشفع اذا شفع ولا يؤتمن على امانة فمن ائتمنه على امانة
فاستهلكها لم يكن للذي ائتمنه على الله ان ياجره ولا يخلف عليه
والحاصل مما ذكر ان حماد المطلق ينصرف الى ابن عيسى ان كانت الرواية عنه
بواسطتين والى ابن عثمن ان كانت الرواية عنه بثلث وسايط
واما مع التصريح فلا امر ظ واللازم على ما ذكره شيخنا الصدوق و
مشاركوه نور الله تعالى ضرايحهم ان لا يكمل الحكم بصحة الحديث فيما اذا
كانت رواية ثقة الاسلام عن حماد بواسطتين ويكون الواسطة الاولى
ابرهيم بن هاشم مع التصريح بكونه ابن عثمن لما عرفت من تصريحهم بان

فكانما بخدوده من حمرة   ظلت اليهان دمى تحول

ابراهيم بن هاشم لم يلق حماد بن عثمان فيلزم الحكم بارسال الحديث لسقوط
الواسطة المجهولة بحذافه على ما ذكرناه وهذا هو الظاهر للزوم حمل الالفاظ
على ما يستفاد من ظواهرها فيما امكن حملها عليها فنقول مقتضى ظاهر
النقل لاسيما من مثل ثقة الاسلام روايته عنه من غير واسطة ولا داعي
لصرفه عنه لما عرفت من امكان لقائه له لكونهما في طبقة واحدة واما
احتمال كون المراد في الموارد المذكورة التي وقعت الرواية فيها
لابراهيم بن هاشم عن حماد بن عثمان من غير واسطة حماد بن عيسى في الواقع
فبدل بابن عثمان سهوا ثقة الاسلام لاتفاق الناسخ فهو وان كان قائما
لكن لا داعي للمصير اليه بعد ما عرفت من امكان الحمل على الظاهر من شبهات
الاول قال النجاشي في ترجمة ابراهيم بن هاشم ما هذا لفظه قال
ابو عمرو الكشي تلميذ يونس بن عبد الرحمن من اصحاب الرضا عليه السلام
هذا قول الكشي وفيه نظر انتهى كلامه رفع مقامه اقول بما لقي ان وجه النظر
عدم تسليم كونه من اصحاب الرضا عليه السلام على ما يظهر من كلامه في
ترجمة محمد بن علي بن ابراهيم الهمداني حيث قال روى ابراهيم بن هاشم
عن ابراهيم بن محمد الهمداني عن الرضا عليه السلام فان الرواية مع الواسطة
عنه عليه السلام وان لم ينافِ كونه من اصحابه عليه السلام اذ قد يتفق رواية
شخص عن امام بثلث وسائط ومع ذلك عد ذلك من اصحابه عليه السلام
كما في ابراهيم بن عثمان فان شيخ الطائفة جعله من اصحاب مولانا الصادق
عليه السلام ومع ذلك وجدنا روايته عنه في كتب الاخبار بثلث وسائط

كما في كتاب الزكوة من التهذيب حيث روى شيخ الطائفة باسناده
عن محمد بن علي بن محبوب عن ابراهيم بن عثمان عن حماد عن حريز عن
ابي اسامة قال قلت لابي عبد الله عليه السلام الحديث لكن الظاهر
من سياق كلام النجاشي في تلك الترجمة عدم ثبوت رواية ابراهيم بن
هاشم عن مولانا الرضا عليه السلام من غير واسطة ويمكن ان يكون وجه
النظر شيء اخر وهو راجع الى الحكم بكونه من تلاميذ يونس بن عبد الرحمن
لكون يونس عند القميين مطعونا كما صرح به شيخ الطائفة في رجاله
حيث قال طعن عليه القميون وهو ثقة في قبولهم الاحاديث من
تلميذه كما يظهر من كلام النجاشي حيث قال واصحابنا يقولون انه
اول من نشر حديث الكوفيين بقم والثاني قد بالغ بعض الافاضل
ممن قارب عصره في رواية ابراهيم بن هاشم عن حماد بن عثمان من
غير واسطة تعويلا على عدة من المواضع التي عثر بها في كلام شيخ الطائفة
في يب منها ما في اواخر باب تعجيل الزكوة وتاخيرها حيث روى عن
محمد بن يعقوب عن علي بن ابراهيم عن ابيه عن حماد بن عثمان عن حريز
عن ابي بصير عن ابي جعفر عليه السلام قال اذا اخرج الرجل الزكوة من ماله
ثم سماها لقوم فضاعت او ارسل بها اليهم فضاعت فلا شيء عليه ومنها ما
في اواخر باب الخروج الى الصفا منه عن محمد بن يعقوب عن علي بن
ابراهيم عن ابيه عن حماد بن عثمان عن الحلبي قال قلت لابي عبد الله
عليه السلام جعلت فداك اني لما قضيت نسكي للعمرة اتيت اهلي ولم اقصر

قال علیک بدنه قال قلت انی لما اردت ذلک منها ولم یکن
حضرت المتعة فلما غشیتها قرضت بعض شعرها باسنانها فقال
رحمها الله کانت افقه منک علیک بدنه ولیس علیها شیء ومنها
ما رواه ایضا فی باب صفة الاحرام عن محمد بن یعقوب عن علی
بن ابراهیم عن ابیه عن حماد بن عثمن عن الحلبی عن ابی عبد الله علیه السلام
انه قال لا باس بان تلبی وانت علی غیر طهر وعلی کل حال اقول
سند النصوص المذکورة وان کان فی التهذیب کک لکنها
لما کانت مرویة عن الکافی فلا بد من الرجوع الیه فنقول ان
الحدیث الاول مروی فی الکافی فی باب الزکوة تبعث من بلد
الی بلد والمذکور فیه حماد بن عیسی لا حماد بن عثمن کما فی التهذیب
فما فی التهذیب غیر مطابق لما حکاه عنه فلا تعویل علیه وکذلک الکلام
فی الحدیث الثانی فانه ایضا مروی فیه فی باب المتمتع ینسی ان
یقصر عن علی بن ابراهیم عن ابیه عن ابن ابی عمیر عن حماد عن الحلبی
قال سالت ابا عبد الله علیه السلام جعلت فداک فان کان ...
فیه وان لم یصرح بانه ابن عثمن لکن الظاهر انه ذلک لا انه لا دلیل
له فیما هو بصدد بیانه لان روایة ابراهیم بن هاشم عنه انما هو بواسطة
ابن ابی عمیر وهی اکثر من ان تحصی ولا کلام فیه فالمذکور فی التهذیب
ایضا غیر مطابق لما فی الکافی فلا التفات الیه واما الحدیث الثالث
فقد تصفحت نسخ الکافی فیه فنفی بعضها وان کان الامر کما حکاه الشیخ

المطابقة لکن الامر لیس کک بل الواسطة فیه بینه وبین حماد بن عثمن هو ابن
ابی عمیر کما فی الثانی وهو مع کثرة روایته عنه مع الواسطة جدا یرجح
المصیر الی ذلک فلا ینبغی التمسک به فی المقام ایضا ومن مثل
هذه الاختلافات یظهر انه لا ینبغی التعویل علی الحکایة بقدر الوسع
والطاقة کما لا یخفی علی ذی فطنة ودرایة ثم ان ذلک الفاضل جعل
من ذلک ایضا ما رواه فی باب فضل المقام بالمدینة من الکافی
حیث قال علی بن ابراهیم عن ابیه عن حماد عن الحلبی عن ابی عبد الله
علیه السلام قال اذا دخلت المسجد فان استطعت ان تقیم ثلثة ایام
الاربعاء والخمیس والجمعة تصلی ما بین القبر والمنبر الحدیث وما رواه
فی باب ان ولد الملاعنة یرث اخواله ویرثونه من الاستبصار
عن علی بن ابراهیم عن ابیه عن حماد عن الحلبی عن ابی عبد الله علیه السلام
قال اذا قذف الرجل امراته یلاعنها ثم یفرق بینهما ولا تحل له ابدا الحدیث
بناء علی ان الراوی عن الحلبی هو ابن عثمن وفیه تامل لمنع استحالة
روایة ابن عیسی عن الحلبی بناء علی ان الحلبی من اصحاب مولینا الصادق
والکاظم والرضا علیهم السلام ومات فی ایام مولینا الجواد علیه السلام
فما الدلیل علی عدم امکان حمل حماد فی السندین علی ابن عیسی ان
قیل کثرة روایة ابن عثمن عن الحلبی لا ابن عیسی یعارض ذلک کثرة
روایة ابراهیم بن هاشم عن ابن عیسی فالتمسک بالسندین فی اثبات
روایة ابراهیم بن هاشم عن حماد بن عثمن ایضا لیس علی ما ینبغی والثالث

اعلم انه قد یوجد فی الاخبار روایة علی بن ابراهیم عن حماد بن عیسی
من غیر واسطة کما فی باب فضل الطواف حیث قال علی بن
ابراهیم عن حماد بن عیسی عن حریز وقد لاحظت حال الکتابة
نسختین وکان الامر علی ما ذکر فاما ان یحکم بارسال السند کما
هو مقتضی ملاحظة غالب الموارد لابتنائه علی ما عرفت فیما سلف
من ان حماد بن عیسی عاش فی ایام امامة مولینا الجواد علیه السلام
ست سنین او خمس سنین وقد عرفت ایضا ان وفاة ابراهیم
بن هاشم ایضا کان فی ایام الجواد علیه السلام وروایة علی بن ابراهیم
عن والده اکثر من ان یحد و لا یستقصی و یحیطها العدد و
الاحصاء وهو انما یکون ادرکه ایام مولینا الجواد ایضا فلم لا یجوز ان
یکون روایته عن حماد بن عیسی من غیر واسطة مع الاشتراک
فی الطبقة لکن لاحظت نسخة اخری عند التفتیش المذکور من کتاب
السند المذکور فیها هکذا علی بن ابراهیم عن ابیه عن حماد بن عیسی
فکان موافقا للغالب والحمد لله رب المشارق والمغارب
وصلوته علی فخر الاوایل والاواخر وآله سادات الاکابر و

وصیة رسول الله صلی الله علیه وآله لابی ذر علیه الرحمة
یقول مولای ابی طول الله عمره الفضل بن الحسن هذه الاوراق من وصیة
رسول الله صلی الله علیه وآله لابی ذر الغفاری اخبرنی بها الشیخ المفید ابو الرازی
علی عبد الجبار عن عبد الله المقری الرازی الشیخ الاجل الحسن بن الحسین بن بابویه

رضی الله عنهما اجازة قال اخبرنا الشیخ الاجل ابو محمد الحسن الطوسی قدس الله روحه
و اخبرنی بذلک الشیخ العالم الحسین بن الشیخ الواعظ الجرجانی فی مشهد الرضا
قال اخبرنی الشیخ الامام ابو علی الحسن بن محمد طوسی قال حدثنی ابی الشیخ ابو جعفر
قدس الله روحه قال اخبرنا جماعة عن ابی الفضل محمد بن عبد الله محمد بن مطلب الشیبانی قال
حدثنا ابو الحسن رجاء بن یحیی الکاتب سنة اربع عشرة وثلثمائة وفیها مات قال
حدثنا محمد بن الحسن بن شمون قال حدثنی ابو حرب بن ابی الاسود الدئلی عن
ابی الاسود قال قدمت الربذة فدخلت علی ابی ذر جندب بن جنادة رضی الله
عنه فحدثنی ابو ذر قال دخلت ذات یوم فی صدر نهاره علی رسول الله صلی الله علیه
وآله فی مسجده فلم ار فی المسجد احدا من الناس الا رسول الله صلی الله علیه وآله
وعلی الی جانبه فاغتنمت خلوة المسجد فقلت یا رسول الله بابی انت وامی اوصنی
بوصیة ینفعنی الله بها فقال نعم واکرم بک یا ابا ذر انک منا اهل البیت وانی
موصیک بوصیة فاحفظها فانها جامعة لطرق الخیر وسبله فانک ان حفظتها کان
لک بها کفلان اعلم ان اول عبادة الله المعرفة به انه الاول قبل کل شیء فلا شیء
قبله والاخر فلا شیء بعده والباقی لا الی غایة فاطر السموات والارض وما فیهما
وما بینهما من شیء وهو اللطیف الخبیر وهو علی کل شیء قدیر ثم یا ابا ذر
ان الله عز وجل جعل اهل بیتی فی امتی کسفینة نوح من رکبها نجی ومن رغب
عنها غرق ومثل باب حطة فی بنی اسرائیل من دخله کان امنا یا ابا ذر
احفظ ما اوصیک به تکن سعیدا فی الدنیا والاخرة یا ابا ذر نعمتان مغبون
فیهما کثیر من الناس الصحة والفراغ یا ابا ذر اغتنم خمسا قبل خمس شبابک

يا اباذر ان استطعت ان لا تاتي العلم اليحرغ به الكياس لم يجد ريح الجنة يا اباذر من

تعلم العلم ليصرف به وجوه الناس اليه لم يجد ريح الجنة علم لا ينفع كمثل لا اصلح من عذاب الله يوم القيمة يا اباذر

يطلع قوم من اهل الجنة على قوم من اهل النار فيقولون ما ادخلكم النار

وقد دخلنا الجنة بفضل تاديبكم وتعليمكم فيقولون انا كنا نامر بالخير ولا نفعله

يا اباذر ان حقوق الله جل ثناؤه اعظم من ان يقوم بها العباد وان نعم الله

اكثر من ان يحصيها العباد ولكن امسوا تائبين واصبحوا تائبين يا اباذر

انك في ممر الليل والنهار في اجال منقوصة واعمال محفوظة والموت ياتي

بغتة ومن يزرع خيرا يوشك ان يحصد خيرا ومن يزرع شرا

يوشك ان يحصد ندامة ولكل زارع ما زرع يا اباذر لا يسبق بطي بحظه ولا يدرك حريص ما لم يقدر له ومن اعطي خيرا فالله اعطاه ومن

وقي شرا فالله وقاه يا اباذر المتقون سادة والفقهاء قادة

ومجالستهم زيادة ان المؤمن ليرى ذنبه كانه تحت صخرة يخاف

ان تقع عليه وان الكافر ليرى ذنبه كانه ذباب

على انفه يا اباذر ان الله تبارك وتعالى اذا اراد بعبد خيرا

جعل الذنوب بين عينيه ممثلة والاثم عليه ثقيلا وبيلا واذا اراد

بعبد شرا انساه ذنوبه يا اباذر لا تنظر الى صغر الخطيئة ولكن انظر

الى من عصيت يا اباذر ان نفس المؤمن اشد ارتكاضا من الخطيئة

من العصفور حين يقذف به في شركه يا اباذر من وافق قوله فعله

فذلك الذي اصاب حظه ومن خالف قوله فعله فانما يوبخ نفسه

مالك في الصلوة ومن ناجى ما اغفلت يا اباذر ان اصحاب الولاية يحملونها وفيهم من

الناس لا و هم سابقون الى المساجد بالاسحار وغير الاسحار يا اباذر

الصلوة عماد الدين واللسان اكبر والصدقة تمحو الخطيئة واللسان اكبر يا اباذر

الدرجة في الجنة والدرجة كما بين السماء والارض وان العبد ليرفع يوم القيمة

فيقول اني كنت مشفقا فيغفر له يا اباذر ان الرجل ليعمل الحسنة فيتكل عليها

ويعمل المحقرات حتى ياتي الله وهو عليه غضبان وان الرجل ليعمل السيئة فيفرق

منها فياتي الله عز وجل آمنا يوم القيمة يا اباذر ان العبد ليذنب فيدخل الجنة

فقلت وكيف ذلك بابي انت وامي يا رسول الله قال يكون ذلك الذنب

نصب عينيه تائبا منه فارا الى الله عز وجل حتى ان يدخل الجنة يا اباذر

الكيس من اداب نفسه وعمل لما بعد الموت والعاجز من اتبع نفسه هواها

وتمنى على الله عز وجل الاماني يا اباذر ان اول شيء يرفع من هذه الامة

الامانة والخشوع حتى يكاد يرى خاشعا يا اباذر والذي نفس محمد بيده لو ان

الدنيا كانت تعدل عند الله جناح بعوضة او ذباب ما سقى الكافر منها شربة ماء يا

يا اباذر الدنيا ملعونة وملعون ما فيها الا ما ابتغي به وجه الله وما من شيء

ابغض الى الله تعالى من الدنيا خلقها ثم اعرض عنها فلم ينظر اليها حتى تقوم

الساعة وما من شيء احب الى الله عز وجل من الايمان به وترك ما امر بتركه

يا اباذر ان الله تبارك وتعالى اوحى الى اخي عيسى عليه السلام يا عيسى لا تحب

الدنيا فاني لست احبها واحب الاخرة فانما هي دار المعاد يا اباذر ان

جبرئيل اتاني بخزائن الدنيا على بغلة شهباء فقال لي يا محمد هذه خزائن الدنيا

ولا ينقصك من حظك عند ربك فقلت يا حبيبي جبرئيل لا حاجة لي فيها اذا

صار وحيث وليلقين امراضا وعصبات وامور تغيظه وتطلبن
فلا تبصر يعني ثوابا من الله تعالى فما زال فيها حتى يفارقها
فاذا فارقها افضى الى الرحمة والكرامة يا اباذر اعبد الله مثل
طول الحزن يا اباذر من اوتي من العلم ما لا يبكيه لحقيق ان يكون
اوتي علم ما لا ينفعه لان الله عز وجل نعت العلماء فقال ان الذين
اوتوا العلم من قبله اذا يتلى عليهم يخرون للاذقان سجدا
ويقولون سبحان ربنا ان كان وعد ربنا لمفعولا ويخرون للاذقان
يبكون ويزيدهم خشوعا يا اباذر من استطاع ان يبكي فليبك ومن
لم يستطع فليشعر قلبه الحزن وليتباك ان القلب القاسي بعيد ولكن
لا تشعرون يا اباذر يقول الله عز وجل لا اجمع على عبد خوفين ولا اجمع
له امنين فاذا امنني في الدنيا اخفته يوم القيامة واذا خافني في
الدنيا امنته يوم القيامة يا اباذر لو ان رجلا كان له كعمل سبعين نبيا
لاحتقره وخشي ان لا ينجو من شر يوم القيامة يا اباذر ليعرض عليه ذنوبه
قال قلت يا رسول الله الخائفون الخاشعون المتواضعون الذاكرون
الله كثيرا هم يسبقون الناس الى الجنة فقال لا ولكن فقراء المسلمين فانهم
يتخطون رقاب الناس فيقول لهم خزنة الجنة كما انتم حتى تحاسبوا فيقولون بم
والله ما ملكنا فنجور ونعدل ولا افيض علينا فنقبض ونبسط وكنا نعبد ربنا حتى دعانا فاجبنا
يا اباذر ان الدنيا مشغلة للقلوب والابدان وان الله تبارك وتعالى
سائلنا عما نعمنا في حلاله فكيف بما نعمنا في حرامه يا اباذر
اني قد دعوت الله جل ثناؤه ان يجعل رزق من يحبني الكفاف وان يعطي من

يا اباذر لو ان امراة من نساء اهل الجنة طلعت من سماء الدنيا في ليلة ظلماء لاضاءت له الارض افضل مما يضيء القمر ليلة البدر ولوجد ريح نشرها اهل الارض ولو ان ثوبا من ثياب اهل الجنة نشر اليوم في الدنيا لصعق من ينظر اليه وما حملته ابصارهم يا اباذر اخفض صوتك عند الجنائز وعند القتال وعند القرآن يا اباذر اذا تبعت جنازة فليكن عملك فيها التفكر والخشوع واعلم انك لاحق به يا اباذر ان ... فكم ملتمس يضحك من غير عجب والملك من عنز

السورة بسم الله الرحمن الرحيم الاولى

عجبت لمن ايقن بالموت كيف يفرح وعجبت لمن
ايقن بالحساب كيف يجمع المال وعجبت لمن ايقن بالقبر
كيف يضحك وعجبت لمن ايقن بزوال الدنيا كيف
يطمئن اليها وعجبت لمن ايقن ببقاء الآخرة ونعيمها كيف
يستريح وعجبت لمن هو عالم باللسان جاهل بالقلب
وعجبت لمن هو متطهر بالماء غير طاهر بالقلب وعجبت
لمن اشتغل بعيوب الناس وهو غافل عن عيوب نفسه
وعجبت لمن يعلم ان الله تعالى مطلع عليه كيف
يعصيه وعجبت لمن يعلم انه يموت ويدخل في القبر
وحده ويحاسب وحده كيف يستانس بالناس و
يقول الله تعالى لا اله الا انا حقا حقا محمد عبدي ورسولي

السورة بسم الله الرحمن الرحيم الثانية

شهدت نفسي لنفسي ان لا اله الا انا وحدي لا شريك
لي محمد عبدي ورسولي من لم يرض بقضائي ولم يصبر على
بلائي ومن لم يشكر على نعمائي ومن لم يقنع بعطائي

فليطلب ربا سوائي ومن اصبح حزينا على الدنيا
فكانما اصبح ساخطا علي ومن شكى مصيبته فقد شكاني
ومن دخل على غني فتوضع له من اجل غناه ذهب ثلثا دينه
ومن لطم وجهه على ميت فكانما اخذ رمحا يقاتلني
به ومن كسر عودا على قبر ميت فكانما هدم كعبتي بيده
ومن لم يبال من اين يأكل لم ابال من اي باب ادخله
في جهنم ومن لم يكن بالزيادة في دينه فهو في نقصان و
من كان في النقصان فالموت خير له ومن علم بما علم
زدته علما الى علم ومن طال امله لم يخلص عمله

السورة الثالثة

يا بن ادم من قنع استغنى ومن ترك الحسد استراح
ومن اجتنب الحرام خلص دينه ومن ترك الغيبة ظهرت
محبته وتوفرت حسناته ومن اعتزل عن الناس
سلم منهم ومن قل كلامه كمل عقله ومن رضي بالقليل
فقد وثق بالله ومن رضي من الله بالقليل من الرزق
فقد رضي الله منه بالقليل من العمل يا بن آدم انت
بما تعلم لا تعمل فكيف تطلب علما لا تعمل يا بن ادم
اذا افنيت عمرك في طلب الدنيا فمتى تطلب الجنة

يا بن ادم من اصبح حريصا على الدنيا لم يزدد من الله الا
بعدا وفي الدنيا الا نكدا وفي الاخرة الا جهدا والزم الله تعالى
قلبه هما لا ينقطع عنه ابدا وشغلا لا يفرغ منه ابدا
وفقرا لا ينال غناه ابدا واملا لا يبلغ مناه ابدا يا بن ادم
كل يوم ينقص من عمرك وانت لا تدري ويأتي كل يوم
رزقك وانت لا تحمدني وتعصيني فلا بالقليل
تقنع ولا بالكثير تشبع يا بن ادم ما من يوم جديد الا و
يأتيك من عندي رزقك وما من ليلة جديدة الا و
يأتيني الملائكة من عندك بعمل قبيح تأكل رزقي وتعصيني
وانت تدعوني واستجيب لك خيري اليك
نازل وشرك الي صاعد فنعم المولى انا وبئس العبد
انت تسألني فاعطيك واستر عليك سوءة
بعد سوءة وقبيحة بعد قبيحة واستحيي منك ولا تستحيي
مني وتنساني وتذكر غيري وتخاف الناس وتأمن مني
وتخاف مقتهم وتأمن غضبي

السورة الرابعة

يا بن ادم لا تكن ممن يطوي التوبة بطول الامل ويرجو
الاخرة بغير عمل ويقول في الدنيا قول الزاهدين
ويعمل فيها عمل المنافقين ان اعطي لم يقنع وان
منع لم يصبر يامر بالخير ولا يفعله وينهى عن الشر ولا ينتهي

ويحب الصالحين وليس منهم ويبغض المذنبين وهو منهم
والارض تقول يا ابن ادم ما من يوم جديد الا والارض
تخاطبك وتقول يا ابن ادم تمشي على ظهري ومصيرك
في بطني يا ابن ادم تذنب على ظهري وتعذب في بطني
يا ابن ادم انا بيت الوحدة وانا بيت الوحشة وانا بيت الظلمة
وانا بيت الهوام والعقارب والحيات فاعمرني ولا تخربني

السورة الخامسة

يا ابن ادم ما خلقتكم لاستكثر بكم من قلة ولا لاستأنس بكم من
وحشة ولا لاستعين بكم على امر عجزت عنه ولا لاجل منفعة
ولا لدفع مضرة بل خلقتكم لتعبدوني طويلا وتشكروني كثيرا
وتسبحوني بكرة واصيلا ولو ان اولكم واخركم وحيكم وميتكم و
صغيركم وكبيركم وحركم وعبيدكم وانسكم وجنكم اجتمعتم على طاعتي
لما زاد ذلك في ملكي مثقال ذرة ولو ان اولكم واخركم وحيكم
وميتكم وصغيركم وكبيركم وحركم وعبدكم وانسكم وجنكم اجتمعتم على
معصيتي ما نقص ذلك في ملكي مثقال ذرة ومن جاهد فانما يجاهد
لنفسه ان الله لغني عن العالمين

السورة السادسة

يا عبيد الدنانير والدراهم اني ما خلقت لكم الدنيا لتاكلوا فيها
رزقي وتلبسوا فيها ثيابي وتفرشوا فيها نعمي فاخذتم كتابي فجعلتموه
تحت اقدامكم واخذتم الدنيا وجعلتموها فوق رؤسكم فرفعتم بيوتكم

وخفضتم بيوتي وانستم بيوتكم واوحشتم بيوتي ولا انتم عبيد احرار كرام
يا عبيد الدنيا انما مثلكم كالقبور المجصصة يرى ظاهرها مليح وباطنها كل
قبيح يا ابن ادم كما لا يغني المصباح فوق البيت عن ظلمة داخله
فكذالك كلامكم مع افعالكم الردية

السورة السابعة

يا ابن ادم اني لم اخلقكم عبثا ولا جعلتكم سدى ولا انا بغافل
عما تعملون فانكم لن تنالوا ما عندي الا بالصبر على ما تكرهون في
طلب رضائي والصبر على طاعتي ايسر عليكم من عذاب الاخرة
حر النار وعذاب الدنيا ايسر عليكم من عذاب الاخرة يا ابن
ادم كلكم ضال الا من هديته وكلكم مريض الا من شفيته وكلكم فقير
الا من اغنيته وكلكم هالك الا من انجيته وكلكم مسيء الا من عصمته
فتوبوا الى ارحمكم ولا تهتكوا استاركم عند من يخفى عليه اسراركم

السورة الثامنة

يا ابن ادم لا تلعنوا المخلوقين فترجع اللعنة عليكم يا ابن ادم استقامت
سمواتي في الهواء بلا عمد باسم من اسمائي ولا تستقيم قلوبكم
القاسية بالف موعظة من كتابي يا ايها الناس كما لا يلين
الحجر في الماء كذلك لا يلين الموعظة للقلوب القاسية يا ابن
ادم كيف لا تجتنبون الحرام ولا اكتساب الاثام ولا تحذرون
النيران ولا تتقون غضب الرحمن ولولا اشياخ ركع واطفال
رضع وبهائم رتع وشباب خشع لصببت السماء فوقكم صبا

والارض صاصا والتراب رمادا ولا انزلت عليكم من السما
قطرة ولا انبت لكم من الارض حبة وصبت عليكم العذاب
صبا السورة التاسعة يابن ادم انكم لم تحسنوا الا
لمن احسن اليكم ولا تصلوا الا من وصلكم ولا تكلموا الا من
كلمكم ولا تطعموا الا من اطعمكم ولا تضيفوا الا من اضافكم ولا
تكرموا الا من اكرمكم فليس لاحد على احد فضل انما المومنون الذين
امنوا بالله ورسوله والذين يحسنون الى من اسا اليهم ويصلون
الى من قطعهم ويطعمون على من احرمهم وينصفوا على من خانهم
وكلموا من هاجرهم واكرموا من اهانهم السورة العاشرة
يا ايها الناس انما الدنيا دار لمن لا دار له ومال لمن لا مال له
وبها يجمع من لا عقل له وبها يفرح من لا يقين له وعليها يحرص
من لا توكل له ويطلب شهواتها من لا معرفة له فمن اخذ
نعمة زايلة وحيوة منقطعة وشهوة فانية فقد ظلم نفسه وعصى ربه
ونسى اخرته وغرته حيوته السورة الحادية عشر
يابن ادم اذكروا نعمتى التى انعمت عليكم وكما لا تهتدون
السبيل الا بالدليل فكذالك لا تهتدون طريق الجنة الا بالعلم
وكما لا تجمعون المال الا بالتعب فكذالك لا تدخلون الجنة
الا بالصبر على العبادة فتقربوا الى بالنوافل واطلبوا رضائى
يا موسى ان من تكبر على مسكين حشرته

يوم القيمة على صورة الذر تحت اقدام الناس ومن
تعرض لهتك ستر مسلم تهتك ستره سبعين مرة ومن
تواضع العالم رفعته فى الدارين ومن اهان مومنا فقد بارزنى
بالمحاربة ومن احب مومنا صافحته الملائكة فى الدارين
فى الدنيا سرا وفى الاخرة جهرا السورة الثانية عشر
يابن ادم اطيعونى بقدر حوايجكم الى واعصونى بقدر صبركم
على النار وتزودوا للدنيا بقدر سكونكم فيها وتزودوا
للاخرة بقدر سكنكم فيها ولا تنظروا الى آجالكم المتأخرة
وارزاقكم الحاضرة وذنوبكم المستورة فكل شى هالك الا
وجهه ولو خشيتم من النار كما خشيتم من الفقر لاغنيتكم من حيث
لا تحتسبون ولو رغبتم فى الجنة كما ترغبون فى الدنيا
لاسعدتكم فى الدارين ولا تميتوا قلوبكم بحب الدنيا فروا الينا
قريب السورة الثالثة عشر
يابن ادم كم من سراج اطفاه الريح وكم من عابد افسده
العجب وكم من فقير افسده الفقر وكم من غنى افسده الغنى
وكم من صحيح افسده العافية وكم من عالم افسده العلم
يابن ادم ارعونى وراعونى واسئلونى وعاملونى
واسئلونى ارحمكم عندى ما لا عين رات ولا اذن سمعت
ولا خطر على قلب بشر ولا ينفد خزاينى ولا ينقص ملكى انا

الوهاب السورة الرابعة عشر

يا ابن آدم دينك لحمك ودمك فان صلح دينك صلح
لحمك ودمك فان فسد دينك فسد لحمك ودمك فلا
تكن كالمصباح يضيء للناس ويحرق نفسه بالنار واخرج
الدنيا عن قلبك فانه لا يجمع حبي وحب الدنيا في قلب
واحد ابدا كما لا يجمع الماء والنار في اناء واحد ابدا وارفق بنفسك
في جمع الرزق فان الرزق مقسوم والحريص محروم والبخيل
مذموم والنعمة لا تدوم والاجل محتوم والحق معلوم وخير الحكمة
خشية الله تعالى وخير القناعة الغنى وخير الزاد التقوى وشر
صلاحكم الكذب وشر النصيحة النميمة وما ربك بظلام للعبيد
يا ايها الذين امنوا لم تقولون ما لا تفعلون وكم
تنهون عما لا تنتهون وكم تامرون بما لا تعملون وكم تجمعون
ما لا تاكلون وكم تطلبون التوبة يوما بعد يوم تؤخرون وعاما
بعد عام تنتظرون الكم من الموت امان ام بايديكم براءة
من النيران ام تحققتم الفوز بالجنان ابطرتكم النعمة وغركم
من الله تعالى طول الامل فلا تغرنكم الصحة والسلامة فان
اياكم معلومة وانفاسكم معدودة واسراركم مكشوفة واثاركم
مهتوكة فاتقوا الله يا اولي الالباب وقدموا مما في ايديكم
لما بين ايديكم السورة الخامسة عشر يا ابن آدم

قدم عملك على املك فانك في هدم عمرك من يوم
خرجت من بطن امك وتقرب كل يوم من قبرك
فلا تكن كالحطب الذي يحرق نفسه بالنار لغيره لا اله
الا انا حقا حقا محمد عبدي ورسولي السورة السادسة عشر
يا ابن آدم انا ملك لا ازول اعمل بما امرتك وانته عما
نهيتك حتى اجعلك ملكا لا تزول يا ابن آدم انا حي لا
اموت اعمل بما امرتك وانته عما نهيتك حتى اجعلك
حيا لا تموت يا ابن آدم انا ملك اذا قلت لشيء كن فيكون
اطعني فيما امرتك وانته عما نهيتك حتى تقول لشيء كن
فيكون يا ابن آدم اذا كان قولك مليحا وعملك قبيحا
فانت راس المنافقين واذا كان ظاهرك مليحا وباطنك
قبيحا فانت اهلك الهالكين يا ابن آدم لا يدخل جنتي الا
من تواضع لعظمتي وقطع نهاره بذكري وكف نفسه عن الشهوات
من اجلي ويواخي الغريب ويواسي الفقير ويرحم المصاب
ويكرم اليتيم ويكون له كالاب الرحيم وللارامل كالزوج
الشفيق فمن كان هذه صفته ان دعاني لبيته وان سألني
اعطيته السورة السابعة عشر
يا ابن آدم كم تشكوني والى كم تسبوني والى كم تكفروني
ولست بظلام للعبيد والى متى تجحد نعمتي ورزقك اتيك في كل يوم

من عندی والی متی تجحد ربوبیتی ولیس لک رب غیری
والی متی تخوننی ولم اخنک واذا مرضت طلبت الطبیب
لبدنک فمن یشفیک من ذنوبک فقد سکوت وسخطت
قضائی فیک واذا اخبرتک واذا لم تجد احدکم قوت ثلثه
ایام قال انا بشر ولست بخیر فقد جحد نعمتی ومن منع الزکوة
من ماله فقد استخف بکتابی واذا علم بوقت الصلوة
ولم یشتغل بها فقد غفل عنی واذا قال ان الخیر من عندی
والشر من عند ابلیس فقد جحد ربوبیتی وجعل ابلیس شریکا

السورة الثامنة عشر

یا ابن ادم اصبر وتواضع ارفعک واشکر لی ازدک واستغفر
لی اغفرک وادعنی استجب لک واسئلنی اعطک
وتصدق لی ابارک لک فی رزقک وصل رحمک انسئ
اجلک واطلب منی العافیة بطول الصمت والسلامة فی
الوحدة والاخلاص فی الورع والزهد فی التوبة والعبادة
فی العلم والغنا فی القناعة

السورة التاسعة عشر

یا ابن ادم کیف تطلب العبادة مع الشبع وکیف تطلب جلاء
القلب مع کثرة النوم وکیف تطمع فی الخوف من الله تعالی
مع خوف الفقر وکیف تطمع فی الورع مع الحرص علی الدنیا
وکیف تطمع فی حب الله تعالی مع حب الدنیا وکیف تطمع

مرضات الله تعالی مع احتقار الفقرا والمساکین
یا ایها الناس لا عقل کالتدبیر
ولا ورع کالکف من الاذی ولا حسب ارفع من الادب
ولا شفیع کالتوبة ولا عبادة کالعلم ولا صلوة الا مع الخشیة
ولا ظفر الا بالصبر ولا قرین ازین من العقل ولا رفیق
اشین من الجهل ولا عبادة الا بالتوفیق
یا ابن ادم تفرغ قلبک لعبادتی املا قلبک غنی وید یک
رزقا واجسمک راحة ولا تغفل عن ذکری فاملا قلبک فقرا
وبدنک تعبا وصدرک هما وغما وجسمک سقما ویدیک
عسرا   یا ابن ادم الموت یکشف اسرارک
والقیمة تبلوا اخبارک والحساب یهتک استارک واذا
اذنبت ذنبا صغیرا فلا تنظر الی صغره ولکن انظر الی من
عصیت واذا رزقت رزقا قلیلا فلا تنظر الی قلته وانظر
الی من رزقک ایاه   یا ابن ادم
لا تامن من مکری فان مکری اخفی علیکم من دبیب النمل
علی الصفا فی اللیلة المظلمة   یا ابن ادم هل
ادیتم فرائضی کما امرتکم وهل واسیتم المساکین باموالکم
وهل احسنتم الی من اساء الیکم وهل عفوتم الی من ظلمکم وهل
وصلتم الی من قطعکم وهل انصفتم الی من خانکم وهل کلمتم الی من

بجرکم وهل دبتم اولادکم وهل سئلتم العلماء من امر دینکم ودنیاکم فانی لا انظر الی صورکم ولا الی محاسنکم ولکن انظر الی قلوبکم واعمالکم وارضی بهذه الخصال

یابن ادم انظر الی نفسک والی جمیع خلقی فان وجدت احدا اعز علیک من نفسک فاصرف کرامتک الیه والا فاکرم نفسک بالتوبة والعمل الصالح ان کانت علیک عزیزة فلا تذهب بالمعاصی ولا تعرضها لعذاب النار

یا ایها الذین امنوا اذکروا نعمة الله علیکم و اتقوا الله قبل یوم القیمة ویوم الواقعة ویوم التغابن ویوم الحاقة ویوم کان مقداره خمسین الف سنة ویوم لا ینطقون ولا یؤذن لهم فیعتذرون ویوم الصاخة ویوما عبوسا قمطریرا ویوم لا تملک نفس لنفس شیئا ویوم الدمدمة ویوم الزلزلة ویوم القارعة فاتقوا الله مواقع الجبال قبل الصیحة والزلزال اذا شیب من هوله الاطفال ولا تکونوا کالذین قالوا سمعنا وعصینا

یا موسی بن عمران اسمع کلامی الوان الوان انی انا الله الملک الدیان لیس بینی وبینک ترجمان بشر اکل الربوا والعاق لوالدیه بغضب الرحمن ومقطعات النیران یابن ادم اذا وجدت قساوة فی قلبک وسقما فی

بدنک وحرمانا فی رزقک فاعلم انک تکلمت فیما لا یعنیک

یابن ادم لا یستقیم دینک حتی یستقیم قلبک ولا یستقیم قلبک حتی یستقیم لسانک ولا یستقیم لسانک حتی یستحیی من ربک لو انظرت فی عیوب الناس فنسیت عیوبک

فان عندی للمطیعین الجنان بابوابها الثمانیة فی کل جنة سبعون الف روضة من الزعفران وفی کل روضة سبعون الف مدینة من اللؤلؤ والمرجان وفی کل مدینة سبعون الف قصر من الیاقوت الاحمر وفی کل قصر سبعون الف دار من الزبرجد وفی کل دار سبعون الف بیت من الذهب وفی کل بیت سبعون الف دکان من الفضة وفی کل دکان سبعون الف مائدة وعلی کل مائدة سبعون الف صفحة من الجواهر وفی کل صفحة سبعون الف لون من الطعام وعلی حول کل دکان سبعون الف سریر من الذهب الاحمر وفی کل سریر سبعون الف فراش من الحریر والدیباج والاستبرق وعلی حول کل سریر سبعون الف نهر من ماء الحیوان واللبن والخمر والعسل المصفی وفی وسط کل نهر سبعون الف لون من الثمار کذلک فی کل بیت سبعون الف

خيمة من الأرجوان وفي كل فراش حور من الحور العين
بين يديها كل حور سبعون الف وصيفة كانهن بيض
مكنون وعلى رأس كل قصر من تلك القصور سبعون الف
قبة من الكافور وفي كل قبة سبعون الف هدية
هدية من الرحمن ما لا عين رأت ولا اذن سمعت ولا خطر
على قلب بشر وفاكهة مما يتخيرون ولا يموتون ولا يهرمون
ولا يحزنون ولا يبكون ولا يتعبدون ولا يصلون
ولا يصومون ولا يمرضون ولا يهتمون ولا يبالون
ولا يتغوطون وما هم بمخرجين فمن طلب رضاي وود آية
كرامتي وجوادي فليطلب بالصدق والاستهانة بالدنيا
والقناعة بالقليل شهدت نفسي لنفسي ان لا اله
الا انا وان عيسى وعزيرا عبدان من عبادي ورسول
من رسولي

يا ابن ادم المال مالي وانت عبدي ومالك من مالك
الا ما اكلت فافنيت ولبست فابليت وتصدقت
فابقيت وانما انت على ثلثة اقسام فواحد لي وواحد
لك وواحد مني وبينك فاما الذي لي فروحك واما
الذي لك فعملك واما الذي مني وبينك فمنك الدعاء
ومني الاجابة يا ابن ادم تورع تعرفني وتجرد تريني وتعبدني

تصلني واطلبني تجدني يا ابن ادم اذا كان امراؤك بالجور
تدخل النار والعرب بالتعصب والعلماء بالحسد والفقراء
بالكذب والتجار بالخيانة والحراث بالجهالة والعباد
بالرياء والاغنياء بالكبر فاين تطلب الجنة

يا ابن ادم مثل العلم بلا عمل كمثل الرعد والبرق بلا مطر
ومثل العمل بلا علم كمثل الشجر بلا ثمرة ومثل العلم والعمل بلا زكوة
كمثل من يزرع الملح على الصفا ومثل علم عند من احمق كمثل
الذهب والياقوت عند البهيمة ومثل موعظة عند من
لا يرغب فيها كمثل المزمار عند القبور ومثل الصدقة
من الحرام كمثل من يغسل الثوب القذر ببول ومثل الصلوة
بلا زكوة المال كمثل جسد بلا روح ومثل عمل بلا توبة كبنا
بلا اساس فلا تأمن من مكر الله فانه لا يأمن من
مكر الله الا القوم الخاسرون

يا ابن ادم بقدر ما يميل قلبك الى الدنيا اخرج محبتي عن
قلبك فاني لا اجمع حبي وحب الدنيا في قلب واحد ابدا

يا ابن ادم تجرد لعبادتي تصلني واخلص من الرياء عملك
البسك محبتي واقبل الي ولا تفزع لذكري اذكرك عند
ملائكتي يا ابن ادم اذكروني اذكركم تبدل اذكركم بتفضل اذكروني
بمجاهدة اذكركم بمشاهدة اذكروني فوق الأرض اذكركم تحت

الارض اذكروانى فى الصحة والنعمة اذكركم فى الوحدة والشقوة
اذكروانى بالطاعة اذكركم بالمغفرة اذكروانى فى الغنى
اذكركم فى الفقر والشدة اذكروانى بالصدق والصفا
اذكركم فى الملأ الأعلى اذكروانى بالاحسان على الفقرا
اذكركم بالملأ الأعلى الجنة المأوى اذكروانى بالعبودية اذكركم
بالربوبية اذكركم وانى بالتضرع اذكركم بالتكرم اذكروانى
بتلفظ اذكركم بتلطف اذكروانى بترك الدنيا اذكركم
بنعيم البقاء اذكروانى فى الشدة الهالكة اذكركم بالنجاة
الكاملة ادعوانى يابن ادم استجب لكم ادعونى بلا عجلة
استجب لكم بلا مهلة ادعوانى بالقلب الخالية استجب لكم
بالدرجات العالية ادعوانى بشفارة زائلة استجب لكم
بالكرامة الكاملة ادعوانى بالاخلاص والتقوى استجب
لكم بالجنة المأوى ادعوانى بالخوف والرجاء اجعلكم من
كل هم وغم فرجا ومخرجا ادعونى بالاسماء استجب لكم
ببلوغ المطلب الاسنى ادعوانى فى دار الفناء استجب
لكم فى دار الثواب والبقاء يابن ادم كم تقول الله الله
وفى قلبك غيرى وتخاف غيرى وترجو غيرى لو عرفت
الله لما يهمك غير الله ولسانك بذكر الله وفى قلبك
غير الله وتذنب وتستغفر فان الاستغفار مع

الاصرار توبة الكذابين وما ربك بظلام للعبيد
يابن ادم اجلك يضحك
بالملك وقضائى يضحك من حذرك وتقديرى يضحك
من تدبرك واخرتى يضحك من دنياك وقسمى يضحك
من حرصك فاجمل فان رزقك مقسوم موزون
مكنون مخزون فبادر الموت بعملك فان رزقك
لا ياكله غيرك نحن قسمنا بينهم معيشتهم فى الحيوة الدنيا
يا دينى مرطلى اوليائى لكى يحبوا لقائى ويحلى اعدائى
لكى يكرهوا لقائى يابن ادم الموت نازل بك وان
كرهت واصبر لحكم ربك فانك باعيننا
يابن ادم تريد واريد ولا يكون
الا ما اريد يابن ادم من قصدنى عرفنى ومن عرفنى
ارادنى ومن ارادنى طلبنى ومن طلبنى وجدنى ومن وجدنى
خدمنى ومن خدمنى ذكرنى ومن ذكرنى ذكرته يابن ادم
لا تخلص عملك حتى تذوق اربع اموات موت الاحمر و
موت الاصفر وموت الابيض وموت الاسود فموت
الاحمر احتمال الجفا وكف الاذى وموت الاصفر الجوع
والعطش وموت الابيض العزلة وموت الاسود مخالفة
النفس والهوا ولا تتبع الهوا فيضلك عن سبيل الله

یابن ادم ملئکة یتعاقبون

اللیل والنهار لیکتبوا علیک ما تقول وتفعل من قلیل وکثیر
والسماء تشهد علیک بما رات سمک والارض تشهد
علیک بما عملت علی ظهرها والشمس والقمر تشهدان علیک
بما تقول وتفعل وانا مطلع علیک وعلی خطرات قلبک
ولا تغفل عن نفسک فان لک فی الموت شغلا وعن قریب
انت راحل وکل ما قدمته من الخیر والشر حاصل بلا زیادة
ولا نقصان وتستوفی غدا ما کنت فاعلا یابن ادم
ان الحلال یاتیک قطرة والحرام یاتیک کالسیل فمن
صفی عیشه صفی دینه

یابن ادم لا تفرح بالغنا فلست مخلد ولا تجزع من الفقر
فلیس عملک بحتم واجب مخلد ولا تجزع من الفقر فان
لا عملک بحتم واجب ولا تقنط بالبلاء فان الذهب
یجرب بالنار والمومن یجرب بالبلاء فان الغنی عزیز
فی الدنیا ذلیل فی الاخرة والفقیر ذلیل فی الدنیا عزیز
فی الاخرة والاخرة ابقی وابهی یابن ادم اذا رایت الضیف
عنک محبوس اکثر من تسعة ایام فقل اعوذ بالله من غضب الله
یابن ادم المال مالی وانت عبدی والضیف رسولی واذا
منعت مالی من رسولی فلا تطمع فی جنتی ونعمتی یابن ادم الم لی

والاغنیاء وکلائی علی مالی والفقراء عیالی فمن بخل مالی علی عیالی
ادخلته النار ولا ابالی یابن ادم ثلث واجبات علیک
زکوة مالک وصلة رحمک وقرا ضیفک فاذا لم تفعلهن
فانی اجرعک جرعة اجعلک نکالا للعالمین یابن ادم لم تر
حق جارک کما تری حق عیالک لم انظر الیک ولم اقبل عملک
ولم استجب دعاءک یابن ادم لا تتکبر علی شانک فان
اولک نطفة قذرة من منی مذرة من ای وجه خرجت من
مخرج البول من بین الصلب والترائب یابن ادم اذکرنی
لک موقفک بین یدی فانی لم اغفل من سرایرک طرفة عین
فانی علیم بذات الصدور

یابن ادم کن سخیا فان السخاء من حسن الیقین والسخاء من الایمان
والایمان من الجنة یابن ادم ایاک والبخل فان البخل من
الکفر والکفر من النار یابن ادم اتق دعوة المظلوم فانه
لا یحجبها شئ عنی لولا انی احب الصفح والمغفرة لما ابتلیت
ایاک کما ابتلیت ادم بالذنب ثم رددته الی الجنة یابن
ادم لولا ان العفو احب شیئا عندی لما ابتلیت احدا
بالذنب یابن ادم اعطیت لک الایمان والمغفرة من
غیر سوال وتضرع کیف ابخل علیک مع سوالک و
تضرعک یابن ادم اذا اعتصم بی عبد بدینه واذا توکل علی کفیته

واذا توكل على عبدي قطعت اسباب السموات والارض عنه

يا ابن ادم لا تدع صلوة الضحى فان لمصليها بعوله ما طلعت

عليه الشمس يا ابن ادم عصيت امري وركبت معصيتي فمن

ذا الذي يمنعك من عذاب يوم القيمة يا ابن ادم احسن خلقك

مع الناس حتى احبك فاحبك في قلوب الصالحين و

اغفر ذنبك ضع يدك على صدرك فما تحب لنفسك فاحب

للمسلم يا ابن ادم لا تحزن على ما فاتكم من الدنيا ولا

تفرح بما اوتيت منها فان الدنيا اليوم لك وغدا

لغيرك يا ابن ادم اطلب الاخرة ودع الدنيا فان شبرا

من الاخرة خير من الدنيا وما فيها

يا ابن ادم انت في طلب الدنيا والاخرة في طلبك و

انت في طلب الحيوة والموت في طلبك يا ابن ادم

فتهيأ للموت قبل وروده ولو تركت الدنيا لاحد من

عبادي لتركتها للانبياء حتى يدعوا عبادي الى طاعتي

يا ابن ادم كم من غني قد جعله الموت فقيرا وكم من ضاحك

صار بالموت باكيا وكم من عبد بسطت له الدنيا وطغى

فترك طاعتي حتى مات فدخل النار وكم من عبد قد قترت

عليه الدنيا فصبر ومات فدخل الجنة

يا ابن ادم اجعل قلبك موافقا للسانك ولسانك موافقا

لعلك وعملك خالصا لغيري من غيري فان الغفور لا اقبل

الا خالصا فان قلب المنافق وراء لسانه ولسانه مخالف

لعمله وعمله لغير الله تعالى يا ابن ادم ما تكلمت بكلمة ولا نظرت

بنظرة ولا خطيت بخطوة الا ومعك ملكان يكتبان لك او

عليك يا ابن ادم ما خلقتكم لجمع الدنيا بعضها الى بعض بل خلقتكم

لتعبدوني طويلا وتشكروا لي جزيلا وتسبحوا لي بكرة واصيلا

فان الرزق مقسوم معلوم والحريص محروم والبخيل مذموم و

الحسود مغموم والنعمة لا تدوم والنا قدحي قيوم

يا ابن ادم اخذ مني فاني احب من يحذ مني

فانكم عبد ذليل عاجز ضعيف وانا رب جليل قادر قوي

يا ابن ادم لو ان اخوكم وجدوا ريح ذنوبكم لما جلسوا لكم فذنوبكم

كل يوم في زيادة وعمرك في نقصان ولا تهدم عمرك في

الباطل والغفلة فان اردت المزيد فاصحب ارباب

القلوب واحذر ابناء الدنيا وخالط المساكين

يا ابن ادم من اكثر مركبه

وعاد على لوح من خشب في وسط البحر ما يكون باعظم مصيبة

منك لانك من ذنوبك على يقين ومن عملك على خطر

يا ابن ادم اني اتقرب اليك بالعافية واستر على ذنوبك

وانت تتغض الي بالمعاصي وعمارتك الدنيا وخرابك

وجهه
يا ابن ادم
لا تعصني ولا تسئل المغفرة يا ابن ادم تفرغ لعبادتي
املا قلبك يقينا والا املا قلبك فقرا ويديك شغلا
وبدنك تعبا وصدرك هما واحجب دعاك واجعل دنياك
عسرة ورزقك قليلا يا ابن ادم انا ارض بصلوتك
يوما بيوم فارض عني بقوتك يوما بيوم ولا تطالبني
رزق غد كما انا لا اطالبك بصلوة غد يا ابن ادم اكسب
مهلا فان الرزق مقسوم والحريص محروم والحسود مذموم
والنعمة لا تدوم يا ابن ادم احكم السفينة فان البحر عميق
عميق واكثر من الزاد فان العقبة كئود كئود يا موسى
ان العبد يعمل في الدنيا حتى يدرك الموت فيندم ما
سلف من الذنوب والخطايا ويسئل الرجعة
الى الدنيا ليعمل عملا صالحا وعزتي وجلالي لا اردها
ابدا يا موسى من امن لي واتقى مني اعطيته الجنة يا
موسى ان الدنيا لعب ولهو وزينة وليس للمؤمن فيها
حظ الا العبادة والهم والغم وفي الاخرة ليس الا الجنة
يا موسى ان القيمة يوم شديد لا يغني والد عن ولده و
لا مولود هو جاز عن والده شيئا ان وعد الله حق
وكم من فقير قد ترك فقره في الدنيا وخرج منها الى الآخرة

الآخرة يا ابن ادم اذا لم تجالس المفلحين الصالحين فمتى
تفلح يا موسى بن عمران اسمع ما اقول والحق ما اقول من
امن بالله وعمل حتى يا من الناس من شره يعني في ظلمه
وكيده وتهمته وحسده وبغيبته وحضرته وسره وعلانيته
وقل يا موسى للظلمة لا تذكروني فاني لا اذكرهم فان ذكري
لهم ان العنهم فمن شاء فليؤمن ومن شاء فليكفر
يا ابن ادم اصبحت بين نعمتين
عظيمتين لا تدري ايهما اعظم عندك ذنوبك المستورة
عن الناس والثناء الحسن عليك من الناس ولو علم
الناس ما اعلم منك ما يسلم عليك احد من خلقي فاطهر
عملك من الرياء والسمعة والنميمة فانك عبد ذليل لرب
جليل مامور لامره وتزود فانك مسافر ولا بد من الزاد
لكل مسافر يا ابن ادم خزائني لا تنفد ابدا ويميني مبسوطة
ابدا بالعطايا وبقدر ما تنفق تنفق عليك وبقدر ما تمسك
امسك عليك يا ابن آدم خوف الفقر من سوء الظن
بالله ومن قلة اليقين بخل على المسكين
يا ابن ادم من اهتم الرزق فقد شك
في كتابي ومن شك في كتابي اكبه في النار ومن لم يصدق
انبيائي فقد جحد ربوبيتي ومن جحد ربوبيتي اكبه في النار على

وهو مسرور شكور وكم من غني قد ترك ماله في الدنيا وخرج منها الى الآخرة وهو فقير وحيد حقير وحيد من ماله نادم على عمله وجمع ماله لوارثه وكان اشد الناس عذابا يوم القيمة وزدناهم عذابا فوق العذاب

قام رجل يقال له همام وكان عابدا ناسكا مجتهدا الى امير المؤمنين وهو يخطب وقال يا امير المؤمنين صف لنا صفة المؤمن حتى كانا ننظر اليه فقال يا همام المؤمن هو الكيس الفطن بشره في وجهه وحزنه في قلبه اوسع شيء صدرا واذل شيء نفسا زاجر عن كل فان حاض على كل حسن لا حقود ولا حسود ولا وثاب ولا سباب ولا عياب ولا مغتاب يكره الرفعة ويشنأ السمعة طويل الغم بعيد الهم كثير الصمت وقور ذكور صبور شكور مغموم بفكره مسرور بفقره سهل الخليقة لين العريكة رصين الوفاء قليل الاذى لا متافك ولا متهتك ان ضحك لم يخرق وان غضب لم ينزق ضحكه تبسم واستفهامه تعلم ومراجعته تفهم كثير علمه عظيم حلمه كثير الرحمة لا يبخل ولا يعجل لا يضجر ولا يبطر ولا يحيف في حكمه ولا يجور في علمه نفسه اصلب من الصلد ومكادحته احلى من الشهد لا جشع ولا هلع ولا عنف ولا صلف ولا متكلف ولا متعمق جميل المنازعة كريم المراجعة عدل ان غضب رفيق ان طلب لا يتهور ولا يتهتك ولا يتجبر خالص الود وثيق العهد وفي العقد شفيق وصول حليم حمول قليل الفضول راض عن الله عز وجل مخالف لهواه لا يغلظ على من دونه ولا يخوض فيما لا يعنيه ناصر للدين محام عن المؤمنين كهف للمسلمين لا يخرق

قال علي عليه السلام ... فاضع ابدا ...

ويحمل الذكر ويحسن بالناس الظن ويتهم على
العيب نفسه يحب في الله بفقه وعلم ويقطع
في الله بحزم وعزم لا يخرق به فرح ولا يطيش
به مرح مذكر للعالم معلم للجاهل لا يتوقع له
بائقة ولا يخاف له غائلة كل سعي اخلص عنده
من سعيه وكل نفس اصلح عنده من نفسه
عالم بعيبه شاغل بغمه لا يثق بغير ربه
قريب وحيد حزين يحب في الله ويجاهد
في الله ليتبع رضاه ولا ينتقم لنفسه بنفسه
ولا يوالي في سخط ربه مجالس لاهل الفقر مصادق
لاهل الصدق موازر لاهل الحق عون
للغريب اب لليتيم بعل للارملة حفي باهل
المسكنة مرجو لكل كريهة مأمول لكل شدة هشاش
بشاش لا بعباس ولا بجساس صليب
كظام بسام دقيق النظر عظيم الحذر لا يجهل
وان جهل عليه لا يجهل وان بخل عليه صبر
عقل فاستحيى وقنع فاستغنى حياؤه يعلو شهوته
ووده يعلو حسده وعفوه يعلو حقده
لا ينطق بغير صواب ولا يلبس الا الاقتصاد

نفست وما ادرك الايام قد
وجئت جنبك الناس فاخبرت
وتدعوك المنون فاجبت
الا يا صاح انت اريد اتيا
اراك تحب عرسا ذات عذر
اتت طلاقها الاكياس بتا
ثام الدهر ويحك في غصص
بما جئت وانت فتبت
وكم ذا انت مخدوع وحتى
متى لا ترعوي عنها وحتى
الا انت عوتك لو عقلت
الما فيه حظك لو عقلت
يا مالك نفعه يا دمت حيا
ويغني عنك جاهك ان دفنت
ولو لا النصب العبد مسلم
نصبت بمقاتل حين نابت
وكم من الخائف اضا
هفا ... بوصلين اكتنت
زيدا ... والانفاق منه
وتنقص ان بكفاك شددتا
فلو ان في قيت من حلواه طعما
لاترث التعلم واجتهدتا
فلا يلهيك عنها ... وفضل
ولا احد ... عنها كلف

ولا يشغلك عنه هوى مطاع
ولا دنيا بزخرفها فتنتا

فقوت الروح ارواح المعاني
وليس بان طعمت وان شربتا

فواظبه وخذ بالجد فيه
وان اعطاكه الله اخذتا

وان اوتيت فيه طويل باع
وقال الناس انك قد سبقتا

فلا تامن سؤال الله عنه
ولو خاف علمت فهل عملتا

فراس العلم تقوى الله حقا
وليس بان تقول لقد رأستا

اذا ما لم يفدك العلم خيرا فخير منه ان لو قد جهلتا
وان القاك فهمك في مهاة فليتك ثم ليتك ما فهمتا
ستجني من ثمار العجز جهلا وتصغر بالعيون اذا كبرتا

وتفقد ان جهلت وانت باق
وتحيى ان علمت وان فقدتا

وتذكر قولتي لك بعد حين
وتغبطها اذا عنها شغلتا

اذا ابصرت صحبك في سماء
قد ارتفعوا عليك وقد سفلتا

فراجعها ودع عنك الهوينا
فما بالبطء تدرك ما طلبتا

ولا تحفل بمال ان تعز
فليس المال الا ما علمتا

وليس لعالم والناس معنى
ولو ملك العراق له تأتى

فينطق عنك علمك في ملاء
ويكتب عنك يوما ان كتبتا

وما يغنيك تشييد المباني
اذا بالجهل نفسك قد هدمتا

جعلت المال فوق العلم جهلا
لعمرك في القضية ما عدلتا

وافضل ثوبك الاحسان الا
ترى ثوب الاساءة قد لبستا

وبينهما بنص الذكر بون
ستعلمه اذا طه قرأتا

فان رفع الغني لواء مال
لانت لواء علمك قد رفعتا

وان جلس الغني على الحشايا فانت على الكواكب قد جلستا
وان ركب الجياد مسومات لانت مناهج التقوى ركبتا
ومهما افتض ابكار الغواني فكم بكر من الحكم افتضضتا

وليس يضرك الاقتار شيئا
اذا ما انت ربك قد عرفتا

وماذا عنده لك من جميل
اذا بفناء طاعته انختا

فقابل بالقبول صحيح نصحي
وان اعرضت عنه فقد خسرتا

وان راعيته قولا وفعلا
وان تاجرته فيه لقد ربحتا

فليست هذه الدنيا بشيء
تسرك مدة وتسوء اخرى وقتا

وغايتها اذا فكرت فيها
كظلك او كحلمك ان حلمتا

بحب بها وانت لها محب
فكيف تحب بالمها تحبا
وتطعم الطعام وعن قريب
ستطعم منك ما منها طعمتا
وتعرى ان لبست بها ثيابا
وتكسى ان ملابسها خلعتا
وتشهد كل يوم دفن خل
كانك لا تريد بما شهدتا
ولم تخلق لتعمرها ولكن
لتعبرها فجد لما خلقتا
ولا تحزن على ما فات منها
اذا ما انت في اخراك فزتا

وان هدمت فزدها انت هدما وحصن امر دينك ما استطعتا فليس بنافع ما نلت منها من الفاني اذا الباقي حرمتا ولا تضحك مع السفهاء جهلا وانك سوف تبكي ان ضحكتا

وكيف لك السرور وانت رهن
ولا تدري بحكم الرهن قد غلقتا
وسل من ربك التوفيق فيها
واخلص في السؤال اذا سألتا
وناد اذا سجدت له اعترافا
كما ناداه ذو النون بن متى
ولازم بابه قرعا عساه
سيفتح بابه لك ان قرعتا
واكثر ذكره في الارض دأبا
لتذكر في السماء اذا ذكرتا
ولا تقل الصبا فيه امتهال
وفكر كم صغير قد دفنتا

وقل

وقل يا ناصحي لانت اولى
بنصحك لو بعقلك قد نظرتا
تقطعني على التفريط لوما
وبالتفريط دهرك قد قطعتا
وفي صغري تخوفني المنايا
وما تجري ببالك حين شبتا
وكنت مع الصبا اهدى سبيلا
فما لك بعد شيبك قد نكثتا
فها انا لم اخض بحر الخطايا
كما قد خضته حتى غرقتا
ولم اشرب حميا ام دفر
وانت شربتها حتى سكرتا

ولم احلل بواد فيه ظلم وقد احللت فيه واستحلتا ولم انشأ بعصر فيه نفع وانت نشأت فيه وما انتفعتا فقد صاحبت اعلاما كبارا فلم ارك اقتديت بمن صحبتا

وناداك الكتاب فلم تجبه
ونبهك المشيب فما انتبهتا
ويقبح بالفتى فعل التصابي
واقبح منه شيخ قد تفتى
ففيك ذم الانام سواء ما
بعيب فيك اجدر من ر[illegible]
فلو بكت الدما عيناك خوفا
لذنبك لم اقل لك قد امنتا
ومن لك بالامان وانت عبد
امرت فما ائتمرت ولا اطعتا
[illegible] تخشى
[illegible]

ثقلت من الذنوب فلست تخشى
لنفسك ان تحاسب اذ وزنتا
وتشفق للعصي على المعاصي
وترحمه ونفسك ما رحمتا
ولو قد جئت يوم الحشر فردا
وابصرت المنازل فيه شتى
لاعظمت الندامة فيه لهفا
على ما في حياتك قد اضعتا
فلا تكذب فان الامر جد
وليس كما حسبت ولا ظننتا
تفر من الهجير وتتقيه
فهلا من جهنم قد فررتا

ولا ترض المعايب فهي عار عظيم يورث الانسان مقتا وتهوي بالعيوب من الثريا وتبدل من مكان العلو تحتا كما الطاعات تبلغك الذراري وتجعلك القريب وان بعدتا

وتنشر عنك في الدنيا جميلا
فتلقى البر فيها حيث شئتا
وتمشي في مناكبها عزيزا
وتجني الحمد مما قد غرست
فانت الان لم تعرف بعار
ولا دنست ثوبك مذ نشأتا
ولا سابقت في ميدان زور
ولا اوضعت فيه ولا خببتا
وتدنس ما طهر منك حتى
كانك قبل ذلك ما طهرتا
فصرت اسير ذنبك في وثاق
ومن لك بالخلاص اذا وثقتا

فخف ابنا جنسك واخش منهم
كما تخشى الضراغم والسبنتا
وخالطهم وزايلهم حذارا
وكن كالسامري اذا لمستا
وان جهلوا عليك فقل سلاما
لعلك سوف تسلم ان فعلتا
ومن لك بالسلامة في زمان
ينال العصم الا ان عصمتا
ولا تلبث بحي فيه ضيم
يميت القلب الا ان كلفتا
وغرب فالتغرب فيه خير
وشرق ان بريقك قد شرقتا

فاصل الزهد في الدنيا خمول لانت بها الامير اذا زهدتا ولو فوق الامير يكون فيها سموا وافتخارا كنت انتا وان فارقتها وخرجت منها الى دار السلام فقد سلمتا

وان اكرمتها ونظرت فيها
باجلال فنفسك قد اهنتا
جمعت لك النصائح فامتثلها
حياتك فهي افضل ما امتثلتا
وطولت العتاب وزدت فيه
لانك بالبطالة قد رضيتا
ولا تاخذ بتقصيري وسهوي
وخذ بوصيتي لك ان رشدتا

لو كان ... لفضل ...
ما كان يبقى في البرية جاهل
اجهد ولا تكسل ولا تك غافلا
فندامة العقبى لمن يتكاسل

رضينا قسمة الجبار فينا لنا علم وللاعداء مال فان المال يفنى عن قريب وان العلم باق لا يزال

قال علي عليه السلام اذكروا انقطاع اللذات وبقاء التبعات

در الوان مصری گفت روزی در راه می‌رفتم ناگاه زنی دیدم نشسته [illegible]
روی وی [illegible] گفتم السلام علیک گفت والسلام علی من اتبع الهدی گفتم از کجا می‌آئی
گفت سبحان الذی اسری بعبده لیلا من المسجد الحرام گفتم کجا میروی گفت ولله علی الناس حج
البیت من استطاع الیه سبیلا گفتم راه غلط کرده گفت و من یضلل الله فلا هادی له
گفتم بچه راه آمده [illegible] میروی گفت وبالنجم هم یهتدون گفتم چند روز است که در راه
گفت یا ایها الذین امنوا استعینوا بالصبر والصلوة گفتم هیچ زاده داری
گفت ومن یتوکل علی الله فهو حسبه گفتم رغبت طعامی داری گفت وما جعلناهم جسدا لا یأکلون
الطعام [illegible] گفتم آب [illegible] گفت [illegible] افلا یشکرون
گفتم بر اشتری سوار گرد گفت وما تفعلوا من خیر یعلمه الله [illegible] بر اشتری سوار گردم
چون سوار شد گفت سبحان الذی سخر لنا هذا [illegible] چون اشتر [illegible]
[illegible] بسم الله مجریها ومرسیها ان ربی لغفور رحیم ناگاه چشم بر [illegible]
گفت قل للمؤمنین یغضوا من ابصارهم گفتم [illegible] داری گفت [illegible]
ولا تقف ما لیس لک به علم ان السمع والبصر والفؤاد کل اولئک کان
عنه مسئولا گفتم [illegible] گفت [illegible] قول الا الله [illegible] گفتم [illegible]
[illegible] فان خیر الزاد التقوی واتقون گفتم [illegible] داری [illegible]
[illegible] گفتم فرزند داری گفت یا موسی انی اصطفیتک علی الناس برسالاتی وبکلامی گفتم
دیگر فرزند داری گفت وما محمد الا رسول قد خلت من قبله الرسل گفتم دیگر فرزند داری
گفت یا داود انا جعلناک خلیفة فی الارض گفتم دیگر فرزند داری گفت یا زکریا

انا نبشرک بغلام علیم گفتم همین فرزندان داری گفت یا یحیی خذ الکتاب بقوة گفتم
همه فرزندان از یک شوهر داری گفت یا ایها الناس اتقوا ربکم الذی خلقکم من نفس
واحدة [illegible]
میان خرگاهی [illegible]
خرگاه رفت [illegible] فابعثوا احدکم بورقکم هذه الی المدینة فلینظر ایها ازکی
طعاما فلیأتکم برزق منه گفتم [illegible] کلوا واشربوا هنیئا بما اسلفتم فی الایام الخالیة گفتم
همه از [illegible] الصادقین [illegible]
[illegible]

[illegible]

ما ذا من ذاکم ذا ام ذا بهذا اسفی تر جو تجو تحشر تردی علی قبل الموت

اذ نا ماس نوم بمضی عشا الا ادن من کنا ان المرا قد انزنا لا نحشر لابها

فلما قطع صوت الخشن سمع الدر ذلک فاعلم وقال لا وجد فی

کنا لا فی اخر الزمان ما یاتی وله صلی الله علیه و آله محمد صلی الله علیه و آله وسلم

[illegible]

لا تاخذه سنة و لا نوم له ما فی السموات

تقدیم سنه باعتبار اینکه مقدمهٔ نوم است

قل اعوذ برب الناس ملک الناس اله الناس

مراد از ناس در اول اطفال است و در ملک

جوانند و در ثالث عباد و زهاد اند و در

عوام اند و در خامس اشرار اند

ما اصابک من حسنة فمن الله و ما اصابک من سیئة

فمن نفسک قل کل من عند الله یعنی هم حسنه

در خا و هم قحط و قلا همه از جانب خدا است

اما حسنه و رخا تفضل و قحط قلا عقوبت با

بقرینه فاذا جاءتهم الحسنة قالوا لنا هذه

و ان تصبهم سیئة یطیروا بموسی و من معه

و من یضلل الله فما له من هاد اسناد ضلال

به خدا مجاز است چو خدا علة بعید است و حقیقه

اضلال از شیطان است و ما ربک بظلام للعبید

یعنی ظلامیت سبب است که هر صفتی که از برای

خدا ثابت است بر وجه کمال است پس اگر ظلم برای

خدا ثابت بود باید بر وجه کمال باشد مثل علام

و جبار و یا باعتبار تعدد عبید است

[illegible]

قالت رب ارنی انظر الیک سؤال رویت
از موسی باعتبار الزام بنی اسرائیل است ما تلک بیمینک
یا موسی سؤال صدا معرفت برانکه امر عجیب
در ضمن عصای موسی است که عبارت از اژدها بودن است
فبأی آلاء ربکما تکذبان فایده تکرار این آیه در سوره
الرحمن برای تعدد نعمتها است و تکرار ایشان متنا
ثبه عباد است وسبب ادای شکر نعما است و مطالبه موجب
ثواب است و بعضی نیز از این جهة نعمت است وعصی آدم
ربه فغوی مراد از این استنباط زمان عصیان آدم
عبارت از ترک اولی است سنفرغ لکم ایها الثقلان
اگر کسی گوید که این آیه در مقام تهدید است و
تهدید با فبأی آلاء ربکما تکذبان مناسبتی ندارد
جوابش این است که تهدید چون منشأ انزجار از معاصی
است و آن مستلزم ثواب است و آن نیز نعمتی است
و با ایشان مناسبت دارد الله یستهزئ بهم ای
یجازیهم علی استهزائهم خلق السموات والارض فی
ستة ایام مراد از ایام زمان موهوم است خلق
کردن سموات وارض زمان واحد است یا بی ترتیب است
که امور باید تدریج باشد ولقد همت به وهمّ بها

لولا ان رأی برهان ربه بأین تقدیرات
لولا ان رأی برهان ربه لهمّ بها واما الذین سعدوا
ففی الجنة خالدین فیها مادامت السموات والارض
الا ما شاء ربک مراد از سموات وارض غیر سموات
وارض دنیوی است بقرینه یوم تبدل الارض غیر الارض
فی سورة الکهف فاردت فاردنا فاراد در یک
[illegible]

[illegible]

مطلق که ده ذره وجودش در سطوات تجلیات
او متلاشی گردیده از خود فانی و بحق باقی
خواهد بود سابقوا الی مغفرة من ربکم وجنة
عرضها السموات والارض عرض بهشت بقدر آ
اسمان و زمین بود منافات ندارد با دیگری
که وارد شده که هرگاه مؤمنی فلان عمل صالح بکند
بقدر دنیا از بهشت باو میدهند زیرا که مراد
که اگر آسمان و زمین را رتق کرده مانند بهشت
باز عرض انها بقدر عرض بهشت است و یا مراد از
جنت بهشت روحانی است که عبارت از معرفت
سبحانی و انشراح قلب بحقایق ربانی است و در این
صورت تشبیه معقول بمحسوس خواهد بود و در
الحدیث لا یسعنی ارضی و لا سمائی و لکن یسعنی قلب
عبدی المؤمن ما یکون من نجوی ثلثة الا هو رابعهم
و لا خمسة الا هو سادسهم و لا ادنی من ذلک
و لا اکثر الا هو معهم تخصیص ثلثة و خمسة بجهة آن است
که نزول آیه در شان کسانی بود که باین عدد بوده
فالیوم ننجیک ببدنک لتکون لمن خلفک آیة
[illegible]

[illegible]

احدی الآتیین جناب اقدس الهی تقدیر نسیان
از ذات اقدس خود فرموده و در آیه دیگر اسناد
نسیان به خود داده اند جوابش این است
که مراد از معنی حقیقی نیست
فالیوم ننسیهم کما نسوا لقاء یومهم هذا
نسیان منسوب است چنانچه بیان این مطلب در
و عدم اعتنا بیان و ترک و یعنی محل اشکال انیل
که فلان مراد و در آیه و در قیامت
و یا عند ربک کالف سنة مما تعدون و جواب
دو آیه آن است که در یکی از دو آیه بقدر پنجاه هزار سال و در یکی
هزار سال و در آیه دیگر بقدر پنجاه هزار سال
ان است که تفاوت بنسبت بکیفیت مخلوقات است
بقدر هزار سال است و تفاوت در دنیا
و احد است چنانچه این تفاوت و درازی در
زندان باشد و دیگری در آیه و ما امر الساعة
و این جواب فی این دو آیه الا کلمح البصر
الا کلمح البصر معلوم شد ای الی تقدیر
تذکره الا الصاد ای تقدیر

[illegible]

[illegible] قل یا ایها الکافرون لا اعبد ما تعبدون ولا انتم عابدون ما اعبد ولا انا عابد ما عبدتم ولا انتم عابدون ما اعبد [illegible]

[illegible] که اینها مختلفند [illegible]

[illegible] استعمال [illegible] فی الایات [illegible] قال العلامة [illegible] علی الخنثی [illegible] الذکر والانثی [illegible]

[illegible]

و پنج مثقال است و نیز ده ربع هم سه مثقال و ربع است از جهة
آنکه هر چهار ربع یکی مد صحیح است پس دوازده ربع سه مثقال است
دیگر ربع زیادی ماند و این سه مثقال و ربع که از بالا گرفت و پنج

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

اگر شه فرقت عشق و رستم که کنم راز خویشتن اظهار
جسته گوئی سرها از این کعبه کعبه خویش سندی بسندار

[illegible]

[illegible]

با صورتی در کشش چنین تو به کنج صور نگری
رابروی زنگاری نطرن کر زده وار و عیان
تا فوس که شه جهان دیدم که سپید نستری

[illegible]

چون نظر زار استیاده ام کوی مهر اب اندری
فضل رب الغفور آهنگ کنان جوی
با عاشقان بیقرار بجز ام چون کلک دری

چون مرگ کشد گردن گردان در بند   نتوان بستیزه جستن از آن خم کمند   آن لحظه که دست اجل از پا فکند   نه مال بفریاد رسد نه فرزند

الحذر [illegible] مسجد   غم دل [illegible]

گر دیگری جان می‌دهد   سعدی توجانان میسپری

[illegible] بالای [illegible]

چون رفته [illegible]   باز آمدم [illegible]

مثنوی من کلام میرزا طوقان

[illegible] ای صبا ای مایهٔ آرام من

[illegible]   کام بخش خاطر ناکام من

دردها [illegible] جان [illegible]   [illegible] کمان

[illegible]

[illegible]

[illegible] سخن   [illegible]

[illegible] دل

[illegible] ای صبا [illegible] آرام من   [illegible]

کلشن [illegible]

[illegible] جانان [illegible]

[illegible] طوفان آه طوفان آه آه

[illegible] چشم [illegible]

پرسد از منجم مهر کو نام او   منجت صبح [illegible]   [illegible] خاک میریزد [illegible]

ز طلب سازد ابرو عنبر نیخ   خاک خورد تا رب بالای یخ   طالب زر دان زور و دون ...   در شکم ماربود پای مار

[illegible]

کو بپرسید نقرا و کوه در جواب   ناله بهتر آه بی جواب   بر سد ارشه کند تا که وقف ...   کو بپرسی از فنی بپرسی از آسمان

[illegible]

[illegible]

نه طرتی دوستان ... نه شور دهد   که بر دست بگیرد سرو دست ... زنی   دلم از تو چون زر نجید که کواهم فرزند   که جواب تیغ کویی تو بر سر ... زند

[illegible]

آن قصر که بر چرخ همی زد پهلو — بر درگه او شهان نهادندی رو
دیدیم که بر کنگره‌اش فاخته‌ای — بنشسته همی گفت که کوکو کو کو

[illegible]

دل ز ربوده سعدی به محبت تو خون شد — نه کشتی به تیغ هجر و نه بوصل میرسی

[illegible]

رباعی
ونشسته با قمر این بت پر دو قصری — ز آن دلم هر خون گشته بسینه‌ام [illegible]
خوش است قصر حیات نگارخانهٔ عمر — ولی چه سود که در کشتی خراب خواهد کرد

[illegible]

صائب دل ای عزیز بزلف خط بتان چه دهی   یوسف خود را بکاروان چه دهی
ترا که زنغزالان قدس خواهد بود   هر شکار سگ نفس رایگان چه دهی

ان شاه نزد ذشت پالانش بود   باقی پالان گرگ خر ادر ربود

[illegible]

[illegible]

سعدی اگر لذت ترک لذت بدانی   دگر لذت نفس را لذت نخوانی
سفرهای علوی کند مرغ جانت   گر از [illegible] بازش رهائی

مشو ملول که فتاح باب مشکلها یکدر اگر ببندد هزار بگشاید

[illegible]

[illegible]

که از دیدن عیش شیرین حلق　　فرو بسته ای از خوش تلق
شنیدم که روزی زمین بشکافت　　عظام زنخدان بوسیده یافت

[illegible]

[illegible]

بخاک اندرش عقد بگسیخته　　گهرهای دندان فرو ریخته
دهن بازبان پند میگفت و راز　　که ای خواجه با بی نوائی بساز

چه امنیت حال وهن ریز گل شکر خورده انگارها چون دل

رباعی

بپوش چشم بوضع جهان و عشرت کن ببند در برخ کاینات وحدت کن

[illegible]

هر بریشه سالب علی ابن ابی طالب لام شرق و مغرب اسیر یثرب و بطحی

نسیم صبح عنبر بیز شد ز تبعه غبرا زمین سر بسر زرین خیز شد چو گنبد خضرا

[illegible]

[illegible]

نه عزیز تو ز کعبه ای لباس پست بجایی که بپا می رسد قناعت کن

فرد

عیب تو خواهی نگوید خصم عیب او مگو با خموشی میتوان خاموش کردن گوهرا

رباعی   از پدرحی برفش عیسی فلک   وز پردی برفش قارون بدرک   کز آنکه کسی زکس بزر بودی   عیسی بدرک فقر قارون فلک

[illegible]

شد از دست و تن دین خدا هرچند در کعبه   شکست از بازوی مقدار لات [illegible]   رخ از خلاب عدم ننشسته بود کو که فروتو [illegible]

[illegible]

[illegible]

اگر صلح خدا و نبی را نبود و بیارویت   چه ارادی کسی تیغ و تازی کز صف اعدا   ز برق ذو الفقارت شد می بیستر جان بگزرد   که جان دارد [illegible] با قیامت در جهان پیدا

[illegible]

زنهار بمال و ملک دل شاد مکن   از خوف جهان جز بفنا یاد مکن   مانند حباب سر بلحظه حیات   از کبر و غرور کلّه بر باد مکن

تمام شد

ب اگر دشمن افکند پیل زور	که سرهنگش آخر بباد غرور
نه ضحاک خوردی سر مردمان	چنان خورد افریدونش از جهان

[illegible]

نبهٔ زار فردای قیامت خجالت تو	سعی نیست درستم منم آخر زاین کالا
نه پندارم که فردای قیامت تیره گون گنهکار	مجنبان را ازو [illegible] غره عشرا

[illegible]

هرچه	[illegible]
[illegible]	مجنون تورا [illegible]
[illegible]	[illegible]

ترجیع بند هاتف

[illegible]

ای فدای تو هم دل و هم جان	وی نثار رهت همین و همان
دل فدای تو چون توئی دلبر	جان نثار تو چون توئی جانان
دل رهاندن ز دست تو مشکل	جان فشاندن به پای تو آسان
راه وصل تو راه پر آسیب	درد عشق تو درد بی درمان
بندگانیم جان و دل بر کف	چشم بر حکم و گوش بر فرمان

[illegible]

خواهی که سربلند شوی خاکسار باش	راهی جز آستان بود صدر خانه را
وله	زنا نخورش تر ترش روئی زمانه باز	شکر تلخی ممنون شدن نمی ارزد

ممیند ایم اگر ما راه و رسم بندگی کردن   خدای با بگو بیدا اند آمین خدائی را   دایم رسیده روز بسا ز طبع کرم   روزی چه بخوری غم روزی چه بخوری

[illegible]

ای ز ... بسته کم ده از غشقم   که ... شد ... ز ...   من ز ... عنایت دانم   ... که وقت ده ام ...   بندگان ... ای کس   که عشق تو ... ایشند

[illegible]

... و ... پیش رفتم و گفتم   کار ... دل قرار ... سر کش   عاشقم در ... و حاجتمند   ... ز ... و ... کش   ... کار ... ز ...

شیوه بخشش بدست آور که کردی ارجمند — یکسر برود ستمهای رزرنگ داون زجا
رب که خلق جهان جمع و پریشان شدند — دعا اثر بکنند که اثر آسمان [illegible]

[illegible]

[illegible]

اگر تسان مستیم از تو دیان — وگر به باده مستیم از تو دیان
اگر کوریم و هندو و مسلمان — هر ملت که هستیم ز تو دیان

خرم آن که هر شام نه زهند — وانه زاری کرنه وانه شنیند
کرم خم و ترشح که نه و نبینم — شبنم آن بو نیم که نه و بینند

[illegible] ستونه ویلان با چم بنا بنیم — که قدر ستونه ول استونه زو نو

ان ربی [illegible] علیم

اگه چندین بهره‌مندی خود مغروری   وای اگر تو گذارند همی کار ترا   خواسته ناخواسته داد نشدای   وای تو گر خواسته بیندیش وای   یکبه ده داد خدای جلیل

تو اندیش یک سندی ای گجنید

[illegible]

مادل

[illegible]

محمد الدین افکنده مرا کوشش و بهر آن کوکب   جائکه صبا بار در آنجا نوبت   نه رفتی تو دیدیم خبر کهه   نه روی کسی که دیده شد بار نوبت

اشرف سمرقندی

الا این دو روز که این عمر بی وفا ماند
به ملک قناعت اگر مقام کنی
یکی دو کاه بدست آوری ز...
یکی امیر و یکی را وزیر نام کنی

نان خشک حلال گر از آن شود حاصل
قناعت از شکر و لقمه حرام کنی
هزار مرتبه بهتر که پیش سفله روی
...

نجات ار خواهی ای منعم بدرویشان بکن بخشش
بدین باران مگر بر آتش دوزخ زنی آبی

[illegible]

جبین زاهدی را نقطهٔ [illegible]

[illegible]

سخن لطیف سعدی [illegible]

ازآنکه زبانش جو خوش است ... هر شام و سحر ... کرم در جوش است ... هر عیب که باشد ... گرد دبدبه ... سرکوی ... ست

[illegible]

گفتا که ... [illegible]

گفتم ... [illegible]

چه تبرک سر ... از کلاه دارم

[illegible]

گفتم ... [illegible]

گفتا ... [illegible]

[illegible]

سوز دل من حرف نه می‌پنداری ... چون الف چیزی ندارم در جهان ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

وله ایضاً ای طول امل روسیه‌ای در دل چرا
مصحف خود را به خط بد سکنی باطل چرا
عیش دنیا احلام و خواب غفلت نشئه‌ایست
زحباب اینقدر آلوده‌ای دل چرا

در لاله‌ای دو رسته نه افزوده شمع تر
روشن زجه داری اطراف و مکان را
نورع بهارت که در معرکه گردونست
ز خون دل دشمن سنگ سنان را

کاهی زنقان نغره کند راه هوا که
که نغره ببر در شکسته‌های قفا را
چشم زره از زرو که وان بشد
به سوا سطه در ... ضربا را

قطعه
ای سیاحت را ... نصرت ...
نه یقین بر لال عرض شکر و فقه تنگ
شب کعبه که بت صبر کرد بی لال
کوه یقین ... صبر ...

اعتق تر ...
سعد خان ...
آسمان و زمین عمر کنند ایام دور
وکت شه در باغ ...
کالی نافع امر شرب ...

بسم الله الرحمن الرحیم

عنوان کلام سپاس حق است که حمد خداوند جهان [illegible] و در دانش تحریر
بیانیه ... تمیز سخن این عمل ... [illegible] عنوان سخن که غواص دشت
از قعر بحر ... لب ... آرزو ... امید ...
حکیم است ... که گلستان ... رنگ و بوی ... که لطف ... رشته ...
و غنچه های شگفته معانی ... و گلهای ... سخن را از خار ...
... و کلمات ... سلسله ... ضحی ... از دیوان ...
جلالش ... بلند ... از قصیده ... جلالش ... سبعه معلقه ...
غرایب بدایع صنعتش ... و تصنیف مجموعه کاینات ... قلم ... قرآن ...
گونه این همه ... ایجاد ... کاینات ... اراده قدیمه ...
... لطف ... دقایق ... اجزای ... یک نقطه ...
گشودن ... خلقت ... جلاله ... عم نواله و عظم شانه بسم الله ... نامش
عنوان کلام ... بر ... گرانبها گوهر مخزون کلامی که لقب
بیان ... ارکان ... اسرار ... تقریر و اظهار ... ارزش
فهم ... آنکه ذات ... کتاب ابداع ... المناقب ...
... که ... و تصنیف ... به وسیله ...
... علاء ... به ذریعه تشفع تقرب ... حضرت ...

که عطر شمیم اسم اللازم التعظیم مشتمل بر نسیم صبا شد از فکر و خیال از غنچه بهر صبح
این بیت چمنی نو بکل محرمش مرجان قیقه کشایان را عطر سنبلی محمد
مطلع صحف راز سارن عیان است خواهم از او مهر او دل نهان است بی شبهه والا راکی ظهار شیی
مطالع انوار الهی و مظاهر اسرار نامتناهی آن حالی مرتعال است و یکایک گونه بود
عترت نیز ارش که اهل ملک و تعدید و دولت و ارباب تقی و نقی ملک و ملت هر
جر که شاه را احوال احمرات اسم بعنوان انفراد هر یک تخصیص تحقیقی هر اسمی با صفات
داهم بطریق ترادف و تنزاک جمله بتعمیم مدت مصطفوی بر لوح صحیفه خلاصه شد نعت ائمه
هدی و مصابیح دجی علیهم السلام داخته و انشته که کواکب با ضیاء اسما فیض انی از روح قوانه
این بیات ابرار کلم هر یک بت الشرف ثبت نشته روز شب زمطالع ولایت معرفت علی
نعم زنهر کس بغیر آل او سر بر کله شکسته آل او حسن بهر سلطان رسل کوهر
انبیا راند بره پیچید شکبار ربیع حسین همچو فلک سیع کز تشعشع جلیه زکفم دل است
دیگر زین العابدین روز روشن دارم از رخ نیست دیده گاه ما از اعلا باقر ثروت قرآن
لام جهل دعکم دل عاقبت زند مرا جعفر صفر صادق گهر خطا رفع کونه
روز جزا موسی موسی کاظم که منطق منقاف موراو بلیسه شیر بکر اف رضا
راه کے درخور مطلع بماند درخور دل الهی در رضا تقی زتقوی شد بهر این زار را
تا کند ما دل بار را نقی کفه بهر تقوی دل بکمان فتیبا خرد زرنج خرد در آن
عسکری منکسف و یکر گم شد که رنگی و بی جهر هر دم گر بهر بیند سوی و جهدی
منعوار قطار بشان سهیل زنخم دل دیده ام خورشید را امام محمد رضا از آن اهل عقد
بولشیده بهر کمر دل فرو شده علی اکبر نور شمس صفا از آن که در نظر دارم گشت فیض معنی مشتاقان و جد

جستجو نمود و بهر ره روی توسن فکر جو میدان نامفهوم را از خرج غیب ری بر تنگیخت تا آنکه بیابش
طنابش افت آنکه سوار میدان فضل و کمال شد کرا نه به گوهر بحر عظمت و اجلال است بی کمال
اول جا بالیه وعالم تدبیر را صفحه نی جهان جی متفق رساله و فلک نکته دانی را فروز بره کار که نیز
دوران دو چیز نکته نام نامی والقاب گرامی گوهر وار از صدف لیس احاطه گوهر بار بن
نواب دام دولته و هم مهر و نور در رخ او نور بجد را به باغ میرزا محمد نصیر
عقدهای نکته مشکل زلیب او عاقبت زلیم محمد سینام آینه دار مهر او شد مجاور گوهر
خونخار بر زیر پیت طاهر برخود از گلشن ز دلش اغلاط خوره دل را فیض احمد نعت
ضمیر صاف او است آنکه صبر او را داد از گلشن است الدین دولت جاه تا سلطان
تا فزون باد از آن نسل دام اقباله مطلب را داد الطف شده بر مراد دل
ز آنکه ذره صفت میرابه بر ریشه نقطه و طراز گزین زیکو سیتر و جهه گوه
مشکلها حلش بر ریام و از سرش نظام پذیرفت الا جرم در آن تو لا حق
ازبهر وضع این فن الی الان کوه ماده اسمی را در ضمن تکمیل اصطلاع
انزاع داده از الفاظ زبانه عبارات بفایه کوف ولیس خود موجب
عنوان بحر عقد که شد بیو این ذره بیقدر منزله دل عقده را ترتیب از اوج
لسبه بی زیاده و تفصیل ترتیب حروف هجا مرا ذکر می کند باب الالف احد
ز عالمیان نبوت النور مدارک صفه ز تشق قمر دانه شرف و منزل احمد را
منور که کلم احمد مبادی راز کلمه احمد بسی دل که زمرد کلی وسیلهٔ تقاصیم سپیده
بدل آمده اتفاق دست بره کفر گرفت بیشتر از کلمه احد آن دل که کند حد خدا احمد از ملک
رد شب تنهار بر توابران شکیب بر نور صیا افشاد و ماه تا بان شد دل از حد ماند

فلک دل مرادف ما بوسیله انعقاد از حد هرگاه مانند فلک باشد خواهد که به ام دانی
که زعشق کیست که آن دیده دل داغ و جگر کباب و جان تفشیده در رنجی می کند نشیم اگر دیم عجب
عارض که دیده در لفظ کرکاف عجمی بوسیله انعقاد دیگر به ال اسم که مراد او است
اراده شده زیبا د جلوه آن سرو قامت بود هر دم مرا زو رقیبات هر گاه مراد
لفظ منزله روز رقیبات باشد بوسیله کنایه بسال لام که نیست خواهد داشت ام
تا جمال تو در نقاب بود تنگ دل دیده پیچ و تاب بود بوسیله انعقاد الف مراد است در اسم
مراد است ام بند عاشق زار اگر جور و ستم چون با رقیب در میان نیست چشم
هر چند کند اگر چه جفا ره یکذره ز دل ترش نتابم در راه آنچنین مراد فی دل که
چون یک نقطه کم شود رقم ده حاصل و از مراد فی که فرات یکذره در این
نقطه شده ام تا نظر از غیر او بر تافتیم چهره جانان از دو یافتیم از مهر جمال
اراده شده در اسم سلام دیگر به نیز بردن می آید ام خار زنگار خشش بی یار دل
ابروی پیوسته از خمی جای دل پیوسته ابرو همزه مفتوحه خود ترجمی کلمه جای برده گرد گفته
و جزو تا بستن کلمه ای است منقلب شده ام هنگام تجنیس آن شوخ جان بامهر او
کشود ذره باهم زردی مهر چون حرف آخر کلمه ثانیه مفتوح در رقم باشد
طلوع ماه در روی مهر روشن است المیب دل که هیچ غم بر آن لب گران کشته با
در دو اجزا آن ما لامال است جزو کشیده و مراد فی که دهد که است متصرف فیه است
آن حرف که از الم للامال است با بر مبلغ که حاصل در نظاره دو ملفوظ ما که گفته باشد
به آن اختر بر سر بستر رکتید تجزیه لفظ واحد است یعنی لفظی که در معنی غیر معانی
مفرد باشد در معنی معانی او را تجزیه است و این بر دو جزو دو سه جزو دو چهار جزو متوانند

چنانکه

چنانکه در اسم ... بجا بی که ساز و یا زمرال چه مرتبت اعتبار دارد در دل
نرم متصرف فیه است و کلمه اعتبار که چهار جزو کشیده شده ... از آنکه سنانید نیکو کار
از بت جنین هر روز روز است به لطف تاثیر از روز دیگر تا تیر کند هر چه در زاد راه از
نو در نهان این حرف که در نهان می آید حرف اول کلمه هیچ بر دو جزو کشیده شد
و از لفظ آن حرفی که مخرج او در نهان است معلوم ... در شام فراق چشم
من دیده غم دل از پی اشکم کلمه مردم دیده بر دو جزو کشیده شده و جزو اول در مرتبه غم دل آه
بر است دیده ... تا چند کشی سبو بی پیر ارسر کو پیر نهان قامت چون کمینه زخود که
زنگی سجی ساغر پیوسته ز باده سجی ای پیر دگر پیوسته باده بکلمه سجی مبدل پیچیده
تحصیل شده و وسیله قلب و اسقاط از لفظ ای دو کلمه پیر که دیده ... هنر زنگار
قالب سجو در مزرع دل زرق حاصل مجو بی منت خضر راه منزل بیجو از مردمک دیده
نهان دل بیجو بوسیله تشبیه مردمک دیده نقطه مراد است ایاز تا شدم دور از نگاه او
دم بدم خون زد دیده می برم بسکه شیرین سخن کند گوش باشد از نی شکر لب یار دم
هر گاه لفظ زر نیز نی و لب یار نیز که شکر باشد بوسیله لیف استخراج کم تر از نی
عمل تحکم است و تعبیر بظرف و مظروف نیز که از مقصود حاصل شده چنانکه بعوض
در بیان عمل تسمیه ایاز ... م زرد در کف به حین آن ملکی دیگر از جور که بود
شکایت چه کل ساغر باده اگر بر کشی که شد او مجلسی زرقیان بی تهایت آن
بی نهایت که است هر گاه نیز که ستی باشد در مجلس خواهد که ... اکبر زیران
[illegible] شان کرم بر شان سیاه دشنه از مردم خوب عز خوبی نیاید
از کوزه در راه آنچه بود جوشی نه در کوزه آب ملک هرگاه نگو شد بوسیله ... نقش

ایاز در حسرت جنابت نکو چهر ؛ از جور داغ سینه گویا سپهر ؛ خفاش جو کسی در کجی
ره یابد ؛ از نقد محبت دل ها گشته چه چهر ؛ از عدد محبت که چهار صد و پنجاه است
تن را اراده شده و ما مقدم از اداف چه که گرد بیره جزء است و روح نیز هم توان نهاد ایاز تا رفت از
بیش چشم نور دیده ؛ دل در غم او سیر و بکو دیده ؛ چون او از کریستم ز ... بی دلش
دریا همه جا نموده ام از دیده ؛ مراد در ؛ که بجراحت ... او مراد از چهره که کل است
تبدیل و تحلیل و تحقیق شده ایاز اکنون که گذشت موسم عهد شباب ؛ به هیچ می باش ز غم جانا
بی تاب درد ؛ کیفیت عاشقی میخواهد ؛ کو به شوق دل کم از درد شراب ؛ از
عبارت گویه شوق دل کم که تصحیف شده با اسم نبی نیز برای آیه ایاز
شد از ناده لب ... کل گشته عیان کو لبها زکر ؛ یعنی لفظ ... از عنان فارسی
ایاز تا نور رخ ز زنم شد مایوس ؛ شد لخوتیم از فانوس ؛ ف ا فر شمع جون به معکوس شد
و الف که رقم بزده با بهم رسد انس در من از دو نور خورشید جدید ؛ و تابان
مهر خارج چه دید ؛ عبارت ماه تابان سبب ... مهرماه تخشیں رفته انس امر و دانا
از ما محبت گرفته ؛ در وزه طور دیگر از راه دل گذشته کلمه در وز بر و جزو متفق گشته
و جزو ثانی است ره بر وزن جزو اول که مساوی پنج است انس قدم از خشم و ناز و بدان او ؛
هم شد از درد چهر و در وفا ؛ هم ز مراد فرد که داشت از رقم چهر که پنج است
دراز بود که جمیل است هر که لعل نخوی شده انس عقده غم را از دل برون باید کرد ؛
آهنگ یکی را بجنون دل ز آتش باید کرد ؛ آهنگ یکی که چهار نقطه باشند که مراد ف
خون قبلی از آتش باشد ره نقط باکی محو شده است صحف ما را بجز از داغ تو در بر ... ؛
عز از نام تو در دیگر بهتر با بر سر هر جا ... گذشتیم ؛ مراد از حرف ... ؛

نقطه ها که است در اس ره بحرف خواه است لفظ کم که از اخبار رسم کم از سر بنو
که بحتیس و تبدیل حاصل شده بدل کو به صحف نمی خواهد از این لفظ بهره ها ؛ ب نفیس جز
دهانش چه پنهان ؛ از کلمه نفیس غیر از مثل صاد که جزو از کلمه صلت بهر بنا که
افتاده بدل شده آدینه اکبر ز غم تو شد مکدر دلها ؛ وز دور تو خون گشت سراسر دلها
چون غنچه ز اضطراب ... گل ... دیگر دلها ؛ کلمه دیگر بر وجز و یکیند جزو
اول مراد ف حرف ... که در مراد ف ... تبدیل و ... تصحیف و بهار که به بدل شده ابل
ای کلمه تراب حسن خان ز هر کجا ؛ در قبضه قدرت خان عالم ؛ تیر بر تیر تو ز سینه بگذار
گذشت ؛ دل که هنگ غیر بجان از تیر ؛ ز تیر دل ... مراد است و متصرف فیه
برای ... آب سر ما به زدن از زلف ؛ از قد دلبر ما بجد سر ؛ از عبارت
قد دلبر ما بعد از تحتیس و تبدیل کلمه قلب تحصن و تو سیه ... بال زدار اده و بنقال
ثانی بر سر کوه ابکر که زمان ... خبر دارد ؛ بسکه گردم ... خواست
جانم تن قرب عشق ... است ؛ در دلم جای داغ ... است ؛ در بال داغ دل
... هر گاه ... جلو بشد بعد وم خواهد بود ابکر بسکه بروز روحی ... جشید
که هکن ار ارام دل ... جانانه دید ؛ کنار ترکیب و دست ره ... شده ... آب
الحجه از وی در جهان رخ بنشینم ؛ ... نهایت جنیم ؛ بخشی ... الف
محدوده بدل شده ابکر با اگر گذشت موسم عهد شباب ؛ باز از غم عشق تو ...
فاتح ... عشق ... بر سر هم ؛ ز ... دل ... ؛ نوشیده ... ز لب
الحجه قلب ... است ... در ایکر آتش ... از ناله ام ؛ در جان ... عندلیب
نقد ... نی از ... شده ارم دادمی زد از صد ... خون حو ... ؛

فهم احمی النهیة فیهما سیم ... ما بار او ... ما لفظ خامه ... شاه ... طرهٔ عنبر نسیم

جوید دل کار سر نگون چو خورا ، در زلف تو کم گشته دل دیوانه ، این شده هر زمان و در حقیقت
ادلا الفاظ این لش ساقط و ثانیا کرده و در که بوسیله تشبیه الف است بهم رسیده ... خون
چیزی بنما شد **ادم** دیده کسی کان بت به کیش را ، ... دل از خویش را ، کلمه ... لفظ و
... و جزو تقلیب و جز دادش تقلب ... مبدل شده **ادم** ... ادم از طرب ...
زلیخ کوی گشته از طلب ، ... حصلی ... کون ... که دیده **ادم** ... صفت
هر که زلف تو سوخت ، خون جگر ... گشته است ، هر که ... عشق ... دارد ... شمع
دلش ... گشته است ، متصرفه کلمه ... است **ادم** دل ... صبا ... دارد ... گر ...
خون بس کم دارد ، ... صبا ... ، ... قدم دارد ، در کم ... وخاش
بوسیله تشبیه الف است ... بدل ... تحصیل شده **ادم** از ... اگر
... مه ما ، خورشید ... ، گر چو ... زد ، ...
سرو ... بوسیله ... رخ ... تبدیل ... که مراد ... اگر
... است **ایام** ... زاده که ... ، ... دل ...
... خواهد ، یعنی معمائی از کلمه ... یک ... **ایام** تا ...
تافته ام ، بس معنی پیچیده که دریافته ام ، چون ... لذت ... را ، ... عاقبت
مراد ... است **ایام** نخواهد ... را او ، که ... زد ... مراد ... فوار
که بتحقیق بهم رسیده ... است بوسیله تلمیح ... است که ... است و دار ...
بوسیله ... است ... که مراد ... است ... بوسیله ...
... شده **ایام** ... ، ... ، کلمه
که بتحقیق بهم رسیده ... که شخص ... از ... خورده ... ایام خواهد بود

... ابرو ... چشم ... گوید ...

ایام ... از دیده ... ، ... دیده ... اگر دیده ...
و تصحیف و قلب لفظ ... که ... است بهم رسیده **ایام** نشنیدیم که ... در عالم
... شده ... بس ... زر ... یعنی ...
... ساقط و ... بوسیله قلب بعض ... معقود ... **الغ** ...
دل ان ... شعله ، داغ دل ... مراد ... داغ دل الف ...
که بوسیله ... بهم رسیده ... **الغ** ان ... زیر ... ، ... کشیدن ... تیغ
تحقق ... شده که بوسیله تشبیه الف ... تیغ ... مراد **الغ** ...
دلبر ... زلف ... ، ... زلف الف ... بوسیله تشبیه ...
... وسیله ... رقم ... بهم رسیده
الغ تا ... ، داغ در ... خورشید ... ، ... بوسیله ...
از ... بهم رسیده و از الم که ... شده **احد** دیده ... بهار ...
... ، ... گشته ... ، یعنی ... الف ...
... است مراد ... که ... دل ... **احد** ... است
... دل ... ، ... است ... که ... مراد ...
خون دل خورشید **سپر** ... در دل ... ، عارض ... زلف ... لفظ
... شده و اسم ... صبح ... **ارشم** از ... عرق
عرق شد هر که دید ، خورشید از شرم ... کشید ، ... بوسیله تشبیه الف ...
خورشید از شرم ... بوسیله ... عرق ... **الال** ... آن ،
... دل از مقابل آن ، ... لفظ ... مراد **امال** شاه ... از ...

ابر خود که مشغول است ... از رنج اگر از ... بلکه از بهر من یک افغان نشود ... هم او که از در حرمش ... علم علی [illegible]

باج زلف با هلال ساکن برداره از تنج زلف کلمه سن آن بر دو جزو کشیده و از جزو اول آن حرف که هلال دارد یعنی سن از آن با ادات بجز و ثانی تبدیل دیگر زه تاج الخ الیه را بر دارد ساقط شده

ادهم یک چشم بهر راه صنم ماه و شب است دل ما مرده خاک قدم ماه و شب است پوشیده نماند که یک زه واو عاطفه او لا دل ما که ده است مرده خاک قدم ما است یعنی در خاک بیجا که ونیان قلب ان مرده خاک شب است یعنی جا همان لفظ ماه است

ادهم زر کرد و ملالم زنور در آنکه است عمم زنام تو اگر در زدلی است نامی که نقطه هم از روسیط نخود و مراد و در رقه بیانه نور در نام ادهم است

ادهم و ادهم دیده طوفان خیز چون ابر بهار از غم ان کوهر یکتا بعد چون از زر بکر بکران خانه ما بر سر کوی بود از غبار خانه ما بوسیله تقا و زدا دو تبدیل کسی که در بعضی طرفین کن ملفوظ بر شده

ادهم یکسی روی کرد و گر آن نه مه بود از آنچه خم شده چهره که کلمه افسرده چهره شکسته بستان است مفتوح و بعد از آن بر دو جزو و کشیده و داول و سیله ...

ادهم به نور دیده در کاشانه خویش هیچ یک لقا در خانه خویش است چنانکه ...

شده ادهم زرنج مردمک چشم خونبار بلکه پیوسته در دل عارض زر از کلمه ... بدل لفظ در تبدیل و در دکشف شده که مراد ذوالقرنین و اسم ... در معمای عمل کشیده

ایوب خوبکه دل منزل آن ... نیکو است دیده نور دل ما است ... قلب ما که هم دیده ... تو مقصود حاصل شود

اویس هر کس که بسر شیوه در ... یکدم ضد ادهم دیگر ... است در بر در سر اهم اکبر امر در مرتبه بر ... است کلمه امر در بر دو جزو کشیده و جز و ثانی استاره ... جز و اول شده

اجور ببین بگریه ان ... است که زلف در سر حلقه او ... اول سر حلقه است و ادر ... بدل شده و ثانیا از لفظ در که ... زلف که سر حلقه ... ساقط شده

ادیب بود از رشک روز و شب ... زرنک دل ... خورشید ... تب بی تو تیکه ...

کلک روح فزا از یاد ... بیش از این ... نسخه ... درنگ

[illegible]

زکات ارادۀ کلمه دلبران ... و کشیده شده یعنی دل ... مقصوده تبدیل ... تا بعد ثانی است الحقیق شده و ... زور ... و کلمه ... بر دو جزو منقسم ... و جزو ثانی ... و اول شده

اهلی آشفته شویم ... ای ماه ... کلمه ... وار تکیه ... لفظ ... است ... که ما بدل ... بدل شده

اشرف هر که میر دیده عشق ... زلف ...

ایرج اگر ... کوه ... یا دل ... آه گشته سینه ... یا دل گر کل ... سینه نور ... داغ ... جشم خونین ...

یا دل ... لفظ ... کلمه ... جشم ... شده ...

بهمن ... بود ماه ... همه ... است لفظ ... ساقط ... مولود ...

بهرام ... تن ... خوار ... دل ... چهار صد ... منتظر ... شده ...

اسمعیل ... رو ... دل ... جان ...

ابراهیم ... قرص مه ... رسد ... هم رخ او ... تمام ... یکمر ... عم ... ارسطو ... مرتبه دیگر ... یعنی ملفوظ باشد

ادریس تا نقطه از ... بعنی ... لفظ ... که ... ادریس ... است ...

شب ... سیاه از دست ... بر طاوس ... قدر ... نشسته

ادبچیده است کلمه [illegible] راست جزو تحتین [illegible] ترکیب شده جزو اول که [illegible]

[illegible] است [illegible] باز بدل شده [illegible] است که [illegible] **نشتر**

بیهوشی [illegible] روی [illegible] دلدار [illegible] که خواب [illegible] دیگران دلدار [illegible] روز [illegible]

خواب [illegible] است [illegible] دیگران [illegible] را که [illegible] دیگر [illegible] است [illegible]

که از [illegible] کلمه [illegible] رسیده [illegible] که مراد [illegible] شده [illegible]

همین [illegible] شده [illegible] هجران [illegible] دردلم [illegible] لفظ [illegible] از کلمه [illegible]

از ترکیب [illegible] رسیده [illegible] در [illegible] که [illegible]

شده [illegible] بدل شده [illegible] نور [illegible] است [illegible]

ترکیب [illegible] **حسنی** [illegible] اگر کام [illegible] است [illegible]

[illegible] که [illegible] بدل شده [illegible] است [illegible] شده [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **الکرم** [illegible]

[illegible]

[illegible]

شده **بالصباح** [illegible]

[illegible]

[illegible] شده **ب** مضمون [illegible]

[illegible]

[illegible] شده دل [illegible]

[illegible] از کلمه [illegible] که [illegible] رسیده [illegible]

ب [illegible] لفظ [illegible]

[illegible] **ب** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] شده [illegible] بدل شده **بها** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] **ب** [illegible]

[illegible] شده **بها** [illegible]

[illegible]

[illegible] شده **بها** [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] شده **پر** [illegible]

[illegible]

[illegible] شده **پر** [illegible]

هر چه دست [illegible] عذر [illegible]

عشق هم راه ... از ... ارفع م دلکن ... از ... جدا شد

لفظ این یک نقطه سوخته و این که بر ... بهم رسیده دل داغ دال که از و شیر و تر
هر کدام اراده کنی صحیح است **پیر** که بر ستانه در ... چنین کوکب است یا اگر آسمان
از دل ... اگر بر ... جزو تحتین ... بوسیله سقاط ... از حروف آخر جزو اول ... شده
بهم رسیده که ... است ... کنیز او که ... است ... ده که رقم اوست لفظ ... کن
کوکب ... بدل شده **پیلوان** از عشق ... ز کین که ... غزه ... بیک دل ... در ...
بکمر تنگ در آغوش ... تنها ... بدل شده ... از ... سر ... و لفظ این کسی دل
او شده ... جان و لفظ ... از تحتین کلمه ... بهم رسیده ... است **باقر** جوار
تو ... شنید و ... لب ... لب به جزو تحتین ... جزو در خرش کرده
که وسیله ... بهم رسیده **برا** دلت ... کام ... است ...
خشم ... چون ... باده ... **بایم** که معلوم است ... حرف ... لفظ
جزو تحتین شده ... از تحتین ... بهم رسیده ... شده ... مضمون از
لفظ ... و تبدیل دال ... و لفظ ... شده **برا** شمع ... نظر ... ان
از کنج ... را دادن ... بدل ... مرغ ... دادن از
مرغ ... شده ... بهم رسیده ... دیده
برا کار ... آمد ... کلمه ...
کاف مفتوحه لفظ ... بهم رسیده ... شده ...
ناوک ... آمده ... دال ... **بدیع** ...
موئم ... کلمه ... است ...
بدل ... بهم رسیده و لفظ ... **بوداق** فرون ...

سود ایان عشق را … سر گرم سودا کرده

... ابجد هم ... را ... بهم

بجشم ... کلمه ... چشم که بوسیله ... شفقات
چون ملاحظه ... صد بهم ... **پیک** چون ... از داغ ... هر ... از بهم
مرادف ما که است متصل شده **بابا** ... سخنم ... است ... دل ...
خراب ... لفظ ... بهم رسیده ... تحتین شده **بابا** ... از
زر ... کند جمع مال ... جمع ... که ... بر قم روز
تبدیل ... جزو تحتین ... بوسیله تصحیف ... شده ... نگار
در دو ... دل ... از حرفی که از لفظ دل ... اوست
باعتبار ... لفظ ... شده ... رسید **بهبود** ... از
عشق ... ببرون ... مغز ... خرابه ... آتش ... زلف ... از
مراد از کاف مفتوحه ... تصحیف ... از لفظ مال حاصل ... لفظ ... تکرار
اولا از زلف باعتبار ... حاصل ... و ثانیا باعتبار ... است
مبدل ... است **بدیع** ... کلام ... عشق ...
خون ... بتش ... لفظ ... تبدیل ... کلمه
و کلمه ... تحتین و کلمه ... بوسیله ... شده ...
عمل ... صحیح ... **بابر** هر ... است ... دل است
آنچه ... در ... بتعمیه تحتین ... شده و کلمه ...
شده **بابر** ... دل ... از لفظ ...
از حرفی که دل ... لفظ ... تبدیل ... **بابکی** ... از
... ابتدا ... تحتین ...

آخر در این ویرانه دل … مهتابیان جا کرده

گشته یعنی از راست سرای تو باشد و کلمهٔ شکر بر و جزو تکمیل و از جانب ما بوسیلهٔ نقط دال که ازین
اراده شده بلوغ یا اگر معشوق مستور باشد روز را از جام می نوال تو نقد از تکمیل و زنگ
از غبار رنج روز بار آن کلمه این که تنبیه در بیت هم رسیده و از می راح اراده شده و کلمه نور از
جزو تکمیل شده پیرام ز راه جبین تر بنا به کار که کند بلب خنده خونترست آن لب جیب
لکو یره مرتفع گشته از اراده مریض لجه کننده منقلب شده پیرام نگهش چون بتقاوت
تیر ترکانه بر دل ما زد از تیر بوسیلهٔ تشبیه مراد شده و ترک او معلوم پیرام غمزه ترک
که ای در ترکش چشم پنهان شد یار در دل ما [illegible] ان عنبر رنج نی [illegible] یابیخه نیش [illegible]
تکمیل کرده شده [illegible] از راست که زخم غمزه است بجز فرار که دل شده [illegible] بدال بوسیلهٔ تشبیه ازین
میم اراده شد بکر ستد که چند [illegible] مال این نا توان [illegible] یکی لغتهای [illegible]
زان مراد سینه که چند از جمن دل لغتهای سینه که سر نقطه است [illegible] که صدای [illegible]
تو مقصد [illegible] بشیر تا عشق تو کشته [illegible] جان حزین است از راه [illegible] دلم [illegible]
در دیده تنگ اکبر از آن دارم [illegible] نور [illegible] در چشم خواب [illegible] کلمه نور [illegible]
بیدار شده بشیر [illegible] سینه بجز [illegible] دانه هید [illegible] از آتش [illegible]
[illegible] اکبر [illegible] دانی [illegible] اکبر بر جزو تکمیل و جزو تا نیش بجز دال که در کلمه [illegible]
لفظ [illegible] دامن [illegible] است [illegible] سقط شده با تبع نقر [illegible] بکلمه از
انوار تو هر [illegible] عالم [illegible] است [illegible] نقر [illegible]
طرماوات [illegible] نقات [illegible] مصحف [illegible] که [illegible]
عنقا که قاف است [illegible] شده و [illegible] تقی [illegible] صورت [illegible] است نقر
چشم فراق آن [illegible] از [illegible] خوش [illegible] تا [illegible] غم [illegible]
و [illegible] گرد بر مقام [illegible] در زبان [illegible]

رسد حضرت [illegible] اول از جانب یار حرف [illegible] از لفظ شد [illegible] لفظ [illegible] صدای [illegible]
تبدیل و صدای [illegible] حرف اول حضرت که بتکمیل بهم رسیده [illegible] قاف مقدم شده نقر [illegible]
فکر [illegible] حقیقت [illegible] اقلیم دل [illegible] مهم [illegible] اقلیم [illegible] جزو تکمیل و جزو تا نیش [illegible]
میل که بوسیلهٔ تشبیه [illegible] تحصیل و از جزو اول [illegible] حرف تا تبدیل [illegible] که [illegible]
نقر بر [illegible] زلف [illegible] عارض ماه [illegible] دیگر [illegible] عارض ماه که [illegible]
جهل هندسی [illegible] که بتکمیل [illegible] بوسیلهٔ تشبیه نقطه [illegible]
چهار صد بهم رسید و مرتبه دیگر [illegible] که [illegible] رخ ماه که [illegible] رست
اگر که [illegible] عشق [illegible] در [illegible] ز [illegible] فانوس [illegible]
شمع چو [illegible] مراد شمع که [illegible] طرف [illegible] فانوس [illegible] از
[illegible] بهم رسیده تبدیل و [illegible] شده [illegible] از [illegible] روز [illegible]
[illegible] افلاکیان که [illegible] رقم روز [illegible]
[illegible] که [illegible] تاج [illegible] کامل [illegible]
[illegible] که [illegible] عشق [illegible] که [illegible] از
[illegible] شده تاج [illegible] اول [illegible] بعد [illegible]
بتکمیل [illegible] و از جزو [illegible] حرفی که نون بعد از آن میم است [illegible] حرف [illegible] بعد از میم
[illegible] شده تاج که [illegible] طولا [illegible] رقم [illegible]
[illegible] که [illegible] است [illegible] رقم [illegible] چهار صد و [illegible] تاج
زبان [illegible] حکایت چراغ [illegible] است که [illegible] چراغ [illegible] کلمه [illegible]
جزو تکمیل [illegible] و چراغ ترکیب شده که مراد [illegible] است که [illegible] شده [illegible]
[illegible] آب تا ابد [illegible]

بانتقاش نداز سراج تابناره ان دل با قطره باین او بحرف ته بدل شده کوکب قدم در نرک
سرو دلجو نرگلش بهتر آفرین ست اعجب زتکلش بهتر بعد از تحتیل سه جزو بنته زبر کورش
از جزو اول بحرف لث باین وضع که آخر تی بحرف ان لب جو که واو ست بدین باقیه غزال
تا برخ مهوش سجده کنند تهات طاق ابروان وبعد ت ابرو بجزو تحلیل و طاق جزو اول تبره
روی اوکه الف مقصود ست که از ده بیرون مراد ست رتبت ما ماه وش باشد در منزل زرین فلک
دل تنگ هر چیز که ترا در رو عالم اکبر ماه مراتب کتاب جز دل قسم ماه از الف ساقط
ترک خود را کی که بانقاش تابناکت با دبیر الکهه رتبت تا نو دهر آینه عکس جان دراکداد
تابان اگر بر جزو تحلیل و جزو اولش که بره وظرف جزو تاخته شده باب الف تا شب وصل بروا
شبها نشسته ره دل طاق عالم عجب یعنی دل تب بالای که بره تا بشرف زده به رخسار جان
نگر لطف از زه او گشت چند آنکه خواهی مبهم کاف مفتوح ست تاره نقطه ها کلمه ها وکش
ساقط و ما دشتی هم رسیده بر جزو تحلیل فتنه و جزو آخرش به نسبت تصحیف وضع جزو اول شده
ثریا بادبه بنشی اگر داری بجا دم در دل اگر به بی نه تمام اسم اگر بر جزو تحلیل جزو اولش
هر ان ظرف جزو تا تن و عکس تمام شده باب الجیم جلال دیروز ابجد دیده لم کرد بوده ازحق
وصال انتم درجه بود امر در لبا چون باشم اگر بت بی زدلم زرد به دیدن بود نقطه را
بی تدبیر و بی تحقیق شده مصحف مراد ف اوکه جلالت از حرف کی که اسم شتی با ثره دل دلم
که لام است اول شده جلال عاشقان محفوظ حال شده سوادان نقطه کلش از صحیح
ملفوظ را داده و سوادان با و سایر جزو ست باین نحو که بی سوادان ست و هم که اودیده اراد جلال
ناخوش امروز و داد دل داد باد آن شده کوکار فرهاد نوشته که هر کاه لفظ به نقل
که مراد فرهاد ست بهم رسد و کار فرهاد کنند کوه کنی خواهد بود یعنی مراد کوه کندن است از نه کنم

سوی حور زرانگشتها بربکرد اندم — کین بیاد شب بعید نیان آمد

بنفظما

بلفظ ما بدل الکهه جمال صورت شیرین بود بهشتش در نظر که کی از دلم باقیه از صد بذر
لکن زکت داشتاره بیایی از مراد که شیا جمال کسی کز آینه جان غم شوید برآینه دل جمال
شوید کلمه شتانه بر جزو تحلیل و جزو تا بیش و سیله تصحیف جزو اول شده و کلمه دل بر جزو
دجزو اولش است ره بحرف و سیله تصحیف جزو اول است نه است که بانی ره جزو ثانی ساقط
ساقط شده و کلمه جمال نیز بر جزو تحلیل جزو اولش که بسان صبح مقصود است بر لوف لفظ
مقدم و جزو ثانیش کو دیده جمال نهر جان خسرو جگر زگیاش ملک کو هکش گشته کابلش
ظرف شد است که نه است بناره بلا مراد فحمت جانمی دنیا که ما نشلکی غزت عشق
بی مهر وفا است لالهای زرش دل است را که در اول است در آغوش سخف بای دل
شد به تحلیل و تصرف در مراد دل شده باین نحو که او دل سخت بر ان و شتاره بر دل آن قطع
جانمی همچو بلبل زرش ها لید کلمم کردی زبان کل صدایی دیده لم میران زنگ دو دارد تحلیل شد
ولفظ جدا اگر به تحلیل بهم رسیده متصرف فیه است رنگ که قسم سیم از اقسام تسهیل ست اعتبار ست از ان
کلمه الفاظی که بمعنی غیر معانی متعدد باشند در بعضی معانی لفظ واحد اعتبار کنند و از او معنی
اراده نمایند نه لفظ بجهت آنکه اگر هر ان لفظ را خواهند زرق محقق است کی نصیحت تحقیق
بلسته خواهد بود جانی مانه انس را یک کوه ام اگر نام شوخ شنکی دیده ام کلمه تا نیستی
شده جمید خود چون دل از حسرت عشقش حرمت بستی او کیش اعتبار ست جلالت
مراد است یعنی لالاز جلال بلفظی تدبیر و جنس شالی که هست است ره لبی که بیع ست ازان
قطره شده جنید بندی زنکی شالی دل آن که در کرد ز ران مرانی زدن لاهان که مراد
بتعدد و لفظ دل از کلمه دل ان قطره شده جنید غمزه است از جان خریدار از نظر ها و کنی
از دل الملیک دگر با عتبار دال و عاطفه تا کشی هم رسیده جعفر تا چند در بن دایره بیم درد

هر نایه دل عشق تو بفرما یدم — کز ده و یران حسن لرح کشور آباد ده

سرگشته چو پرکار تراز کردید ٭ اگر امروز اگر شد کار ترا است ٭ فرداد بیایکس آن عنوان زیدن
کلمه فرد است دو جزو کتیبی وحرف اول بر از دو جزو تا از ده حرف را که دو حرف است یا فته و او سیله کلمه
بصحیح و فرهم رسیده جعفر غزل ٭ هر کس بی دل از دیدن دردش ٭ دیده ام زلف تو گحت فنا دیده ام
از زلف تو بحتیا ٭ ر لام بی بندیس اراده و کتیاره محیت افتاده دل اسقاط صفر از ادنی ده و بیم ملفوظ
که منصوب فنیه است جامی بر جا استکمال باغ و تنها شده آخر ٭ تاغم اشتداء دمن نشده آخر ٭
هر دل که غمی داشت دل بغم یافت ٭ زین شیشه خالی و تنها شد آخر ٭ زر رحاج یال شقاق ذیل نقطه
نقطه دار و حرفها دهان کهتیکی و بیم است جامی حال حزن با مراد دیگران دل ٭ روز و فرضه ای داد
نشو نشیم از آمد آمد قامد ٭ چون شمع براه دیگران دل ٭ مراد و شمع که سوم است درزه ایار
بیان کنایه از حوالی و تشی تنو ن اوست تبدیلا جامی پیاده دیه پیش از حجین عندلیب ٭ نه نهار رنج خالی
گذشت ٭ که تا کوی او رشته تقی بیش ٭ ز جان زنده با مازدان گذشت ٭ از کلمه جان آنچه زود
او باز است نون است بلعت تا بهر که از دلها گذشته جامی دار و همه چیز آنکه دانی ٭ جو جانی نجوانی
جانی ٭ کلمه بخوانی سه جزو مستقل کتیبی دار و جزو اول شی جور اراده شده و جزو ثانی
که لفظ وحرف بی شرط است ره بعبارت سالی الکدت بعنی غیر از ها جها که جور است دوی نیله نشیه
از دوار اده شده بجور لفظ جدا تبدیل در قسم ده بهندسی کحصین و باقی و نون کلمه جانی
بر آن شده جامی در راه غمت سر و طین سر رحم ٭ دیده رسانجور دیده تر از آن تا چند بنشسته
مژگانت ٭ چو ره دل بجور ز تاکبر اخر تو بیتی نقاب ای زدل جور رسائی جیم ار اراده دیگر تر
تکلیف شده ٭ بابا حسن فلک از بی بطیع وجود کشید ٭ لباس جون ار جور شید نوشید ٭
رقم خورشید طرفی خون از لباس جغو حسین اکبر ز غم شاه شهیدان اخر ٭ تیر بینه
دو دیده گرچون آخر ٭ ز شعله جان کنی بغرامی که ریخ ٭ شد دلها نیلیوزان اخر ٭ بو کنه گذ
قلم در دست چیستان از مرو نقش موهوم   کرم غرز ازین سیدار دو درهم دیوانه میشازد

از دل مراد وف باساری جا اراده شده حسین ٭ فلک از آه شهیدان شده است خورشید شه
دیگران شده است ٭ در رباعی شاه دین حسین ابن علی ٭ نجد دل دیده ز کینه او شعله است ٭ از دل
بجد اشکریزان شده است بغیر اسقاط لفظ شده و دیده که مراد از و عیان ملفوظ است گریزان
بغیر حرف که از دو اشکریزان است اسقاط شده حسین تا مرغ دل آل نبی شد لیلی ٭ از ریخ
سیلی افتد شکلی ٭ در ماتم سرکه مفعاد دو تن ٭ در خانه محزون شده سر کی غم دل طرفای
ساقط و تتمه ظرف غم دل که سر است شده حسین از ابجد ماه مطلع ان زد اما کینه گشته
ماه محرم تیره روی آفتاب ٭ شد ره نقطه تیره روزهای محرم سقط شده حسین در نشان زور بلا
تا شده سر ان آفتاب ٭ بنهان دیده کردی کشت چشم آورد آب ٭ نیها گوز که دهن خون چشم و رود
است حسین بار ز سنه ما زداغ دیرینه ٭ آمدن روحنا و آه دل سینه ٭ کلمه محرم لفظ ز آن رونمه
و کلمه سینه او شعله حسین از بسکه گشت گریان دوران ماتم ٭ کرد ز ابر نیم بسیار
چشم عالم ٭ انقلاب زرسی و اسقاط علی مکتوبی نیاره کور از عیان ملفوظ شده
حسین هر که حرف کربلا کشف شنید ٭ قطره خون بر دلش دامن کشید ٭ دل حزن که آمده است
و از روشنی بهندسی اراده شده چهی قطره خون را بود و فرع تنه شده نفت کیش که میان است حسین
بسکه سر زد بجرم ز دل پوشت آه ٭ آخر از دیده گرد ٭ ریخ دل گو شد چشم گریان کرد ای آه
از مقطع است معانی رنج دل از که ز رنج از رخ او که زیمای است قطع شده حسین
از آن ظلم و ستم که کافران کربلا سر زنو ٭ حضرت دل چون پر شد دیده نیا شد ٭ بهتر مضحف لفظ
بر که کود یده تنا ٭ ز کلمه حضرت ساقط و از دیده که عیان ملفوظ است شاره یا نیکی به
از اسقاط عیان مکتوبی است حسین تا بر زمین کربلا شاه شهیدان شد طپان ٭ از خون فرهم
چون دل شی شد دیده تا بیند از ان ٭ تو بشنیده ما نه که مراد از دل خون سبب جوان ز مصحف ان

هر که شاگرد غمی شد تو نگرد   کی بود در سر عشق الاستاد

[illegible] ... آن جای که تیغ حسین ... بتیغی ... ز ... خود ... چشم ...

ان مراد دیده ... انقطاع ... خواهد شد حسین در محرم ... آمیخته

... چشم ... بهجد ریخته چشم ... روشنت معلوم ...

ربعی است ... بهجد ... ریخته حسین از غم شاه شهید کربلا دل شد

دیتیم ... خاک ... دیده بهجد ریخت ... یتیم در اسم اول ... لفظ ...

... یحد دیده ... کلمه یتیم که ... نقطه ... ریخته ...

بوسیله ... ملفوظ است حسین کشته در ماه محرم ...

اول ... ماه ... من ... یک ... ایام ...

ظهور ... حبش ... نکته ... اکه شده ... ز ... بکم

... ناکاف ... معشوق ... بوسیله تصحیف ...

... رسیده ... ملفوظ ... حبیب

... اوراق ... هر ... بر ... حرفی از کلمه ...

... شده حبیب ... آن ... هر ... حرف

را از کلمه ... بیم ... که ... کلمه ... بوسیله تبدیل ...

... تبدیل شده حاکم در ... ماه ... سجده

از دل ... ز نفحه ... ز غبار ... که بتحقیق ... تبدیل

لفظ ... شده در ز ... بوسیله ... تبدیل لفظ ... رسید

حاکم زلف ... رخ ره ... دیده ... جان ...

ز مراد ... لفظ ... شعله که ... وسیله ... نقطه از

... نقطه ... بطریق اسقاط و تبدیل ... شده حام ز آن کلمه ... گردد

آنچه زحم ... از دل بر ... فریاد من   و آنچه ... آورد ... من است

[illegible] ...

خار در دیده عدو ... خار در چشم ... دل ... را ... حسام ... ز ...

در ... دل ... بی ... چشم ... چون ... آه که ... الف ... چشم ...

بسبب ... او ... چشم که نقطهای ... ریخته ... حسام ... لاله غداری ...

... خاطر ... بالقش ... زیر ... نقاش ... روی ...

از مراد ... که ... حرف که ... لفظ ... نون ... ماه ...

چون ... لفظ ... که ... حسام ... تیر ... ز غیر ...

کار ... دیده ... دل ... دیده ... دل که ... نقطهای ...

حیدر اگر به ... تا ... در ... شیر ... خواهیم ... ماه و ...

در کف ... حلقه ... در ... آن ... غبار ... در ... باران ... رسیده ...

او ... حیدر بکنج ... عاشقیت ... کش ... است در عشقت

... وسیله ... شده حیدر ... خراست ... ز کلمه ...

از خانه ... شده حمید بچشم ... قطره ... دل ... کلمه ...

... ترکیب ... لفظ ... تبدیل ... لفظ ... حبیب ...

ز ... پوشیده است ... چون ... دور ... دیده ... ز ... عنوان ...

... دور و ... مصحف ... شده حبیب ... عمت ...

از گریه ... عالم است ... از موج ... چشم ... طوفان ... غنچه

همچو حباب ... سفینه ... از ... گشتن است ... جان ...

جان ... حبیب ... خند شهید ... عاشق ... ز ... غنچه ... کلمه

غنچه ... عاشق ... عاشق که ... ز ... پر ... عشق ...

هزار ... ان ضبط توان نمود و ضابطه آن چنان است که از ... بع

خمسه بین خنصر و بنصر و وسطی بجهة عقود تسعه
احاد بعینه باشد و بابه و ابهام نیز برای عقود
نهگانه عشرات مقرر شده و از اصابع خمسه نیز

حبیب عشق دارد و همی آمیز و نظر * جای فریاد دل ها نگر * جای فریاد کند یا ابر سیون حروف
بی تدبیر تدبیر عبارت از بر انگیختن بعضی حروف معجم بجای دیگر تا که تصحیف را داده
باشد حبیب صد مرتبه بالاتر از عشق بر آوری * از آنکه در یا داغ دل ها کوثر نبود
... که ابلکه در یا کنایه از حبات که داغ دلش بقلب بدل شده حبیب واضح عشق نهان
بر دل کی پنهان است * پنهان بر سر پای سرو پای پایان است * از مرادف ما گویا است
الحجر فی کرستان بر سر دارد و لعنت کی اعداد از او را ده تصحیف در او شده بعنوان
و تبدیل باشد ره عبارت سیر و بیابان حبیب حرف پر تا زه تر * دل از
کوشش ها ده دیرم ملک * یک مرتبه کوشش ها ده که در یک است دل مرادف از آنکه بجای دیده
مرتبه دیگر در ره جزو تحلیل و دل مرادف حرف اول او که بلکه تکرار بجز و ثانی بدل شده
حمزه شبها بروان زرک کافر * کشیده مقل کلک مشکور کلمه کلک زجزو تحلیل وجزو ثانی
که کاف مکسور است از جزو اول ابتدای میم مضمومه کلک مشکور تبدیل و دل کم مراد فحرات
و با بجه از کلمه کشیده تصرف است در اینجا شده بلفظ صور که زر تحلیل تصور بهم رسیده و نیز
تصحیف و مفعول شده حیان جمع شتاقان بر آمد از جیب * که کشید از خنده آفرین یافت
و سینه تر ادف از خنده منحک مراد است حیان ... از بولس را نجات * و ابتر ازین
اول انجاب * کلمه شیر و جزو تحلیل و جزو اول که ساری با مفتوح تر زمی از نقطه از
با است بجز و ثانی که لفظ شرارت تبدیل و شراب تحلیل شده حبیب از آنکه اوج حق
ماهی که بوسه بر مهر انور * در کعبه دل تعشق زر * حال لب خو نکند و دیگر اول اوک تیغه
از لب شده خالی ملفوظ اراده شده و تا تا ازلام لب که لب است صفوتی پاره حبیب زنده
حسن آنکه راست که عم زحرف و دو تن تیغ * یک دل بیفکه نیز کوشش نیغ * رطبه ها آن
باشند و تفرقه و بشر همین و سپاکرده شود و صورتی که

نه بیند اگر * بدون چو چون در نزش نبود * بدون در دزن چو که جد دولت از خجو بنیند
حسن گفتم که بی تو مهر نزارد دلت ای لطف * گفت دل ما مهر تو دارد و منظر زنت * بعد از سؤال
جواب گفته شد که دل ما مهر تو دارد و از این عبارت حسین بهم رسید و غلطات یعنی دل ما مهر تو
نه دارد با ین شاره اسقاط کلمه این چنین شد حسن دلم باری بغیر او نخواهد *
مراد از بهروزت که نخواهد * ربای ل و فلاح جوان شمع فانوس * حد غیر زر دل نیکو گویا
لفظ حسد برای سیاری ساکن مفتوح اوکه دل تنگ است ره یا داشت و تثقال نازی ... یک
دالت میدانی نون که ز تحلیل نخواهد بهم رسیده و خواسته است حکیم اهل درد ...
نه منم در جهان * یعنی اگر درد دل کیم از آن * اگر بر دو جزو تحلیل و حرف نیز حرف و ...
که احدیت نیست ره جزو ثانی اسقاط در دل از و شده با لفظ جلیل محروق ...
فلک خواهد کرد * خون دل سکم بر یکی خواهد کرد * دانم اگر که چشم شور زاید در ...
مرا کار رنگ خواهد کرد * بسیار ادف از لفظ مرا ار اراده شده چنین مرادف با حرف
ادبا شکم کار رنگ کند می بطرف کتابه پسر که بر حال خواهد شد حلیل حد از صفار نه ...
بیت عارضش * کوی خبر نرز در لعل لب ارش * ز کلی لعلان آن لفظ که ابر بیت ...
اشتراک عیان است مراد فرا از کره عی است از و سقط ولیل بهم رسیده حلیل درست در
ومیل رقم یار کش * چون بر تو پناه در بحر ... * یک بیت چنانکه غیر آگاه
و لدار ما زنخ مرا اخواد * یعنی مرادف از زنخ ضدار اراده و دار نه دلش که دل از ...
دا داخر نهانش مرادف مراد شده خان و دلش رقم بر ون از جنس با نار تا این ...
نیک شده عدس شهر کشیکر مرکب * تا بیاد آمدم منیر شده از بلد بوسید مرادف با آن اراده
و کلمه آمدم اینجا جزو تحلیل شده نیز سیار میم مفتوحه از مدینه با الف ممدوده که از تحلیل ...
گرفت چنانچه سر انامله اش بر وسط کف باشد و از برای سبعه ...

[illegible]

بهم رسیده تبدیل وآدینه تحقیق ورقم او که واو است از خون تاره لفظ نا فقط دل
دکلمه میخانه بر دو جزو تکمیل شده **خان** دیدیم زرشک گلستان تیغ ٭ که بید داغ محنت جان
ما برگ لاله ٭ وسط لفظ ما باعتبار رخ و اخر لاله که تار است ره برگ بید داغ محنت نشید یعنی باغ دعید
خان که دم صبح طواف کعبه کوی ترا ٭ چون غنچه گل که ز دم بوی ترا ٭ از رو عنایت زبان
همی خواهم با نقد محبت لنخ نمکوی ترا ٭ لنشار محبت چار صد و پنجاه است و از چار صد ده
نک نصد حاصل شده **خان** ز انکه گهی از نی از لطف خود با ما این ٭ بهر روی تو نهانی
جان و دشمن جهان ٭ اخر دو کلمه لوا فقط و دو جا وصل و جان و دشمن از دو جلی نهان
شده **خواجه** بخود جان نه می پیچم که شرح شوق کم گردم ٭ ز زلفی اخ او بیغم ز هر حرفی قلم گردم
از مراد از تیغ حرف ر داده و اخر تیغ بطلب بود که از هر حرف او بیغم کم شده تا برگ شده
خام سه شنبه غمزه جان بخشش یار یم ٭ نزد هر عضو من گرد و جدائی ٭ هما نکهت بیار او ٭ زغم تنها ام
مونیایی ٭ کلمه معینا بسه جزو مستغرق تکمیل و مراد از حرف اول که بوسیله تشبیه الف است از جزو
تا نی مراد حرف جزو ثالث که است برای **خسرو** بخار غم از دیده آن پرید ٭ ز خسرو دل
رفت از اندر رخ او ٭ کلمه حرف ر بر دو جزو تکمیل و جزو نا نی او که سایه است کو بر لفظ
بهم رسیده دیار ره و قس از رخ و قطع شده و بار ره آمدن لفظ سر جزو اسم شده **خالد**
از انکس که ز منطق جدا افکنده ٭ گرهی در دل کیش فکنده ٭ چون دیده که دست خوات نگاه
دلدار ز رخ زلف بیافکنده ٭ از رخ بوسیله ترادف حظ داده شده و حرف لب ابرو دلدار
دال **خلف** گفتم زمان بنشین نه ٭ درد دل خود چای نه آخر ٭ نهاده بر عقد بطلب با اکبر ٭ تلخ از جو شده
شده فانه خر کلمه جدا با بسه جزو تحلیل جزو اول شب ره که لفظ مفتوح و جزو ثالث از جزو
تا نی که هر حرف الم است قطع شده و کلمه قانی بر دو جزو تکمیل و جزو ثانی بوسیله اسقاط حرف آخر
و ز را عشره این طرف عقد ربع سبابه که یلی وسطی است بر اثبت

[illegible]

از جزو اول شده **خلف** به مهینه بهر صورت ساکن رو ٭ زخ بمتن زبان خورشید دشمن ٭ برای حرف
زخ یک ره بمتن آخر نیس قطاد کلمه زبان بدو جزو تحلیل و از حرف خورشید اول از کره شده
خلف به بیک نه ز هو کو او آن یوسفا ٭ نه مید د کر جانب شه ٭ کلمه نه مید له بجزو تکمیل
و سید تکمیل و جان باشند، از مراد ف اد که خلاف است تا ره ذکر ساخته شده **خلف**
از ترش از استاده جاب ٭ سجده اکبر خواهد از صفوت است ٭ ز عبارت سجده اک از بهم رسیده
و از صاف حروف ترا که حضرت مسافر مقبوضه از دگشته **باب الدال** داود
ز جهان قطع تعلق می کند ٭ نفس هر کس که گهی ماه بلبش ٭ برد از اکبر جمع ز مینال عاقبت
از دنیا دلش جا ناند ٭ بر دو جزو مستغرق تکمیل و جزو ثانی بوسیله تصحیف وضع جزو اول عاقبت
دل که ز تکمیل دنیا بهم رسیده و دخان که بر لوف حلقه است کشف شده **داود** داغ غمت که
د است جان غم پرورد ٭ نکرده قرار تا مراد اکه ٭ لنکین رو و از درد از ابی لیک
نکو بره دوام بعضه ساکن از درد ٭ حرف که از مراد ف دوره محنت ساکن است انقلاب
داود میرود تا نفس قطع کنان ٭ مرغ دل سوخته از در دم تو ٭ بعمل تراد ف از دل جان ازاو
نند و ان ره لطافی مرغ شده و مرتبه دیگر از مرغ طیر اراده و طرفین تاره
سوخته سقط و لفظ در دم متصرف فیه است **داود** همچون دل سکین مادایم ٭ بلبل از از داد
بیجانه وغمی نه بلم از حرف پر درد است ٭ از خم بعد ترادف دل اراده شده و مکرر
لم از ان خانه آتش می است نون است عتبا ریاضی و طرفین لام بدل گشته **داود** از اکه آنته
کسی محفل او ٭ پیوسته زجان دشمن بود با یار او ٭ اگر تو اگر برای او می جوئی ٭ که وی را آن دل
ما منزل او ٭ دل ما که عقب برخن هشت است هر کاه لفظ او در زلف خوش جا کند هر طرف او
جا بر خواهد بود **داود** بر کمان کند نقش آن بر زاد ٭ در اخر گه جشن کار فرماد از جشن
حم داده بر کف وضع سبابه با ابهام شبیه باشد بیت

[illegible]

[illegible]

صاد ملفوظی اراده شده هرگاه کار فرهاد بکند کوه‌کنی خواهد کهی ... [illegible]
که کوه است بلفظ ده که از کلمه کن باشد ره کاف بهر رسیده ... دقیق یک ...
هر دل از دل ... گلستان که هره بجد ... و کلمات ... جز تحتیت ...
اول که ورد است ... ره جز ... الف ممدود است بدل شده
اراده تحقیق شده که مراد فی دقیق است الفاظ او نیز ... و الف تبدیل ...
بهم رسید درویش حرفی که ز دل ... تا نیز مستمع ... ان دلربا ...
یکی لب ... در پای زلف ... از کلمه ... آورده
... که با ... و باعتبار ... ضمیر ... ره ... الفاظ
در بدل شده درویش ... نشیند ... اعتبار ...
به ... دیده ... که ... درویش ... جمع ... حرف ...
... از کلمه ... که ... حرف ... الف ...
بلفظ در تبدیل شده درویش ... زمین ... آستان ... نقش ...
... مصحف ... خون ... تصحیف ... تصحیف ملفوظ ...
بدل شده تصحیف و تحقیق که قسم اول ... آن است که بعضی از حروف ... تصحیف ...
... چنانکه در اسم درویش ... شده ... که ... به مقام ...
نظام کلمه ... بلفظ ... شده دارا ...
باشد کلی ... از ... دار ... گشته ... چون ...
دانه ریزان ... مرادف ... که ... زبان ... هندی اراده شده ...
بجوی دانه ریزان شده اند ... بعنوان ... بردن ... دارا و دارا ... گفته
ابهام را قایم داشته ... عقده ... دوم ... را

کفتی

[illegible]

کفتی ... که ... دل ... از کف ... حرفی که از مراد ...
عیان است دارا ... کوکب ... زده از برج ...
... کن که از مراد ... لفظ مرا که ... تبدیل ...
... شده دارا ... دل ...
... نقطه اراده شده دارا ... هر ... دل ...
... بلفظ هر تبدیل و که تحقیق ... دل مرادف ...
... که ... تشبیه بلفظ اراده شده ... و تشبیه ... لفظ ذکر کند
و اراده حرفی ... مشهور ... و اگر مشهور ... تشبیه
تمام باشد ... از ذکر ... تعریف ...
دارا ... لفظ
... دارا ... هزار ... کلمه ... هزار
... نقطه ... دارا ...
... از ... روز ... از ... و از ...
... که ... شده ... لفظ ... شده ...
... دارا ...
... از ... نقطه ... هر گاه ... که ...
... بعض ... دارا ...
هر چند ... عشق ... خاطر ... از ... که ...
... الکبر ... لفظ ... بلفظ ... شده
نه کانه عشرات کند از ده تا نود و در دست چپ دلالت

[illegible]

باب اللام والنون کشته ارزو در روان آگاه ان ترک چگل : را که دیده چنین دل گیره دار و ق
مثل مصحف واصل نقطه او که دیده باشد و از مرادف نقطه در فراز اشده داکر الرزو دام
کاکل دل را به ... سو او زلف از اکبر ... اکبر و کلمه ... هر یکه به وجود کتیبن ...
باب الالف ارشید ... که چه ... تاب یابان شاید : ... نهان ... چشم ... شاید : ابروت ...
... در تکت نقاع : بیوسته زهد خویش نهان باشد : از خود در کلمه رشید الکه ...
لفظ ... که بنهان شده رشید دیده ... راه چون شراب : عرق ... متصل ... ز ...
بمعنی ... ز ... رشید اراده ... متصل ... عرق که ... تا از ... شده رشید
نه بجای ... زلفش بود : ... با ... مانوج : ... اراده شده ...
... آبرا است ... خواهد بود ... نکنده ... از
نظران چشم جادو : کر ... چون ... از ... زمینی ... کنار ... او : ... رشیده ...
که از مرادف ... بهر سیده ... اراده وان ... ازان ... خانه ...
... باشد ... قوس ... که ... است ... او که ... ازان ... نقط ...
شده روح دیده تا ... : ... دل ... در باب نور ... نون ...
رشید چون ... جیم ... : ... دل ... کلمه ... بجای ...
... وقم ... شده رشید تا ... بعمت جان بوده ...
بجوان : ز کلمه ... که جا میم است ... اول ... رشید ... از
... ذوق ... شد ... ذوق دل : ... نقط ... کلمه ...
تبدیل ... کاف مفتوح ... شده حسیم ... دلدار ...
نیست ... طوف ... و قدم : چون ...
بیز ... که دانستن ... موقوف بدانستن عقد ... مناسب بود

جان ران آب حیات : ز مصحف زنخ هر گاه نون معشوق ... منزله مرده ...
منزله لب حیات ... بعضی ... رحیم ... طواف ... بر ...
طرفیان چشم ... لفظ ... بدین ... که بعضی ... است که ... شده جیم
در عشق ... جز ... : ... آنچه ... : ز قطره ...
با آنکه در راه ... دل ما : آنکه در راه ... است که مراد ... شده جیم
میرفت اگر ... ما : ... در ... دل ما : ...
داغ ... شده جیم ... آن ... دنباله دار : ... عجب ...
ز کلمه عجب ... است ... عجب ... نقطه ...
شده جیم ... که ... : ... بود : ...
حیتی : ... اکبر ... : ... اکبر ... شده ...
وار ... که ... لفظ ... بعض ...
باب النون ... خالی : ... خالی : ...
بانه ... خالی : ... لفظ ... است ...
در او شده ... شده زمان ...
... شد : ... زمان حرفی ... نقط
... حرف ... هر گاه ...
... زین که ... شمع ... : ...
... پوشیده ... ده ... شده
چون ... نقطه است ... که ...
حکیم قاآنی راست عاشق کشی بهست غمزه چند اگر ...

[illegible]

پیوندد **زنم** در شمار مقدم احتشم تر، با نکه زر دیره رفت از کهر، زر دیره عیان ملفوظ
زر اده و با کمه او که زر عیان مکتوبی است شاره چشم صفوتش با عتب رکهر ساقط شده
زنم یکشد هم دم ز شور جانان، ز رفانه دیره شلیک زران، بعلت اشتراک زر دیره عیان ملفوظ
زر اده شده و حرفی که زر در طرفینش عنب بسان علینت غنچه در رازدمی نمک رخ تو زنده
گشت، شک بحفه زیر زلف تو خورشید وش است، مراد شک از خشک ساقط و
نقطه حاصل و بیمش نقطه لفظ و رقم هفت هزار که حاصل شده و با خورشید وش کی عیان
است مراد شده و عبارت هفت هزار عیان که ماله است باهم رسیده **زین** زاهم
فلک بسکه زشورش دید، دو صد داغ را بر دل خویش دید، دو صد که دو دست از
ازکی داغ یکشد بسان زرا بهم رسد و از دل خویش عبارت حشین ملفوظ زر اده شده
و ورش که نیسان مکتوب شده یا یکه حاصل شده و تبدیل و بعض حاصل شد **زنبل**
منقعل بسکه ز خط رو او است، چهره در به رخ رو او است، عیان ملفوظ چهره دارد یکی شد
کنایه عیان مکتوبی زر دو بوشیده خواهد شد **زنبه** ز عشق تو تیر کمی صف دلستوار او در حصن
صد او چهر جهان افروز کردی چون من نکو است در دشت جنون، زرنش بسکه بسیر و دید کی
روز، کلمه بسیرو با بان بعنوان ساقط و تبدیل یک حرف دو سیه نهفت رفته و نه بغم
لب ارشد که نهان است روی روزی شد **زبید** داغی دارد بر دل از غم سیه زرد
بینی عارضش خط چهره شهر فرفه کلمه زرد است یعنی مبیض عارض او که به زیب
حروف بنج بسان زرت خط چهره که یابت بعجب روح بدل شده **یح** حنفی زر بسط
باشد بی نیاز، فهی رنج هست از زلف دراز، غرب رت فهمی رنج هست بود از
کلمیت و تشبیه و تبدیل هفت بهم رسیده **زیرزال** چه حاصل که رویت بی اد زر اد لف،
هذا وضع القدما بثمان عشر صور من اوضاع الاسلع الحکمة البمنی لضبط

[illegible]

[illegible]

پهلو تیغ بوزد به اخر زلفت، کلمه بهر نقطه اش در اخرش هر دو گوشه در قسم هفت ضم کش بهم رسیده
زال زر مرهم زخم دل و فتنه، راحت بجد زر تاج یافته، کلمه الف ب و حروف کنیس حروف
اولش حرف فرا که شماره بجد مبتدی دیده **زبیر** بیت لعل زهره را در گوش درم، یا قوت
دولت آیداز سر قم، زکلمه بر بر بر در سم کشیل که مرادف زهرات و آنچه از او باید فرود بیاید
هات یا یا رقم زهر حرف بی تبدیل شده **زار** از کوه غم که حاصل آید دایم، الکم زر دل حجت
لعل آید دایم، زرکی نکت بسته ات زیق زر، از خانه تبار راح دل آید دایم، مرادف زر که غرت
ملفوظ مرادف خانه که بیت است تبدیل دعا و کصیل و از وزر زر اده شده و طرفین لفظ دلم
بر زبد دل کلمه تبار راح بسته حروف کثیل و حرف داخل کوه با بهم رسیده شد و طرفین دالم شده
زرکی بخت دلی از ضد تکش سلم، بهم رابعه در کمان تیر بر هر دم، کاف مفتوح کمان و سیه تصحیف
مرادف لفظ مال شده و ذبح بهم رسیده و ظرف تیر و درای کصیل کلمه تمه بعلت شبه نقطه دیگر بتبه
زراد فی زوکی زر اده شده در رقم ماه او را یافته **زرکی** مرکند از مشک سکه عاشق ایمن زنیم
زاده بجد بیرا نماز دسوی آن، کلمه زه او خویش شماره بحاب قطع شده و نیز رشتی یا که البقوت
سوی آسمان کمند از نکو آن خوابگاه آمد دو سیه قلب کلی صحیح خوابگاه شد **زرکی** زانکه چون درج بهر کی
تنگ گفته، رخش خال ک یرود بی نهو خشتی نشین کب شده شماره بر بسان زرا خشتی کش
زرکی خرم غم بنوز زود و قسمت ما، دخو قسم گذرنکی تکش ما، از نشو قند بی شمع در خلوت ما،
نذیر روز بر زلکره چون حاجت ما، هر که مرادف یه کمان قات ما که بیت سهم بیحوز بود
هم ابرو اهم زبر نشان شده یا شه بعضی کصیل می شود **زرکی** بر جا اول خصوصی نشین مر آزار دیده است
داغدار را زالکبر اخر هر یکه کجا نمیرد است، اکبر بر حرف کثیل و آخر حرف اول بلفظ بر که حرف ذات
تبدیل دار کیفی و هر حرف شفع دوری تبع شده و که دیده **باب المنجر** حمسه بحرف دو سین
للمثلثه کما هو المعهود من الشمسغ عدا الراحد الم المثلثه

[illegible]

بفسون‌ها کشتی و هنوز هست تیغ بکفم‌ها چون ... از قبضه خنجرت ...
قبضهٔ خنجر که بیصداست چون قطره خون ازو بچکید ... ساز خانهٔ ابرسان که ننقت است
بلا ... شد سجده ... از چو تو سرگرم دلدار دگر‌ها ... در شبهای هجران ... دگر
پوشیده ... که ... بحر ... ملفوظست او ... دگر ... شده یعنی نقطه‌های
حرکت و نقطه ... در فوق ... رسیده ... تصحیف ... تصحیف که از اقسام ... تغیر
کتابی ... تغیر ... نقطه و این ... قسم ... تصحیف و معز
آن است که ... لفظ ... ذکر کنند که ... تغیر صورت ... حرف ... کلمه مقصود ...
... اثبات نقطه چون ... شکل ... مثال آن عجب آن است که ...
... کلام ... بتغیر صورت کتابی لفظ ... و در این قسم ... ازدر ...
چنانکه گذشت و تصحیف در حرکات و سکنات ... آینده ...
این است که ... تصحیف ... چنانکه ... سراج ...
... کاف ... کلمه ... کاف ... که ... تصحیف
... سراج ...
... سراج ...
... سراج
...
... بتغیر ... که ...
یعنی ... سراج ...
...
ظفر الابهام تحت طرف العقدة التحتانية من السبابة التي على الوسطى

و از بهر ... لفظ ... تبدیل و زن ...
... سهراب ...
عقده ... بی جا ... حافظ ...
یعنی ... سهراب ... خون دل ... تشنه است
... تیر ... تشنه است ...
... سهراب ... عقیق ... تشنه
... سهراب ... تشنه باشد ...
... سهراب ... زهر ... آلوده ...
... سهراب خون ...
... تیغ ... سهام ...
... سعد ... آهی ... زلف ...
... زلف ... شمع ...
... سعد ... زلف
... سرو ... کشته ...
... لفظ ...
...
جلوه ... سایه ...
... کلمه ... سایه ...
... سنجر ... آهی ...

... سنجر ... ازغ ...

باطن الاغلب ... الهند ... شبه للسبابة ... الابهام

پوشیده نماند که پنهان کننده انجم در اشارت یسری بگذر از وجود دل چه پیر حجاز
روز روشن اگر نیست فراز عنوان لف و نشر مرتب مقصود که حاصل پیوسته سلمان تا به یک نفر
است سلام تا سلمان ربی بهر از نام مقصود از این معما قسم ثانی از عمل تحصیلی است و تحصیل آن
که تمام حروف اسم بصریح ذکر شده سلیمان در سایه گل شراب است شیخ آنچه چهره ماه با هم از مهر
بعد تمسیح بیان ملفوظی و از ماه للعالم برکشیده تلمیح که از ارکان تحصیلی است در عرف اهل فن ...
آن است که ناظم معما در طی جزوی ... که در حین شهور سطور ... یا مذکور ... قید شهور
نسبت همه کس است و اکثر این قسم نشان دادن ارقام نقاد هم است که از رباب ... به جهة ...
وضع کرده اند مثل ارقام کواکب سیاره ... چنانچه در اسم سلام تا گره زلف
خویش صنم شده با زمان ... از لفظ ... که باز ران است و اعتبار
میزان ملفوظ ... که ... شده سلام ... از نو ...
... منقوط ... که رقم ...
... الف لام ... سلام ... پوشیده ...
... از ... دل بعد از ... لفظ ...
... سلام ... در ...
... که دارد ... زلف ...
... سلام ... سرو ...
... پوشیده نماند که ... از کلمه ... مراد ...
بیان است سلام در ...
الحمد ... سلام ... شده
المائة الاف والثمانة والفة والفین والعشرة آلاف تضع

...

از صعیفی چون ملال ... چه ... لفظ ... و لفظ ... و لفظ ... بود
... حاصل شده لفظ ... آن ... سام ...
دیده رحم است ... چون ... از ... که ... صبح ...
دیده پوشیده نماند که هر گاه ... و الف مکتوبی ... در ... جمع ... است
که ... است ... در ... منفصل ... مقصود ... حاصل
می بود سام نه همای ... گفته است مبدل ... گفته است
... مبدل ... ملفوظی ... مجنون ... نقاط لفظ
از مرادف ... شده سام مضطر ... پروانه دلبر ... از ...
دلبر ... بعد از ... الام ... از ...
... حاصل شده سام ... دیده ... دل ها ... ز ... دل ...
... چون ... دل ها از مراد ... آب ...
... سام ... غمت خانه دل گشته خراب
... از جهر ... دل ... کف ...
از کلمه ... که ... است ...
سیف تا شد ... رنگ ... دل ...
... و من ... دل ... و لفظ ... است سرو
... سرو ... دل ... پوشیده ...
... سرو ... که ... و لفظ ...
... سعید ... غم ...
فاتعظوا عباد الله بالعبر النوافع واعتبروا

واذدجروا بالنذر البوالغ وانتفعوا بالذكر والمواعظ فكان قد
علقتكم مخالب المنيّة وانقطعت منكم علائق الامنيّة و

وهنالكم مفظعات الامور والسياقة الى الورد المورود وجاءت كل نفس معها سائق وشهيد سائق يسوقها الى محشرها وشاهد يشهد عليها بعملها

[illegible]

قد علم السرائر وخبر الضمائر له الاحاطة

نكلّشيئ والقوّة على كلّشيئ فليعمل العامل منكم

[illegible]

وليعمل لنفسه وقدّم ليتزوّد من دار ظعنه لدار اقامته فالله الله ايها الناس فيما استحفظكم من كتابه واستودعكم من حقوقه فانّ الله سبحانه لم يخلقكم عبثا ولم يترككم سدى ولم يدعكم في جهالة ولا عمى

قد سمّى آثاركم وعلم اعمالكم وكتب آجالكم وانزل

عليكم الكتاب تبيانا لكل شيء وعمّر فيكم نبيه ازمانا حتى
اكمل له ولكم فيما انزل من كتابه الذي رضي لنفسه و

[illegible]

وانهى اليكم على لسانه محابه من الاعمال ومكارهه ونواهيه واوامره والقى اليكم المعذرة واتخذ عليكم الحجة وقدم اليكم بالوعيد وانذركم بين يدي عذاب شديد فاستدركوا بقية ايامكم واصبروا

لها انفسكم فانها قليل في كثير الايام التي تكون

منكم فيها الغفلة والتشاغل عن الموعظة ولا ترخصوا لانفسكم فتذهب بكم الرخص مذاهب الظلمة ولا تداهنوا فيهجم بكم الادهان على المعصية

[illegible]

عباد الله ان انصح الناس لنفسه اطوعهم لربه وان اغشهم لنفسه اعصاهم لربه والمغبون من غبن نفسه والمغبوط من سلم له دينه والسعيد من وعظ بغيره والشقي من انخدع لهواه

وغروره واعلموا ان يسير الرياء شرك ومجالسة اهل الهوى.

منسأة للأيمان ومحضرة للشّيطان جانبوا الكلام فانّه مجانب للشّيطان للأيمان الصّادق على شفا منجاة وكرامة

والكاذب على شفا مهواة ومهانة ولا تحاسدوا فانّ الحسد يأكل الأيمان كما تأكل النّار الحطب ولا تباغضوا فانّها الحالقة واعلموا انّ الأمل يسهي العقل وينسي الذّكر فاكذبوا الأمل فانّه غرور وصاحبه مغرور

وازو بعضی ترادف شعیر اراده شده شهاب بر ما باز از هوا اگر کفر جان در نهاد نیش بر آتش

را نهان سیمی دال از لفظ در لفظ نهان تبدیل و نهان تصحیف شده ... مراد ف ... که ...

بدل شده شهاب بر تو جهان آن جهان فروز ... دل از ... روز از عبارت ... دل از ...

انقلاب و تبدیل و تصحیف و مغز شراب تصحیف شده شهاب زانکه ... گوهر های غلطان ... بادش

مرا بجود ... سیمی دال از لفظ ... میم مفتوحه تبدیل و تصحیف شده که شهرت

شهاب نقاش گشته چون ... ترا نقش قلم از دم من ... مارا مصحف مرادف ...

کلمه قلم بلفظ به تبدیل و ... که شهرت تصحیف شده شریف ... بیت ...

شرف ... زمانه ... روی ... اسم شریف ... وصف ...

که نام شریف تو ... که هر گاه ... روح ... از ...

ماه ... بعضی ... مفتوح ... لفظ شرف ... مصحف ... نام شریف ...

به غریب ... که هیچ کو ... از جرح ... نه ...

ثبلیل ... جزو ... تصحیف جزو اول ... تصحیف ... لفظ جرح ...

شده و ... شهرت ... ذوق ... غزالت ... زر و ...

و که ... ماه روی ... کلمه ... جمشید و کیخسرو ... که ...

شده شکر ... ان ... دل اگر ... یار ... ترادف از دل ...

اراده ... نقاب ... تصحیف ... که تصحیف ... الف ...

... که بانقاب ... بدل شده بابا الصّادق ... بر رونق ...

از محبت ... خلاق ... از بهر ... کام و سحر ... خواند ... سوره حمد و اخلاص

در کلمه ... سوره ... قاف است و در کلمه اخلاص ... خوانده ...

ومن خطبة له عليه السّلام

عباد الله انّ من احبّ عباد الله اليه عبداً اعانه الله على نفسه فاستشعر الحزن

وتجلبب الخوف فزهر مصباح الهدى في قلبه واعدّ القرى ليومه النّازل به فقرّب على نفسه البعيد وهوّن الشّديد نظر فابصر وذكر فاستكثر وارتوى من عذب فرات سهلت له موارده فشرب نهلاً وسلك سبيلاً جدداً

... صادق ... طمع که آن ... بانگ دم ... خواهد ...

... دل را خواهیم ... کلمه ... جزو ... تصحیف

دفع جزو اول شده و بعضی ترادف ... اراده شده ... مرادف ...

... بهم رسیده صادق ... عشق ... عقل ...

و عقل ... صادق ...

که بود صقع لاتی ... صقع و للاتی ... جزو ...

با ز جزو اول صقع ... و ... لاتی ...

بدل شده صادق و داغ دل ... گنجینه ... سینه ...

که از عبارت ... خانه ... شده ...

جای خانه ... صدر ... زر ... از شوق ...

... بیا ... لفظ ...

... اراده شده ...

از جایش بعضی ترادف ...

و او ... شده ...

معلوم است که اول ... دل ...

که دل ... لفظ ... شده صفا

...

... لفظ صفا ... کلمه ...

شدر ... صفا ... از ...

سبيلاً جدداً قد خلع سرابيل الشّهوات

فتخلّى من الهموم الّا همّا واحدا انفرد به فخرج من صفة العمى ومشاركة اهل الهوى وصار من

[illegible]

مفاتيح ابواب الهدى ومغاليق ابواب الردى قد ابصر طريقه وسلك سبيله وعرف مناره وقطع غماره واستمسك من العرى باوثقها ومن الحبال بامتنها فهو من

[illegible]

اليقين على مثل ضوء الشمس قد نصب نفسه

لله سبحانه في ارفع الامور من اصدار كل وارد عليه وتصيير كل فرع الى اصله مصباح

[illegible]

ظلمات كشاف عشوات مفتاح مبهمات دفاع معضلات دليل فلوات يقول فيفهم ويسكت فيسلم قد اخلص لله فاستخلصه فهو من معادن دينه واوتاد ارضه قد الزم نفسه العدل فكان اول عدله

[illegible]

نفى الهوى عن نفسه يصف الحق ويعمل به ولا يدع

للخير غاية الا امها ولا مظنة الا قصدها قد امكن الكتاب من زمامه فهو قائده وامامه

يحل حيث حل ثقله وينزل حيث كان منزله وآخر قد تسمى عالما وليس به فاقتبس جهائل من جهال واضاليل من ضلال ونصب للناس اشراكا من حبائل غرور وقول زور قد حمل الكتاب على آرائه

[illegible]

وعطف الحق على اهوائه يؤمن من العظائم

[illegible]

وبينها اضطجع فالصورة صورة انسان والقلب قلب حيوان لا يعرف باب الهدى فيتبعه ولا باب العمى فيصد عنه فذلك ميت الاحياء فاين تذهبون وانى تؤفكون والاعلام قائمة والآيات واضحة والمنار منصوبة فاين يتاه

بكم بل كيف تعمهون وبينكم عترة نبيكم وهم ازمة الحق

والسنة الصدق فانزلوهم منازل القرآن وردوهم ورود الهيم العطاش ايها الناس خذوها عن خاتم النبيين صلى الله عليه وآله وسلم انه يموت من مات منا وليس بميت ويبلى من بلي منا وليس ببال فلا تقولوا بما لا تعرفون فان اكثر الحق فيما تنكرون واعذروا من لا حجة لكم عليه

غم هجر تو بی حد است ۞ ابروی تو وعده بقتلم داده ۞ روزی که به تیغ کشته مشهور گشت ۞ روز اربع

مشهور است روز عاشورا است **علا** سر در حلقه‌اش علم باشد ۞ هیچ نماند [illegible] ۞ [illegible]

[illegible] ۞ [illegible]

نه که یا تسبیل کشته **علا** در جهان [illegible] ۞ [illegible] ۞ [illegible]

[illegible] **باب الغین غریب**

[illegible] ۞ [illegible] ۞ هرگاه دل [illegible]

[illegible] **غنی** [illegible] ۞ [illegible]

رگهای [illegible] ۞ [illegible] ۞ [illegible]

بعد از [illegible]

[illegible] **غنی** [illegible] ۞ [illegible] ۞ [illegible]

[illegible] **غنی** [illegible] ۞ [illegible]

از [illegible] **علام**

[illegible] ۞ [illegible]

[illegible] **علام** [illegible] ۞ [illegible]

[illegible] ۞ [illegible] ۞ [illegible]

اگر [illegible]

[illegible] **باب الف فتح** [illegible] ۞ [illegible]

[illegible] **فتح فتح** [illegible]

[illegible] ۞ [illegible] ۞ [illegible]

وانا هو الم اعمل فيكم بالثقل الاكبر واترك فيكم

[illegible]

فتاح فتح [illegible] ۞ [illegible] ۞ [illegible]

بو بنده [illegible]

[illegible] **فخر** [illegible]

[illegible] ۞ فلک [illegible] ۞ [illegible]

فخر [illegible] ۞ [illegible] ۞ [illegible]

[illegible]

[illegible] **فارس** [illegible] ۞ [illegible]

از هر طرف [illegible] ۞ [illegible] ۞ [illegible]

[illegible]

فنی [illegible]

[illegible] ۞ [illegible] ۞ [illegible]

[illegible]

فنی [illegible] ۞ [illegible] ۞ [illegible]

[illegible]

[illegible] **فهیم** [illegible] ۞ [illegible] ۞ [illegible]

[illegible] **فاخر**

[illegible] ۞ [illegible] ۞ [illegible]

[illegible] **فخر** [illegible] ۞ [illegible]

[illegible]

ورخاء ولم يجبر عظم احد من الامم الا بعد

[illegible] الاخلاق من نفسي فلا تستعملوا الرأي فيما لا يدرك قعره البصر ولا تتغلغل اليه الفكر

ومن خطبة له عليه السلام اما بعد فان الله سبحانه لم يقصم جباري دهر قط الا بعد تمهيل

ازل وبلاء وفي دون ما استقبلتم من خطب لا يقوى و
استدبرتم من خطب معتبر وما كل ذي قلب بلبيب

ولا كل ذي سمع بسميع ولا كل ناظر ببصير فيا عجبا وما لي لا اعجب من خطأ هذه الفرق على اختلاف حججها في دينها لا يقتصون اثر نبي ولا يقتدون بعمل وصي ولا يؤمنون بغيب ولا يعفون

فرخ [illegible] دارم از [illegible]
[illegible]
فاخر [illegible]
[illegible] **فرهاد** [illegible]
[illegible]
[illegible]
فیروز [illegible]
[illegible]
[illegible] **فیروز** [illegible]
[illegible] **فیروز** [illegible]
[illegible]
[illegible] **باب القاف** [illegible]
[illegible]
[illegible] **قبا** [illegible]
[illegible] **قبا** [illegible]
[illegible]
[illegible] **قوام** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

عن عيب يعملون في الشبهات ويسيرون

الى

[illegible]

قرنفل [illegible]
قاهر [illegible]
[illegible]
[illegible] **قاهر** [illegible]
[illegible] **قاسم** [illegible]
[illegible] **قاچ** [illegible]
[illegible]
[illegible] **قارچ** [illegible]
[illegible] **قربان** [illegible]
[illegible]
[illegible] **قدم** [illegible]
[illegible]
[illegible] **قدم** [illegible]
[illegible]
[illegible]
قرا [illegible]
[illegible] **قرا** [illegible]
[illegible]
[illegible] **قرا** [illegible]

في الشهوات المعروف فيهم ما عرفوا والمنكر عندهم ما انكروا مفزعهم في المعضلات الى انفسهم وتعويلهم في المهمات على آرائهم كأن كل امرئ منهم امام نفسه قد اخذ منها فيما يرى بعرى ثقات واسباب محكمات

ومن خطبة له عليه السلام

[illegible]

التادي الساكن وتبع المتوقف الا من لا يرجع فاتق امها

فادبروا لا يدري ما هوات منها فينتظر سرورها مشوب
بالحزن وجلد الرجال فيها الى الضعف والوهن فلا يغرنكم

كثرة ما يعجبكم فيها لقلة ما يصحبكم منها رحم الله امرأ تفكر فاعتبر واعتبر فابصر فكأن ما هو كائن من الدنيا عن قليل لم يكن وكأن ما هو كائن من الآخرة عما قليل لم يزل وكل معدود منقض وكل متوقع آت وكل آت قريب دان

از ملک ور دارا ده و تصرف راد شده **قباد** رزان یار آینه آرد به تیغ [illegible]
عبارتست [illegible] نکار شده و از عبارتست [illegible] در مرتبه ثانی باد بهمرسد
قباد ای دل [illegible] که در راه خدا حضرت [illegible] تار رهستها در هر قدمی [illegible]
سند [illegible] زاهدان [illegible] صحفها که در کلمه زاهد [illegible] بال شده **قباد** [illegible]
[illegible] حاصل عمر از روی دهر [illegible] از [illegible] صدودی ده دیگر اراده شده [illegible]
[illegible] **قباد** [illegible]
که [illegible] فلک [illegible] گشته [illegible]
[illegible] و [illegible] حاصل واز معدود [illegible]
[illegible] **قباد** [illegible]
[illegible] **طبب** [illegible]
[illegible] **قاسم**
[illegible]
[illegible]
قاسم [illegible]
[illegible] **قاسم**
[illegible]
[illegible] **قاسم**
[illegible]
[illegible] **قاسم** [illegible]

ومن كلام له عليه السلام قبل موته

بجا اخبار

أيها الناس كل امرئ لاق ما يفر منه في فراره والاجل مساق النفس والهرب منه موافاته كم اطردت الايام ابحثها عن مكنون هذا الامر فابى الله الا اخفاءه هيهات علم مخزون اما وصيتي فالله لا تشركوا به شيئا ومحمد فلا تضيعوا سنته اقيموا هذين العمودين واوقدوا هذين المصباحين وخلاكم ذم ما لم تشردوا

[illegible]
[illegible]
قاسم [illegible]
مرتبه گفته شده مرتبه اول را از صدر [illegible] ومرتبه ثانی [illegible]
از [illegible] **قاسم** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible] **کمال** [illegible]
[illegible]
کمال [illegible]
[illegible] **کمال**
[illegible]
[illegible] **کمال** [illegible]
[illegible]
[illegible] **کمال** [illegible]
[illegible] **کمال** [illegible]
[illegible]

حمل كل امرئ مجهوده وخفف عن الجهلة رب رحيم

ودين قويم وامام عليم انا بالامس صاحبكم وانا اليوم عبرة لكم وغدا مفارقكم غفر الله لي ولكم ان تثبت الوطاة في هذه المزلة فذاك وان تدحض القدم فانا كنا في افياء اغصان ومهاب رياح وتحت ظل غمام اضمحل في الجو متلفقها وعفا في الارض مخطها وانما كنت جارا جاوركم بدني ايام وستعقبون مني جثة خلاء ساكنة

بعد حراك وصامتة بعد نطق ليعظكم هدوي وخفوت اطراقي وسكون اطرافي فانه اوعظ للمعتبرين من المنطق البليغ والقول المسموع وداعيكم وداع امرئ مرصد للتلاقي غدا ترون ايامي ويكشف لكم عن سرائري وتعرفونني بعد خلو مكاني وقيام غيري مقامي

اما بعد فاني احذركم الدنيا فانها

حلوة خضرة حفّت بالشهوات وتحبّبت بالعاجلة
وراقت بالقليل وتحلّت بالآمال وتزيّنت

بالغرور لا تدوم حبرتها ولا تؤمن فجعتها غرارة ضرارة حائلة زائلة نافدة بائدة اكّالة غوّالة لا تعدو اذا تناهت الى امنيّة اهل الرغبة فيها والرضا بها ان تكون كما قال الله

[illegible]

كماء انزلناه من السماء فاختلط به

[illegible]

لم يكن امرؤ منها في حبرة الا اعقبته بعدها عبرة ولم يلق من سرّائها بطنا الا منحته من ضرّائها ظهرا ولم تطلّه فيها ديمة رخاء الا هتنت عليه مزنة بلاء وحريّ اذا اصبحت له منتصرة ان تمسي له

[illegible]

متنكّرة وان جانب منها اعذوذب

واحلولی امرٌ منها جانب فاوبی لا ینال امرؤٌ من غضارتها
رغبا الا ارهقته من نوائبها تعبا ولا یمسی منها فی جناح

امن الا اصبح علی قوادم خوف غرارة غرور ما فیها فانیة فان من علیها لا خیر فی شیء من ازوادها الا التقوی من اقل منها استکثر مما یؤمنه ومن استکثر منها

[illegible]

منها استکثر مما یوبقه و زال عما قلیل

عنه کم من واثق بها قد فجعته وذی طمأنینة الیها قد صرعته وذی ابهة قد جعلته حقیرا وذی نخوة قد ردته ذلیلا سلطانها دول وعیشها رنق وعذبها اجاج وحلوها صبر وغذاؤها سمام واسبابها رمام حیها بعرض موت وصحیحها بعرض سقم ملکها مسلوب

[illegible]

وعزیزها مغلوب وموفورها منکوب وجارها محروب

السنم في مساكن من كان قبلكم اطول اعمارا وابقى آثارا
وابعد آمالا واعد عديدا واكثف جنودا تعبدوا

للدنيا اي تعبد وآثروها اي ايثار ثم ظعنوا عنها بغير زاد مبلغ ولا ظهر قاطع فهل بلغكم ان الدنيا سخت لهم نفسا بفدية او اعانتهم بمعونة او احسنت

[illegible]

لهم صحبة بل ارهقتهم بالفوادح واوهنتهم

بالقوارع

بالقوارع وضعضعتهم بالنوائب وعفرتهم للمناخر ووطئتهم بالمناسم

واعانت عليهم ريب المنون فقد رايتم تنكرها لمن دان لها وآثرها واخلد اليها حين ظعنوا عنها لفراق الابد وهل زودتهم الا السغب او احلتهم الا الضنك

[illegible]

او نورت لهم الا الظلمة او اعقبتهم الا الندا

مة

افهذه توثرون ام اليها تطمانون ام عليها تحرصون

فبئست الدار لمن لم يتهمها و لم يكن فيها على وجل

منها فاعلموا و انتم تعلمون بانكم تاركوها و ظاعنون عنها و اتعظوا فيها بالذين قالوا من اشد منا قوة حملوا الى قبورهم فلا يدعون ركبانا و انزلوا الاجداث فلا يدعون

[illegible]

ضيفانا و جعل لهم من الصفيح اجنان و

[illegible]

و من التراب اكفان و من الرفات جيران فهم جيرة لا يجيبون داعيا و لا يمنعون ضيما و لا يبالون مندبة ان جيدوا لم يفرحوا و ان قحطوا لم يقنطوا جميع و هم آحاد و جيرة و هم ابعاد متدانون لا يتزاورون و قريبون لا يتقاربون حلماء قد ذهبت اضغانهم

[illegible]

و جهلاء قد ماتت احقادهم لا يخشى فجعهم و

لا يرجى دفعهم استبدلوا بظهر الارض بطنا وبالسّعة ضيقا وبالاهل غربة وبالنّور ظلمة

بدل شده نجم هر زمانی که باشد معزز ... [illegible]

[illegible]

فجاؤوها كما فارقوها حفاة عراة قد ظعنوا عنها باعمالهم الى الحيوة الدائمة والدار الباقية كما قال سبحانه كما بدانا اول خلق نعيده وعدا علينا انّا كنّا فاعلين

روشن از روز پوشیده شده ها ... [illegible]

باعتبار لفظ ... [illegible]

ومن خطبة له عليه السلام ذكر فيها ملك الموت

هل تحسّ به اذا دخل منزلا ام هل تراه اذا توفّى احدا بل كيف يتوفّى الجنين فى بطن امّه

در هر دو صورت بعنوان ... [illegible]

[illegible]

ايلج عليه من بعض جوارحها ام الروح اجابته باذن ربّها ام هو ساكن معه فى احشائها كيف يصف الهه من يعجز عن صفة مخلوق مثله

ومن خطبة له عليه السلام

[illegible]

واحذّركم الدّنيا فانّها منزل قلعة وليست بدار نجعة

قد تزيّنت بغرورها وغرّت بزينتها دارٌ هانت على ربّها فخلط حلالها بحرامها وخيرها بشرّها وحيوها بموتها

وحلوها بمرّها لم يصفها الله لاوليائه ولم يضنّ بها على اعدائه خيرها زهيد وشرّها عتيد وجمعها ينفد وملكها يسلب وعامرها يخرب فما خير دار تنقض نقض البناء وعمر يفنى فناء الزاد ومدّة تنقطع انقطاع السير

[illegible]

[illegible]

دعوة الموت اذانكم قبل ان يدعى بكم ان الزاهدين في الدنيا تبكي قلوبهم وان ضحكوا ويشتدّ حزنهم وان فرحوا ويكثر مقتهم انفسهم وان اغتبطوا بما رزقوا قد غاب عن قلوبكم ذكر الآجال و

[illegible]

حضرتكم كواذب الآمال فصارت الدنيا املك بكم

من الآخرة والعاجلة اذهب بكم من الآجلة وانما انتم اخوان على دين الله ما فرق بينكم الا خبث السرائر و

[illegible]

سوء الضمائر فلا توازرون ولا تناصحون ولا تباذلون ولا توادون ما لكم تفرحون باليسير من الدنيا تدركونه ولا يحزنكم الكثير من الآخرة تحرمونه ويقلقكم اليسير من الدنيا

يفوتكم حتى يتبين ذلك

في وجوهكم وقلة صبركم عما زوي منها عنكم كأنها دار مقامكم وكأن متاعها باق عليكم

[illegible]

وما يمنع احدكم ان يستقبل اخاه بما يخاف من عيبه الا مخافة ان يستقبله بمثله قد تصافيتم على رفض الآجل وحب العاجل وصار دين احدكم لعقة على لسانه صنيع من قد فرغ من عمله واحرز رضى سيده

ومن كلام له عليه السلام ايها الناس انما

الدنیا دار مجاز والاخرة دار قرار فخذوا من ممرکم لمقرکم
ولا تهتکوا استارکم عند من یعلم اسرارکم واخرجوا

من زر دنیا ... بل لفظ زلف عجز بر دوش ... آن بر خ ... ظاهر ... مانند ...
زنار ... گشته ام ... از کلمه ... که زنار است یعنی ...
بل لفظ زلف شد نهان ... چون رخ ... زلف ...
از ... مصحف ...
این رساله ... از لطف ...
... اکبر ... حرف اول لفظ ... تبدیل ...
... تاریخ جلوس ... که مولف ... مرده اند

قالوا ... من ... فلک ... منزل ... عجب ... ابدا ... ففیها ...

بسم الله الرحمن الرحیم

این رساله مشتمل است بر نه حرف بعدد حروف قافیه حرف اول
در تعریف قافیه حرف دوم در تعداد حروف قافیه یا ...
روی و حروفی که پیش از واست حرف سیم در بیان حروفی که
از روی ... حرف چهارم در بیان حرکات قافیه حرف پنجم در
بیان انواع روی و اوصاف این انواع والقاب قافیه ...
این اوصاف حرف ششم در بیان انواع قافیه باعتبار ...
حرف هفتم در بیان عیوب مختصه قافیه حرف هشتم در بیان عیوب ...
حرف نهم در تعریف حاجب و ردیف حرف اول در تعریف
قافیه بدانکه قافیه عبارتست از مجموع آنچه تکرار یابد ... استقلال
در الفاظ مختلفه بحسب لفظ و معنی ... یا بحسب معنی تنها که ... الفاظ
واقع شده باشد در آخر مصراعها یا بیتها چیزی که منزله آنها باشد
بشرط آنکه مجموع از حروف و حرکات باشد که بعد از روی مذکور
خواهد شد ان شاء الله ... نفس این الفاظ را قوافی ...
بطریق مجاز است بنابر قول مشهور جمهور ...
قید که این الفاظ واقع شده باشند در آخر مصراعها ...
آن است که تعریف شامل باشد قوافی ...
ابیات غزل و قصیده را ... چیزی که منزله آن باشد ...
آن است که شامل باشد قوافی را که بعد از ایشان ردیف مذکور ...

خصوصاً مثل این رباعی   ای دوست که دل ز بنده برداشته
بنگو است که دل ز بنده برداشته دشمن چه شنید می نخندد ز نشاط
در بیت که دل ز بنده برداشته   و شرط مذکور بجهت احتراز است از
حروف و حرکاتیکه بجهت بطریق صنعت لزوم ما لا یلزم شاعر تکرار آنرا
در اواخر ابیات التزام میکنند مانند دال و فتحه ما قبلش درین رباعی
بنده یارب بکشم اگر زنده تا قدرت   دایم ملی ... از آن ندیم و
ندمت   و قافیه در لغت از پی رونده است و چون پیشتر آنست که واقع
در پی الفاظ بیت یا در اکثر اینها واقع میشود گویا از پی اینها میرود
بسا ورا آنچه قافیه نام کرده اند   حرف دویم در تعداد
حروف قافیه و بیان حرف روی و حروفی که پیش از وی است یا که
مجموع حروف قافیه بر قول مشهور نه است نظم حرف و یا پیش و دو حرف ز د
حروف قید الف روی ... ازان وصل و خروج و مزید و نایره
و حروف مقدم بر روی آنست که درین بیت پیش از روی مذکور شده
و صاحب معیار الاشعار بعضی ازین حروف را از حروف قافیه نداشته و
گفته اند حروف قافیه در فارسی نه است ردف روی ... مقید و روی
وصل خروج روی عبارتست از آخرین حرفی اصلی از الفاظ که در
قافیه مذکور شد یا آنچه بمنزله آن حرف باشد فی الواقع یا آنچه شاعر
بتکلف بمنزله آن حرف سازد و مثال قسم اول چون حرف دال در
قافیه این بیت بنده   چه سود ای همنشینان هر دم از زاری ... نادم

چه پروای گرفتاران ندارد سرو آزادم   و مراد با آنچه بمنزله آن
حرف باشد فی الواقع حرفیست زاید که مشهور است ترکیب باشد
و بکثرت استعمال او با کلمه از نفس آن کلمه نماید مثل الف و ان
و بیان ورای مزدور و رنجور و اگر مثل این حروف را روی سازند در
چند بیت و آن ابیات را نزدیک یکدیگر آرند عیب بیت چنانکه گفته
درین دو بیت نظم   کس چه داند کین گوژ پشت بیازک
چگونه مولع آزار مردم داناست   نه هیچ عقل بر احوال او
واقف   نه هیچ دیده باسرار حکم او بیناست   اما از ...
اولی آنست که زیاده از یکبار روی نسازند و اگر سازند باری دور
یکدیگر بیارند و مراد آنچه شاعر بتکلف بمنزله آن سازد حرفیست
از وسط کلمه که شاعر آنرا بتکلف حرف آخرین سازد و یا حرفیست از مشهور
الترکیب که شاعر آنرا بتکلف از نفس کلمه گرداند و حرف اصلی
سازد و اما قسم اول مانند حرف را در قافیه مصراع دویم این
بیت بنده   دلم شد غرق خون از یاد لعلت دیده تر هم
جراحتهای هجران را بوصل خویش کن مرهم   و اما قسم دویم مانند
حرف میم در قافیه مصراع دویم این بیت بنده   بیار ای ساقیان
بغمش ... بسته و سیرم زغم   بیرون زین شهرها که دیده ام از هم
و مثال این قافیه دوم را بسیار میتوان آورد و بضرورت هیچ شکی
قافیه و اگر بعض ضرورات زنند اندک عیبی دارد اما اگر زیاده بکار

ارند عیب فاحش است و بدانکه تکرار روی در قوافی واجب است بحیز
که میباید در همه قوافی روی یک حرف باشد و تغییر نیابد و صاحب معیار
الاشعار روی را بدو قسم کرده روی مفرد و روی مضاعف روی مفرد آنست
که بیان کرده شد و روی مضاعف در بحث ذوقافیتین خواهد آمد
انشاء الله و گفته اند که روی را از روا گرفته اند و روا در لغت رسنی است
که بدان بار بر شتر بندند و چون بنای ابیات بر قوافیست و بنای قوافی
برین حرف گویا این حرف ابیات بر هم بسته میشود پس او را بروی
تشبیه کرده اند و برای او نامی ازو اشتقاق کرده اند و بعضی گفته
که روی در لغت معنی بهم تابنده آمده و چنانچه برهم تابنده ریسمان مثلا
اجزای ریسمان را بایکدیگر جمع میکند این حرف نیز ابیات شعر را باهم
جمع میکند پس او را بریسمان تشبیه بدان تخصیص روی نام کرده اند
تاسیس عبارتست از الفی که یک حرف متحرک واسطه باشد میان آن
و روی چنانکه درین بیت نظم ندارم دور از ان خورشید خاور
بجز خیال خالش یاری یاور و اکثر شعرا رعایه تکرار او را در قوافی واجب
نمیدانند بلکه مستحسن میشمارند و شاعران را باجاهلی قافیه میاندازند (?)
و تاسیس در لغت بنیاد نهادنست و چون بنای حروف قافیه از این حرف است
و هر حرف که پیش ازوست از حالی قافیه نیست او را تاسیس نام نهاده اند
و هر قافیه که مشتمل است بر تاسیس او را موسس میگویند و جهه ظاهر است
و دخیل عبارتست از آن حرف متحرک که واسطه باشد میان تاسیس و روی

مانند واو در بیت مذکور و پیش جمهور شعرا رعایت تکرار در قوافی نیست لازم
و شکل قافیه را باو جاهلی قافیه میاندازند اما اگر رعایه کنند مستحسن است و دخیل در
لغت بیانه در آینده است که میانه تاسیس و روی در آمده است که اول
و آخر حروف قافیه اند و طایفه که رعایه تکرار تاسیس او در قوافی مانند روی
واجب میدانند تکرار ایشان در قوافی واجب و رعایه تکرار او
واجب نیست **ردف** قول مشهور عبارتست از الف و واو ساکن ما قبل
مضموم و یاء ساکن ما قبل مکسور که پیش از روی واقع شده باشند
بی واسطه متحرک و این بر دو نوع واقع میشود اول آنکه پیش و بی واسطه (?)
چنانکه درین ابیات بنده   خسرو فرمان ده کشورستان زمانه (?)
ابو الفتح بدیع الزمان   سنگ را از ناله های زار دل خون کنم
در دل آن شوخ نا رحم اما چون کنم   چون بگلگشت چمن آن نازنین
آید برون   بهر پابوسش یاسمین از زمین آید برون   و نوع دوم
آنکه حرف ساکن واسطه شده باشد مثل یافت و بافت و دوست
و پوست و ریخت و گریخت و این هنگام اگر حرف ساکن واسطه
شده باشد الف و واو و یاء مذکور را ردف اصلی میگویند و آن
ساکن را ردف زاید و در قوافی رعایت تکرار ردف واجب است
و بدانکه هر قافیه که مشتمل باشد بر ردف او را مردف خوانند و بعضی
فا و فتح دال پس اگر همین یک ردف دارد که آن الف و واو و یاء

مذکور است از اردف بردف مفرد گویند و اگر دو حرف دارد بحرفی که متصل است
بردوف حصب و زاید از امردف بردف مرکب میگویند و چون حرف
زاید بحکم استقرا شش است چنانکه گفته اند ردف زاید شش است ای پسر [illegible]
خاء و راء و سین و شین و فاء و نون و این حروف مجتمع اند برین ترکیب
که نزد سخن مانند ساخت و سوخت و گریخت و فارس بورد و
دوست و کاست و داشت و گوشت و باخت و کوفت و فریفت
و بدانکه واو و یا ردف معروف میباشند و مجهول میباشد معروف
آن است که ضمه ماقبل واو و کسره ماقبل یا را اشباع کرده باشند مانند
دود و دید و مجهول آنست که اشباع نکرده باشند مانند رود و بید و
بالاتفاق جمع میان یاء معروف و مجهول مانند شیر و شیر روا نیست
بجهت آنکه مجهول را ان بانه که در جای الف [illegible] باشد و [illegible]
باشده باشد و لهذا یاء مجهول را با کلمات عربی که اماله در ان [illegible]
مشهور باشد قافیه میتوان ساخت چنانکه انوری ساخته [illegible]
رویم از من رود در جیب دارد نه دیده خواب دارد [illegible]
و جمع میان واو معروف و مجهول مانند نور و شور اکثر شعرا [illegible]
جایز داشته اند اما حضرت استادی مخدومی [illegible] فرجام [illegible]
طلال فضله و ارشاده تطبیق فرموده اند که احسن بلکه [illegible]
که معروف و مجهول را در یک شعر جمع کنند و حال آنکه درین [illegible]

جمع میان واو مجهول و معروف واقع شد من نه تنها خواهم ان
خوبان شهر آشوب راکیست در شهر آنکه خواهان نیست روی خوب
غالب [illegible] است که معلوم شود که غلط [illegible] نیست [illegible]
درین بیت ای فرد [illegible] در چه و کاریز اب [illegible]
جمع کرده اند میان یاء معروف و مجهول با آنکه خود اعتراض [illegible] کرده اند
المعیار که جمع کرده درین بیت دل گفتم [illegible]
دوری یار من نزدیک وجه [illegible] ظاهر نیست و بدانکه در حرکت [illegible]
الف ردف نیز تغییری است آنکه اعتبار نکرده اند چنانچه در [illegible]
و در نهان که فتحه ماقبل الف در کلمه اول بوی از ضمه دارد و در کلمه آخر
ندارد اما اگر رعایت کنند که در قوافی ان تغییر نباشد هر آینه مستحسن خواهد بود
و صاحب معیار الاشعار ردف زاید را چون با روی جمع شود [illegible]
داشته و گفته که بعرف شعرای عجم مجموع او روی [illegible] است و ارد
در لغت چیزی را گویند که در پی چیزی دیگر باشد و چون [illegible]
او در روی است چه او [illegible] بسته با روی [illegible] پس [illegible]
ماقبل اوست در لفظ و در ملاحظه در پی او باشد [illegible]
و حرکت ساکن غیر ردف که پیش از روی باشد [illegible] چنانچه درین
بیت میروم زین شهر از جور تو با صد سوز و درد زار و
خونابه [illegible] و گفته اند که این حرف در لغت [illegible]

ارده بیشتر جمعیت نشده و در لفظ عربی بسیار است الجوده بلفظ
عجم حرف قید بلفظ بسم گرچه باشد کثیر بود باء و خار را زا و سین
و شین دگر نون و فا نون و ها یا دیگر و اشله ترتیب درین بیت بنده که
بتکلف فراهم آورده شد جهت نظم ابرو بخت و درد و زرم و دست و
گشت نفر و گفت و بند گچهره جشن است الا ایشان را ز شاپک و گوش
غافل شده اند و رعایت تکرار حروف قید در قوافی خواه الفاظ فارسی
باشد و خواه عربی واجبست و خلاف آن جایز نیست مگر بضرورت شعر
قافیه و این استحکام بنا نیست که قرب مخرج را رعایت کنند تا قبح آن
کمتر نماید چنانچه شیخ سعدی کرده چه مصر و چه شام و چه بر و چه بحر
همه روستایند و شیراز شهر و چنانکه فردوسی کرده بنام خداوند
جان و خرد خداوند نام و خداوند جای و صاحب معیار الاشعار قید را
دخیل ردف داشته و ردف را بعرف شعرای عجم عبارت داشته اند از
حرف ساکن که پیش از روی باشد بی واسطه خواه مد و خواه غیر مد
و قید در لغت بند است و چون تغییر حرف قید روا نیست و رعایت
تکرار آن در قوافی لازم است مگر بوقت ضرورت گویا بند است
قافیه را بسی و در ابرسید تشبیه قید نام کرده اند حرف قسم
در بیان حروفی که بعد از رویست و آن چهار است وصل و خروج و
مزید و نایره وصل عبارتست از هر حرفی که بر روی پیوندد خواه

باشد مانند میم درین بیت بنده رفت آن شوخ و خراب زاهد و کام
طاقتم طاق شد از خلق چه پنهان دارم و خواه غیر مشهور اکثر باشند
ها درین بیت اگر ادم بکف جامی زدو چرخ چون لاله بود با خون دل و
روی جگر پرگاله و حرف وصل بحسب استقرای ده است و ده است نظم
ده بود وصل فارسی گو را الف و دال و کاف و ها و یا حرف جمع و ها شین
مصدر حرف تصغیر را ابطال است و کر و اشله اینها در شرح مقطع کتاب
تکمیل الصناعه ذکر کرده شد و درین رساله از هر یک مثالی اکتفا نموده
شد و آن ترتیب درین ترکیب مذکور است رقیبا باید بسیار کی
گرده شب بیشتم آورد آنکه خلوتست و رعایت تکرار وصل در قوافی
واجبست و بباید دانست که معنی پیوستی حرفی بروی آنست که مانند جزو کلمه
علیحده نباشد یا بمنزله آن که اگر کلمه علیحده باشد یا بمنزله آن کلمه گردد
خواهد بود و آن حرف وصل نخواهد بود چنانکه درین بیت بنده
هر چند حقیر و بی نواست درویش فقیر را غنیمت و الحق صاحب معیار
الاشعار در این بحث تحقیق حرف خروج گفته که حرف وصل چون متحرک
شود و بی الف او را خروج نامند خروج عبارت از حرفی است بعد الالف که ساکن باشد
بجهت آنکه لازم میباید که میم و شین ردیف باشند درین بیت مشهور
آنکه در مردمک دیده وطن ساختمش قدر نشناخت چو اشک از نظر
انداختمش و این خلاف متعارف شعراست اری و قتیکه کلمه علیحده
ردیف باشد چنانکه مذکور شد و وصل در لغت پیوستن است و چون

رفعتی لیالی الصبر الجمیل ... هیهات

حرف بروی پیوسته است او را وصل نام کرده اند خروج حرکتیست که
بوصل پیوندند مانند میم درین بیت بنده چو گشته ایم از لب لعل یار یم
یاد بت ز خوبیان نداریم و رعایت تکرار خروج در قوافی واجب و صاحب
معیار الاشعار گفته که لطیف که در معتبر فن عروض و قوافی فارسی
چند بیت در عربی در ثنای حروف قوافی فارسی خروج را بیاورده
هم گفته که او را لکه هر چه بعد از روی و وصل آید جمله از جنس ردیف
شمرند و این سخن خلاف متعارف مشهور است و مشهور آنست که
هر چه بعد از روی مذکور شود و ما دام که کلمه علیحده نباشد جزئیکه
منزله او است ردیف نیست و خروج در لغت بیرون آمدن است
گفته که این حرف را از بهر آن خروج خوانند که شاعر از حدود
بواسطه آن تجاوز تواند کرد و بیرون تواند گذاشت و میتوان گفت که چون
این حرف در قوافی شاعر اکثر آنست که در کناره قافیه واقع میشود
گویا از میانه حرف بیرون آمده و کناره گرفته پس شاید که او را
مناسبت خروج نام کرده باشند مزید حرکتیست که بخروج پیوندد
و چنانکه درین رباعی بنده نظم این دل که ز زلف دلبری شستیمش
هر چند گسست باز پیوستیمش القصه ز بس بهانه ها انگیختیم
چون شیشه بدست خویش بشکستیمش و رعایت تکرار او در قوافی
واجبست و بعضی مزید را نایره نام نهاده اند مزید در لغت افزون کرده
شده است و این حرف را بآن جهت مزید نام کرده اند که افزون کرده شده بر خروج

لقد کان فیها عبرة لمجرب
وان شاب صفوا بالمنافع تجرب

که رعایت حروف قافیه فصحای عربست نایره عبارتست از حرفی که بمزید
پیوندد خواه یکی باشد چنانچه درین بیت بنده نظم دل که بدست تو بسر شکستیمش
بازده ای جان که بهم بستیمش و خواه بیشتر چنانکه درین بیت نظم این دل که بدست
تو بسر شکستیمش ای جان بده اکنون که بهم بستیمش و نایره را نایره نیز میگویند
و رعایت تکرار آن در قوافی واجبست و نایره در لغت آینده است و چون این حرف
بر کناره حروف قافیه است گویا از میانه حروف بیرون رفته حرف چهارم
در بیان حرکات قافیه و آن شش است نظم رس و اشباع است و حذو نیز
یکدگر توجیه است و مجری و نفاذ و حروف و اول این حرکات را
من جمع است رس حرکت ما قبل تاسیس است و آن حرکت فتحه تواند بود چنانچه
رباعی بنده دایم دل من هست بر ویت مایل هرگز نشود مهر تو از دل زایل
خورشید رخ تو خوبتر می بینم حالا که شده غبار خطت حایل و چون تاسیس در
قوافی تکرار یابد بالضروره رس نیز تکرار یابد و بعضی که تاسیس را از حروف قافیه
ندانسته رس را نیز از حرکات قافیه ندانسته و رس در لغت معنی ابتدا کردن آمده
و چون ابتدای حرکات بلکه ابتدای قافیه این حرکتست او را رس نام کرده اند
اشباع مشهور آنست که عبارتست از حرکت دخیل و آن اکثر کسره است مانند حرکات
مطایا در رباعی مذکور و گاهی فتحه میباشد چنانکه در یاور و داور و گاهی ضمه چنانکه
چنانکه در تجاهل و تساهل و اولی آنست که تحقیق کنند و گویند اشباع عبارتست
از حرکت دخیل در قوافی که مشتمل بر حرف وصل مانند مایل و زایل
و وجه این بطریق تحقیق در توجیه مذکور خواهد شد و اختلاف حرکت دخیل در قوافی که مشتمل

وما قصب العلیا بملکها امرأ
بغیر انامل الله انه منصوب

هستند بر حرف وصل جایز نیست اما در قوافی که مشتمل‌اند بر حرف وصل تجویز کرده اند چنانچه
شیخ سعدی درین دو بیت ای پادشاه وقت چه وقت فرا رسد تو نیز
با گدای محبت برابری مردی گمان مبر که بجست و زور کنیم با نفس اگر برابری
دانم که شاه ای دو چشم این قصر نیست که این از قبیل عیوب قافیه می باید داشت
و اشباع در لغه سیر کردنست و چون دخیل از جهت قرب بروی با ردف و قید
برابر است و بودن ایشان در جای خود لازم نیست یعنی تغیر ایشان لازم نیست و بودن
دخیل بجای خود لازم نیست و تغیر او جایز نیست پس گویا حرکت او را سیر گردانیده
و مستغنی ساخته که اگر میخواهد در جای خود میباشد و اگر میخواهد میرود پس بدین جهت
این حرکه اشباع نام نهاده اند حذو حرکت ما قبل ردف و قید است مانند حرکت ما قبل
الف درین بیت بنده چشمها سازم روان از چشمها هر نوبهار تا غرامم
این چشمها کبره قرار و مانند حرکت ما قبل ی درین بیت در لرزه شد از صعوبت
سرما مهر نیلوفری شد رخ بتان کلمه رخ چند از کواکب کانه اخ پاره چند بت
درین طاس سپهر و رعایت تکرار حذو در قوافی واجبست مگر در قسمی که روی متحرک شود
و حرف وصل بروی پیوندد که این هنگام نزد بیشتر شعرا اختلاف حذوی که حرکت
ما قبل قید است جایز است چنانکه کمال گوید نظم گر سوز دلم ... شود از دود دلم
نفس بسته شود ور دیده از آب جگر وادهم تا هر چه شمعیست آن بسته شود
که این اختلاف بشرط مذکور علی الاطلاق جایز نیست بلکه وقتی جایز است که متحرک شود قید
قید بردف که اگر آن متحرک شود آنهم جایز نیست مثالش جهان را در طلب کردیم بسی
بود الا کنج ویری و حکم اختلاف در حذو ردف مذکور شد حاجت تکرار نیست

و ما اعاد بک الهدام وغابه   الریاح طلال والنضال الکاو

لغه بمعنی در برابر چیزی ایستادن آمده و بمعنی چیزی با چیزی برابر کردن نیز آمده و چون
حرکت ما قبل ردف برابر حرکت ما قبل تاسیس بود در لزوم او را حذو نام کردند
توجیه عبارتست از حرکت ما قبل روی ساکن مانند فتحه ما قبل نون درین بیت
بنده چنانم ناوک ابروکمانی کرد جا در تن که آن ناوک بجای مغز شد در استخوان
و ظاهر است که این تعریف صادقست بکسره یا در مثل مایل و زایل و تعریف اشباع نیز
چنانچه مشهور است برو صادقست پس یکی ازین دو تعریف قصور دارد اما اگر
اشباع را تخصیص کنند و عبارت دارند از حرکت دخیل در قوافی مشتمله بر حرف
وصل مانند مایلی و زایلی که هر دو تعریف صحیح میشود و موید این تخصیص آنست که در کتاب
حدایق العجم شمس قیس در آخر بیان اشباع آورده که حرکت دخیل را در قوافی موصوله
اشباع خوانند و در قوافی مقیده توجیه گویند و رعایت تکرار توجیه در قوافی واجبست
و اختلاف آن بهیچ وجه جایز نیست اما حضرت استادی مخدومی مد ظله العالی فرموده اند
که توجیه حرکت ما قبل روی ساکن است و شاید که مختلف گردد مگر وقتی که روی متحرک
شود بسبب حرف وصل چنانکه انوری در قصیده که مطلعش این است ای سلیمان ... فغان
از دور چرخ چنبری و ز نفاق تیر و قصد ماه و سیر مشتری سامری نصری را قافیه
ساخته و بر ظاهر این سخن اشتباه مینماید که چون توجیه حرکت ما قبل روی ساکن است
پس هر گاه که روی متحرک شود آن حرکت توجیه نیست نه آنکه توجیه است و مختلف گردد
پس در قصیده انوری توجیه مختلف شده باشد و مقوی این اشتباه است آنکه در معیار
الاشعار و کتاب حدایق العجم شمس قیس صریحا مذکور است که هر گاه روی متحرک
شود آن حرکت توجیه نیست و توجیه در لغه رو فرا کردانیدنست و چون این حرکت

و قد غصت الارض الفضا بخیله   و ضج منها بالآلاء الصفا

روی ساکن را فتح ماقبل خوانده بجانب ماقبل در تلفظ تابع آن میسازد او را توجیه نام نهاده

مجری حرکت رویست مانند کسره تا درین بیت نظم من ای ابدا زان ورزم

طریق می پرستی را که سوزد آتش مستی خس و خاشاک هستی را و رعایت تکرار در

توافق واجبست و مجری در لغه محل رفتن است و این حرکت را تا به مجریست با آنکه باعث

از دور میشکند زیرا که بحرف وصل میرسد پس او را بسیل تشبیه مجری نام نهاده اند نفاذ

حرکت وصلست مانند فتحه یا درین بیت بنده ای مهر طلعتم اگر زغم وا رهانیم

رحم آوری به بیکسی و ناتوانیم و حرکت خروج و مزید را هم نفاذ میگویند مانند حرکت

میم و شین درین بیت شیخ قیس نظم تا کی بخون دیده دل پرور نشان از رخ برون

روند و براه آورشان و اگر نایره متحرک شود و این کمست حرکت او را هم نفاذ میگویند

مانند حرکت میم در سر زد آتشمش در بیت مذکور و نایره و رعایت تکرار نفاذ و نظم در قوافی

واجبست و نفاذ در لغه روا داشتن فرمانست و چون حرکات این حروف بسبب آن میشود

که ساکن بعد از آن ها باشد تابع آن ها شود در تلفظ پس گویا این حرکت نفاذ

حکم آن هاست پس این نوع او را نفاذ نام کرده اند حرف پنجم در بیان انواع

روی و اوصاف این انواع و القاب قافیه باعتبار این اوصاف انواع روی

دو است روی مقید و روی مطلق روی مقید است که ساکن باشد و حرف وصل در وی نبوده

مانند کار و بار و مقید در لغه بند کرده است و چون روی ساکن بسته بماقبل خود است

در تلفظ پس بتهمت او را روی مقید نام کرده اند روی مطلق آنست که حرف وصل بدو پیوند

مانند کارم و بارم و اطلاق در لغه رها کردن از بند است و چون حرف وصل بدو پیوندد

غالب آنست که روی متحرک میشود و از قید وابستگی بماقبل خود در تلفظ خلاص میباید

اراک محمد السحاب حمده بمدح و کل الحمد بالممدوح مجلوب

پس گویا از بند رها کرده شده است پس بدین مناسبت او را مطلق نام نهاده اند اما اوصاف

انواع روی پس شش است که هر یک از روی مقید و مطلق اگر جمع نشده باشد با حروف

دیگر از حروف قافیه از آن مجرد وصف میکنند و اگر جمع شده باشد بآن حروف متصف میکنند

مثلا روی مقید را در کلمه تن مجرد میگویند و در کلمه جان مقید بردف مفرد و در کلمه گداخت

مقید بردف مرکب و در کلمه صبر مقید بحرف قید و روی مطلق را در کلمه تنم مطلق مجرد میگویند

و در کلمه جانم مطلق بردف مفرد و در کلمه دانش مطلق بردف مفرد و خروج و علی هذا

القیاس و اما القاب قافیه باعتبار اوصاف انواع روی آنچه در کتب مسطور است

بیست است اما از روی حساب سی میشود شش لقب باعتبار اوصاف روی مقید است

یکی مقید مجرد مانند گل و مل دوم مقید بتاسیس تنها مانند عاقل و کامل سیم مقید بتاسیس

و دخیل مانند حاصل و واصل و در هیچ کتابی این دو لقب اخیر تعرض واقع نشده و همچنین

در بیان القابی که باعتبار اوصاف روی مطلق است آن القاب را که بسبب تاسیس تنها

یا تاسیس و دخیل محقق میشود تعرض نکرده اند و غالبا جهه آنست که چون رعایت تکرار

اینجا از تاسیس و دخیل پیش جمهور واجب نیست پس گویا اینها در حکم عدم اند چهارم

مقید بردف مفرد مانند کار و بار پنجم مقید بردف مرکب مانند ریخت و گریخت ششم

مقید بحرف قید مانند مرد و درد و بیست و چهار لقب باعتبار اوصاف روی مطلق است یکی

مطلق مجرد مانند شبی و تبی دوم مطلق بتاسیس تنها مانند صابرم و شاکرم سیم مطلق

بتاسیس و دخیل مانند نایلی و مایلی چهارم مطلق بردف مفرد مانند بارم و خمارم پنجم

مطلق بحرف قید مانند کشتی و دشتی ششم مطلق بردف مرکب مانند ساختم و تاختم

هفتم مطلق بخروج مانند بریم و بخوریم هشتم مطلق بخروج و مزید مانند ستمش و بیستمش

تجلت تراه ان یضرجه الدم   المراق تغشاه التواد الم اقیت

هم مطلق بجروج و مزید و نایره مانند پریشان و پروریشان و هم مطلق تاسیس

و خروج مانند شایعست و بایعست یازدهم مطلق تاسیس و خروج و مطلق مزید مانند

تابشش و معیشتش دوازدهم مطلق تاسیس و خروج و مزید و نایره مانند تابشتیم و معیشتیم

و علی هذا القیاس مطلق تاسیس و دخیل انظر با بعد حروف فوی سه لقب و مطلق بردف

مفرد را سه لقب و مطلق بردف مرکب سه لقب و مطلق بحرف قید را سه لقب

که باعتبار او صاف روی مطلق است بیست و چهار باشد و چون القاب روی مطلق را

باشش لقب که باعتبار اوصاف روی مقید است جمع کنند مجموع القاب سی باشد

وازین جمله ده میشود لقب که بسبب تاسیس و دخیل محقق میشود و چون از آنها بیست لقب

میماند چنانچه در کتب مسطور است و بعضی قوافی ملقبه این القاب را انواع

قوافی گفته اند و بعضی دیگر اصناف قوافی گفته اند و لا مشاحة فی الاصطلاح

ششم در بیان انواع قافیه باعتبار تقطیع و آن پنج است مترادف بود آنکه

متواتر دیگر متدارک متراکب متکاوس مشهور و بعضی این الفاظ را القاب قوافی

گفته اند و بعضی دیگر حدود قوافی گفته اند مترادف آن قافیه است که بحسب تقطیع در آخر

او دو حرف ساکن بپای باشند چنانچه درین معما که این بنده باسم شهاب گفته

است بیش باک است آیا شاه ای دل نواز آمده همچون حباب اندوی بیخانه باز

و ترادف در لغت پیاپی شدنست و چون درین نوع قافیه دو حرف ساکن پیاپی

شده بود او را مترادف گویند باعتبار آن دو حرف مترادف متواتر آن قافیه است

که بحسب تقطیع از ساکن که در آخر اوست تا اول ساکن که پیش از او است یک حرف

متحرک بی واسطه باشد چنانکه درین بیت بنده گردل خواهی بعدی بارادانی

دستت الیکای ابوی کو بدت که مغفرتت بار آید خود را

جانان جار او چنانچه درین بیت که بنده به جهة مغلوب ستوی گفته شکل و سیاعی مداری

در او ای بیخانه درش و نیز تواتر در لغت پیاپی شدنست بوجهی که اندک فتوری

باشد چون اینجا دو ساکن پیاپی شده بود بوجهی که در میانه ایشان یک متحرک

پیش بود این قافیه را متواتر نام کردند باعتبار آن دو ساکن متدارک آن

قافیه است که بحسب تقطیع از ساکن که در آخر اوست تا اول ساکن که پیش از وی

ساکن است که متحرک واسطه باشد چنانچه درین معما باسم یوسف گفته

شمع جان چون سوخت در فانوس تن شد از آن صورت پریشان حال من

و تدارک در لغت دریکدیگر رسیدنست و چون اینجا دو متحرک دریکدیگر رسیده بود ویدند

قافیه را نام نهادند باعتبار آن دو حرف متحرک متراکب آن قافیه است که بحسب

تقطیع از ساکن که در آخر اوست تا اول ساکنی که در پیش این ساکن است سه

متحرک واسطه باشند چنانچه درین معما که بنده باسم بها گفته نظم ای عطای دل من

رفت زما سوی عدم در دل ما چه رقم است سر زلف صنم و تراکب در لغت بر هم

و چون اینجا چند حرف متحرک است و پهلوی یکدیگر واقع شده اند گویا که بر هم نشسته اند

پس این قافیه را متراکب نام کرده اند باعتبار این حروف متحرک متکاوس آن

قافیه است که بحسب تقطیع در ساکنی که در آخر اوست تا اول ساکنی که پیش از این

ساکنست چهار متحرک واسطه باشند و این از غایت ثقل در اشعار فارسی بغایت

اندکست و شعرای عجم بنای قافیه خود برین ننهاده اند مگر کسیکه بتکلف گفته باشد

چنانچه درین بیت که در حدایق العجم آورده گر با من غم دلم نخوردی بنگر

که بحال ما نگردی و درین بیت که در معیار الاشعار آورده صنم من ز درین بر و بی

بدره رای النبی و صارم بگفت فرّی از روش من الکرمی

ذلک من تری به تشوی و آنچه حضرت استادی مخدومی مدّ ظله العالی فرموده‌اند
که قافیه متکاوس در اشعار عجم نیامده و بنابر آنست که گفته‌اند القلیل کالمعدوم
متکاوس نیز در لغه برهم نشستن است اما این اجتماعش از آن است که در او
میباشند و وجه تسمیه ظاهر است حرف هشتم در عیوب قافیه نیز و عجم
چهار است و آنها سناد است و اقواء و اکفاء و ایطاء سناد اختلاف ردف است
مانند داد و دود و دید و سناد در لغه بالهجار بودنست و چون دو قافیه در شعر عجم
ردف مختلف باشند در آن شعر اتحاد قافیه نباشد بلکه این قافیه مانند
دو کس باشند که با یکدیگر نه نسبت اختلاف که برخلاف این بود سناد نام کرده‌اند و
گفته‌اند که سناد بمعنی اختلاف آمده و وجه تسمیه برین تقدیر ظاهر است اقواء
تبدیل توجیه و حذو است یعنی حذوی که حرکت ماقبل قید است در قافیه که روی آن
متحرک باشد چه تغیر این حذو مانند آهسته و رسته نزدیک شعرا جایز است چنانکه
سابقا مذکور شد و میباید دانست که تبدیل حذوی که حرکت ماقبل ردف است
بدو طریق میتواند اول آنکه در هر قافیه آن حذو مختلف باشد مانند داد و دید
و این هنگام لازمست که ردف نیز مختلف باشد دوم آنکه در یک قافیه او حذو
باشد و در دیگری نباشد مانند دوره و دور و دید آنکه چنانچه بغیر حذو بلکه
بغیر اشباع چنانچه و این سبب اختلاف وقت بطریق معروف و مجهول مانند دور
و دور و سیر کسیر چنانچه مذکور شد و همچنین بغیر توجیه باشباع و غیر اشباع
و این سبب اختلاف وقت بطریق مجهول و معروف مانند ارود بکو و بری و سیری
و اقواء در لغه تمام شدن زاد است و چون این عیب غالب السبب آن میباشد که زاد

و جشن لال المروین فلم برع　　حطبها و لم تترک بکة شعرا

شاعر که آن قافیه راساخته است تمام شده و این عیب را اقواء نام کرده‌اند اکفاء تبدیل
رویست بحرفی که در مخرج با او نزدیک باشد مانند صباح و سیاه و از این قبیلست جمع کردن
میان حرف عجمی عربی یعنی جمع کردن حرفی که مخصوص بزبان عجمیست با حرفی که نزدیک
وی بود و در ادا که زبان عرب نیز باشد چنانکه چپ با طرب قافیه سازند و همچنین برگ
را با خواجه و کژ را با کز و شنگ را با سنگ و این عیب بغایت ناپسند است و تبدیل روی
بحرفی که در مخرج با او نزدیک نباشد او از درجه اعتبار ساقط است و شمس قیس گفته آن
نظم را که مشتمل برین است شعر میگویند و اکفاء در لغه برگردانیدنست و چون او از روی گردانیده
از مقصود که اتحاد رویست او را بدین سبب اکفاء نام کرده‌اند ایطا تکرار قافیه است
بغیر از قافیه مصراع اول مطلع که تکرار آن را در غیر مطلع ایطا نمیگویند بلکه رد مطلع میگویند
عیب نیست اما بهتر آنست که بی داعی نکند چنانکه در قافیه نباشد یا آنکه بانشد معنی
دیگر غریب و لطیف برین قافیه بندد و ایطا بر دو قسم است خفی و جلی ایطاء خفی آنست
که تکرار ظاهر نباشد مانند دانا و بینا و آب و گلاب و این پیش اکثر شعرا جایز است
و چنانکه بسیار نشود و مع ذلک اولی آنست که این نوع قوافی را پهلوی یکدیگر
نیاورند و بعضی تکراری که در امر و نهی است مثل بیا و میا از این قبیل داشته‌اند یعنی
آنکه میم در میانی ترکیب هیچ معنی ندارد پس تکرار در این کلمه ظاهر نباشد اما تکراری
که در نفی و اثبات است مانند رفت و نرفت باتفاق از این قبیل نیست و عیب فاحش دارد
و بعضی دیگر بند داشته‌اند که در مثل ترا و مرا و دگر اا ایطاء خفی است و بنای شعر خود بر این قافیه
نهاده‌اند چنانکه قریبی رزاق که یکی از شعرای قدیمست گفته همه حالت دلخستگی و غم
ترا است همه حالت دلخستگی و غمی مراست مرا نشاط قریب است تا تو یارمنی دلا نگه نبازی

فیا رتبه او شتت ان المتس الهها　　بهالم لکی یا رمته متعذرا

چنین نشاط کرده است و فساد این ظاهر است چه تکرار کلمه را درین الفاظ یک معنی در کتب
ما قبل آن ظاهر است و ایطاء جلی آنست که تکرار ظاهر باشد مانند جانا و یارا و معانات
و کافیات و محبت و مودت و سراچه و غنچه و نود و دو صد و در دو سند و خانه شد و
نکوتر و بهتر و فسونگر و ستمگر و زرین و سیمین و خندان و گریان و محبوبان و عاشقان
و گلها و باغها و مردی و دوستی و ایطاء جلی از عیوب فاحش است و ارتکاب او جایز نیست
مگر وقتیکه شعر را ابیات بسیار باشد که این هنگام بقدر ضرورت ارتکاب آن کی جایز است
مثلا از قصیده که چهل بیت زیاده باشد و دو یا سه شرط آنکه ابیات از یکدیگر دور
باشند و قوم گفته اند که در قطعها و غزلها جایز است و بعضی از هفت بیت و در قصاید
بعد از چهار ده بیت روا است اما متاخرین مبالغه کرده اند که تکرار قافیه نکنند مگر وقتیکه
بیست بیت فاصله باشد و فی الجمله میباید که ایطاء جلی ارتکاب نکنند و اگر کنند میان ابیات
چندان فاصله کنند که قبح تکرار ظاهر نشود و ایطاء در لغت کسی را بر داشتن است که پای بر
جای کسی نهد و چون این نوع قافیه بجهت عیب خود خار و پامال بود این عیب را ایطاء
نام کردند شایگان پیش محققان عبارتست از قافیه که مشتمل باشد بر ایطاء جلی خاصه
درین بیت شاطئ الثنیه چشمان تو هر گوشه بر دشمن مستند مباد آنکه بیابد
و شمس قیس گفته که هر قافیه که روی او اصلی نباشد از ایطاء شایگان میگویند خواه تکرار شود
و خواه نشود و گفته اند که عامه شعرا شایگان آن قافیه را میگویند که الف و نون جمع در آن
مستعمل باشد مانند یاران و دوستان و شایگان گفته اند که لغت فرس چیزی را گویند که
بسیار باشد مثلا گنج شایگان گنجی را گویند که در او مال بسیار باشد چنانکه رشیدی گفته
ابیات بر صنایع دو سه شعر هست بی شایگان و لیکن از گنج شایگان و بنابر این

فلولا انا فی ابن عمک حبیب تعصبک اجری من دم الغوم الجرا

قافیه تکرار را شایگان نام کردند و وجهی دارد و شمس قیس گفته که شایگان کار تنگی
حالم کنند هم دو شی چنانکه شهیدی شاعر گفته منفربای در دیش را شایگان و وجه دیگر
این تقدیر آنست که این نوع قافیه کلام آوردن بکار ریکار ماند که بحکم میکنند در انکه بی اهتمام
و بکار میکنند حرف هشتم در بیان عیوب غیر ملقبه قافیه و این بسیار است از جمله یکی قافیه
معمولست و قافیه معمول آنست که بواسطه تصرفی شایسته آن گردد که قافیه واقع شود
و این را انواع است اول آنکه تصرف ترکیب باشد یعنی لفظی را که جز کلمه نباشد با او ترکیب
کنند و قافیه سازند چنانکه درین بیت من از زمانه بوصل تبی شدم چو رسند فغان که اهل
زمانه نهم از برم بروند و این نوع قافیه را که بغیر ضرورت شکل قافیه آرند اندکی عیب دارد
اما اگر تکرار آرند خواه بضرورت و خواه بغیر ضرورت از قبیل ایطاء جلی است و نیکو نشمرند
کلمات مکرر وقتیکه در میان ابیات فاصله بسیار باشد دوم آنکه تصرف بحلیل یعنی لفظی را
بدو بخش کنند و یک بخش از او از قبیل ردیف دارند چنانکه درین رباعی بنده هر چند نزد در
نامرادی داریم لیکن بغم عشق تو شادی داریم ای ماه چو عشق تو بجز شادی دل
شادی کن و غم مخور که یاد نداریم و این را اخراج قافیه در ردیف نیز میگویند و متقدمان
شعرا این را از جمله عیوب شمرده اند اما متاخران این را صنعتی میشمارند و ظاهرا صنعت
دوم تحریف کلمه است از صیغه مستعمل او تا شایسته آن گردد که قافیه واقع شود و لیکن
اگر تو از لی برین عمل یابد عیب تحریف مبدل شود چنانچه سید عماد الدین موسوی
در بیت دوم ازین دو بیت برده و زمرفتهای پر اندو بو سر ما را الحق ای شیخ کالهو
غلط کردم درین صورت که گفتم زنخدان نگار خوشه اسیو سیم خشاف در بیت
طور خواه الحجب تلفظ چنانچه درین بیت قطعه مولانا فتاحی واقع شده نقش سان معنی

ولیس بنکر فی حنین فرازه وفی احد قد فر خوفا و خیبرا

به بیت از بیانم هر بیت بس نکته کن بیت در میان آن ده دردود ده قلم ماند
چون شمع زنده مانم بنگر که هست یکی زنده میان دود، پوشیده نیست که ناگزر است
در قافیه بیت اول لفظ هر است بحسب تلفظ و در قافیه دوم مخفی هست چهارم آنست که روی
در بعضی یک موضع در خواندن ساکن باشد و در بعضی دیگر متحرک هر چند بظاهر تقطیع در دو
موضع یکسان تواند باشد چنانچه درین بیت صبح کار کجا و من خراب کجا ببین تفاوت ره از
کجا است تا بکجا با که روی بیت در مصاریع و در باقی ابیات غزل ساکن است و در دوم متحرک
وازین جهت که علت عدم تکرار باقی حرکات که تکرار آنها واجب است غیر آنچه مسمی بتوجیه است
آنست که قافیه تغیر داشته باشد بزیادتی یا نقصان یا اختلاف حرفی زان حروف که رعایت
تکرار آنها در قوافی واجبست سوای سناد و اکفا اما اگر اشاره باین تغیر واقع بشود حیث
میماند چنانکه شیخ آذری کرده در قصیده که مطلعش اینست نماز شام که از گردش قضا
قدر زبام چرخ در افتاد خسرو خاور بعد از چند بیت گفته که بنای قافیه را ملک الفرات
کنم لشه طالکه نخورده ای هنر سوال کردم ازان نور دیده ابرار که ای
تو آورده کابنات قرار و با جمله هر عیب که با آن اشارتی واقع شود تلافی آن عیب شود
حرف هشتم در تحقیق حاجب و ردیف حاجب عبارتست از کلمه یا بیشتر که مستقل باشد در تلفظ
و پیش از قافیه اصلی بیک معنی باید تا چیزیکه در حکم این مستقل باشد مثال آنکه این مستقل لفظ
در رباعی بنده هر چند رسد هر نفسی از یار غمی باید نشود در کنج دل زیار دمی زار بود
که چه تنگ سازی آن غمها از جانب دوست اکثر از یارکی و مثال آنکه در حکم این مستقل باشد
لفظ در مصراع دوم این بیت بنده زده عشق تو آتشی در جان سوخت جانم تو ولی چون کن
در جان و اگر حاجب در میان این دو قافیه واقع شود در غایت لطافت باشد چنانکه در زیبا

امام ... آز قاضی   که ... آتش ... ازهرا

رباعی امیر معزی ای شاه زمین بر آسمان داری تخت سست عدوات تا تو کمان
داری سخت حمله سبک آری و گران داری رخت پری تو و تدبیر جوان داری بخت
و شعری که مشتمل بر حاجب از اجود میگویند و رعایت تکرار حاجب واجب نیست
بلکه مستحسن است و حاجب در لغت پرده دار است و چون این کلمه پیش از قافیه واقع شده
گویا پرده دار است پیش او و از سبیل تشبیه حاجب نام کردند ردیف بقول مشهور عبارتست
از کلمه یا بیشتر که مستقل باشد در تلفظ و بعد از قافیه اصلی بیک معنی تکرار یابد یا آنچه در حکم
این مستقل باشد مثال آنکه مستقل باشد کلمه ده درین رباعی بنده یا رب تو جام زهر
عصیان ده تشریف لباس رحمت غفران ده تی تی که مراد دست مقصود دلم
یعنی که من هر چه تو خواهی آن ده و مثال آنکه در حکم این مستقل باشد لفظ آه در مصراع دوم
این بیت روز غم شب گرفت سوخت مراد رشت آه اه که این خسته را دل شده از ... تباه
و شمس قیس در تعریف ردیف گفته که میباید که شعر در وزن و معنی بدو محتاج باشد و این
محل بحث است بجهة آنکه خود در آخر این مبحث گفته که چون کلمه ردیف در موضع خود ممکن نباشد
یعنی شعر را از روی معنی بدان احتیاج نباشد معیب است چنانکه انوری گفته هر آن
مثال که توقیع تو بر آن نبود زمانه طی نکند جز برای جنازان پس معلوم شد که بر تقدیر
شعر را از روی معنی بدان احتیاج نبود ردیف است غایتش عیبی دارد مگر آنکه گوییم
او تعریف ردیف بیعیب است نه مطلق ردیف و صاحب معیار الاشعار گفته که اعتبار در ردیف
بتکرار الفاظ است و معنی اعتبار نیست چرا که ردیف در همه قصیده بیک معنی تواند بود یا بمعانی
مختلفه یا بعضی معنی بود و لفظی را نبود بسبب آنکه معنی یا نفراد لفظی باشد و بعضی چو
نباشد از لفظی وا بود و هم او گفته که در ردیف مقدار را اعتباری نیست چه اگر

و مجلس ... انجمنی ... در جشنه   و فی ید حور آه التحله کو ...

نام مصراعی مشتمل بر قافیه و ردیف باشد روا بود چنانکه در اکثر اعتباری بیت در ابتدا

مبنت و در بحث حروف قافیه مذکور شد که صاحب معیار الاشعار بر آنست که بعد از

روی وصل انچه بود جمله را از حساب ردیف شمرند بلکه چون وصل هم متحرک شود اولی

آنکه او را از حساب ردیف شمرند و مذکور شد که این سخن متعارف شعرا است و دیگر آنکه

شعر مشتمل بر قافیه را مقفی گویند و شعری که مشتملست بر قافیه و ردیف او را مقفی مردف گویند

بیع را دانسته بود ال شعر مقفی مردف چنانکه واجبست که قافیه مختلف نشود واجبست

که ردیف نیز مختلف نشود اگرچه در اصل شعر ردیف واجب نیست بلکه مستحسن است و گاه

که ردیف مختلف شود چه است که اشارتی بدان واقع شود چنانکه مولانا کمال

اسمعیل کرده در قصیده که مطلعش اینست سعیده دم که نسیم بهار می‌آید نگاه کردم

دیدم که یار می‌آید بعد از چند بیت شعر ردیف کرده چنین گفته زبهر فال نهی

شدم مستقبل که برانام چنین خوشگوار می‌آمد و ردیف در لغه کسی را گویند که

در عقب شخصی دیگر بر مرکب سوار شده باشد چون نسبت بقافیه مشابه حال کسی بود

که او ردیف سوار شده باشد او را ردیف نام کردند ومن الله الحمد

القوة

ومن عجبی انی احن الیکم

وطلب قربا من حماکم واتم

ولم انخل طرفی من سناکم ولا بی

الی ناظری والقلب غایة تجرب

بسم الله الرحمن الرحیم

حمد و ثنای بی ریب و ریا قدیری راسزاست که کلک صنعتش اوراق

فلک را بر مقتضای انا زینا السماء الدنیا بزینة الکواکب بارقام ثوابت و درای

سیار مصور و منور ساخته و شکر و سپاس بحد و قیاس حکیمی را روا است که دست

قدرت او صفحه عالم خاک را بر موجب والارض فرشناها فنعم الماهدون بجداول

ازهار و علایم اشجار مجلی و مزین گردانید مبدعی که بسبب ظهور صنایع بدیع

و وضوح حقایق و دقایق از مواد عناصر مختلف نوع انسان را در احسن تقویم

ترکیب نموده و بدرجه علیای ولقد کرمنا بنی ادم رسانید و بجهه حصول مطالب

اهم و مصالح بنی ادم حکم فرموده والشمس تجری لمستقر لها ذلک تقدیر العزیز العلیم

گوی زرین آفتاب را در درجات سماوی جهت صعود و هبوط تعیین نموده و بجهه

مواسم عبادات و مراسم طاعات بقوله تعالی والقمر قدرناه منازل حتی عاد

کالعرجون القدیم مسرع سپهر او لین را در قطع منازل ازدیاد و انتقاص نور

تقدیر نموده الا له الخلق والامر فتبارک الله احسن الخالقین فلک رقعه کلک تقدیر

اوست زمین بقعه ملک تسخیر اوست بهشتی او بر کشاده است لب

سفیدی روز و سیاهی شب تحیرت فی وصف الایه وقصرت فی شکر نعمه

و صلوات نامیات و تحیات زاکیات بعدد ادوار افلاک و دوار

بعدد کواکب ثوابت و سیاره بروح منور و قالب معطر سلطان سریر

رسالت و صاحب مسند جهان جلالت قطب معدل مهر دایره نبوت

و فوت نقطه محاذات خط استوا عالم حقیقت و طریقت ماه فلک مستقیم کرم

اهل نغما خواندن اگرچه ممدوح

روزگار است اما مذموم

اهل عشرت و خفی از جهه

آن گویند که این نوع غلط

همه کس را معلوم نگردد

مگر کسی که قدری از استاد

فرا گرفته باشد و در صحبت ان

کوشیده و حدت علما کرده باشد

مراکه حدیث با تقرب لب بعید

الی الله تعالی الشی بعد

المعرفة افضل من الصلوة

و لیکن آنکه را تبتل بعد از

معرفة الله فرض نیست زیرا که

نماز بجهه و سوره درست

و جمع و سوره و بر تبیل و بر تحفظ

وجود مهر سپهر نور ظهور نور وجود شتاب روشن تاب والضحی ونجم انجمن افروز
والنجم اذا هوی مسافر سفر سبحان الذی اسری محرم حرم فکان قاب قوسین
او ادنی الخواجه که شد فلک علا مش از آتش عرش گشت ماش
آن محرم سر ذو الجلالی خورشید سپهر لایزالی مهدی که نبود سایه اورا
عرش است کمینه پایه اورا برفوق نهم فلک قدم زد بر ذروه لامکان
علم زد والشمس حکایتی ز رویش واللیل کنایتی ز مویش مقصود زمین و
آسمان اوست بیغمبر آخر الزمان اوست دین گشته ز دعوتش مخلد
ختم همه انبیا محمد صلی الله علیه وآله اتقیا سیما کاشف مضمون لو کشف
الغطا وصاحب مدلول انا مدینة العلم وعلی بابها والمخصوص بشرف انت المخصوص
بحدیث انت منی بمنزلة هرون من موسی اعنی علی المرتضی واولاده الاخیار
وعترة الابرار اذهب الله عنهم الرجس وطهرهم تطهیرا اما بعد بر ارباب فهم
وفطرت واصحاب ذکاء وفطنت محجوب و مستور نماند که علم هیئت اگر چه
مشتمل است بر معرفت ابعاد واجرام علوی و محتویست بر حقیقت احوال
اجسام سفلی از جمله اشرف علوم حقیقیه واکمل مسایل حکمیه است و عالم این
علم شریف وناظر این فن لطیف در زمره الذین یتفکرون مذکورون
اند ربنا ما خلقت هذا باطلا وعلی جنوبهم ویتفکرون فی خلق السموات والارض واهل تحقیق
لهذا اکثر علما نامدار واغلب فضلای عالیمقدار این صنعت رفیع منزلت
را مرقاة معارج سموات علیا و منهاج مدارک ما اودع الله فیها تعریف و توصیف
فرموده اند ودرین باب تصنیفات و تألیفات پرداخته اند بنا بر تعبت آنکه کتب

بزرگوار بنده خاکسار ذره بمقدار المحتاج الی رحمة الله الابدی مظفر منجم جنابدی
با قلت بضاعت وعدم استطاعت از کتب و رسایل افاضل واکابر این
فن محظوظ و بهره مند میبود تا در خلال احوال مطالعه بیست باب نام در معرفت
تقویم نام که مرقوم قلم افضل المتاخرین واکمل المتبحرین قدوه افاضل علما و صفوه
اماثل اذکیا مولینا نظام الدین ملا عبد العلی البرجندی گردیده بود مشرف
گشت وچون از غایت اختصار ونهایت اقتصار عزیز فراید ودرر فوائد آن
درکسوت خفا بوده وانما در نظر ارباب معنی جلوه ظهور مینمود بخاطر فاتر خطور
میکرد که بجهة تفصیل مجملات و تبیین مفصلات ابواب آن شرحی بفارسی نظم
و ترتیب نماید که مبتدی و منتهی از فواید مضامین آن مستفید و مستفیض گردند
تا آنکه درین اوقات با وجود تراکم علایق و تلاطم عوایق و تسلط هموم و
غموم بتوفیق الهی مبنی این عزیمت مقرون شده مقاصد این کتاب بروجه
وطریق مرتب و منقح الانجام یافت و در اکثر مسایل از الفاظ مصطلحه بیحتاج
بشرح بود پیش از شروع در مقصود هر یک بتعریف آن شد و از مباحث ثبت
وسایر فنون نیز آنچه بهر مقام منوط ومربوط بود ایراد نمود از لوازم و آنچه
موقوف براهین هندسه و ادراکات بود حواله بکتب اصول کرده از تطویل
و اطناب اجتناب نمود و موشح بالقاب همایون و دعای دولت روز افزون
حجاب بارگاه عرش اشتباه مهر سپهر خلافت و شهریاری و ماه برج سلطنت
و کامکاری خسرو ممالک عرب و عجم نایب حجة الله فی العالم حامی حوزه
اهل الاسلام والایمان ماحی آثار الظلم والطغیان واضع میزان العدل

مولانا محمد باقر خراسانی التماس
نمودم که آنچه لازمه شرع است
در باب قرائت تحریر فرمایند
که تا در رساله خود درج نمایم
ایشان فرمودند که آنچه واجب
مراعات آن شرعا مراعات
اعراب حتی تشدید بقول
مشهور بین العلما و از آنجمله آنچه
مراعات آن لازمست وصل را
شمرده اند منفصل و از آنجمله
اخراج حروف از مخارج
منقوله بنوعی که چون
آواز اول حاده (؟) لسانست
و جای آن از اسرش پس
اگر اخراج شود از مخرج ظا که
با سر طرف لسانست و طرف
ادنی از ثنایای است قرائت
باطل خواهد بود

مدد ابیات بنظام ... الله
وسال تاریخ آن

والانصاف قامع بنیان الجور والاعتساف مالک ملوک المشارق والمغارب
هادم اساس الخوارج والنواصب ناصر الشریعة القویمة المصطفویة سالک الطریقة
المرضیة المرتضویة شاهی که همان فر و خورشید منظر است در بیشه جلالت و صولت
غضنفر است از تیغش که نایب صور قیامت است و لشکرش که ثانی سد سکندر
هم اضطراب و غلغله در هفت کشور است هم انقلاب و زلزله در هفت کشور است
عباس پادشاه که در شرع و در کرم هم مصطفی حمایت و هم مرتضی صفت است
خلد الله تعالی ملکه و سلطانه و افاض علی العالمین بره و احسانه ما دام الافلاک
المتسقة دوائر و النجوم السبعة سیارة اللهم ارفع اعلام دولته کالشمس فی وسط
النهار و امد ظلال معدلته علی مفارق الصغار و الکبار بالنبی و آله الابرار الاخیار
ملتمس و مأمول از اهالی و موالی خصوصا جمعی که به زیور علم و حلیه هنر آراسته ملازم رکاب
همایون اعلا اند آنکه اگر بر سهوی و خطائی که از لوازم ذات انسانیت مطلع گردند ذیل عفو
ملبوس و مستور دارند تا در دایره الکاظمین الغیظ والعافین عن الناس داخل
گردند فمن عفی و اصلح فاجره علی الله **مقدمه** در بیان بعضی از الفاظ مصطلحه که
در شروع محتاج الیه است قابل اشارت حسیه از اعراض مقداریه اگر از هیچ جهت
از جهات به هیچ نوع از انواع منقسم نشود آن را نقطه خوانند و اگر منقسم شود
لیکن همین در یک جهة یعنی طول فقط آن را خط خوانند و نهایت خط اگر متناهی الوضع
بود همین نقطه باشد و اگر در جهتین قبول قسمت کند یعنی در طول و عرض فقط آن را سطح
و بسیط خوانند و نهایت سطح متناهی الوضع هم خط تواند بود و هم نقطه و اگر در سه جهت
که طول و عرض و عمق بوده باشد ممکن الانقسام باشد آن را جسم تعلیمی خوانند و نهایت آن

هر یک از نقطه و خط و سطح تواند بود و خط دو قسم بود مستقیم و منحنی مستقیم آن بود که طرف
او ساتر ما عدای او شود هر گاه که واقع شود در امتداد شعاع بصر یا آنکه اقصر خطی
باشد میان دو نقطه معینه و در کتب مبسوطه دیگر تعریفات مثبت است و منحنی آن بود که
معرف به هیچ یک از این تعریفات نشود و چون خط اطلاق کنند و نگویند که مستقیم است یا منحنی
مراد خط مستقیم باشد و سطح نیز مستوی بود یا غیر مستوی مستوی آن بود که اخراج
خطوط مستقیمه در جهة طول و عرض آن سطح ممکن و میسر باشد یا آنکه خط مستقیم واصل
میان هر دو نقطه مفروضه بر آن سطح از آن سطح به هیچ وجه بیرون نشود و چون سطحی
مستوی محاط باشد به خطی منحنی بشرط آنکه نقطه در آن سطح تعیین نمایند که
جمیع خطوط واصله میان آن نقطه و آن خط محیط مساوی بود آن سطح را حقیقة
و آن خط را مجازا دایره خوانند و قومی عکس این گفته اند و بعضی از محققین محاکمه
کرده تصدیق هر دو قول نموده و آن نقطه معینه را مرکز گویند و هر یک از آن
خطوط واصله را نصف قطر دایره و هر خط مستقیم که دایره را منقسم به دو قسم کند
او را وتر خوانند و پاره که از محیط جدا کند او را قوس گویند و اگر آن خط بر مرکز
گذرد او را قطر نیز گویند و تصور این مذکورات درین شکل توان نمود و بجهة
ضبط حرکات افلاک و مقادیر ابعاد کواکب محیط هر دایره را به سیصد و شصت جزو
متساوی قسمت کنند و قطر را به صد و بیست و هر یک را جزو و درجه گویند و
الحد آنکه از احاطه دو خط سطح پیدا شود آن را زاویه مسطحه خوانند پس اگر آن
دو خط بر وجهی باشد که بعد از اخراج هر یک چهار زاویه متساویه حادث
شود آن زاویه را قائمه خوانند و هر یک از الخطوط عمود به دیگری ... صورت

فی معنی الشکل

در بیان حروف تهجی و مخارج آن

والا از کثیر المنفرجه و جزوی تر را حاده بدین صورت و مقدار زاویه مستقیمة الخطین قوسی بود از دایره که مرکز آن راس زاویه باشد و هر سطح که محاط بخط یا زیاده باشد از آن سطح شکل خوانند پس اگر محاط به سه خط باشد از مثلث خوانند بدین صورت و این باعتبار تساوی و اختلاف اضلاع سه قسم بود متساوی الاضلاع و متساوی الساقین و مختلف الاضلاع و اگر محاط چهار خط باشد از ذوات اربعة الاضلاع خوانند و این منقسم به پنج قسم بود اول آنکه اضلاع او متساوی و زوایای او قایمه باشد و از مربع خوانند بدین شکل و دوم آنکه با تمام زوایا اضلاع متساوی نباشند و از مستطیل خوانند بدین شکل سیم آنکه با تساوی اضلاع زوایا قایمه نباشند و از معین خوانند بدین شکل چهارم آنکه نه اضلاع متساوی باشند و نه زوایا لیکن هر دو ضلع متقابل آن برابر باشند از شبیه بمعین خوانند بدین شکل پنجم آنکه بر خلاف اقسام چهارگانه باشد و از منحرف خوانند بدین شکل و هر جسم که محاط بسطح یا زیاده بود از جسم شکل خوانند پس اگر یک سطح محیط باشد چنانچه در اندرون آن نقطه فرض توان کرد که خطوط مستقیمه واصله میان آن نقطه و آن سطح متساوی المقدار بود آن جسم را کره و آن سطح را محیط کره و سطح مستدیر نیز خوانند و آن نقطه را مرکز و هر یک از آن خطوط واصله را نصف قطر کره خوانند و دایره که از قطع سطح مستوی بر کره حادث شود اگر قطع بر مرکز واقع شود از اعظمه خوانند والا صغیره و هر جسم که محاط بسطحی بود که یک نهایت او نقطه بود و نهایت دیگر محیط دایره بر وجهی که جمیع خطوط مستقیمه واصله میان از آن سطح بسه و آن نقطه را

در عدل و داد و اقتدار آن

مخروط مستدیر خوانند و آن دایره را قاعده مخروط و خط واصل میان آن نقطه این دایره و راس مخروط را سهم مخروط گویند و هر خط که بر سطحی قایم شود بحیثیتی که اگر خطوط مستقیمه از موضع قیام در آن سطح اخراج کنند هر یک با آن خط قایم بزاویه قایمه محیط شود آن خط عمود باشد بر آن سطح والا فلا و چون دو خط بر وجهی باشند که بعد جمیع نقاط مفروضه بر احد الخطین از آن خط دیگر برابر بود آن دو خط را متوازیان گویند و مراد به بعد نقطه از خط اینجا که اقصر از آن ممکن نباشد و بعضی دو خط متوازی را چنین تعریف کرده اند که ایشان را هر چند از جهتین الی غیر النهایه اخراج کنند ملاقی نشوند و ثابت است که این تعریف مخصوص است بخطوط مستقیمه و تعریف اول شامل خطوط منحنیه نیز و دو سطح را که نیز با این صفت باشند متوازیان گویند و چون کره بر نفس خود متحرک باشد هر نقطه که بر محیط آن کره فرض کنند بعد از اتمام دوره دایره مرتسم کنند سوای دو نقطه متقابل که از او قطب کره و دو قطب حرکت نیز گویند و آن دوایر را مدارات آن نقاط خوانند و از آنجمله آنکه بعد او از قطبین متساوی بود منطقه گویند و از اینجا فلک نیز گویند و هر کره که اجزا او متصل بود اگر فی الجمله مستنیر بود از کوکب گویند والا فلک و آن دو قسم بود مصمت و مجوف مصمت فلک تدویر باشد و مجوف که هر آینه بر هیئت که دو سطح متوازی او محیط است چون سایر افلاک حرکت نیز بر دو قسم است بسیطه و مختلفه بسیطه که آنرا متشابهه نیز خوانند آنست که در ازمنه متساویه قسی متساویه از محیط آن فلک قطع کند و زوایای متساویه در مرکز

احداث نماید و مختلفه بخلاف آن باشد و باز منقسم است بمفرده و مرکبه مفرده آنست
که از یک فلک صادر شود و مرکبه آنست که زیاده از یک فلک صادر شود و هر
مفرده بسیطه است چه از جسم بسیط واحد حرکت مختلفه ممتنع است کما ثبت فی
الطبیعیات و هر مختلفه مرکبه است چه علت اختلاف حرکت بسایط غیر از ترکیب امری
دیگر نبود و چند و رآن حرکت از افلاک مختلفة المراکز یا متحد المراکز متقاطع
المناطق باشد اما هر بسیطه مفرده نیست و هر مختلفه مرکبه نه چه حرکت صادره
از افلاک متحدة المراکز منطبقة المناطق با آنکه مفرده نیست بسیطه است اما آنکه
مرکبه است مختلفه نیست و هر کمیه که او را بر واحد و ما یتالف منه اطلاق کنند از را
عدد گویند و چون واحد را با جزا اهشا و قیمت کنند بعضی از آن اجزا را کسر گویند
و مجموع از الحرج است آنچه تصدیر کتاب بآن واجب بود و باقی مصطلحات در
محلی که اقتضا کند بحیز تحریر در آید پس این هنگام شروع در مقصود اولی باشد
فقال المصنف رحمه الله بسم الله الرحمن الرحیم و اعتصمت بفضلک یا کریم
اما بعد این مختصریست در معرفت تقویم تام مشتمل بر هشت باب تقویم در
لغة بمعنی التصحیح یقال قومته تقویما اذا ازال اعوجاجه و در اصطلاح قوم چون
تقویم کوکب اطلاق کنند مراد بعد موضع او باشد از اول حمل بر توالی لیکن
مقصود مصنف در اینجا معرفت دفتر تقویمست و آن صفحاتی است که مشتمل بود بر
تقاویم و بعضی از اوضاع و متعلقات کواکب سبعه سیاره در مدت یکسال شمسی یا
که از زیج و کتب احکام مستخرج شده باشد پس اگر با تقاویم کواکب سبع جمیع
اوضاع و متعلقات مخصوصه بدفتر تقویم یا اکثری ثبت باشد از تقویم تام گویند

و اگر اکثری از آن متروک باشد از تقویم ناقص و تقویم شمسی گویند و اگر تقاویم کواکب
متروک باشد و بر بعضی از اوضاع و متعلقات اختصار کنند از روزنامچه و تقویم
قمری گویند و سنین جمیع ذلک فی ضمن الابواب انشاء الله تعالی و بعضی از
منجمان بجهة بعضی مردم بر ایام اسابیع عربیه خالیه اکتفا نمایند و اتفاقات
و سعد و نحس نظرات و با کواکب و قلیلی از متعلقات اکتفا نمایند و در جدول
ثبت کنند و از تقویم فارسی خوانند و ظرفا از آن تقویم اهلی تعبیر نمایند
باب اول در معرفت حساب جمل حروف بیست و هشت کانه مشهوره
را چون مقطع باشند حروف هجی و حروف هجا خوانند یقال الهجو و الهجی
و التهجی التعداد و حروف معجم نیز گویند یعنی با نقطه از جهة اختصاص اکثر این
حروف بنقطه است نسبت بحروف خطوط سایر امم و اگر مرکب باشند مثل ابجد
یا رباعی مانند حروف جمل گویند جمع جمله بمعنی مجموع و این بحسب ترتیب و ترکیب
منقسم میشود با دوار مختلفه و اشهر از همه جمل ابجدی و ابتثی و ایقغی و اهطمنفت
و افضل از همه ابجدی چه بنای بجات و تقاویم بر آنست و نیز در بعضی از کتب
جفر از امام ناطق جعفر بن محمد الصادق صلوات الله علیه روایت کرده اند که
حروف جمل الابجد ترتیبها مرسومة فی اللوح المحفوظ و لهذا انسب اطلاق جمل
بر جمل ابجدی کرده است اهل حساب و نجوم و اعداد را بجهة سهولت و اختصار
بارقام حروف بیست و هشت کانه که بترتیب ابجد هوز حطی کلمن سعفص قرشت ثخذ ضظغ
تخذ ضظغ است وضع کرده اند و در ذخایر الاسما فی الجفر مذکور است که واضع
این ترکیب ادریس حکیمی از حکمای یونان بوده است که او را شش پسر بوده

که هر یک را اسمی با معنی ساخته که حروف او در همدیگر مندرج باشد و طبعه بر این
بر این همه معانی اطلاق کنند اما وضع حروف بعضی گویند آدم صفی است
بتعلیم ملک علام و بعضی دیگر آنرا با دریس نبی نسبت کنند و گویند بیست و هشت
صورت حرفی را از بیست و هشت گانه منازل قمر نقل نموده و شانزده بعضی
از مفسرین مصدق این قول است بسبب آنکه حروف مذکوره را تعبیه غرض
مخصوص ساخته اند انست که در الفاظ بعضی از امم بعضی ازین حروف در آمده و خل
نیست چنانچه هشت حرف ازینها در کلام فارسی نیافته اند اما نادر او در آن
است ثا مثلثه و حاء مهمله و صاد و ضاد و طا و ظا و عین مهمله و قاف و شاعر
اینها را در سلک نظم کشیده و گفته است **نظم** هشت حرفست آنکه اندر فارسی
نایدهمی تا بیاموزی نباشی اندرین معنی معاف بشنو از من تا کدامست
این حروف و یاد گیر ثا و حا و صاد و ضاد و طا و ظا و عین و قاف
و بعضی حروف فا را درین معنی دخل دهند و طریق وضع الجبلت که
آنست آنها بر ترتیب ارقام احاد گیرند یعنی هر یک از ارقام این حروف موضوعست
از برای عقد احاد و عدد که آن از یکی است تا بنه بترتیب یک عدد یک الف
یکی باشد ب دو ج سه د چهار ه پنج و شش ز هفت ح هشت ط نه و از یا
تا صاد رقم ده باشد و ک بیست و ل سی و م چهل و ن پنجاه و س شصت و عین
هفتاد و ف هشتاد و ص نود و ق صد و از ق تا ظ بر ترتیب رقم مات
گیرند یعنی هر یک از ارقام این حروف موضوع است از برای عقد مات که آن از
صد است تا نهصد بنا اینه صد صد پس ق صد باشد ر دویست باشد ش سیصد ت

چهارصد ث پانصد خ ششصد ذ هفتصد ض هشتصد ظ نهصد غ را رقم الف گیرند و تصحیح
این مقال بر وجه کمال آنست که هر یک از عقود ثلثه با الف که اینها را اصول اعداد گویند
مشتملند بر افراد دیگر متشابهه که آن نه است سوای اصل رابع که از افراد دیگر آن مستثنی است
پس افراد اصول ثلثه اول با اصل رابع بیست و هشت باشد که از اعداد مفرده خوانند
و چون حروف جمل نیز بیست و هشت است پس هر یک ازان حروف را بترتیب وضع ارقام
کرده اند از برای هر یک ازین اعداد مفرده بترتیب و ارقام باقی اعداد یعنی اعداد
مرکبه ازین ارقام که موضوعست از برای اعداد مفرده ترکیب کنند بطریقی که رقم
عدد اکثر را بر رقم عدد اقل مقدم دارند چه ترکیب اغلب اعداد الفاظ پارسی مبنی بجهت
مثلا صد و چهل و پنج را چنین نویسند قمه چه قاف که رقم صد است و اکثر از میم که رقم
چهلست مقدم است برا و همچنین میم بر ها اما این طریق گاهی منظور نشد
نگردد و اگر مضاعف گردد مره او اکثر رقم تضعیف الف را چنانچه در الفاظ فارسی
مقدم است بر الف مقدم دارند هر چند کمتر از آن باشد رفعا للاشتباه مثلا دو هزار
صد و چهل و پنج را چنین نویسند بغقمه چه اگر رقم با موخر از غین باشد مشتبه گردد
بهزار و دو مخفی نماند که مثال اخیر استطرادیست چه ارقام عدد مرقومه تقویم هرگز
از نه و نکد زد و در زیج نیز از سیصد و شصت زیاده نشود مگر در یک موضع که شبیه و گاهی
در موضع دیگر هزار و دویست و عادت اهل نجوم باین جاری شده است که ح را ابتر
نویسند بدین صورت ح تا فرق تام باشد میان آن و حا و خا و دال را بدین صورت
زیرا که اگر بصورت اصلی نوشته شود مشتبه گردد بواو و همچنین ذال را و خا را همیشه
منقوط سازند و ها را بر صورت دایره صغیره نویسند چنانچه در خط متداول است

مفرد را مسطح نویسند بدین صورت ے چه اگر غیر مسطح نویسند بدین صورت ک
ملتبس بلام شود اگر کاتب کرش از فراموش کند یا بکاف اگر مرکز زیاده کند
و مرکب را غیر مسطح زیرا که اخف و اخصر است از مسطح و یای مفرده را معکوس نویسند
بدین صورت ے چه اگر مستوی نویسند با دال یا بنون مشتبه شود هرگاه نقطه بقرب آن
واقع شود و نون مفرده را بجهت تمیز تام بدین صورت نویسند اعم از آنکه
مفرد باشد یا مرکب بجهت منقوط سازند و با و جیم و زا و یا را نقطه ننهند اما ...
نقطه ننهند که اخوات آن که تای فوقانیه و ثای مثلثه است معروفست نقطه نکرده
علامت تضعیف الف واقع شود که از این نقطه باید نهاد تا مشتبه نشود که
بعدم نقطه مخصوص است هرگاه علامت تضاعیف الف باشد اما جیم چون ... است
مستغنی است از نقطه نکرده که علامت تضاعیف الف واقع شود اما زا را بجهت
آنکه از مهمله که جنت او است در تقاویم و زیجات در موضعی ثبت میشود که ...
معلوم است و اگر احیانا ... مشتبه شد علامتی بر فوق او نصب کنند بدین صورت
اما یا چون مفرد باشد ظاهر است که از نقطه مستغنی است و چون مرکب باشد
بنون و تا و ثا مشتبه گردد اما چون اینها مخصوص بنقطه اند او را نقطه ننهادن
عبث است و در اکثری از تقاویم و زیجات سین و شین و صاد و ضاد و قاف را
چون مفرد باشند اینچنین نویسند بدین صورت س ش ص ض ق تا ... اگر مرکب
شوند مشتبه گردد و باقی حروف را بطریق مشهور یعنی چنانکه در خط است ...
بعد از ملحق نماند که این ارقام دال بر اعداد را در تقویم بجهت کمیت بروج و ساعات
و درجات و اجزای هر یک در برابر یکدیگر بازای هر روزی وضع کنند مثلا در ...

جدول تقویم کوکب رقم اول بجهت مرتبه برج باشد و دوم بجهت درجه و سیم بجهت دقیقه و رقم
هر مرتبه کسر مرتبه ما قبل خود باشد چنانچه در باب سیم مشروح گردد و چون گاهی چنان
اتفاق افتد که بعضی ازین مراتب عدد در نیاید بسبب آنکه مرتبه ما قبل او را در این مرتبه
کسر نباشد تا بمرتبه اول که نسبت بهمه مراتب صحاح است منتهی نشود پس ... مصنف ...
بیان حکم آن برآمده میفرماید که چون مرتبه اول از مراتب اعداد که موضوع اند بجهت آنچه
ذکر کردیم خالی باشد از عدد در آن مرتبه صفری نویسند بجهت حفظ آن مرتبه ...
چه اگر صفر مرقوم نشود مراتب بیکدیگر مشتبه شود مثلا اگر مرتبه برج یعنی آنکه صفر ...
بود از عدد خالی باشد ناظر رقم درجه را برج اعتقاد کند و رقم دقیقه را درجه و صفر ...
که خالی از شاغل باشد گویند

باب دوم در معرفت ایام اسابیع و تواریخ مشهوره

و چون اشهر اجرام سماوی آفتاب و ماهست سال گردش او را بدور آفتاب بنا داده اند
و مدت یکدور آفتاب را یعنی از هنگام مفارقت او از یک نقطه معین مثلا اول حمل تا
معاودت او بآن نقطه یکسال اعتبار کرده اند و ماه گردش او را بدور ماه نهاده اند
یعنی از هنگام مفارقت او از وضع معین با آفتاب مثلا هلال تا معاودت او
بهمان وضع یکماه اعتبار کرده اند و چون دوازده دور ماه نزدیکست بیکدور آفتاب
بعضی دوازده دور ماه را یکسال اعتبار کرده اند و این را سال قمری گویند و آن دیگر را
سال شمسی و چون دور ماه نزدیکست بمدت سیر آفتاب در یکبرج بعضی سیر آفتاب را در یکبرج
یکماه اعتبار کرده اند و این را ماه شمسی گویند و آن دیگر را ماه قمری پس هر یک از ماه
و سال شمسی و قمری باشند و هر یکی ازین هر دو حقیقی باشند که سیر نیرین در او معتبر
باشد نه عدد ایام و شهور و اصطلاحی که عدد در او معتبر باشد نه سیر پس اقسام هشت شود

صفات حروف ابتدا آن مهموس ...

وهر یکرا در ضمن تواریخ ذکر خواهیم کرد ان شاء الله اما لفظ تاریخ مصنف در شرح زیج سلطانی
آورده است که بعضی گفته اند عربیست ماخوذ از ارخ بضم همزه وسکون را که بچه گاو وحشی است
وچون باب تفعیل گاهی بمعنی ازاله شی باشد پس معنی تاریخ وقت ازاله کردن وحشت وجهالت
آنوقت بود وبعضی گفته اند قلب تأخیر است چه آن نسبه کردن اخر وقت است باول آن وبعضی
گفته اند که لفظ تاریخ عربی نیست بلکه معربست واصلش آنست که در وقت وضع تاریخ عرب
هرمزان که یکی از ملوک عجم بود ودر زمان عمر بن خطاب بشرف اسلام مشرف شده در میانه
صحابه گفت که در عجم حسابیست که از را ماه روز گویند وچون کیفیت استعمال آن را شرح کرد
صحابه را پسند آمد وماه روز را معرب ساخته مورخ گفتند وتاریخ مصدر آنست وهمچنین تورخ
وتاریخ بهمزه اما در اصطلاح گوشمار گویند که تاریخ روزی معین است که از زمنه که بعد از آن
بود بآن نسبه کنند وبعضی گفته اند که تعریف وقت حاضر است بالاسناد واولی آنست بوقوع حادثه
از حوادث وبالجمله اول سالی که در آن سال حادثه عظیم واقع شده باشد چون ظهور دولتی
یا ملتی یا طوفانی یا زلزله یا امثال آن ابتدا سازند تا چون ضبط اوقات حوادث
دیگر خواهند که کنند بآن مبدا نسبه کنند آنرا تاریخ خوانند وآن نزدیک هر قومی چیزی
دیگر باشد چنانکه بعد ازین معلوم گردد اما ایام اسابیع جمع اسبوع که بفارسی هفته گویند در میان
خاص وعام مشهور است ازین جهة مصنف ابتدا بآن کرده وارقام آن باسامی منست
الیکشنبه ب دوشنبه ج سه شنبه د چهارشنبه ه پنجشنبه و جمعه ز شنبه وچون در فن
تقویم علامات اشیا ارقام اعداد آن چیا شد ومذهب جمهور اول هفته یکشنبه
چه ابتدای خلق آسمان در روز یکشنبه شده است چنانچه اسد الله الغالب امیر المومنین
علی بن ابی طالب در اختیارات ایام اسابیع فرموده اند وفی الاحد اختیار لان فیه

حرف بین السنة والخمس وبین الثلث والخامس

بدا الله فی خلق السماء پس لابد است که الف علامت یکشنبه باشد مع هذا که تقویم عربی
در علامت شنبه که آخر هفته است وبعضی که اول هفته را شنبه میدانند علامت شنبه صفر نهند
چه صفر بر الف که باتفاق علامت یکشنبه است مقدم است اما تواریخ مشهوره چهار است
اول تاریخ عرب که اشرف واشهر تواریخ است چه مبدا از هجرت حضرت رسالت
پناه است ولهذا مصنف ابتدا بآن کرده است وسال ایشان دوازده ماه است
ومراد در کلام رب العزت که ان عدة الشهور عند الله اثنا عشر شهرا فی کتاب الله
این شهور است وبنا بر آنچه سبق ذکر یافت سالها وماههای این تاریخ باصطلاح
قمری حقیقی باشد واصلا درین کسری نباشد واسامی شهور ایشان اینست محرم وآن ماه اولست
از سال ایشان ووجه تسمیه آن بمحرم آنست که درین ماه قتل حرام بوده است صفر ماه دوم
ماخوذ از صفر یعنی مکان خالی چه درین ماه مکه معظمه از حجاج خالی باشد که غربت اوطان
خود کردندی ربیع الاول ماه سیم بود ربیع الآخر ماه چهارم بود واین دو را ربیع
گویند که در وقت تسمیه شهور این دو ماه در فصل ربیع افتاده جمادی الاول ماه پنجم بود
جمادی الآخر ماه ششم ووجه تسمیه آنست که درین ماه انجماد اثمار بحصول پیوسته
الرجب ماه هفتم ماخوذ از رجب وتعظیم چه این ماه را از رجب وتعظیم کردندی
ورجب تسمیه ای عظمه یا آنکه در ایام جاهلیه مجادله ومقاتله حرام بوده
مقطوع الید ودر روایت از حضرت رسول صلی الله علیه وآله که رجب نام جوئیست در بهشت
شیر شیرین تر واز برف سفیدتر هرکه درین ماه روزه دارد از آن جوی بنوشد
ماه مذکور را رجب نام کرده اند واهل عربستان شهر الاصم خواندندی زیرا که در ایام
ملکات زیاده از شهور دیگر بودی وصدای ساز وآلات غنا بگوش نرسیدی

گویند که چون قتال حرام بوده بجهة صلاح بر بنادی شعبان ماه هشتم بود وجه در اینماه
ارزاق عباد منشعب گردد و فیها یفرق کل امر حکیم رمضان ماه نهم بود ماخوذ از رمض لانه
یرمض الذنوب ای یحرقها شوال ماه دهم بود گویند سبب تسمیه اینست که دراینماه عرب صید
کردندی بحال اشال الکلب ذنبه اذا ارسله للصید یا انکه گویند دراینماه شتران مست شدندی
بحال اشال الناقة ذنبها طلب الفحل ذو القعده ماه یازدهم بود ووجه تسمیه انکه دراینماه
از محاربه ومقاتله قعود کردندی چون از جمله اشهر حرمست ذو الحجه ماه دوازدهم بود
سبب تسمیه انکه دراینماه حج کنند واول ماهها از رویت هلال گیرند بجهة انکه سند اسلام
اشکال قمر است واو دراین وضع بمنزله موجودیست بعد از عدم وایام هر ماهی که
عبارتست از ابتدای غروب تمام جرم آفتاب که قریب برویت هلال بود تا غروب جرم
که قریب بود برویت هلال بعد ازاو که بیست ونه باشد وکمتر نه یا سی باشد وبیشتر نه
وهمچنین تا چهار ماه متوالی سی سی آید وزیاده نه وتا سه ماه بیست ونه بیست ونه وزیاده نه
اینها همه باستقرا وامتحان معلوم شده است وسبب این اختلاف اختلافات سیر
قمر است وسایر اوضاع آن که منضم باختلاف آفاق وبیان آنها موجب اطناب است و
در لغه قدر مستنیر مرئی از جرم ماه را گویند ودر شب اول ودوم وسیم ودر عرف اهل
نجوم بعضی در شب اول هلال گویند وبعضی روز اول هر ماهی را غره گویند که ماخوذ بر وجه
از بیاض پیشانی اسب است ودر روز سیم را سلخ گویند که مشتق است از بیرون آوردن گوسفند
از پوست چه در آن روز ماه گوئیا از زیر شعاع آفتاب بیرون میآید وچون وضع هلال
مختلف بود تا معلوم است ایل حساب یعنی منجمان اول ماه را درین تاریخ از اجتماع وسطی
وقمر گیرند بر مطالب تحقیق مخفی نماند که خطی که از خارج مرکز عالم چون بمرکز تدویر قمر گذشته

منتهی شود آنرا خط وسطی قمر خوانند وخطی که هم از مرکز عالم بمحاذات فلک منتهی شود موازی
خطی که از مرکز فلک خارج مرکز بمرکز شمس مرکز جرم او واصل گردد آنرا خط وسطی شمس گویند
را بصورت وبیان هیئات افلاک در باب آینده بتفصیل منوده شود ان شاء الله وان
هر دو خط چون حول مرکز عالم متشابه الحرکه باشند کما ثبت فی علم الهیئة وچون طرف هر دو
خط در موضعی از فلک البروج جمع آیند آنرا اجتماع وسطی خوانند ومخفی نماند که منتصف دوره
شمس وقمر را بجهة توضیح منوده والا اطلاق اجتماع وسطی کافیست وما بین هر دو اجتماع
یعنی از هنگام افتراق حقیقی تا هنگام اجتماع ایشان بعد از آن بیست ونه روز است ودوازده
ساعت وچهل وچهار دقیقه وذو الکیفیت وجاه این مدت منقضی بطولیت پس سال قمری
دوازده وابن مقدار است سیصد وپنجاه وچهار روز وهشت ساعت وچهل وهشت دقیقه
باشند ومحرم را سی روز گیرند وصفر را بیست ونه روز وهمچنین بر ترتیب یکماه را سی روز گیرند
ویکماه را بیست ونه روز تا آخر سال وعادت اهل حساب چنانست که چون کسر بنصف رسد یا زیاده
از نصف شود از او اخذ گیرند پس چون کسر بیست ونه روز که دوازده ساعت وچهل و
چهار دقیقه است زیاده از نصف شبانه روز است محرم را سی روز گرفته ودر ماه دوم
کسر زاید از نقصان کسر ماه مقدم حساب کردند جزوی از کسر او باقی ماند کمتر از نصف
پس ماه دوم را بیست ونه روز گرفتند وباز در ماه سیم کسر از نصف زیاده بود از این روز
گرفتند ودر ماه چهارم ان کسر زاید بر نقصان ماه مقدم حساب نمودند انچه باقی ماند
از دوازده ساعت کمتر بود اما ماه بیست ونه روز گرفتند وتا آخر سال بر این قیاس یکماه
سی گرفتند ویکماه بیست ونه اگر کسر زاید نصف شبانه روز نبود یعنی ایشان دوازده
ساعت وبیش شش ماه سی گرفتند وشش ماه بیست ونه ودر هر سالی پنج کسر میماند پس احوال

چهل و چهار دقیقه از دوازده ساعت فریاده است است که در هر سال شمسی
و چهل و هشت دقیقه که حاصل ضرب دقایق مذکور است در عدد شهور بر سر آمده
افضل السنه خوانند و لامحاله این خمس و سدس شبانه روز است و ما طریق این حساب را
در جدول آورده‌ایم تا معلوم شود که در اول هر ماهی کسر چه مقدار است و چند یکجه بقصان
ماه مقدم حساب شود و چند مانده و جدول این است و در سی سال یازده سال از این قبیل که
ذی الحجه را سی روز گیرند و آن روز سیم را کبیسه خوانند و این در سال دوم و پنجم و هفتم
و دهم و سیزدهم و پانزدهم و هیجدهم و بیست و یکم و بیست و چهارم و بیست و ششم و بیست و نهم
بوده و اینها را در لفظ بهزیجوح کادوط جمع است و بعضی بجای پانزدهم شانزدهم آورده‌اند
۲ ۵ ۷ ۱۰ ۱۳ ۱۵ ۱۸ ۲۱ ۲۴ ۲۶ ۲۹
و آن بهزیجوح کادوط باشد پس باعتبار سنجان سالها و ماهها قمری باشد
۲ ۵ ۷ ۱۰ ۱۳ ۱۶ ۱۸ ۲۱ ۲۴ ۲۶ ۲۹
از این مذکور شده که از کسور زایده ماهها بعد از جبر نقصانات در آخر سال کسر زاید بهم
و آن چنانکه گفتیم آن کسر خمس و سدس یک شبانه روز است و اقل عددی که از آن خمس و سدس
باشد عدد سی است و خمس آن شش است و سدس آن پنج که مجموع یازده بود
مدت سی سال کسور یازده روز تمام شود که هیچ کسر نماند و در این یازده سال از آن
سی روز گیرند با اضافه این روز زاید با ایام اصل او که بیست و نه روز است
که در آن این روز را زیاده کنند پس وجه است که در سال اول که آن کسر از نصف کمتر بود
چیزی زیاده نکنند و در سال دوم چون از نصف زیاده شود او را یکروز گیرند و زیاد
کنند و در سال سیم آن کسر زاید را بجهت جبر نقصان آن روز حساب کنند و آنچه باقی
ماند با کسر سال چهارم و کسر سال پنجم جمع کنند چون زیاده از نصف میشود در سال پنجم
یکروز زیاده کنند و بر این قیاس تا آخر و بجهت زیادت رفع کسور در نظر بعضی آنکه

کسر بنصف رسد از او احد گیرند و دیگری آنکه تا از نصف زیاده نشود از او یکی نگیرند
اول اصطلاحی است و دوم بقیاس نزدیکتر بنا بر آن قاعده که اکثر حکم کل دارد و بنا بر این
بعضی سال پانزدهم را کبیسه کنند چه آن کسر در آن سال نصف است و بعضی سال شانزدهم را
کبیسه کنند چه کسر در آن سال زیاده از نصف است و ما اینجا جدول آوریم و در اینجا باز
هر سال از این سی سال کسور زایده را ثبت کردیم بعد از حذف شبانه روز چون آن کسور
شبانه روز شود یا بیشتر رقم عدد سالی که روز زایده دارد در مقابل او نوشته شده و باقی
بحروف ابجدیه مشهور است که ماخوذ از کبس است یعنی پر کردن چاه از خاک چه آن
روزیست که محاسبان ایام سال از کسور جمع کرده‌اند و بعضی گفته‌اند که بمعنی
آوردن سر است از گریبان چه آن روزیست که محاسبان ایام سال او را
چنانچه سر از گریبان بدر آورند و کبیسه بمعنی نگوس است و صفت روز است و تا علامت نقل است
از وصفیه باسمیه و بعضی اسناد او که کبیسه در سنت مجاز کبیسه خوانند و مبدا این تاریخ
از ابتدای زمان هجرت پیغمبر ما است صلی الله علیه و آله از مکه بمدینه مشرفه الی
یعنی روز محرم از سالی که هجرت فرموده‌اند و هجرت در لغت ترک وطن است و مفارقت
از آن موضع بموضع دیگر و مقام ساختن در آن و بحسب عرف مخصوص است بترک وطن
خالصا لله تعالی و بجهت آنکه قیام توان نمود بامتثال اوامر شریعت الهی
و بدانکه عرب پیش از اسلام تواریخ مختلفه بوده است چون تاریخ بنای کعبه و تاریخ
ریاست عمرو بن ربیعه که وضع عبادت اصنام در عرب از پیش او بوده و تا عام الفیل
این تاریخ مستعمل بوده و بعد از آن تاریخ عام الفیل مستعمل شده و در زمان حضرت
مصطفی صلی الله علیه و آله تاریخ عادت بود ولکن بعد از هجرت هر سالی را نامی نهاده

و اول را سنة الاذن دوم را سنة الامر و سیم را سنة التمحیص چهارم را سنة الترفیه پنجم را
سنة الزلزال ششم را سنة الاستیناس هفتم را سنة الاستغلاب هشتم را سنة الاستوا
نهم را سنة البرائه دهم را سنة الوداع و بعد از وفات پیغمبر تاریخ مضبوط نمیداشتند
و در زمان عمر بن الخطاب اشتباهی واقع شد و آن چنان بود که ابوموسی اشعری که
قبل او حاکم بود بدار الخلافه عرض نمود که از جانب شما بعضی کتابات آمده که محل آنها
شعبانست نمیدانم که محل آنها کدام شعبان کدام سالست اگر من بعد تاریخی اختیار
نمایند دور نیست پس باتفاق و اجماع عرب آن شد که تاریخی وضع کنند بعضی از یهود
که بشرف اسلام مشرف شده بودند گفتند ما را مثل این تاریخی است و اشاره بتاریخ
رومی کردند مرضی قوم نیفتاد که حساب آن و نگاه داشتن کبیسه او طولی داشت و بعضی
اشاره بتاریخ فرس کردند و آنهم بدین سبب مرضی نیفتاد پس رای ایشان بدین قرار
گرفت که روزی از ایام حضرت رسول صلی الله علیه و آله را مبدا سازند و از ایام مشهوره
آنحضرت چهار وقت را مذکور ساختند زمان ولادت و زمان بعثت و زمان
هجرت و زمان وفات و در زمان ولادت اختلاف بسیار بوده چه سال ولادت
متردد بود میان چهلم و چهل و دوم و چهل و سیم از سلطنت انوشیروان و در ایام آن
نیز اختلاف بوده چه متردد بودند میان شب دوم و شب هشتم و شب سیزدهم و دهم
از ربیع الاول پس آنرا باتفاق ترک کردند بعد از آن جمعی گفتند از بعثت بگیریم
و جمعی وفات را اختیار کردند اما بعضی گفتند همچنان این هر دو را پسندیده نیست چه
اگر از بعثت گیریم هر لحظه بواسطه آنکه در آن وقت در کفر بوده ایم پریشان خواهیم بود
و اگر از زمان وفات گیریم چون مصیبت تازه گردد پس صواب آنست که از زمان

هجرت گیریم که از آن وقت ابتدای شوکت اسلام بوده و ما نیز بجد تسعید ایام بشرف
شرف اسلام بوده ایم پس قوم متابعت ایشان لازم شمرده باجماع مبدا تاریخ
از هجرت گرفتند دوم از تواریخ مشهوره تاریخ رومیست که مستعمل رومیانست و
ایضا منسوبست بپادشاه اسکندر رومی که مالک ممالک سبعه بوده است و لهذا
تاریخ اسکندر رومی نیز گویند و اسامی شهور ایشان بلغت سریانی اینست تشرین الاول
تشرین الآخر کانون الاول کانون الآخر شباط آذار نیسان ایار حزیران
تموز آب ایلول و مشهور در شباط شین معجمه است و جوهری در صحاح آورده
که سین مهمله است و شاید که اصل این شین معجمه است و معرب آن سین مهمله
اول سال که یکم تشرین الاولست درین زمان در اواسط میزانست و بمرور ایام اندکی تغییر
واقع میشود و سبب اینکه مبدا سالها را در اول میزان گرفته اند معلوم نیست و سال
ایشان سیصد و شصت و پنج روز و ربعی بود بی زیاده و نقصان و دلیل این
آنست که سالها درین تاریخ شمسی اصطلاحی است چه شمسی حقیقی بحسب ارصاد مشهوره ازین
کمتر است و مقدار کمی برصد بطلیموس چهار دقیقه است و چهل و پنج ثانیه و برصد المحانی
که منسوبست بمحقق طوسی یازده دقیقه و برصد محیی الدین مغربی دوازده دقیقه و برصد
کیسانی سیزده دقیقه و سی و شش ثانیه و بارصاد اهل خطا نه دقیقه و برصد سلطان شهید الغ بیگ
گورکان ده دقیقه و چهل و پنج ثانیه و بعضی گفته اند که اهل روم آن کسر را برصد ربع کامل
یافته اند موافق رصد طیموخارس و ابرخس که از متقدمین اند پس بنابراین سال ایشان
شمسی حقیقی باشد و سبب اختلاف چهار چیز تواند بود اول قصور در آلات رصدی دوم
ناهمواری زمین رصد خانه سیم رقت و غلظت هوا چهارم ضعف قوه باصره و امثال

ارتشین الاخر و میان وهزیران و اطول سی روز بود و هر یک از ماههای دیگر

سی و یکروز الا اسفندارمذ که بیست و هشت روز باشد بنا علی هذا ماههای این تاریخ

نیز شمسی اصطلاحی باشد چه مدت ماههای شمسی حقیقی با این مشهور موافق نیست چنانچه در باب چهارم

معلوم شود و مصنف در شرح زیج سلطانی آورده که سبب آنکه ایام ماهها را این نوع

کرده اند معلوم نیست و از ربع زاید در مدت چهار سال روزی تمام شود و این ظاهر است

پس آنرا در آخر شباط افزایند و آنروز کبیسه باشد و سبب آنکه در آخر شباط می افزایند

آنست که ایام آن کمتر است از ایام باقی ماهها و بعضی گفته اند جهت آنست که آخر آن نزدیکست

با آخر سال طبیعی چه آن در اواخر حوت است و مبدأ این تاریخ بعد از انقضای دوازده سالست

از وفات ذو القرنین اسکندر بن فیلقوس رومی در مبدأ این تاریخ خلافست

بعضی از مورخان گفته اند که اول جلوس پادشاه اسکندر است و از سخن بطلمیوس در

مجسطی چنین فهم میشود که وفات اسکندر است و کوشیار در زیج جامع آورده است که مبدأ

این تاریخ سال هفتم است از جلوس پادشاه اسکندر و در آن سال ذو الاکتاف خروج کرد و

آمده در اطراف عالم سیر کرد اما اکثر از محققین برآنند که این تاریخ را دوازده

سال بعد از وفات اسکندر بنام او وضع کرده اند و باین سبب این قول را مصنف اختیار

نموده و این بحسب ظاهر اگرچه بعید مینماید بجهة آنکه لایق نیست که بعد از وفات پادشاهی

تاریخ بنام او وضع کنند اما وجه وضع سابق بجهة توجیه این حکایت آورده اند که قریب

بوقوع ظاهر میشود و آن چنانست که چون ملک اسکندر از بلاد یونان خروج کرده بعزم

تسخیر فارس گذارش بر بیت المقدس افتاد جماعتی از رهبانان که معظم بنی اسرائیل بودند

آنجا ساکن بودند ایشانرا امر فرمود که تاریخی که از زمان موسی میگرفتند ترک کنند و بنام

تجدید کنند و ایشان فرمان قبول کرده گفتند که در اخبار آمده است که چون هزار سال از این

تاریخ بگذرد واز آن ترک کنند و هر واقعه که در آن سال روی نماید از ابتدا هزار سال دیگر

گیرند و چند سال دیگر هزار سال تمام خواهد شد چون تمام شود بنام تو گیریم و در آن حین بیست

و هفت سال از عمر اسکندر گذشته بود و چون اندک مانی منقضی شد اسکندر از عالم نقل

کرده و بعد از دوازده سال از موت او هزار سال مذکور تمام شد و چون بسبب آن تا بسالی

امور عظیمه در آن سال حادث شد و از اسکندر نیز تعهد کرده بودند نیز بوعده وفا

نموده اسم او در ابتدا تاریخ ساختند و الله اعلم بالحقیقه قسم از تواریخ مشهوره تاریخ

فرس قدیمست که مستعمل فرسیان بوده و بحسب وضع اقدمست بر سایر تواریخ و ابتدا

چون باسم یزدجرد شهریار مشهور شده است تاریخ یزدجردی نیز گویند و وجه آن در آخر

باب بیاید ان شاء الله و ماههای مشهور ایشان اینست فروردین ماه اردیبهشت ماه خرداد ماه

تیر ماه مرداد ماه شهریور ماه مهر ماه آبان ماه آذر ماه دی ماه بهمن ماه اسفندارمذ ماه و چون

تاریخ در میان ایشان مستعمل بود هر روز را از ماهها نامی نهاده اند بدین ترتیب

ا ارد مزب بهمن ج اردیبهشت د شهریور ه اسفندارمذ و خرداد ز مرداد ح دیباذر

ط آذر ی آبان یا خور یب ماه یج تیر یه گوش یه دیبمهر یو مهر

سروش یح رشن یط فروردین ک بهرام کا رام کب باد کج دیبدین

کد دین که ارد کو اشتاد کز آسمان کح زامیاد کط مانتراسپند ل انیران

و گویند جمله اینها اسماء ملکیست الا اورمزد و دی که اسماء الله است و نام هر روزی در

هر ماهی که موافق نام ماه باشد آن روز را در آنماه جشن سازند یعنی عید کنند و سال ایشان

همچون سال رومیانست چه این نیز سیصد و شصت و پنج روز و ربعیست الا آنکه از مشهور آنست

...

وهشت ماه‌ها ی دیگر و زاست و چهار ماه‌ها ی روز و یکماه بیست هشت روز و در این تاریخ
هر ماهی سی روز گیرند بی تفاوت و پنج روز زاید بر شهور را در آخر آبان ماه یا آخر اسفندارمذ ماه
فزایند و وجه این تردد عنقریب ظاهر شود و از خمسه مسترقه خوانند پس بر این تقدیر سالهای
این تاریخ نیز شمسی اصطلاحی باشد و سالهای با خمسه ابتدا هنوز باشند و چون کسر افتاده زمانی
و در هشت ... آن کسر زاید که در تاریخ رومی بعد از چهار سال کبیسه میشود در این تاریخ
در مدت صد و بیست سال یکماه تمام میشود و سال صد و بیستم را سیزده ماه گیرند و آن ماه را
کبیسه است بنام ماهی خوانند که این با خر آن ملحق باشد و تفصیلش اینست که در اول نوبت
که این ماه زیاده شده آنرا در آخر فروردین ماه اضافه میکرده اند و از بهر فروردین میگفته اند
و در نوبت دوم در آخر اردیبهشت ماه اضافه نموده اند و از بهر اردیبهشت ماه میگفتند
و خمسه مسترقه در آخر ماه سیزدهم بوده و در سالهای غیر کبیسه در آخر ماهی الحاق میکرده اند
که کبیسه در آن نوبت سال بسمی آن ماه بوده و سبب یاد کردن آن کسور یکبار آنست که
بزعم ایشان هر روز از ماه تعلق بملکی دارد که در آن روز بنام آن ملک زمزمه داشته اند
و آن عبادت ایشان بوده و اگر در چهار سال یکروز اضافه نمودی بطریق رومیان
زمزمه ایشان در تعویق افتادی و نیز گویند که پادشاهان ایشان بهر روزی از ... روزی
طعام خاص خوردندی و لباس خاصی پوشیدندی و چون از دور کبیسه ایشان که ...
چهارصد و چهل و چهار سال است هفتصد و هشتاد سال منقضی شده نوبت کبیسه ... رسیده
و خمسه مسترقه در آخر آبان ماه میافزوده اند و چون اکاسره ... بنصرت ...
جبر در ایام گذشت کبیسه برطرف شد و خمسه در آخر آبان ماه ماند و جمعی از اهل مجوس که مانده اند
خمسه را اسپنجان در آخر آبان ماه میافزایند و غیر آن جایز ندارند گویند که ...

هر چند کبیسه متروک شده باشد و بعضی از سلیس سلف نیز تقلید نموده اند اما جماعتی
که بعنوان الصغیر رسیده اند و برین سند آن و زر او در آخر اسفندارمذ که آخر سالست زیاده کنند
چنانکه مقتضی قیاس است و مبدا این تاریخ اول سال ملک یزدجرد بن شهریار بن
کسری است مخفی نماند که وضع این تاریخ در زمان جمشید کرده اند و بعد از و عادت جاریه
بوده است که هر پادشاهی که والی ملک شدی تاریخ را از وقت جلوس او گرفتندی
و چون زمان او آخر شدی ترک کرده بنام آنکس که استیلا یافتی تجدید کردندی
تا آنکه ملک بملک یزدجرد رسید تاریخ بنام او نقل کردند و آن روز سه شنبه ربیع الاول
سنه احدی عشر هجریه بوده است و چون در زمان عثمان بن عفان از لشکر عرب منهزم شده
بمرو گریخت و چنانچه در تواریخ مذکور است آسیابان مرو او را بکشت و دیگر کسی از عجم استیلا
نیافت که تاریخ بنام او نقل شود لاجرم تاریخ فرس بنام او قرار گرفت و بعد مشهور شد
و در این زمان این تاریخ را اکثر استعمال کنند یعنی سیصد و شصت پنج روز بیکبار گیر ...
چه القاعده در اول حال متروک شده بود و در ثانی الحال اعاده نکردند پس سالهای
این تاریخ نیز دو نوع شمسی اصطلاحی باشد و خمسه مسترقه را در اول سال افزایند و یا در
بوده که در آخر آبان ماه افزوده شود و چهارم از تاریخهای مشهوره تاریخ جلالیست و آنرا
تاریخ ملکی و ملکشاهی و تاریخ محدث نیز گویند بسبب آنکه سلطان جلال الدین ملکشاه
بن الب ارسلان سلجوقی آنرا احداث کرده است و سالهای مشهور این تاریخ حقیقی
اسامی شهور یزدجردیست و از جمله نیز اسامی شهور یزدجرد را القدیم مضاف سلطانی ...
و شهور این تاریخ را جلالی و ملکی و سبب اتخاذ اسامی آنست که در وقت وضع این تاریخ
نزول آفتاب باول حمل در هجدهم فروردین ماه واقع شده بود و پس آن هجده روز را ...

که از سال مقدم بود بطریق کبیسهٔ فرس این سال اعتبار کردند و اسم فروردین
و باقی شهور را بر ترتیب و اجمال خود گذاشتند و سال این تاریخ شمسی حقیقی باشد و این تاریخ
جدید سیصد و شصت و پنج روز و پنج ساعت و چهل و نه دقیقه و پانزده ثانیه است و چهل و هشت
رابطه است و وضع تقاویم از زمان سلطان ملکشاه تا حال این تاریخ است و مناسبت
که ماههای این تاریخ نیز شمسی حقیقی باشد چنانکه بعضی اعتبار نموده اند یعنی مبدا هر ماه روزی باشد
که آفتاب در نصف النهار آن روز در درجهٔ اول برجی باشد از بروج اثنی عشر
نصف النهار بیشتر در آخر برج مقدم بود اما چون ایام مکث آفتاب در هر برج مختلف است و جمهور
خواسته اند که اول هر ورق از اوراق تقویم اول هر ماهی باشد و ایضا نخواسته اند که ایام
اوراق در تقویم مختلف شود بنا برین گفته شد که هر ماهی درین تاریخ سی روز باشد
پس برین تقدیر ماههای شمسی اصطلاحی باشد و خمسهٔ مسترقه را درین تاریخ باتفاق در آخر
اسفندارمذ ماه فرا آیند بخلاف تاریخ فرس که بعضی در آخر آبان ماه فرا آیند و بعضی در آخر اسفندارمذ
ماه و در هر چهار سال تاریخ سال کبیسه روزی که از کسر زاید جمع شود و آنرا در آخر خمسه فرا آیند
و بسبب زیادتی کمی که بر کسر است از ربع و باستقرا معلوم شده است که چون شش یا
هفت بار بچهار سال کبیسه افتد یکبار به پنج سال افتد و اول فروردین ماه که اول سال است
نوروز سلطانی گویند روزی باشد که آفتاب در نصف النهار آن روز در درجهٔ اول حمل باشد
بشرط آنکه در نصف النهار مقدم در حوت بوده باشد و مبدا این تاریخ بکبیسهٔ ملکشاهی است و حکایت
کنند که در عصر ملکشاه جماعتی از حکما مثل حکیم عمر خیام و خواجه عبدالرحمن خازنی و جز ایشان جمع آمده بودند
و سلطان با ایشان فرمود که بنام او رصدی بنا کنند حکما با یکدیگر مشورت این امر عظیم نمودند
بعد از قیل و قال آسانی ابتدا و دشواری انتها سلطان عرض کردند که کمتر زمانی که رصد تمام شود سی

سال است و ما را معلوم نیست که عمر وفا بآن کند و بر آن تقدیر که رصد تمام شود چون در حرکات
کواکب بمرور ایام تفاوتهای فاحش پیدا میشود لاجرم احتیاج میشود برصد دیگر باین سبب
از رنج که ما در آن رنج برده ایم منسوخ گردد و زحمتهای باعث شود پس صواب آنست که
بسبب عدم کبیسه تاریخ فرس که مستعمل این زمانست اوایل ماهها مختلف میشود
تاریخی وضع کنیم که اول سال آن همیشه در یک موسم باشد و بمرور زمان متغیر نشود و باین سبب
ابد الدهر باقی ماند پس چون سلطان ازین امر راضی گردید تاریخ مذکور را
ساخته بنام ملکشاه کردند و احکام باطراف و جوانب نوشته شد که منجمان بعد ازین تقاویم را ازین
تاریخ وضع کنند و روز اول فروردین ماه این تاریخ را نوروز دانند چه در آن وقت اول
نباتات از سر گرفته شود و نمو در آید که تشبیه بحیات بعد از ممات است و چون هجده روز از فروردین
ماه قدیم بطریقی که مذکور شد در حین وضع تاریخ کبیسه کرده اند مبدا این تاریخ بملکشاهی
اشتهار یافت و در تقویم علامات ایام شهور این تواریخ یعنی تواریخ اربعه مذکوره
چون از جمله اشیا متعدده اند ارقام اعداد ایشان است پس علامت یکم ا باشد و علامت
دوم و علی هذا القیاس تا آخر ماه و آنکه علامات ایام فرس با سامی بوده است اسم
و درین زمان در جدول ننویسند مگر در میان مجوس مستعمل باشد بعد هذا باید دانست که درین
جمله اوراق تقویم تمام و شمسی دوازده ورق است به نوعی که معرفت یکی از آن در معرفت باقی
کافی باشد بجهت دوازده ماه ملکشاهی ترتیب داده اند و یک ورق دیگر بجهت خمسهٔ مسترقه و هر ورق
مشتمل بر دو صفحه بوده باشد که برین ناظر است صفحهٔ یمنی گویند و دیگر را صفحهٔ یسری و هر یک را علامات
این دو صفحه را بر ترتیب نقل یکصفحه نمایند چنانکه شش ورق بجهت شهور
پس بعضی از جمله جداول صفحهٔ یمنی ابتدا معرفت جداول ایام هابع و تواریخ که متقدم

سایر بعد اولست بوده بیفزاید که در تقویم شش جدول اند بر یک در صفحه مبنی باشد و در
اول یعنی این این جداول ایام اسابیع وضع کنند چه ایام مشهوره بنابر نبوت معلوم شود
و در دوم ایام عربی هلالی بسبب آنکه اشرفست و مستعمل اهل شرع و فقها و سلمین و بانی
ایام متبرکه بر آنست و در سیم ایام عربی حسابی چه هر دو از یک مقوله اند و در چهارم ایام
جلالی زیرا که بعد از تاریخ عربی این تاریخ اشرفست چه وضع آن در زمان اسلام
اسلام بوده است و در پنجم ایام رومی که اشرف از ایام فرس است و وجه این ظاهر
و در ششم ایام فرس قدیم چه اینان تواریخ است که مستعمل مجوس است و چون
ازین ماهها تمام شود چنانکه در عربی به کط یا ل رسد بحسب کمال النقصان شهر و در فرس
جلالی بلام و در رومی بلا اما اگر از شهور سبعه که ایام او سی است یا به ل اگر از شهور اربعه
که ایام او سی است باشد یا کح اگر از ایام شباط باشد و در سال غیر کبیسه تا به کط و در سال
کبیسه در همین صفحه مبنی یعنی در جدولی که بر یمین جدول ایام اسابیع است و آن جدول اتصالات
گلی گویند نام ماه آینده بازای اول ایام آن اگر رسالت صالح بوده باشد و الا رد
بآن ثبت کنند و در جلالی فرس نام خمسه بازاء اول ایام او نیز ثبت کنند و در
اکثری از تقاویم اسم ماه جلالی را در فوق جدول اتصالات کلیه نویسند چه معکوس کرده در
اول صفحه اول آن ماهست و گاه باشد که ایام از خصوصا در تقویم شمسی نویسند و برام
الکفا نمایند چه معرفت آن ایام چهار به معلومست و ایام عربی حسابی اما در بوده که در تقویم
نویسند و در تقویم قمری الا ایام عربیه هلالیه و دیگر همه متروک باشد که ایام فرس گاه
باشد که بجهة آنکه اکابر بعضی از آن اخذ داشته اند و در جنب جدول ساعات نویسند ایام

باب سیم
در معرفت بروج و کواکب و تقاویم ایشان اولا

نمود و مشود که دایره عظیمه که بر فلک هشتم فرض کنند بنوعی که محاذی منطقه فلک هشتم باشد از منطقة
البروج و نطاق البروج خوانند و فلک البروج نیز مجاز گویند و این دایره با منطقه فلک الاعظم
متقاطع بود بر دو نقطه متقابل که از او دو نقطه اعتدال خوانند و دایره عظیمه که هم بر فلک اعلی ار
دو قطب فلک هشتم گذرد و از او دایره عرض گویند پس چون فرض کنیم که منطقة البروج بدوازده
قسم متساوی شود و ابتدا از نقطه اعتدال و بر سر هر قسمی یک دایره عرض بگذرد لا محاله فلک الافلاک
و سایر افلاک کلی بسطوح موهومه این شش دایره بدوازده قسم متساوی منقسم شود چنانکه هر قسمی
منحصر بود میان دو نصف متجاور از دو دایره عرض مانند پهلوهای خربزه و هر یکرا برجی گویند
الیست یعنی قول مصنف که دور فلک را بدوازده بخش کرده اند و هر بخشی را برجی نام نهاده اند
و برج در لغة قصر عالی را گویند چه هر یک ازین بروج قصر بیند مر کوکبی را که حال باشد در آن
و اسامی مشهوره بروج که ماخوذند از صورتها که متوهم شده اند بر منطقة البروج و حوالی آن
از کواکب ثابته که در وقت تسمیه در محاذی آن قسام بوده اند با علامات ایشان اینست
۱ حمل ۲ ثور ۳ جوزا ۴ سرطان ۵ اسد ۶ سنبله ۷ میزان ۸ عقرب ۹ قوس ۱۰
جدی ۱۱ دلو ۱۲ حوت و تفصیل صور بروج بعد ازین بیاید انشاء الله کسی گوید که چرا
ارقام بروج بنا بر قاعده کلیه ارقام اعداد ایشان نیست چنانکه اعلامت حمل باشد و ب
علامت ثور و همکذا زیرا که تقویم کواکب که بعد و حساب از اول حمل در جدول ثبت
موضوعست اول برج دوم درجه سیم دقیقه پس اگر علامت برج بنا بر قاعده کلی مرقوم باشد
ناظر تقویم کوکب را از آنچه هست یک برج زیاده خیال کند مثلا اگر کوکب در دهم درجه سرطان
باشد بالضرورت مرقوم خواهد بود پس درین حال خواهیم گفت که چهار برج و ده
درجه از اول حمل دور شده است و حال آنکه سه برج و ده درجه دور شده است

دهر برجی را که عبارتست از قوسی است از منطقة البروج که محصور باشد میان دو نصف سطح دایرة از
دوایر عروض سی درجه قسمت کنند و هر قسمی را درجه گویند پس مجموع درجات فلک سیصد و شصت
باشد که اقل عددیست که از و کسور تسعه مخرج میشود الا التسع و درجه در لغت یعنی پایه نردبانست
چه آفتاب بسبب طی هر یک از پایها صاعد و هابط میشود و همچنین هر درجه را شصت دقیقه
و هر دقیقه را شصت ثانیه و هر ثانیه را شصت ثالثه قسمت کنند و همچنین تا عاشره پس قسمت اول
جزء اول باشد و قسمت دوم جزء الجزء و همچنین و اعتبار شصت درین مقام بسبب سهولت است
که در حساب ظاهر میشود چه اقل عددیست که از او کسور تسع بیرون میاید الا التسع و من جمیع
مع هذا لسبته داوان ما و دون او را با و سهولت بیشتر است اما کواکب بر دو نوع اند ثابتات
و ثوابت چه اگر در حرکات قدر او جهة موافقند در جمع دوره انرا ثوابت گویند و الا سیارات
و سیارات هفتند باین ترتیب اول زحل موسوم بکیوان دوم مشتری معروف به برجیس
سیم مریخ که موصوف به بهرام چهارم شمس که مشهورست با آفتاب پنجم زهره که مسماست
بناهید ششم عطارد که ملقب است بکاتب هفتم قمر است که مشهورست بماه و هر یک از این
هفت کواکب را فلکیست علیحده زیرا که سوای حرکت شبانه روزی هر یک را بخصوصه حرکتی است دوره
از مغرب بمشرق غالبا و در مقدار مخالف یکدیگر پس هر یک را در بادی النظر فلکی اثبات
کرده اند چه بنا بر اصول ایشان جسم بسیط را حرکات مختلفه ممتنعست و ایضا محالست که کوکب در
فلک بطریق ماهی در آب حرکت کند چه خرق و التیام باعتقاد ایشان بر افلاک روا نیست و فلک
فوق همه است و همچنین افلاک هر کوکبی بترتیبی که مذکور است فوق فلک کوکبیست که بعد از وست
بطریق احاطه بنا بر آنکه سطح مقعر هر یک مماس سطح محدب فلکیست که در جوف اوست شبیه به پوست پیاز
اما ترتیب افلاک باین صفت بچند وجه ثابت شده است اول بطریق کسف و آن چنانست که

مشاهده کرده اند که زحل در حین مقارنه منکسف شده است بمشتری و مشتری بمریخ و
مریخ بزهره و زهره بعطارد و عطارد بقمر و هیچ شک نیست که فلک کوکب کاسف زیر فلک
کوکب منکسف است اما باین طریق معلوم نتوان کرد که آفتاب تحت و فوق کدام کوکب است چه
کواکب در حال مقارنه آفتاب مضمحل میشوند الا قمر که بواسطه کسوف معلوم شده است که
تحت شمس است چه جرم قمر است که ساتر شمس میشود و منع ضوء از ابصار میکند پس در حصول
مطلوب رجوع کرده اند بطریقی که اختلاف منظر گویند و این زاویه ایست که حادث میشود
در مرکز کوکب از تقاطع دو خط که یکی از مرکز عالم و دیگری از موضع ناظر خارج شود و بر دو
بفلک اعلی منتهی شود و شک نیست که این زاویه در مرکز هر کوکب که بزمین نزدیکتر است
از آنکه دورتر است چنانچه از این تصویر معلوم است و بعد از امتحان مقدار این زاویه در
قمر بیشتر یافته اند پس باین طریق نیز معلوم شد که شمس فوق قمر است و در شمس اندکی
محسوس بود و در کواکب علویه که مریخ و مشتری و زحل است اصلا محسوس نبوده از اینجا
صغر زاویه پس باین معلوم شد که فلک شمس تحت افلاک مذکوره است لیکن باین طریق معلوم نشده
که فوق فلک زهره و عطارد است یا در تحت ایشان یا در مابین ایشان چه تحقیق اختلاف منظر
در زهره و عطارد متعذر است زیرا که آلتی که از و اختلاف منظر اخذ میکنند و مسماست بذات
الشعبتین مخصوص است بآنکه او را در سطح دایرة نصف النهار نصب کنند و این دو کوکب را حال
وصول بدایرة نصف النهار غیر مرئی میباشند چو اکثر بعد هر یک از آفتاب اقل است از دو برج
عدول کرده اند بطریقی دیگر اقناعی از آنجمله یکی آنکه میباید شمس در وسط سیارات باشد تا شبیه باشد
ذلک من حسن الترتیب کانها شمسة القلادة و وسطها دوم آنکه مجموع کواکب علویه را با آفتاب ربطی است خاص
و سفلیین و قمر را ربطی خاص پس باید که او در میان علویه و سفلیه باشد

تسیم آنکه کواکب غیر شمس هر کدام اقربند بارض هر چند از آنکه ابعدند و چون شمس اسرع از زهره بحسب
و ابطا از زهره باید که در میان زهره و مریخ باشد چهارم آنکه اکثری از اکابر متقدمین بر آن
بحسب ابعاد و اجرام [illegible] سبیل حسن الظن دریافته اند که ترتیب افلاک باین وضع است تحقیق آنکه
[illegible] وده اند از بعضی که زهره را بر روی آفتاب مانند خالی دیده اند و منهم الشیخ الرئیس و بعضی او را
[illegible] مانند دو خال و منهم الحکیم بن خالد الاندلسی لکن براهین مستقیمه مخفی نماند که رد هر یک از
اینها بسهولت میسر است و لذلک یقولون بان دلایل اقناعیه لا قطعیه و این فقیر را بخاطر رسیده
که در وقتی خاص بطریق [illegible] منظر که از دلایل قطعیه است مطلوب معلوم توان کرد لیکن ایراد آن لایق
این کتاب نیست و شمس را نیر اعظم گویند زیرا که اعظم [illegible] کواکب است و قمر را نیر اصغر خوانند چه او [illegible]
از شمس بعد از او [illegible] کواکب است و لهذا این هر دو را نیرین گویند و سه کوکب که فوق شمس اند
علویه گویند و از ایشان زحل و مشتری را سعدین و زهره و عطارد را سفلیین و قمر را با [illegible]
تحت فلک شمس سفلیه [illegible] و پنج کوکب غیر از نیرین را بسبب رجوع و استقامت و [illegible]
و سرعت و بطوء ایشان را خمسه متحیره گویند و در تقویم علامت هر کوکبی از این کواکب سبعه [illegible]
آخر اسم آن کواکب است برین وجه زحل ل مشتری ی مریخ خ شمس س زهره ه عطارد د
قمر ر اما کواکب ثوابت بسیارند چنانکه احصاء آن ممکن نیست و تسمیه بثوابت بجهة ثبات
اوضاع ایشانست با یکدیگر نه بجهة بطوء حرکات خاصه ایشان و اینها را کواکب بیابانی
نیز گویند بجهة آنکه مانند مردم بیابان نشین براه و بیراه و بهمه مواضع [illegible]
این کواکب مسافران دریا با نهار را بمقصد میرسانند و آنچه از اینها برصد در آمده و موقع اینها
از فلک البروج معین کرده اند هزار و بیست و دو کوکب است و رصد در اصل [illegible]
[illegible] جمع خادمست و راصد در لغت کسی را گویند که نگاهبان باشد اما در اصطلاح [illegible]

کسی را گویند که رصد کواکب میکنند یعنی منتظر حرکت ایشانند و رسیدن ایشان بمواضع معینه
بعد از آن بکثرت استعمال اطلاق کرده اند بر موضعی که در او رصد کواکب میکنند بمجاز که از [illegible]
محل گویند باسم حال و مخفی نماند که این هزار و بیست و دو کوکب مرصوده غیر از آن کواکب است
که از صغر [illegible] خوانند که بطلمیوس از غایت صغر از داخل کواکب مرصوده ندانسته و خواجه
عبدالرحمن صوفی داخل دانسته پس باعتقاد او کواکب مرصوده هزار و بیست و پنج باشند و اهل
نجوم اکثر این کواکب را بر شش مرتبه اعتبار کرده اند و هر مرتبه را قدر و شرف و عظم گویند
و هر قدری بر سه مرتبه باشد اعظم و اوسط و اصغر پس مراتب کواکب هجده بود و [illegible]
مرتبه بر مرتبه بعد از و بعد رتبه یک او سط قدر سادس بود و آنچه از ماورای قدر سادس بود
از خفیه و مظلمه گویند و اینها داخل کواکب مرصوده نیستند و پنج کوکب که ایشانرا سحابی گویند
که مانند لطخه ابر باشند اگرچه مرصوده اند اما از اقدار نباشند پس اعظم کواکب ثابته اعظم قدر
اول باشد و اصغر اصغر قدر سادس و از برای تعریف و تعیین این کواکب چهل و هشت صورت
تخیل کرده اند بعضی تام و بعضی ناتام چنانچه [illegible] کوکب از این کواکب بر نفس آن
صور واقعند یعنی بر خطوطی که این صور از آن خطوط متوهم میشود یا در میان آن خطوط و اینها را
کواکب داخل الصور گویند و چون خواهند که از این کواکب خبر دهند گویند کوکبی که بر سر فلان صورت
یا بر دست راست یا بر سینه او و علی هذا القیاس و صد و پنج کوکب دیگر بیرون از این صور واقع
شده اند و اینها را کواکب خارج صور گویند و چون از این کواکب خواهند خبر دهند گویند
کوکبی که نزدیک پای راست فلان کوکبست و یا بقرب فلان صورت [illegible]
این صور چهل و هشت گانه بیست و یک صورت در جانب شمال منطقه البروج و پانزده
در جانب جنوب و دوازده بر نفس منطقه اند و حوالی آن که صور بروج دوازده گانه اند

اینجا یک یک از صور را تفصیل یاد کنیم و کواکب مشهوره هر یک را تعریف کنیم اگرچه موجب اطناب و معرفت
نجوم دخل ندارد و لیکن ناظرین سموات و عارفین کواکب را مفید باشد و بالله التوفیق اما از صور
شمالی اول صورتیکه بقطب عالم نزدیکتر است بنات النعش صغری است دوم بنات النعش کبری و هر یک
هفت ستاره اند چهار از آنها را نعش گویند و سه را که بر طول و جهت بنات و بعضی این هر دو را
بخرس تشبیه کرده اند اول را دب اصغر و از ابر سه تصور کرده اند و دو ستاره بر سینه او بند
فرقدان گویند یکی از دیگری روشن تر باشد یک ستاره روشن تر که بر ذنب او است
فقها جدی گویند و بآن قبله شناسند و منجمان از تصغیر کنند و جدی گویند تا با برج جدی مشارکه
اسمی نداشته باشند و او نزدیکترین ستاره است بقطب شمال بدین واسطه حرکتش ظاهر نگردد
و خارج این هفت ستاره ستاره است که جمله را اسم آهو گویند و دوم را دب اکبر و او نام
اند ستارین سبب او را اکبر خوانند و نزدیک کوکب دوم از ذنب او ستاره باشد روشن در
غایت صغر و بدو نور چشم امتحان کنند او را سها خوانند و ستارگان داخل این صورت هشت و هشتند
و خارج است سیم صورت تنین است اژدهایی را مانند گرد بر گرد قطب شمالی فلک البروج
بر آمده و بر سر او چهار کوکب است بر هیأت معرف او را عجبا گویند و ستارگان او
سی یک اند چهارم صورت قیقاوس بلغت یونانی ... بعضی از عوام گویند معرف
ملکی را مانند تاجی بر سر نهاده و دست و پا پهن کرده مانند برای دویدن و از دو پای او دو
و اربع تحمل شود ستارگان او یازده اند خارج دو پنجم صورت عواست و او را
خوانند مردی را مانند و دست دراز کرده گویا بانگ میکند بر دست چپ و بر بالای کوکبی
کواکب بنات النعش الکبرات و دست راست و آویخته الیس کواکب صورت فکه که بعضی از آن
خواهد شد و با این دست بعضی بر بالا ...

سماک رامح محال خوانند و او را حارس السماء و حارس شمالی نیز گویند چه و را اکثر مواضع مرئی شود
و آن ستاره دیگر که با او است در ساق چپ این صورت رمح رامح گویند ششم صورت
فکه است و عوام او را کاسه درویشان گویند و منجمان اکلیل شمالی دایره را مانند که با غایت
ستارگان او هشتند و نیز اشارت نیرا انکه خوانند هفتم صورت الجاثی علی رکبتیه است و او را
راقص نیز خوانند مردی را مانند بر سر زانو ایستاده از برای پای کوفتن کواکب او بیست و هشتند
خارج یکی هشتم سلحفات و او را لجات و مغرفه و چنگ رومی نیز خوانند شبک بی نشانده را مانند
ستارگان او ده اند و بر طرف او ستاره است روشن با دو ستاره دیگر باریک
شکل مثلثی جوزدیون سبب عوام او را دیگپایه خوانند و منجمان نسر واقع که تشبیه
بکرکسی که بال فراهم کرده باشد و آن دو ستاره بمنزله دو بال او بند نهم دجاجه است مرغ را
مانند گردن دراز کرده بسوی مغرب یکتیه دانه چیدن و بال گشاده و بجهت طیران هجده ستاره
خارج دو و بر سر آن کوکبی است نیر بغایت مجره در جنوب کوکب نسر واقع بمقدار یک نیزه ...
دجاجه خوانند و بر سر دوم او کوکبی است روشن در میان مجره او را ردف خوانند و بر پشت ردف
چهار کوکب روشنند بر شکل صلیب مستقیم بر عرض مجره یکی از آن بر بال راست دجاجه است و یکی
سینه و دو بر بال چپ این چهار کوکب را عوام فوارس گویند و ذنب دجاجه جون بار بع
آن چهار است از هیچه اراردف گویند دهم صورت ذات الکرسی نیز اما مانند بر کرسی نشسته
که او را فانیه است چون پایه منبر و پاها فرو گذارده سیزده کوکب است و در صور عبدالرحمن
صوفی مذکور است که بعضی درین موضع صورتی تشبیه کرده اند که داخل صور جهل و هشت گانه
نیست یا که کواکب و بعضی از صورت ذات الکرسی است و بعضی از مرأة المسلسله است و بعضی از
حامل اسم القول و بعضی منبر مرصوده چنانکه چهار کوکب از صورت ذات الکرسی بنظم تشبیه

مستقیم که مجره را قطع کرده است بر عرض ایشان بر بدن شتر ماند از طرف جنوبی این سطری
مقوس از کواکب خفیه متصل شود بچهار کوکب متقارب که بمنزله سر شتر بود و این سطر مقوس بمنزله
گردن او و در تحت این جنوب کواکب در جنوب این مجره دو کوکب بیاید قریب یکدیگر و آن
بر دست شتر است و آن کوکب سحابی که بر نفس مجره است در تحت این کوکب بر سر شتر
و عرب این کوکب را کف الخضیب و کف الثریا گویند چه از نزدیک ثریا خطی سطری مقوس از کواکب خارج
شود و باین کواکب خارج و باین کواکب روشن که بر مجره واند متصل شود و از ابتدا الثریا گویند
و این کواکب روشن بمنزله آن دست بود و هر کوکب بمنزله یک انگشت خضاب کرده اهل
نجوم از آن کوکب یکی را که بیشتر می آید از کف الخضیب یکی بینند و سنام الناقه نیز گویند چه بر
کوهان شتر است و قطب العلما در نهایة الادراک آورده است که چون کف الخضیب طلوع النهار
اسد و کل مستجاب شود الا دعای ظالم یازدهم صورت حامل راس الغول و او را برشاوش نیز
گویند مردی را ماند که بر پای چپ ایستاده سر سوی شمال و پاها سوی جنوب و پای راست برداشته
و پای چپ بر سر غول و پای جوکش گرفته و دست راست بر بالای سر بر آورده است و آن
قطعی بدست گرفته کواکب دست شانزده خارج سه و بر این راس الغول کوکبیست سرخ
از قدر ثانی از راس الغول گویند دوازدهم صورت ممسک الاعنه مردی را ماند که بر پای
ایستاده یکدست مقابل و بدست دیگر تازیانه گرفته کواکب چهارده اند و بر جانب جنوب او
ستاره ایست روشن و سرخ و در اکثر از مواضع با ثریا طلوع کند از عیوق خوانند … رقیب
ثریاست مشتق از عوق بمعنی باز داشتن چه نگاه دارنده بود و از نور ستاره دیگر از عیوق
تارکتر که با او و با دبران که بعد از این در باب دوازدهم معلوم کرده در شمال …
الزاویه بود که بر زاویه منفرجه باشد از الکعب فوق العنان گویند سیزدهم صورت حوا …

ماند که بر پای ایستاده بیکدست عنق افعی و پاهای او در شمال برج عقرب و بر هر دو دست خود ماری
گرفته است و سر آن مار در جنوب اکلیل شمالی است بیست و چهار ستاره است خوارج پنج از جمله
ستاره ایست روشن بر سر او که بلند … با شمال مثلث متساوی الاضلاع است از آنها
الحوا خوانند چهاردهم صورت حیه است و او را حیه الحوا خوانند ماری را ماند سر و دم برداشته
برابر سر حوا بچهره کوکب است از آنجمله بر گردن چه ستاره است از قدر ثالث که با سماک
رامح و نیر فکه بر زاویه اعظم آن مثلث است که از آن را الحبه خوانند پانزدهم صورت سهم
و او را نیز خوانند تیر را ماند واقع میان منقار الدجاجه و نسر الطایر در درازی
رزع و نیم پیکانش سوی مشرق سوفارش بجانب مغرب پنج ستاره است شانزدهم
صورت عقاب ست عقابی را ماند در پرواز روی بمشرق نه ستاره است خارج شش و کوکبی که
بر بالای عنق اوست باد و کوکب بر طرفین او از و تاریکتر بر شکل خطی مستقیم …
آنها را شاهین ترازو گویند و میان آن روشن را نسر الطایر خوانند چه بآن دو کوکب که
بمنزله بالهای گشاده بود و بر قیاس نسر واقع که بال فراهم کرده است هفدهم صورت دلفین
و آن حیوانی را ماند بحری که بر شکل … منفوخ آدمی دوست که اگر غریقی … بیند …
خود کرد و بکنار آورد و کواکب ده اند از جمله چهار کوکب است بر عقب … طارد …
دو بیره بر شکل … عوام از صلیب خوانند و در پس این صلیب کوکبی بر آید در …
باین مربع چهار کوکب از اعود الصلیب و ذنب الدلفین خوانند هیجدهم صورت قطعه الفرس
و آنرا راس الفرس نیز خوانند سر اسبی را ماند در پس دلفین و بقدر دو گوش …
چهار کوکب است نوزدهم صورت فرس اعظم اسبی را ماند با سر دو دست که او را کفل …
نیست و کواکب او بیست … از جمله چهار کوکب که بر شکل مربعی فراخ که اضلاع آن

قریب یک نیزه بود لیکن ضلع شمالی آن اصغر از ضلع جنوبی بود و عرب آن مربع را دلو خوانند
و آن ستاره ایست که بر ضلع زاویهٔ شرقی شمالی مربع بود از ستاره الفرس خوانند
و آنکه بر شرقی جنوبیست جناح الفرس خوانند و آنکه بر غربی شمالی است منکب الفرس و دیگر را
متن الفرس خوانند بیستم صورت مرأة المسلسله و آن را امرأة زنی بی شوهر خوانند زنی را
ماند دستهای او بازکشیده و در هر یکی از دو دستها و پای او در اختلاف احوال البحر
و کواکب وی بیست و سه اند از آنجمله کوکبی روشن و سرخ است از قدر ثانیه بر دنبال سره الفرس
بقدر ارتفاع رمح که شیئا مابین شمالست و بر پهلوی این صورت از جنب المسلسله گویند
نیز خوانند بیست و یکم صورت مثلث است مثلثی ماند متساوی الساقین چهار ستاره است که یکی بر
راس مثلث بود و از راس المثلث خوانند و سه بر قاعده آن مجموع کواکب داخل این صور
سیصد و شصت و یک گویند خارج نیست و نه اما از صور منطقة البروج که صورت بروج اثنا عشر
اول صورت حمل است بره را ماند که سر او را و دو شاخ است سر مقدم او بطرف مشرق و دم
او بطرف مغرب و دو پای او بطرف جنوب معطف شده بطرف ...
گویی پشت خود میخارد و کواکب او سیزده است خارج پنج دوم صورت ثور است گاو را
ماند که او را کفل و دو پای نیست سر برداشته پا در پیش انداخته بر خلاف قوال مقدم او
بطرف مشرق و موخر بطرف مغرب ستارگان او سی و دو اند خارج یازده سیم صورت
جوزاست دو کودک توامان و دو پیکر گویند و دو آدمی را ماند متعانق در شمال کهکشان
در طرف شمال شرقیست و پاها بطرف جنوب مغرب ...
او را این صورت در میان شمالت بقال جوزا ...
از صور جنوبیست جوزا گویند ...

سفید بوده پس تو امارا ... که در جوار او است ... گویند کواکب او هجده است خارج
چهارم صورت سرطان که خرچنگی را ماند مقدم او بطرف مشرق و موخر آن بمغرب و جنوب
ستارگان او نه اند خارج چهار پنجم صورت اسد است شیر را ماند گوید روی او بطرف
مغرب و پشت او بشمال است و بیست و هفت ستاره است خارج هشت از جمله کواکب
روشن وسیع که قلب الاسد است ... و ملکی گویند و از آنجمله داخل و خارج کواکب
متکاشفه مجتمعه است که او را ... خوانند و آن سه کوکب که او را ... صغیره خوانند
این کواکب است ششم صورت سنبله است و او را عذرا نیز گویند زنی را ماند ...
انداخته و دست چپ او آویخته و دست راست بر داشته و بدان خوشه گرفته و کوکبی
بر کف دست چپ او است او را سماک اعزل گویند از جهت ارتفاع او ... و از جهت آنکه
سلاحی ندارد در برابر سماک رامح که نیزه دارد کواکب وی بیست و شش است خارج شش
هفتم صورت میزان است ترازو را ماند و دو کفه او بجانب مغرب و عمود او بجانب مشرق
هشت ستاره است خارج نه هشتم صورت عقرب است کژدم سر او بطرف شمال و
مغرب و دم او برداشته بجانب جنوب مشرق کواکب وی بیست و یک خارج سه نهم صورت
قوس است و او را رامی نیز خوانند و اسبی را ماند از گردن تا آخر و از اصل گردن
بر آمده تا کمر عمامه بر سر دارد و ... و ترکشی بر دست گرفته و ...
سی و یک کوکب است دهم صورت جدی است بزغاله را ماند که دو شاخ دارد و سر او
بطرف مغرب و پشت او بشمال و ... موخر ماهی است کواکب وی بیست و ...
صورت دلو است و او را ساکب الماء و والی نیز گویند مردی را ماند بر پا ایستاده سر او در
دو پای او در جنوب ... بطرف مشرق و دو دستها دراز کرده و بدست کوزه گرفته

آبی بیرون از طرف مقدم خود و آب جریان یکند تا دهن حوت جنوبی کواکب وی چهل و دو است
خارج نه و بعضی گویند که او را باین سبب دلو گویند که بر بعیرا که در صورت فرس اعظم است ...
دلو گویند و آن مجاور این صورتست بر دست جاثی و توامان و دوازدهم صورت حوت است
و او را سمکتین نیز خوانند دو ماهی اند سر یکی بطرف مغرب و دم بطرف مشرق و سر دیگری بطرف
شمال و دم بطرف جنوب نزدیک دو شاخ حمل واصل شده و دم با هم بخیطی متصل ...
کواکب صغار متصورست و از خیط الکتان گویند کواکب وی سی و چهار اند خارج چهار ...
صور دویست و هشتاد و نه اند خارج پنجاه و هفت سوای سحابیه بعد ما بر ارباب ... مخفی نماند
که صور دوازده گانه بحرکت فلک ثامن متحرک اند چنانکه سایر صور فلکیه لا محاله از موازات ...
او را بروج اعتبار کرده اند بیرون روند پس کواکب حمل بثور و ثور بجوزا و علی هذا القیاس ...
و درین زمان کواکب حمل با جزاء ثور منتقل است و از صورت جوزا الاقدام او ...
و لیکن اهل این فن بتغییر اسما جایز ندارند تا تطابق ارصاد آن همان باشد چه ...
نه صور دوازده انتقال صورت فلکیها تمام نرسد اما از صور جنوبی اول صورتیکه منطقه البروج نزدیک است
صورت قیطس جنوبیست حیوانی را ماند بحری که او را دو پا است و دمی چون دم مرغ کواکب وی
بیست و دو است از آنجمله دو کوکب بر دو شعبه دم او است بمقدار دو نیزه از یکدیگر دور و آنکه
بطرف جنوبست ذنب قیطس جنوبی گویند و آن دیگر را که اصغر است ذنب قیطس شمالی گویند
دوم صورت جبار است عوام از ... خوانند و جوزا نیز گویند چنانکه مذکور شد ... ماند
مردی شمشیر بر بالا ایستاده و بدست راست عصایی بر بالای سر گرفته و دست چپ ... در آستین
کشیده و آستین انداخته وی سی و هشت ستاره است و یک ستاره ... او را ... منطقه الجوزا
و نطاق الجوزا و نجم الجوزا و نظم و نظام گویند سیم صورت نهر است جوی را ماند که عطفات بسیار دارد

دانسته ای و از صب جوزا ست و بعد از عطف باطراف بکوکبی روشن منتهی شود که آن را آخر النهر
گویند سی و چهار ستاره است چهارم صورت ارنب است خرگوشی را ماند روان بسوی مغرب
دوازده ستاره است پنجم صورت کلب اکبر است سگی را ماند رونده بر دنبال صورت جبار ...
جبهه از الکلب الجبار گویند بیست و هشت کوکبست خارج یازده از جمله کواکب داخله کوکبی است بر دهن کلب که
روشن ترین کواکب ثابته است و او را شعری یمانی خوانند چه مغیب او بجانب یمن است ... شامی
کلب الجبار نیز گویند و کوکبی خورد است نزدیک او بمقدار سه گز دیدم که او را مرزم یمانی گویند
ششم صورت کلب اصغر و آن دو ستاره است یکی را که روشن تر است شعری شامی گویند چه
آنکه مغیب او بجانب شامست و آن دیگر را ... مرزم شامی گویند
... این دو ستاره بکلب شباهت بشعری یمانی و مرزم او و عرب شعری یمانی را عبور و شامی را غمیصا
گویند و از خرافات ایشانست که شعریان دو خواهران سهیلند و میان سهیل و جوزا ...
داده پس سهیل پشت جوزا شکست و بجانب جنوب گریخت و شعری یمانی از عقب او از مجره بگذشت
از اینجهت او را عبور گفتندی و شعری شامی چندان بر مفارقت بگریست که چشمش پوشیده شد
از اینجهت او را غمیصا گفتندی و غموص در لغه فرو پوشیدن است هفتم صورت سفینه است کشتی
را ماند چهل و پنج کوکبست از این کواکب که سهیل مشهور و معروفست بر لنگر کشتی است هشتم
شجاع است ماری را ماند دراز و باریک ... و چهار کوکب ...
و شعری شامی و نهایت دم او در جنوب سماک اعزل است ... بیست و پنج اند خارج دو
و از جمله کواکب داخله کوکبی سرخ و روشن بر گردن صورتست و در حوالی ... کوکبی دیگر
... او را فرد الشجاع و عنق الشجاع گویند نهم صورت باطیه است قدحی را ماند که ...
باشد ... بر پشت شجاع از جهت اشتراک و این دو صورت ... ستاره است

[illegible]

دهم صورت غراب است زاغی را ماند سر سوی مغرب در زیر شجاع نشسته و کوکبی از شجاع بر منقار اوست
که او را منقار الغراب گویند یازدهم صورت قنطورس است حیوانی را ماند از سر تا میان بصورت
آدمی و از آنجا تا آخر بصورت اسب و نزد فرس بطریق اهل اسی هست ستاره است و کوکبی روشن که
از اینها بر دست این والی است قریب بافق جنوبی و ارتفاع او از ارتفاع سهیل کمتر است از
رجل قنطورس خارج اند دوازدهم صورت سبع است شیر را ماند و قنطورس پای او را گرفته
نوزده ستاره است سیزدهم صورت مجمره است عود سوز را گویند که شعله برنده با سعه هشت
ستاره است چهاردهم صورت اکلیل جنوبی است شکل صنوبر را ماند و عرب از ابقبه خوانند سیزده
ستاره است پانزدهم صورت حوت جنوبی است ماهی را ماند عظیم سر او بجانب مشرق دم او بجانب
مغرب یازده ستاره است خارج شش و از جمله کواکب داخله است کوکب روشن از قدر اول که
دهن این صورت است از او فم الحوت جنوبی خوانند مجموع کواکب نفس این صور صد و نود و هشت
و خارج نوزده است اینست تمامی سخن در معرفت صور کواکب ثابته مشهوره فلنرجع الی ما کنا بصدده
قال الصنف و ثوابت بر فلک ثامنند و فوق فلک زحل و قبل از این مذکور شد که در یک کره دو
حرکت مختلف متعذر است و باین سبب که گفتیم سبعه سیاره است و چون مختلف حرکت بود
هفت فلک اثبات کرده اند بعد از آن بنظر دقیق در کواکب ثابته حرکتی بطئی باقتضای توالی در
یافته مقدار ... احتیاج شده با آنکه ثابت را نیز فلکی اثبات کنند و چون هر یک از ستاره ها
کاسف میشوند ثابته را که در زیر آنست بالضروره این فلک محیط با فلاک سیاره باشد
و دو سطح این فلک مماس شده است بجرم اعظم و ثوابت را بر دو نقطه متقابل از سطح او و باقی
ثوابت بر کوزند در او علی ... و این فلک را فلک البروج و فلک کوکب و فلک ثوابت و سما
رونیه نیز گویند و کرسی که گویند عبارت از این فلک است و فوق این فلک یعنی فلک ثوابت فلک

[illegible]

[illegible]

هشتم که افلاک دیگر را از مشرق بمغرب حرکت میدهد و چون کواکب سیاره و ثابته غیر حرکت
خاصه ایشان که موجب اثبات افلاک ثمانیه شده حرکت دیگر است سریع چنانکه قریب بشبانروزی
یکدوره میکنند محتاج شده اند بفلک دیگر که حرکت شبانروزی مستند باو باشد و او بحرکت
افلاک ثمانیه باین حرکت آن فلک المحیط بالکل اثبات کرده اند بنظر تسلیمه شاهد است با آنکه
فلک داخل خارج را گویند و بحرکت مضاف مضاف او باشد متشیع میباید و بر آن کوکب نیست
و از انجمله او را فلک غیر مکوکب و فلک اطلس خوانند و چون محیط است بکل از افلاک اعظم و فلک کل
گویند و چون محرک سایر افلاکست از فلک الافلاک گویند و چون منتهی افلاکست از فلک اقصی
گویند و چون غایت ابعاد است از محدد جهات گویند که در عرف اهل شرع از آن بعرش تعبیر کنند
هر یک از افلاک ثمانیه مذکوره را حرکتیست از مغرب بمشرق مخالف حرکت اعظم که آن از مشرق
بمغرب است چنانکه نظر تخیل و دقیق بر آن دلالت و چون بروج را ابتدا از مغرب گرفته اند حرکات
از مغرب بمشرق هم بر توالی بروج باشند و صورت افلاک تسعه با عناصر اربعه که در
جوف فلک قمر است بحسب تسطیح اینست و باید دانست که از افلاک مذکوره بعضی افلاک کلی
کواکب سیاره است فلک کلی آن کوکب خوانند و در ضمن هر یک از این افلاک افلاک دیگر است
که آن افلاک را جزئیه گویند و چون درین رساله بعضی نکات مندرج است که ادراک آن موقوف است
بر معرفت افلاک جزئیه واجب بود که درین اثنا هیئات و کیفیت هر یک را بیان کنیم بعون الله
بعد از آن گوییم که فلک کلی هر کوکب را ممثل آن کوکب گویند بجهت آنکه مماثل فلک البروج است
مرکز آنها با مرکز فلک البروج که از مرکز عالم گویند متحد اند و مناطق و اقطاب اینها از
در محاذات منطقه و قطب و در حرکات نیز موافقند هم در مقدار و هم در جهت سوای ممثل قمر
که حرکت او بر خلاف توالیست و زیاده از مقادیر حرکات سایر ممثلات و منطقه یکی از

[illegible]

مثلا ترا بجاز نیز ممثل گویند و چون اجرام سماوی بسایطند و حرکات ایشان مختلف ات
میشود متشابه نیستند و بعضی بساطت آنست که متشابه باشند و باین سبب در سخن ممثلات
افلاک دیگر اثبات کرده اند بعضی شامل ارض و بعضی غیر شامل ارض چنانکه ممثل او و فلکست
یکی ممثل که فلک کلی او ست و این معلوم است دوم خارج مرکز و آن فلکیست متوازی السطحین و در
داخل ثخن ممثل و مرکزش نقطه بود غیر مرکز عالم بسطح منطقه اش در سطح منطقة البروج بود
او مماس سطح محدب ممثل بود بر نقطه مشترکه که از اوج گویند و مقعرش نیز مماس مقعر او بود
و از مقعر حضیض گویند و چون فرض کنیم که خارج مرکز از ممثل منفصل شود هر آینه دو کره مختلف الثخن
از ممثل باقی ماند یکی محیط بخارج مرکز و دیگری محاط او و اول را متمم حاوی گویند و دوم را متمم محوی و رقت
از جانب اوج بود و غلظتش از جانب حضیض و رقت و غلظت محوی بر عکس و منجمان باین سبب گویند که او
بعد از افراز هر دو متمم خارج مرکز سازند ممثل تام شود و کش جرمی بود کری مصمت از خارج مرکز
مغرق در ثخن خارج مرکز چنانکه سطح او مماس دو سطح خارج مرکز شده است بر دو نقطه و کوکب
زهره را بعد از ممثل و فلک دیگر است دل خارج مرکز و آن در ثخن ممثلست چنانکه در آفتاب گفتیم
الا آنکه منطقه این افلاک در سطح منطقه ممثلات خود نیستند بلکه متقاطعند با اینان و دوم
آن فلکی بود مصمت در ثخن خارج مرکز چنان نوع که آفتاب در ثخن خارج مرکز خود و کوکب در
مرکوز مغرقست چنانکه سطح مدیر با سطح کوکب بیک نقطه تماس کرده است و فلک خارج مرکز را
فلک حامل خوانند و فلک قمر را غیر از ممثل سه فلک دیگر باشد اول مایل و آن فلکی بود متوازی السطحین
بوف ممثل چنانکه سطح محدب او مماس سطح محدب ممثلست و سطح مقعر او مماس عالم کون و فساد
فلک اگر چه با ممثل متحد المرکز است اما منطقه هر یک بسطح آن دیگر است بر دو نقطه که از یکدیگر
و فلک ممثل او در قمر فلک جوزهر نیز گویند دوم حامل و او نیز در ثخن مایل چنانکه حامل سایر کواکب

ثخن ممثل بود و منطقه این فلک بر منطقه مایل منطبق است سیم مدیر و آن مغرق باشد در حامل چنانکه
مدیر باقی کواکب لیکن منطقه این فلک تماما و نه در سطح منطقه حامل بود و بخلاف سایر کواکب
زهره بعد از ممثل سه فلک دیگر بود اول مدیر و آن در ثخن ممثل بود بطریق حوامل در ممثلات خود و منطقه
مقاطع منطقه ممثل بود دوم حامل و آن در ثخن مدیر بود چنانکه مدیر در ثخن ممثل و منطقه اش در سطح منطقه
بود سیم مدیر بود در ثخن حامل علی الرسم و هر یک زین دو کوکب نیز علی الرسم مغرق اند در مدیر خود
گفتیم لازم آید که خطا رود دو اوج باشد یکی مشترک میان ممثل و مدیر از او اوج مدیر خوانند و یکی مشترک
مدیر و حامل از او اوج حامل گویند و دو حضیض بهمان طریق و نیز او را چهار متمم باشد دو از ممثل و دو از
مدیر و صورت افلاک کواکب بحسب سطح بدین گونه است اما تقویم کوکب عبارت از بعد موضع او است
از راس حمل یعنی قوسیست از منطقة البروج میان او و حمل و موضع کواکب بتوالی بروج و از ابتدای
نیز گویند و مراد موضع کوکب طول طرف خطی بود که از مرکز عالم بمرکز کوکب بیرون رود و بفلک اعلی منتهی شود
اگر کوکب بر منطقة البروج باشد و الا نقطه تقاطع دایره عرضی بود که بر طرف خط مذکور بگذرد
آن تقاطع که اقرب بود بطرف خط مذکور و این خط را در عرف اهل هیئات خط تقویم گویند
که کوکب با آن حرکت این قوس را قطع کند حرکت طولی و حرکت تقویمی گویند و در تقویم نام
بعد از جدول تواریخ مشهوره در تقویم جمله تقاویم کواکب سبعه سیاره را هفت جدول باز نهند
از شمس کنند زیرا که اشهر و اظهر و اشرف و اعظم کواکب است پس قمر زیرا که بعد از شمس او ظهر و اظهر است
با حوالات قمر احتیاج بیشتر از سایر کواکب است پس خمسه متحیره را ابتدا از زحل بر ترتیب افلاک
اسم هر یک از ستاره بر سطری که بر فوق جدول ایشانست صریح بنویسند و در جدول
الکواکب از فلک البروج یعنی منتهای قوس تقویمی کوکبی از منطقة البروج در نصف النهار هر روزی
از ایام اسابیع و تواریخ بازای او ثبت کنند تا معلوم شود که در هر نصف روز تقویم کوکب

و اعتبار نصف النهار از سایر اوقات به جهت آنست که بنا بر عادت و نجومی مبدا شبانه روز است چنانکه در آخر
ششم مذکور گردد و لیبه رقم اول فم برج یعنی رقم اول که این ارقام است موضوع باشد به جهت آن که ابتدای برج
هرگز از یازده تجاوز نکند و چه اگر دوازده شود یا اول حمل اشتغال کند و دور او از سر گرفته شود و با حمل
و رقم صفر در آن مرتبه ثبت شود و رقم دوم موضوع باشد به جهت درجه و آن هرگز از بیست و نه زیاده
نشود چه اگر سی شود آن مرتبه ساقط گردد و در عوض آن یک برج بر رقم این زیاده شود و ان ارقام
گویند و رقم سیم موضوع باشد به جهت دقیقه و آن هرگز از پنجاه و نه نگذرد و چه اگر شصت شد از این
مرتبه ساقط گردد و بر مرتبه ماقبل خود مرفوع شده یک درجه اضافه رقم آن مرتبه شود و در این تقویم
کوکب و دقیقه از تقویم دقیقه زیاده نباشد الا نادرا و گاه باشد که در چند روز متوالی
این ارقام مکرر شود به سبب آنکه مقدار حرکت کوکب در آن ایام در اخیر مرتبه از رقم متعدد شود در این
حال آن یعنی آن رقم را در آن روزها به جهت تخفیف کتابت الا در روز اول و آخر نوشته
خالی بگذارند تا مراتب مشتبه نشود که اگر خالی نباشد یا آنکه رقمی زیر مرتبه دیگر انگاشته شود
ناظر آن را در آن مرتبه اعتقاد کند و باقی مراتب نیز بدین سبب مختلف گردد و گاه باشد که
از یک رقم در چند روز متوالی مکرر شود و جایگاه آن نیز خالی گذارند

باب چهارم

در سیرات کواکب و جهت استقامت ایشان مراد از سیرات انجام رفتن یک دور کوکب است از نقطه
معینه از فلک البروج تا معاودت او باز به آن نقطه و بر چند و اختلاف معلوم شده که
دوران متوالی کواکب سیاره متفاوت است الا شمس که دورات او متساوی
این تفاوت مصنف دوره خط وسطی هر کوکب که فی الحقیقه مشابهه است
وسط گویند که آنست عرف بجای مدت دوره حقیقی آن کوکب منظور داشته
ابطا شود و دور حقیقی ازین دو در گاه کمتر است و گاه بیشتر

تمام کند تقریبا تحقیقا چه سال شمسی چنانکه سبق ذکر یافت عبارت از دوره او است و برجی را در
تمام کند تقریبا قید تقریبا به جهت اختلاف مدت مکث او است در بروج بسبب سرعت و ابطاء حرکت او و
زمان زیج جدید سلطان الشهید مکث آفتاب در برج حمل سی روز است و یازده ساعت
سی و یک روز و ده ساعت هم تقریبا و در جوزا سی و یک روز و نه ساعت و در سرطان سی و یک روز و ده
ابتدای اسد سی و یک روز و پنج ساعت و در سنبله سی روز و نوزده ساعت و در
و در حوت سی روز و ساعت و میزان سی روز و شش ساعت تقریبا و در عقرب بیست و نه روز و
ساعت و در قوس بیست و نه روز و دوازده ساعت تقریبا و در جدی بیست و نه روز و ده ساعت و در دلو
بیست و نه روز و شانزده ساعت و در حوت سی روز و دو ساعت و ماههای شمسی حقیقی عبارت از این
و قمر قاسم و برج از زمین شود و در مدتهای جدید و وعا از روزی در اصطلاح اهل شمار دورات قمر دو
از او در بیست و هفت روز و ثلث روزی تمام کند تقریبا چه تحقیقا از ثلث کمتر است به مقدار دقیقه
ولیکن چون تفاوت اندک است مصنف قید تقریبا کرده است و برجی را در بیشتر از دو روز و کمتر از سه
تمام کند به سبب سرعت و بطو سیر او و گاه باشد که چون در غایت سرعت بود در دو روز یا کمتر از
باندکی کم از آن یک ساعت برجی را تمام کند و زحل در قریب سی سال دوره تمام کند قید قریب واسطه آنست که
دوره وسطی او تحقیقا بیست و نه سال و پنجاه و نه روز است و شانزده ساعت و بیست و یک دقیقه
از سال در برجی بباشد سال آن شمسی است و از ماه سی روز و برجی را در دو سال و نیم تمام کند
قید تقریبا در اینجا دو وجه دارد یکی آنکه زمان دوره متساوی ابعاد بروج قسمت کرده است
مکث او در هر برج به سبب سرعت و بطو سیر متفاوت است دوم آنکه بر تقدیر تساوی مکث چون مدت
دوره تقریبا است خارج قسمت او بر دوازده هم تقریبی باشد و مشتری را دوره او در قریب دوازده
کند که به تحقیق مدت دوره وسطی او یازده سال و دو ماه و سیزده روز است و یازده ساعت

[illegible marginal notes]

و برجی در یکسال تقریبا و دو جزو تقریبا پنجاه و هفت روز است و مریخ دوره را در قریب یکسال و ده ماه و
تمام کند و بحسب تحقیق مدت دوره وسطی او یکسال و ده ماه و بیست و یک روز و بیست و سه ساعت و پنجاه
دقیقه است و برجی را در یک ماه و نیم تمام کند تقریبا چون سریع السیر بود و ما یکسال استقرا نمودیم در حال
سیر در مدت چهل و نه یا اندکی کمتر برجی را تمام کند و هر یک از علویین دوره را در قریب یکسال تمام کند و قید
و بیک نظر بدوره حقیقی ایشان باشد و الا در وسطی احتیاج نیست و چون مستقیم و سریع السیر باشند
در بیست و هشت روز تقریبا تمام کند و عطارد در شانزده روز تقریبا تمام کند و قید تقریب جهت آنست که
این دو کوکب گاه باشد که در سرعت سیر بیشتر یا کمتر از این مدت برجی را تمام کنند لکن در عطارد معهود
یکروز نرسد و ما یکسال استقرا نمودیم زهره در حال سرعت سیر در بیست و چهار روز دیگری را برجی تمام کند
و قید سرعت سیر در این سه کوکب اخیر بسبب آنست که گاه باشد که در حال سرعت سیر در برجی باشند و در حال
بطوء در برجی و تفاوت میان مدت مکث ایشان در این دو برج بسیار است بخلاف علویین
قطع کردن برجی هم بطئی شود و هم سریع و چون چنین تفاوت باشد تفاوت میان مدت سیر
و در دو برج اندکی بود و قید مستقیم در عطارد بسبب آنست فقط چنانکه محقق طوسی در سی فصل ذکر کرده
چه او را در رجعت نیز سرعت هست در زمان مکث و در برجی که در آن راجع و سریع کرد
متفاوت با زمان مکث و در آن برج که در آن مستقیم بود و سریع گردد بخلاف مریخ و زهره
که ایشان را در رجعت سرعت نیست چه سرعت عبارتست از زیادتی حرکت تقویمی کوکب
بعد از این بیاید و حرکت رجعی ایشان در هیچ وقت بحرکت وسطی نمیرسد پس
کافیست و اینکه مصنف ذکر زهره و مریخ را در قید مستقیم داخل داشته
بنابر تعبیر کنم و در عطارد و احتراز از آن لکن بر تقدیری که سرعت کواکب اعم باشد
با در بعضی که اگر مخصوص باشد بتمام برج قید مستقیم در هر دو کوکب خواهد بود

[illegible marginal notes]

[illegible marginal notes]

بیست و چهار هزار سال تمام کند و برجی در دو هزار سال که خارج قسمت بیست و چهار هزار است بر دوازده
بروج و درجه را در شصت و شش سال که خارج قسمت دو هزار است بر سی درجات برجی تقریبا
و درجه تقریبا ایشان را بیست که کسری خارج قسمت است و مصنف بجهت سهولت اسقاط آن کرده
بر آنها که مستقر مهی است که حرکات ثوابت را بحسب ارصاد مختلف یافته اند و قدما را شک
در تعیه او بعید آن بوده است که ایشان را جز حرکت یومی حرکتی دیگر نیست و لهذا استناد
بفلک تاسع کرده است و چون نوبت با برجیس رسید بعضی از ثوابت قریب بمنطقه را رصد کرد
و در ایشان حرکتی یافته است از مغرب بمشرق لکن از غایت قلت بر کمیت آن مطلع نشده
و بعد از آن بطلیموس و مالاناوس بطریق تدقیق چون مرتکب این امر شدند رای ایشان
قرار گرفته که در صد سال درجه قطع میکنند و جمعی از متاخرین مثل ابن الاعلم و غیره در تحقیق
استقصای تمام کرده شده که در هفتاد سال درجه قطع میکنند و این موافق است با تحقیق
طوسی که سلطان المغفور در ارصاد خود یافته اند اما باعتقاد جماعتی که در زمان مامون خلیفه رصد
کواکب کرده اند آنست که در هر شصت و شش سال درجه قطع میکنند و حکیم فاضل محیی الدین
مغربی از راصدان مراغه است چند کوکب مثل عین الثور و قلب العقرب را رصد کرده
مطابق یافته است با آنچه در زمان مامون یافته اند و اتحاد مصنف برای این قولست
متحیره و گاهی مستقیم باشند یعنی بر توالی حرکت کنند و گاهی راجع یعنی بر خلاف توالی
کنند و گاهی مقیم باشند یعنی ساکن نمایند چه اگر بعد از تقویم کوکب [illegible]
از نصف النهار [illegible] بوده مستقیم باشد و اگر کمتر بوده راجع و اگر مساوی بوده مقیم
اقامت این نوع که [illegible] کواکب [illegible] شود در عطارد و چون [illegible]
در [illegible] نصف النهار متوالی [illegible]

[illegible marginal notes]

بوده بلکه بعد از نصف النهار اول از آن دقیقه بگذرد و در آن ستاره نوزده را جیب مستقیم گردد
نصف النهار ثانی همان دقیقه عود کند و در حوالی بعد ارجعت و استقامت یعنی بعد از نهار
اما بالحاسبین و قبل از ابتدای آن دیگر مستقیم شوند چه در علم حکمت مقرر است که در میان حرکتین
مختلفتین فی الجهة سکون متحقق است و پیش از شروع در شرح کلام چاره نیست از تحقیق رجوع
و آنچه بآن متعلق است پس میگوئیم که چون دو خط از مرکز عالم خارج شوند از جانبین تدویر بآن
دو نقطه مماس بر و قسم مختلف بمنقسم شود اعلی و اسفل و لامحاله قسم اعلی اعظم از اسفل است
ماند و قوسهای متساوی از قطعه علیای تدویر آنچه بذروه اقرب است اعظم نماید از آنچه ابعد است و همچنین
قوسهای متساوی از قطعه سفلی آنچه اقرب بحضیض تدویر اعظم نماید از آنچه ابعد است پس حرکت تدویر در
قسی اعظم سریع نماید و در قسی اصغر بطی و مراد بذروه و حضیض تدویر دو نقطه تقاطع محیط
تدویر است با خطی که از مرکز عالم خارج شود از مرکز تدویر گذشته بفلک اعلی منتهی شود آنکه
دورتر است ذروه مرئی گویند و آنکه نزدیکتر است حضیض مرئی گویند و حرکتی که این خط بآن
حرکت متحرک باشد حرکت مرکز معدل گویند چه مرکز تدویر بآن خط است و آنکه حرکت بتوالی
و چون مرکز هر یک از حوامل متحیره از مرکز عالم خارج است لامحاله مرکز تدویر از مرکز عالم در قطعه
حامل بعید بود و در قطعه دیگر قریب و غایت بعد و قرب و حال آن باشد که نقطه اوج و غایت
قرب وقت وصول او بود بنقطه حضیض و از این لازم آید که حرکت مرکز معدل در قطعه بعید بطی شود و
در قطعه قریبه سریع و حرکتی که وسط باشد تقریبا میان این سرعت و بطؤ از حرکت کوکب
گویند فافهم هذا باید دانست که چون افلاک خاوبر شامل ارض نشیند لازم آید که اعالی
ایشان بر توالی حرکت کند اسفل برخلاف توالی خواهد بود چنانکه در خبر است و اگر اعالی برخلاف
باشد اسفل بتوالی خواهد بود چنانکه در فرض است هر یک از کواکب متحیره چون در ذروه باشد

ایشان بتوالی سریع نماید چه کوکب درین حال مجموع حرکت مرکز معدل و حرکت تدویر متحرک باشد و
چون باسفل تدویر انتقال کند حرکت کوکب بتوالی بطئ بود اگرچه بسبب آنکه درین حال کوکب بمقدار
فضل حرکت مرکز معدل بتوالی بر حرکت تدویر همچنان برخلاف توالی حرکت کند بنابر آنچه
قبل ازین مذکور شد که حرکت تدویر در قسی اعظم سریع نماید و در قسی اصغر بطی هرچند کوکب بحضیض
نزدیکتر شود حرکت تدویر بخلاف توالی سریعتر و فضل مذکور کمتر شود و کوکب بطی تر نماید تا آنکه آن دو حرکت
حرکت مرکبه کوکب بر توالیت کوکب را مستقیم گویند تا بجائی رسد که حرکت تدویر برخلاف توالی
با حرکت مرکز معدل بتوالی مساوات کند و کوکب چند گاه چنان نماید که در یکجا ساکن است درین
حال کوکب را مقیم گویند و بعد از آن حرکت تدویر بخلاف توالی زیاده آید بر حرکت مرکز معدل
بتوالی و کوکب بمقدار زیادتی برخلاف توالی متحرک باشد و درین حال کوکب را راجع گویند
و هرچند بحضیض نزدیکتر شود حرکت او در رجعت سریعتر نماید تا کوکب بحضیض مرئی شود در آنجا
غایت سرعت او باشد در رجعت و وسط زمان آن و چون از حضیض بگذرد در رجعت
بطؤ پدید شود و هرچند بر آید بطی تر شود تا باز بنوعی که گفتیم مقیم گردد و بعد از آن مستقیم
و تا روده در استقامت سریعتر شود تا بذروه رسد که غایت سرعت او است در استقامت
و وسط زمان آن و بعد از آن حالت اول عود کند و از آنچه گفتیم لازم می‌آید که کوکب در
یک دوره تدویر دو بار مقیم گردد یکی بعد از استقامت پیش از رجعت و آن مقام اول گویند و دیگر
بعد از رجعت و قبل از استقامت و آن مقام ثانی خوانند و قمر را اگرچه تدویر است اما رجعت
او در قطعه علیا که بخلاف توالیت است اسرع از حرکت وسط او نیست پس رجعت لازم نیاید لیکن
در قطعه علیا بطی و در قطعه سفلی سریع نماید و چون حرکت مرکز معدل بنسبت با مرکز عالم مختلف است
لامحاله وقت استقامتی و رجوعی ایشان متفاوت باشند چه هرگاه حرکت مرکز معدل

سریع باشد ثانی حرکتش در اوج استقامت دیرتر دست دهد و در اوج رجعت زودتر و کاه
باشد در اوج استقامت زودتر دست دهد و در اوج رجعت دیرتر پس زمان استقامت کاه
اول بیشتر باشد و در کاه ثانی کمتر باشد و زمان رجعت بالعکس و اعظم زمان استقامت
جدا اول پنج زحل را هشت ماه و چهار روز است و مشتری را نه ماه و چهارده روز و مریخ را دو سال و
پانزده روز و زهره را یکسال و شش ماه و چهار روز و عطارد را سه ماه و چهار روز است و مریخ را دو ماه
در انجام سی روز است و اصغر زمان استقامت زحل را هشت ماه و بیست و شش روز است و مشتری را نه ماه
و مریخ را یکسال و دو ماه و هشت روز و زهره را یکسال و پنجاه و بیست روز و عطارد را سه ماه و سه روز
و اعظم زمان رجعت زحل را چهار ماه و بیست و یک روز است و مشتری را چهار ماه و سه روز است و مریخ را دو
ماه و بیست و یک روز است و زهره را یکماه و چهارده روز است و عطارد را بیست و سه روز است و اصغر زمان رجعت
زحل را چهارده ماه و شانزده روز است و مشتری را سه ماه و بیست و هشت روز است و مریخ را دو
شش روز است و زهره را یکماه و ده روز است و عطارد را بیست و یک روز و از تقویم تام شمسی
مبدا رجعت و استقامت هر کوکبی از پنج و در ستونهای تقویم کوکب ثبت کنند بنوعیکه فاصله باشد
روز را که در ماه من نصف النهار شنبه و روزیکه کوکب ابتدای رجعت یا استقامت کرده باشد
بجهة تعیین وقت آن بر حاشیه آن نیز نوسند یعنی در جدول اتصالات کلیه در محاذی
روزیکه در آن روز یا شب قبل از این ابتدای رجعت یا استقامت کرده باشند علامت
مثبت باشد و از مبدا رجعت باشد و چون خواهند که بر حاشیه تقویم ثبت کنند
استقامت یا رجعت نویسند ملحق بعلامت کوکب راجع یا مستقیم پس علامت روزیکه آن
شب که آن پس علامت یکی از ایام اسبوع ملحق و علامت روز یا شب پس علامات ساعات و
دقایق گذشته از اول روز یا شب و در بعضی تقاویم همین اکتفا نمایند و در ستونهای تقویم کوکب

و در تقویم قمری در حاشیه ثبت کنند اما علامت ساعات و دقایق کمتر نویسند و در بعضی تقاویم تام
شمسی در جدول تقویم هر یک از کواکب در وقت اقامت ایشان لفظ مقیم مطرح نویسند چنانچه
با علامت رجعت یا استقامت مقارن باشد و مدت اقامت در زحل هفت و در مشتری
پنج روز و سیر تقویمی کوکب خواه راجع باشد خواه مستقیم در شبانروزی که از اوسط آن کوکب
و اگر مساوی سیر شبانروزی وسطی آن کوکب باشد آنرا سیر اوسط گویند و کوکب را در آنحال
و معدل السیر خوانند و اگر زاید باشد بر سیر وسط و هر چند بر آید آن زیادتی در تزاید بود
سیر زاید و متزاید گویند و اگر در تناقص بود آنرا سیر زاید متناقص گویند و کوکب را در این دو حال
سریع السیر خوانند و اگر سیر تقویمی ناقص باشد از سیر وسط هر چند بر آید روی در تناقص نهد
آنرا سیر ناقص خوانند و اگر متناقص وی در تزاید نهد آنرا سیر ناقص متزاید گویند و کوکب را در
این دو حال بطی السیر خوانند و در تقویم تام گاه باشد که این احوال را در ستونهای تقاویم کواکب
بر سر جدا اول آن نیز ثبت کنند و علامت آنها سیر اوسط سیر زاید متزاید
سیر زاید متناقص سیر ناقص متناقص سیر ناقص متزاید
حرکت وسط زحل را در شبانروزی دو دقیقه است و مشتری را چهار دقیقه و پنجاه و نه ثانیه و
مریخ را سی و یک دقیقه و بیست و شش ثانیه و شمس را پنجاه و نه دقیقه و هشت ثانیه و زهره و عطارد را همین
مقدار و قمر را سیزده درجه و ده دقیقه و سی و پنج ثانیه

باب پنجم در معرفت میل

آفتاب و عروض کواکب و جوزهرات ایشان اولا باید دانست که بعد نقطه از دایره در سطح کره
قوسی بود از عظیمه که بآن نقطه و بدو قطب آن دایره گذرد و مابین آن نقطه و محیط آن دایره
از جانبی که اقرب باشد نباشد پس بجهة معرفت بعد نقطه مفروضه از منطقه فلک البروج
از معدل النهار گویند دایره فرض کنیم که بدو قطب الفلک و آن نقطه گذرد و قوسی که ما بین

میان نقطه مفروضه و معدل النهار باشد بشرطی که زیاده از ربع نبود و از بعد آن نقطه از معدل النهار که
و بعد از اجزای منطقة البروج را از معدل النهار میل اول آن جزو گویند بعکس میل ثانی آن جزو
که آن قوسی باشد از دایره عرضی که بجزو مفروضه گذرد مابین منطقة البروج و معدل النهار از جانب
اقرب و لفظ میل چون مطلق مذکور شود مراد میل اول باشد و چون آفتاب دایما بر منطقة البروج حرکت
الجزو را که آفتاب در و بود میل آفتاب نیز گویند بخلاف کواکب دیگر که چون منطقة البروج در اکثر
اوقات نباشند بر ایشان میل اطلاق نکنند بلکه بعد کوکب از معدل النهار گویند و دایره میل که
براس سرطان و جدی گذرد او را دایره ماره باقطاب اربعه گویند بجهة آنکه مرور او بقطبین معدل النهار
و قطبین فلک البروج است و قوسی که از آن دایره مابین منطقة البروج و معدل النهار باشد از جانب
اقرب آنرا میل کلی و میل اعظم گویند چه اعظم است از باقی میول و مقدار میل کلی …
و بحسب زیج جدید الغ بیک بیست و سه درجه و سی دقیقه و هفده ثانیه است …
میل اول از بعد او است از معدل النهار که منطقه فلک نهم است و او را معدل النهار از آن گویند
که چون مرکز آفتاب بسطح این دایره رسد تقریبا شب و روز متساوی شود در جمیع مواضع …
مشترک میان سطح این دایره و سطح کره ارض را خط استوا گویند و او را یعنی …
مرسوم از مرکز او بحرکت خاصه او که داخل در سطح منطقه فلک هشتم است که از منطقة البروج گویند
از جهة مرور این دایره با وساط بروج و لهذا منطقه او ساط بروج نیز گویند و از جهة …
مر این دایره را دایره شمسیه نیز گویند و این منطقة البروج مقاطع معدل النهار است بر دو
متقابل چون معدل النهار و منطقة البروج از دوایر عظام اند و قطب هر یک …
لازم میآید که تقاطع کنند این دو دایره بر دو نقطه مشترک متقابل که منصف باشند …
دو نقطه منصف هر یک از این دو دایره و این در شکل …

و از نقطتین مذکورتین این نقطه که آفتاب چون بحرکت خاصه خود از آن بگذرد در شمال معدل النهار
باشد یعنی در جهت قطب … نقطه اعتدال ربیعی گویند از جهة تساوی شب و
روز و حصول ربیع در وقت وصول آفتاب بآن نقطه در معظم معموره و مبدا بروج یعنی اول حمل
از این نقطه گرفته اند و لهذا این نقطه حمل نیز گویند و آن دیگر را که چون آفتاب از او بگذرد در جنوب معدل
النهار باشد نقطه اعتدال خریفی بسبب اینکه چون آفتاب باین نقطه رسید و تساوی شب و روز
و حصول خریف باشد در اکثر معموره و این نقطه هر آینه در اول برج میزان بوده و وجه تسمیه این
دو جهة … که تسمیه این دو جهة … باین دو اسم و از …
گذشتن آفتاب از نقطه اعتدال ربیعی تا رسیدن او بغایت بعد از معدل النهار که محل
دایره ماره باقطاب اربعه است با منطقة البروج و از آن نقطه انقلاب صیفی خوانند بسبب انقلاب زمان
در وصول آفتاب بآن نقطه از ربیع بصیف … در اکثر ربع مسکون و میل شمالی …
شمالی بسبب آنست وقوع آفتاب در این مدت در شمال معدل النهار …
از نقطه اعتدال ربیعی تا نقطه انقلاب صیفی که اول بروج سرطان است …
… لیکن مخفی نماند که این حکم مخصوص است ببلاد که آفتاب از سمت الراس آن
بلاد … بجانب شمال میل نکند …
بجانب شمال … و ولایت یمن و مکه معظمه و بعضی …
از وقت گذشتن آفتاب از سمت الراس تا غایت بعد میل شمالی …
از اینجا یعنی از غایت میل تا رسیدن بنقطه اعتدال خریفی …
آفتاب در شمال معدل النهار …
نقطه اما اگر آفتاب در این مرور بطرف شمال سمت الراس …

موضع میل شمالی صاعد ناقص باشد و از ابتدای که منتهی اوار نقطه اعتدال خریفی تا بغایت
محل التقاطع دیگر است از دایره ماره باقطاب اربعه بمنطقة البروج انتزاع اول جدی و نقطه انقلاب
شتوی گویند بسبب انقلاب زمان حین و مراد آفتاب بآن نقطه از خریفی تا شتا در جمیع مواضع
معموره میل جنوبی هابط زاید باشد و از اینجا تا رسیدن باز بنقطه اعتدال ربیعی میل جنوبی
باشد و اینها بمقابله ما سبق معلوم است لیکن حکم صعود و هبوط میل جنوبی در جمیع معموره
سکون آفتاب و در میل جنوبی هرگز بسمت الرأس مایل نشود و کواکب دیگر را اگر چه بعد
از معدل النهار باشد لیکن مشابهها در تقویم مصطلح نیست و عمل آن هم فی الجمله متغیر است و صورت
وضع معدل النهار با فلک البروج و تزاید و تناقص میل بر اینگونه است اما عرض کوکب
بعد او است از منطقة البروج یعنی قوسی است از دایره عرضیه که بر مرکز کوکب بگذرد و میان
تقویم کوکب و منطقة البروج از جانب اقرب پس شمس را عرض نباشد چه مرکز او دایما در سطح
منطقه خارج مرکز است و منطقه خارج در سطح منطقه ممثل و در سطح منطقة البروج پس نقطه
مدار شمس هرگز از و زایل نشود و مرکز قمر را مدار است نه در سطح منطقة البروج بلکه [illegible]
با منطقة البروج بر دو نقطه متقابل و آنکه مرکز قمر بر منطقه مدیر است و منطقه مدیر در سطح
منطقه حامل و منطقه حامل در سطح منطقه مایل پس منطقه مایل مدار قمر باشد یعنی مرکز از او
زایل نشود و چون این منطقه متقاطعست با منطقه جوزهر که داخل در سطح منطقة البروج است
منطقة البروج نیز باشد و چون عظیمه است متقاطع بر دو نقطه متقابل بود چنانکه در معدل النهار
و منطقة البروج گفتیم از آن یعنی آن نقطه را که از دو نقطه مذکوره که قمر چون بحرکت خاص خود از آن
بگذرد در عرض شمالی شود یعنی بطرف شمال منطقة البروج آید نقطه رأس و مجاز شمالی قمر گویند و آن
که چون قمر از آنجا بگذرد در عرض جنوبی شود یعنی بطرف جنوب منطقة البروج آید نقطه ذنب و مجاز

جنوبی قمر گویند و رأس و ذنب بسبب آن گویند که شکلی حادث شده است در مابین نصف مایل
و نصف ممثل از جانب اقرب تشبیه کرده اند بمار و ما و مشابه مار [illegible] و دو نقطه است و تحقیق مجاز
شمالی برأس و مجاز جنوبی بذنب بسبب عادت اول و کثرت ثانیست و هر دو را عقدتین و جوزهرین
خوانند المشبه ایشان بعقدتین بسبب آنکه تشبیه کرده اند هر یکی را بعقده که در میان دو خط
که اینجا عبارت است از آن دو دایره است و اما جوزهرین بعضی گویند بجهت آنکه جوزهر معرب گوزگره است
که مراد همان معنی اول باشد و بعضی بر آنکه اند که معرب گوزهر است چه بر دو طرف اثر [illegible]
و مختلف صعود و هبوط و زیاده و نقصان در عرض بقیاس میل معلوم میشود یعنی از وقت گذشتن
قمر از عقده رأس تا غایت بعد میان این دو نقطه که غایت عرض قمر است و مقدار آن
پنج درجه است عرض شمالی صاعد زاید باشد و اگر قمر بسمت الرأس در طرف شمال گذرد چنانکه
در اکثر اقالیم و الا شمالی هابط زاید است چنانکه در بعضی و از غایت عرض تا رسیدن بعقده ذنب
عرض شمالی هابط ناقص باشد و اگر در طرف سمت الرأس شمالی صاعد ناقص باشد و از عقده ذنب
تا رسیدن بغایت بعد عرض جنوبی هابط زاید باشد اگر قمر از سمت الرأس در طرف جنوب گذرد
چنانکه در اکثر معموره و الا جنوبی صاعد زاید بود چنانکه در بعضی و از غایت عرض تا باز بعقده رأس عرض
جنوبی صاعد ناقص بود و اگر در طرف شمالی سمت الرأس گذرد جنوبی هابط ناقص و اهل احکام [illegible]
شدید الوتر گویند و اگر هابط باشد مسترخی الوتر و صورت مدار قمر با منطقة البروج و تزاید و تناقص
عرض و بیان بهجت و هر یک از رأس و ذنب را سیر است معکوس یعنی بر خلاف توالی [illegible]
هر یک دو نقطه اند متحرک از فلک جوزهر که بخلاف توالی حرکت و مقدار آن حرکت در [illegible]
هر شبانه روزی سه دقیقه است و ده ثانیه و در تقویم تام شمسی موضع رأس قمر را در جدول [illegible]
جدول تقویم عطارد در نصف النهار هر روزی از برای آن روز بیاورند به رقم اول برج [illegible]

سیم دقیقه بر قیاس تقویم کواکب و موضع ذنب برج هفتم راس باشد همان درجه و دقیقه است
و دو نقطه متقابل در فلک پس و طه است پس ایراد کموضع کامعیت و علامات راس در تقویم
این صورت بجهت آنست که اگر بس نویسند رقم شش مشتبه شود و علامت ذنب ب و گاه
راس بس نویسند چه بعضی قرا این مانع اشتباهست چنانکه بعد از این معلوم شود و باید دانست که
مرکز جرم قمر را مداریست مقاطع منطقة البروج و همچنین مرکز هر یک از زهره و عطارد را مدار
منطقة البروج بر دو نقطه متقابل که یکی راس باشد و آن در کواکب علویه نقطه بود که چون مرکز
ایشان از آن بگذرد و در شمال منطقة البروج متوجه شود و در زهره نقطه که چون مرکز تدویر از آن
بگذرد باوج متوجه شود و در عطارد بحضیض و دیگری ذنب که آن در کواکب علویه نقطه بود که چون مرکز
ایشان از آن بگذرد در جنوب منطقة البروج شود و در زهره نقطه بود که چون مرکز تدویر
از آن بگذرد توجه بحضیض شود و در عطارد توجه باوج و تفاوت تعریف این دو نقطه در علویه و سفلیه بنابر
نکته ایست که در کتب هیئات معلوم میشود و بیان آن اینجا لایق نیست و بهمین جهت مرکز تدویر
این امر بجهت عدم دوام جرم ثابت بر یکدایره گاهی بر مدار مرکز تدویر بود و گاهی در طرف
شمال آن و گاهی در طرف جنوب آن بخلاف قمر که با مرکز تدویر خود دائما متحد المدار است
جوزهر ... مستقیم به هر یک نقطه گفته شد از مسلمات تجربه که فلک البروج
و مقدار حرکت در شبانه روزی سه ثالثه است و در بعضی تقاویم تا به موضع راس
تحریر در اول برای از ماههای جلالی بر سر جدول تقویم آن کواکب ثبت کنند اگر
باشد و الا در صفحه یسری بر سر اول هر کوکب بجهت تقرات آن کوکب با قمر گشته
بچهار رقم یکی اول برج دوم درجه سیم دقیقه چهارم ثانیه و داخل خامس ثانیه بجهت
جوزهرین کواکب در مدت یکسال شمسی دقیقه بر سند پس ثبت آن جوزهر هر یک از کواکب

١٢٤

ومهما تلاد جود کفك عشیها فهی کل قطرات فی

ثانیه در اول هر ماه ثبت باشد و موضع ذنب هر کوکب برج هفتم موضع راس آن کوکب
اجزاء چنانکه موضع قمر به نسبت راس او در تقویم تام مقدار سیل آفتابست در جدول باریک
یسری جدول تقویم او در نصف النهار هر روزی باز از روز بیاورند و در رقم یکی درجه دوم دقیقه
و همچنین مقدار عرض هر کوکب در جدول باریک در پهلوی یسری جدول تقویم او بطریقیکه در
تقسیم بیاورند و در بعضی تقاویم جهت معرفت قمر اختصار کنند و در بعضی دیگر عرض هر کوکب
روزی بازده یا یازدهم ثبت کنند و در عطارد و در زهره هر روزی و در ایام دیگر هیچ ننویسند
غایت عرض هر کوکب بحسب تاریخ جدید الغ بیک بدین موجب است زحل ج مح مشتری
... مریخ د له عطارد ... زهره ح م و علامات شمالی بس و جنوبی ... و از
و از هابطه و از زاید یا و از ناقص قص و این علامات را متصل بکدیگر در ثنای جدول
عرض کواکب هر گاه یکی از این صفات مبدل بدیگری شود ثبت کنند بعد از انکه بر سر جدول
بلشنه پس علامت شمالی صاعد زاید چنین باشد شصید و علامت شمالی هابط زاید
و شمالی هابط ناقص چنین شهقص و شمالی صاعد ناقص چنین شصقص و جنوبی صاعد زاید
چنین جصید و جنوبی هابط زاید چنین جهید و جنوبی صاعد ناقص چنین جصقص و جنوبی
هابط ناقص چنین جهقص و گاه باشد که علامات زاید و ناقص ننویسند چه هر سال عرض
شمالی صاعد و همچنین جنوبی هابط زاید باشد و هر سال عرض شمالی هابط و همچنین جنوبی صاعد ناقص
لیکن این مخصوص است بمواضعی از معموره که میل ... و از سمت الراس بموضع
شمال بگذرد که اگر موضعی باشد که بطرف شمال بگذرد و ابرا و علامات زاید و ناقص
کما لا یخفی علی المتامل فیما تقدم **باب ششم** در معرفت ساعات و غایت ارتفاع
و ظل او در طرف نصف النهار اولا باید دانست که دایره عظیمه که بقطبین

سلام علیکم لا نجنا بعدکم ولا قد الرحمن بعدکم عنا

سمت القدم موضعی باشد از دایره افق آن موضع گویند پس اگر معدل النهار بسمت الراس آن موضع

گذرد و از افق استوائیه و منتصبه و مستقیمه گویند و اگر قطب معدل النهار بسمت الراس آن موضع باشد

آن افق رحوی گویند و ما سوای این دو افق را افاق مایله گویند و دو نقطه تقاطع معدل النهار را

با جمیع افاق بنقطه مشرق و مغرب گویند و عظیمه که بدو قطب افق و دو قطب معدل النهار گذرد و از آن

دایره نصف النهار گویند از جهت انتصاف نهار معین وصول آفتاب بدین دایره فوق الافق

و در اکثر ربع مسکون عظیمه که بدو قطب افق و مرکز کوکب گذرد و از دایره ارتفاع الکوکب گویند

و صغیره که از خط تقویمی الکوکب مرتسم شود بحرکت فلک کلی آن را مدار یومی الکوکب گویند و آن

با معدل النهار لامحاله یا متوازی باشد یا متحد پس اگر آن مدار دایره افق را قطع کند آنچه از آن

فوق الافق بود قوس النهار آن کوکب گویند و آنچه تحت الافق بود قوس اللیل و آنچه از زمان

طرف خط تقویمی کوکب تا افق شرقی باشد از قوس النهار و افق غربی از قوس اللیل آن را

الکوکب گویند اما شبانروز نزد عامه یک شب و یک روز است و مبدا آن نزد متشرعه اول شب است

چه ظلمت اصل است و نور طاری و نزد اهل روم و فارس اول روز چه نور وجودی و

ظلمت عدمی اما نزد اهل حساب از رسیدن آفتاب بتقاطع مدار او با دایره نصف النهار چه

اصطلاح در جمیع مساکن مقدار شبانروزی مساوی بود تقریبا باختلاف اصطلاحات دیگر که بحسب بقعه

متفاوت میباشد که بر عالم علم حساب مخفی نیست و معتبر نزد حکمای یونان تقاطع علیا و نزد

حکمای خطا تقاطع سفلی است ابتدای روز در عرف و اهل شرع از ابتدای طلوع صبح صادق

و ابتدای شب بعد از انقضای غروب آفتاب و نزد اهل روم و فارس ابتدای روز از طلوع جرم آفتاب

و ابتدای شب از غروب جرم او و این وضع طبیعی است چه وجود نهار مشروط بطلوع شمس است و وجود

شب مشروط بغروب او و ذکر شب و روز و اجزای آن که مصنف در بعضی ابواب بیان خواهد

ومن عجبی انی اروم لقائکم　　وطرفی لکم یحوی وقلبی لکم یعنی

بر این اصطلاحست و نزد بعضی از براهمه هند ابتدای طلوع صبح صادق و طلوع آفتاب و

غروب آفتاب و غروب شفق نیز از فصل مشترک میان شب و روز داخل یک دام ست

شبانروز زیرا که عبارتست از مجموع قوس اللیل و قوس النهار آفتاب به بیست و چهار قسم مساوی

قسمت کنند چه زمان آن را بیست الحسب و هم استواری دارد پس قبول قسمت کند و این اقسام را

ساعات مستویه و معتدله گویند از جهت تساوی مقدار او و نسبت با ساعات معوجه که مقدار آن

میشود و آن مقدار از معدل النهار که در هر ساعتی از ساعات مستویه طلوع کند ازمنه

ساعت گویند پس اجزای هر ساعت مستوی ربع سدس دوره فلک تقریبا که پانزده درجه

معدل النهار باشد و اگر روز و شب هر یکی یعنی هر یک از قوس النهار و قوس اللیل آفتاب را

علیحده بدوازده قسم متساوی کنند آن را ساعات گویند معوجه و زمانیه گویند چه بطول

قصر شب و روز طویل و قصیر شوند پس از این حیثیت که زمان این ساعات طولا و قصرا تابع

زمان شب و روز است آن را ساعات زمانیه گویند و از این حیثیت که مقدار ساعات روز با مقدار

ساعات شب مختلف است بحسب اختلاف طول و قصر آن از ساعات معوجه گویند و

خطوط آن بر آلات قیاس بصد به ساعات قیاسیه نیز گویند و هر ساعتی خواه مستوی

باشد و خواه معوج بشصت دقیقه قسمت کنند و همچنین هر دقیقه را بشصت ثانیه و هر ثانیه بشصت

ثالثه و همچنین تا بعاشره و لامحاله دقایق و ثوانی ساعات مستوی با دقایق و ثوانی ساعات

معوج متفاوت بود بحسب اختلاف شب و روز در اکثر ربع مسکون عدد ساعات مستویه روز

و کور آن و همچنین اجزای ساعات معوجه از وقت گذشتن آفتاب از اول جدی تا رسیدن

با اول سرطان روز بروز در تزاید باشد و در نصف دیگر از اول سرطان تا اول جدی در تناقص

و ساعات شب بر عکس این باشد یعنی عدد ساعات مستویه و اجزای ساعات معوجه شب و روز از

قال الزهری لم ار هاشمیا افضل من علی بن الحسین وقال ابو حازم لم اری افضل
ما رایت هاشمیا افضل من علی بن الحسین علیه السلام وکان یصلی فی کل یوم ولیلة الف
رکعة فاذا اصبح سقط مغشیا علیه وکانت الریح تمیله کالسنبلة وکان اذا

از اول جدی تا اول سرطان در شمالی تا باشد در نصف دیگر در شمالی از اول حمل تا میزان
مستویه و اجزای ساعات معوجه روز زاید باشد بر مستویه و شب معوجه از اول میزان تا اول حمل
بیان این اوضاع آنست که چون منطقة البروج و معدل النهار دو دایره متقاطعند هر دو جزء که
منطقة البروج که بعد ایشان از نقطه انقلاب متساوی بود مداری که معدل النهار مداری رسم کنند
استوائیه جمیع آن مدارات متساوی تنصیف کنند بشکل شانزدهم ازاولی اکر تا و ذو قوس
در هر مدار که بود قوس النهار او با قوس اللیل متساوی بود پس ایام شب و روز آنجا متساوی
اما در افاق مایله معموره چون قطب شمالی معدل النهار از افق مرتفع و قطب جنوبی منخفض است
همین منصف معدل النهار باشد و پس سایر مدارات متقاطع این قسم مر دو قسم مختلف شود
از مدارات شمالیه اعظم باشد از قسم خفی و لهذا از مدارات ظاهره خوانند و تمام مدارات جنوبی
منخفضه خوانند بعکس این بود و بشکل نوزدهم از ثانیه آن کتاب پس چون آفتاب در مدارات شمالیه بود
در ما بین اول حمل و اول میزان قوس النهار زیاده باشد از قوس اللیل و همچنین ساعات النهار از
اللیل و چون در مدارات جنوبیه بود یعنی در اول میزان و اول حمل بعکس این باشد و چون بر معدل
بود یعنی در اول حمل یا میزان متساوی باشند و بشکل سیم از مقاله مذکوره هر مدار که از قطب شمالی
ابعد است اجزاء قسم ظاهر او قلت از اجزای قسم ظاهر انست که بر نسبت اجزاء قسم خفی بعکس این و هر مدار که
بقطب شمالی معدل النهار قرب است اجزاء قسم ظاهر او اکثر است از اجزاء قسم ظاهر انست که ابعد است
بعکس پس از وقت گذشتن آفتاب از اول جدی که مدار ابعد مدارات اجزاء بر حسب از قطب شمالی
رسیدن باول سرطان که مدار او قرب مدارات است آن قطب قوس النهار متزاید بود و همچنین ساعات النهار
و قوس اللیل و ساعات اللیل متناقص از گذشتن آفتاب از اول سرطان تا اول جدی قوس النهار و ساعات النهار
متناقص و قوس اللیل و ساعات اللیل متزاید و از انچه گفتیم معلوم شد که اطول ایام و اقصر لیالی و ساعات

وقت وصول آفتاب باول سرطان و اقصر ایام و اطول لیالی وقت وصول آفتاب باول جدی
و در تقویم ساعات و دقایق مستوی هر روز که از طلوع مرکز آفتاب تا غروب آن باشد بازای آن روز
ثبت کنند در جدول تقویم رصد و در تقویم قمری بعد از جدول ماه ترکی که بعد از بیاورند معلوم گردد
رقم یکی ساعات و دوم دقایق و چون خواهند که ساعات و دقایق شب معلوم کنند ساعات
و دقایق روز را که از بیست و چهار ساعت که ساعات شبانروز است نقصان کنند باقی ساعات و دقایق
شب باشد و طریق نقصان کردن چنانست که از بیست و چهار ساعت یکی بشصت بگیرند دقیقه فرض
کنند و دقایق مذکور را ازین شصت نقصان کنند و ساعات تامه را از بیست و سه آنچه باقی ماند
ساعات و دقایق شب باشد و در بعضی تقاویم که منجمان خود نگاه میدارند باول تقویم که
بواسطه از زیج مستخرج میشود ساعات و دقایق نیم روز را نویسند چه بعضی از اعمال که بدو
بر معرفت ساعات نصف النهار است پس چون خواهند که ساعات و دقایق تمام روز حاصل کنند از آن
کنند ساعات و دقایق تمام روز حاصل شود اما ارتفاع کوکب بعد کوکبست از افق یعنی قوسی از دایره
ارتفاع ما بین مرکز حقیقی کوکب و افق در فوق الارض بشرطی که در ربع مسکون زیاده نباشد
فوق الارض نکته آنست که اگر قوس مذکور بشرط مذکور در طرف تحت الارض بود آنرا انحطاط کوکب
گویند بلکه انحطاط او گویند و آن ارتفاع که اعظم از آن نباشد در آن مدار که کوکب بر آن مدار
بود آنرا غایت ارتفاع آن کوکب گویند در آن مدار و آن وقتی بود که کوکب بر تقاطع آن مدار
نصف النهار بود و لامحاله در آن وقت دایره ارتفاع بر دایره نصف النهار منطبق باشد و اگر کوکب
سمت الراس بود هر آینه غایت ارتفاع ربع دور بود و آن غایت ارتفاع کوکب باشد مطلقا
در تقاویم تمام غایت ارتفاع کوکب آفتاب را هر روزی بازاء آن روز در جدولی بعد از جدول ساعات
مدور رقم یکی درجه و دوم دقیقه و غایات ارتفاع کواکب دیگر در تقویم ثبت کردن مصطلح اهل

ما که بدیه در شرح ... و انه کان لیعقوب ... بالارث و ... والحجرة وما
کان لبابه الا الکرابیس اذ فضل شی عن ابدیه ... دعا بالحلم ... وما اشبهه
من ولده ولا اسل ... احد ... لباسه ... علیه ...

نصف النهار عبارت از سایه مقیاس است که قائم بر سطح افق باشد در وقتیکه آفتاب در غایت ارتفاع باشد
یعنی در وقتیکه بر دایره نصف النهار باشد نه بر سمت الراس که اگر بر سمت الراس باشد از وی ظل نصف
باشد و مراد از افق اینجا افق حسی است نه حقیقی که قبل ازین بیان نمودیم و آن صفحه ایست موازی افق حقیقی
سطح ارض باشد از جانب ... قاعده بعضی کردن ... مقیاس ... که اول سطح زمین را هموار کنند
و همچنان اگر آب بر روی ریزند از همه جانب بجا برابر جریان کند و اگر بعضی اجزاء زمین مرتفع و بعضی منخفض بود بجانب
انخفاض میل کند چنانکه مقتضی طبع او است و از برای تسویه زمین آلتی سازند مثلث متساوی الاضلاع که از
گویند و اکثر آن بود که این آلت را از چوب سازند و باید که چوب آن دو ساق بوزن برابر بود و اول
و بعضی زاویه راس این آلت قایمه سازند بجهت امتحان زوایای عمارات ... فاعده ... بکنند و از راس
شاقولی در آویزند و آن جسمی بود ثقیل ... از طرف ... باشد و سطح زمین را چنان ... که
هر طرف که بگردانند شاقول آن بر نشانه آید و چون چنین بود ... سطح ... افق حسی بود موازی افق
حقیقی و مقیاس جسمی بود ... مخروطی الشکل و باید که ثقیل بود که در موضع خود قایم باشد و بعضی
از اوا از چوب سازند و قاعده او از ... ساخته سرب یا ارزیز در آن ریزند پس دایره در زمین
هموار کشند و مقیاس را بر این دایره نصب کنند بنوعیکه سهم مقیاس بر مرکز دایره عمود بود
و در سر موضع پایین محیط دایره و راس مقیاس اندازه گیرند و اگر هر سه جانب برابر بود ...
بود بر این سطح مستوی که فی الحقیقه سطح افق است و سایه که در وقت غایت ارتفاع آفتاب از مقیاس ...
سطح افتد ظل نصف النهار بود و از افق زوال خوانند و لامحاله اقصر ظلی بود که در آن ...
رسد و تقدیر ظل و قامت مقیاس کنند و مقیاس را گاهی به دوازده قسم کنند و گاهی بهفت قسم ...
تقسیم کنند آن ظل را که از آن مقیاس حاصل شود باشد ظل اقدام گویند و اقدام بجهت آن گویند
عوام ... جاری شده است که تقدیر ظل بقامت خود کنند و قامت را با قدام تقدیر کنند ...

قامت هر کس مساوی هفت قدم او باشد و بعضی شش قدم و نیم نیز قسمت کنند چه قامت بعضی مردم
با قدام شش قدم و نیم میافتد و اگر مقیاس را به دوازده قسم کنند آن ظل را خوانند از آن مقیاس ظل اصابع
خوانند و اصابع بجهت آن گویند که اغلب آن بود که اشیا را بشبر تقدیر کنند بالجمله اکثر مقیاس را که از آن ظل
گیرند شبری بود و شبر هر کس مقدار دوازده اصبع باشد از اصابع او و هر قدری از آن رسیدت و دقیقه قسمت کنند
همچنین هر اصبعی او در تقویم نام و در جدول از صفحه یعنی فی زوال هر روزی یا اصابع یا با اقدام
از روز و ضع کنند تا اگر کسی احتیاج بعنی زوال افتد از تسویه زمین و نصب مقیاس و انتظار
ظل بغایت قصر و تقدیر آن فارغ باشند و در تقویمی که ... اگر استخراج آن بحسب ظل اصابع
کرده باشند یا اقدام اگر بحسب اقدام کرده باشند و دوم دقیقه از اصبع یا قدم و گاه باشد که در جدول
آورند و در یکی ظل بحسب اصابع ثبت کنند و در دیگری بحسب اقدام باب هفتم
نظر و شاظر و مجاسده و ... و تحویل و ... دو کوکب از کواکب سیاره و در ...
یعنی منطقه البروج ... بمعنی که منتصف دایره ... باشد ... بروج ... و ...
و از نسبت بحال کوکب ... قران ... بحال هر دو مقارنه گویند و این مقارنه یعنی آن
کوکبین و این مقارنه حقیقی است و اگر در اینحال خط ... هر دو بر یکدیگر منطبق باشد از مقارنه
گویند و اگر دو خط از مرکز بصر خارج شود ... و در سطح منتصف دایره ... بروج
مقارنه مرئی خوانند و اگر خطین منطبق باشند از مقارنه ... مرئی خوانند لکن ...
حقیقی و در تقویم ... درجه یعنی ... منطقه البروج ...
ایشان یعنی میان موضعین این دو کوکب از ... خوانند ... در برج سیم و دیگری بود
برج یازدهم اگر میان موضعین ایشان ... درجه بعد باشد که ربع منطقه البروج ... از ...
و هر آینه یکی در برج چهارم و دیگری بود یا در برج دهم و اگر بعد صد و ... درجه باشد ...

دقه رتش را بپرده نماید و هر ورقه از اوراق عناصر و موالید طلای دست افشار
نقد هستی و وجود تش اسکه بر زر دار د سنریهم آیاتنا فی الافاق و فی انفسهم حتی یتبین
لهم انه الحق و صلوات

از تثلیث خوانند و لاجرم یکی در برج پنجم و دیگری باشد یا در برج نهم و هر یک از این سه نوع دو نصف باشد
این دلیل چه اگر کوکب تحتانی و درین اوضاع تو ابی شتر از فوقانی باشد و اگر فوقانی تو ابی
بیشتر بود دلیل و اهل احکام گویند اتصال این را از دلیل در اثر شهوت و چون هر دو شاد در
که نصف منطقه البروج بعد باشد از امقابله گویند چه درین وقت موضع هر یک از کوکبین مقابل
موضع دیگری باشد یعنی در برج هفتم دیگری باشند و اهل احکام ابعاد دیگر را غیر ازین چهار نظر که اینها
معاد بر انظار گویند بجهت عدم تاثیر اعتبار نکرده اند و نهایت ابعاد اگرچه در برج
در درجه و اجزای آن متحد باشند و هر یک ازین پنج نوع را که مقارنه و تثلیث و تسدیس و تربیع و مقابله
نظر و اتصال و هفت کلمه نظری گویند و بعضی مقارنه را اتصال الجرم خوانند و باقی نظرات را اتصال
بشعاع و موضع قرار مطرح شعاع قران و نهایت ابعاد تیره را در سایر نظرات مطرح شعاع آن
نظر گویند و کوکب تحتانی را در سایر امور ناظر و متصل و رافع گویند و اند کمر را منظور الیه و متصل به
پس درین احوال اما متصل شد و زحل متصل به و سایر کواکب نصف بر دو جهت تواند بود
بر چیز و بصیر ظاهر است و صورت انظار بحسب تقسیم فلک بدین گونه است و نظرات قمر را با کواکب دیگر
رجابات و مکازجات و شهر جات گویند بسبب کثرت اتصال قمر با سایر کواکب و هر شش داون طالع
بلکه بکر و قران نیز بن را اجتماع خوانند بجهت انکه حکایات شمس را ذکر کیرند و قمر را موت و آن
منزله ملاقات ایشان بود و شاید که این اصطلاح بنا بر سابقه کلام رب العزت باشد که جمع
الشمس والقمر و مقابله ایشان را استقبال گویند بسبب انکه قمر از شمس بعد از مقابله در موضع طلوع
باید یعنی پیشی گیرد و مع هذا روز بروز متقارب بر باید شود پس مستقبل او باشد چنانکه قبل از مقابله
عکس این دو موضع مستدبر او بود بجهت این سیاه است که او را در هلال بدر گویند و بعضی گویند که در
نحو ذات از بدر یعنی بجهت یعنی بدره که مملو باشد از زر و سیم حیثی که مملو باشد از ضیاء جهت

شوفه قمر را از نور پر شود و از این جهت است که ایشان استقبال را امتلا نیز گویند و قران و قیام با یکدیگر
عقدتین قمر محاسده و کوکبان عقده گویند که بمعنی ملاصقه است و بعضی نزد اهل نظر است
دیگر از مقارنه نظر دیگر حکمای ما با عقدتین اعتبار نکنند چه ایشان از نور و شعاع مبرا
قمر در محاسده و دون عقدتین کواکب دیگر بجهت آنست که این دو عقده و بعالم سفلی قریب اند
و دوایر عظیمه در این دو عقده حادث میشود و علیین را با آفتاب غیر از احتراق اصلا نظر دیگر نباشد
زیرا که مرکز هر دو آفتاب و مرکز تدویر هر یک از علیین و امامسامت یکدیگر اند تقریبا و از جهت که حرکت
وسط ایشان از مثل حرکت و سط آفتاب گرفته اند تا سامت مختل نشود پس لاجرم چون این دو کوکب در دو
حضیض و زو در اوج رسند محترق گردند و چون از دوره حضیض بر رجعت نمایند در یکی از دو
طرف آفتاب باشند که از اطراف صباحی و طرف شامی گویند و هر گز از آفتاب زیاده از آنچه
نصف قطر تدویر ایشانست دور نشوند و غایت این در زهره چهل و هشت درجه است و در عطارد
درجه پس این دو کوکب را با آفتاب الا احتراق و دیگر صورت ناظره نبود و به مقدار نظر تسدیس که اقل
معاد بر انظار است شصت درجه است و ربطی که علیین را با آفتاب است و ربط تسیم ایشان
رفته همین است و ایشان را یعنی علیین را با یکدیگر غیر از قران و تسدیس نظری دیگر نباشد
مدور این دو کوکب چنانکه گفتیم و اما مقارن یکدیگرند پس تسدیس ثابت است که اینها را با یکدیگر قران
متصور است و چون اتفاق افتد که هر یک در طرفی از طرفین آفتاب باشند هر آینه میان ایشان نیز
تسدیس ممکن بود چه غایت بعد ایشان در این حال از یکدیگر بقدر مجموع غایت بعد هر یک از آفتاب
از هشتاد و درجه تجاوز نتواند بود و ظاهر است که حد تسدیس شصت درجه پس مثبت لیکن بمقدار
نظرات دیگر نرسد چه حد تربیع که اقل معاد بر انظار است بعد از تسدیس نود درجه است اما شاطر
اتصال اشاکله مجلی گویند نرد و نوع است یکی ناظر بودی و از آنجا ناظر زمانی و اتفاق طریقت بار گویند

و پاینداری شاهزاده عالمیان اسمعیل میرزا ولد اعز ارجمند بندگان کیتی ستان جمشید خدم کیان حشم دارا دربان شاهنشاه عظیم الجلال بهرام صولت گردون

بودن دو کوکب سیاره است در دو طرف اول سرطان یعنی نقطه انقلاب صیفی بروجهیکه بعد موضع هر یکی از ایشان

یعنی این دو کوکب از آنجا یعنی از سر سرطان متساوی باشند لامحاله این بعد در یک کوکب بر توالی بروج باشد

و در دیگری بر خلاف توالی مثلا چون کوکبی در ده درجه ثور باشد و دیگری در بیست درجه اسد هر آینه میان

ایشان تناظر بوده چه بعد هر یکی از راس سرطان یکی بیست درجه است اول بر توالی و ثانی بر خلاف توالی

و این نوع را اتفاق طریقه میخوانند بسبب آن گویند که دو جزو را از منطقة البروج که متساوی البعد بود از نقطه انقلاب

چنانکه سبق ذکر یافت در باب ششم یکدیگر را رسم کنند پس هر دو در طول یکطرف یکجا باشند و یومی

زمان نهار یکجزو و همچنین نیز زمان اللیل و باز زمان نهار و زمان لیل یکجزو و دیگر متساوی باشند چه هر دو

و تناظر مطلعی یعنی نوع دوم از این دو نوع تناظر تناظر مطلعیست و از اتفاق قوت نیز خوانند آن

دو کوکبیست از دو طرف اول حمل یعنی نقطه اعتدال ربیعی بوجهیکه بعد موضع ایشان از آنجا متساوی باشد

و این بعد نیز در یک کوکب بر توالی و در دیگری بر خلاف توالی بود مثلا چون کوکبی در پنج درجه ثور

و دیگری در بیست و پنج درجه حوت هر آینه میان ایشان این تناظر واقع شود چه بعد هر یک از راس حمل بیست

درجه بود اول بر توالی و ثانی بر خلاف توالی و این نوع را مطلعی بسبب آن گویند که چون معدل النهار و

منطقة البروج دو دایره متقاطعند هر آینه قسمی از منطقة البروج که بحرکت معدل النهار منتقل باشد متفاوت المقدار

کنند و لامحاله آن مدت قوسی بود از معدل النهار که با آن قوس از منطقه طالع شود و آن را مطالع آن قوس

منطقه خوانند و در کتب هیات مبین شده است که مطالع دو برج یا دو جزو متساوی البعد از اول حمل که تناظر

در آن محقق میشود متساوی بود و اتفاق قوت بسبب آن گویند که مطالع هر یک از این دو جزو مذکور چنانکه

مطالع دیگر است پس قوت یکی مثل قوت آن دیگری باشد در طلوع و غروب چه حرکت بمقدار قوت

در حرکت مساوات بود در قوت نیز مساوات باشد و چون کوکب متوجه نظر یا تناظر کوکب یا متوجه مجانبه باشد

عقد مقارنه قمر شود و پس از رسیدن بحقیقت آن نظر یا تناظر یا مجاسده حرکت یک کوکب از آن دو کوکب

[illegible]

[illegible]

بعلت اتصال با کوکب قریب مجاسده اطلاق صدق منغیر شود باید که بعد از استقامت یا رجعت یا سرعت یا بطوء

یا بطء یا سریع شود بسبب یکی این دو عوارض آن نظر یا تناظر یا مجاسده باطل شود آن بطلان از اشکالات گویند

یعنی در میانه نظرات یا قمر و سایر سیارات صورت نبندد و همچنین میان شمس و هر یک از متحیره چنانکه بر عالم

مخفی نیست و اشکالات در لغت بمعنی عهد شکستن است و باب اول در بیان باز داوری و وجه تسمیه ظاهر است و امر

دلیل عهد شکستن و شکال از کار داوری امید وانند اما آنکه از احوال نیز گویند عبارت از انتقال نقطه است از برجی

برج بعد از آن و اگر انتقال آن نقطه از اول برج یا خروج برج مقدم باشد از عکس گویند یعنی عکس و مراد از نقطه

کواکب و عقده یعنی قمر و نقطه اوج هر یک از سیاره و جوزهرات خمسه متحیره است یعنی عکس گویند اوج و جوزهرات

شهور است و بعضی عقده گره را کوکب را از موضعی بموضع دیگر مطلقا نیز تحویل گویند و تحویل قمر را از برجی برج

و در تقویم نظرات آفتاب و خمسه متحیره و تناظرات و اشکالات و مجاسده و تحویل و عکس ایشان که لازم رجوع است

قمر را و عکس ذنب و راس آن بعلامات معلوم است و در صفحه نیز بر حاشیه یعنی در جدول اتصالات کلیه ثبت کنند

و ساعات گذشته از آن شب و روز که این اوضاع و احوال در آن واقع شود تعیین کنند و علامات اینها که

شده است ٥ علامت مقارنه س علامت تسدیس ٤ علامت تربیع ف علامت تثلیث و انفراد

نقطه نهند چه قرین بر این دلالت ل علامت مقابله و اتصال یکجهه نیز ح علامت مقابله الحی کشند

چنین نویسند لد ع علامت اجتماع و در بعضی تربیع مقارنه نیز ق علامت احتراق مجاهدات کشند

ط علامت تناظر و ل علامت تحویل ل علامت... و غیره او را در علامت انتقال بعقبه است م علامت

اشکالات و عکس را بصریح نویسند و گاه باشد علامت اشکالات کاف نویسند و از اینجهت سقوط سازند

گاه باشد که علامت مجاسده راس معکس و با ذنب معکس نویسند و این زمان و این نیز

متعارف و مصطلح بوده است و چون تناظر مطلعی باشد یکجهه نیز بر بالای علامات آن تناظر حرف ع نویسند

و اگر یومی باشد حرف میم نویسند و از غیب یکی این دو نوع حرف التزام کنند هم مقصود حاصل کند

[illegible]

که در بالای سر عرش پای اعتقاد آید از نوار و مجاورین شهر صباح و مساء بلا دفت
آن قیام نموده و اثبات از روزگار فرخنده آثار ظلّ مدار اعلیحضرت شاهنشاه

تناظر زمانی که نظر ربوبی باشد نظر نویسند و علامت تناظر طلوعی طم و در نظرات و تناظرات اول علامت نظر تناظر
ثبت نمایند پس علامت یک کوکب متصل نظر یا تناظر که فلک و تحت فلک کوکب دیگر باشد ثبت کنند پس علامت کوکب دیگر
که متصل با وست پس علامت روز اگر اتصال در روز باشد یا شب اگر در شب باشد پس علامت یکی از ایام
و محو علامت روز یا شب پس علامت ساعات و دقایق که گذشته از اول روز یا شب که در آن روز یا شب اتصال
واقع شده باشد و اینها همه شرط است با آنکه در محاذی قمر از روز ثبت شود و اگر ساقط صالح بوده باشد
بان و در تحراق خمسه متحیره علامت شمس نویسند به علامت احتراق مشهور است با آنکه قران با شمس است و در قمر احتراق
به علامت کوکب محترق نویسند و در مجاسده اول قمر مجاسده نویسند و بعد از آن رقم کوکب مجاسده
رقم عقده رأس یا ذنب و اگر میان مجاسده معنی یا معنب باشد اول قمر کوکب نویسند پس رقم مجاسده
معنی یا معنب و علامت روز یا شب و ساعات و دقایق نظر نظیر مذکور ثبت نمایند یعنی
که در نظرات منسطر و تناظرات مذکور شد ثبت نمایند و در انکاث بعد از کتابت لفظ انکاث
یا علامت آن هر کدام اعتبار کرده باشند علامت نظر اگر انکاث نظری باشد یا تناظر اگر تناظری
مجاسده اگر مجاسده ای باشد نویسند پس علامت کوکب انکاثی از دو کوکب که در اتصال بیان انکاث واقع
شده باشد پس علامت کوکب دیگر با علامت یکی از عقدتین قران انکاث در مجاسده شده باشد
که در نظرات مذکور شده و در انکاث ساعت و دقیقه نویسند الا نادر از آنکه در باقی قران
معتبر است ... و در تحویل علامت اول علامت تحویل ثبت کنند پس علامت کوکب محول پس علامت برج
محول الیه ... معلوم شود پس علامت روز یا شب و ساعات و دقایق آن
نظرات ... با اهتمام بیان
قیاس یعنی بر قیاس تحویل ... پس علامت کوکب
برج ... پس علامت کوکب ... نویسند

[illegible]

[illegible]

باشد که لفظ منکس که بمعنی رد است و در عرف نجات با ای سعدی مشود در خبر و بصیر ظاهر است که ایراد
و اگر نظر یا تناظر یا غیر آن از تحویلات و مجاسدات و آنچه بعد از این خواهد آمد از رسیدن کوکب
معینه در نیم روز یا در نیم شب واقع باشد بجهة تخفیف کتابت بجای علامت ساعات و دقایق قم
که علامت نصف است نویسند و در تقویم قمری ساعات و دقایق از اینها که مذکور شد ترک نمایند
نیز در این زمان بعضی از تقویم نام نویسند

باب هشتم

در معرفت شرف و هبوط کواکب
در صفات ایشان بر اذهان مستقیمه مخفی نماند که اهل احکام نجوم بالهام و کمات و تجربه و قیاس از
حلول کواکب در هر یک از بروج و اجزاء آن ادراک تأثیرات سعد و نحس کرده اند و از آن جمله
یکی از آنجمله اعتبار شرف و هبوط کواکب است چنانکه هر کوکبی را در برجی و درجه نوع قوتی یافته اند آن را شرف
آن کوکب نامیده اند یا ضعفی و از آن هبوط آن کوکب گفته اند پس بعد بیان موضع شرف و هبوط
باید دانست که شرف آفتاب نوزده درجه حمل است و شرف قمر در سیم درجه ثور و شرف زحل در بیست و یکم
درجه میزان و شرف مشتری در پانزدهم درجه سرطان و شرف مریخ در بیست و هشتم درجه جدی و شرف
زهره در بیست و هفتم درجه حوت و شرف عطارد در پانزدهم درجه سنبله و در عقده قمر اعتبار شرف
کرده اند و گفته اند که شرف رأس در سیم درجه جوزا است و شرف ذنب در سیم درجه قوس
اهل عرب اول تتبع و استقراء کلام عرب کرده اند و در آن حال بجهة ضبط قواعد صرف و نحو
استقرائی ایراد نموده اند همچنین اهل احکام بعد از تجربه و قیاس دلایل نکات ...
در مدخل خود ذکر ساخته اند و اعتبار اشراف از جهت طالع عالم کنند و گویند سرطان طالع عالم
و چون اوتاد آن زایچه که طالع و رابع و سابع و عاشر است هر آینه از بروج منقلبه ...
که شرف شمس و کواکب علویه که از ظاهر سایر سیاره اند در این بروج باشند ...
پس شرف مشتری که کوکب حیات و بقا است لایق آنست که در سرطان باشد که زندگی عالم ...

[illegible]

للقوم الظالمین ان الذی فرض علیک القران لرادک الی معاد ...
... لا حول ولا قوة الا بالله العلی العظیم

متعلق بجد و بخت است و شرف آفتاب که پادشاه کواکب است مناسب آنست که در اول حمل باشد که بیت عاشر است
اعلای بروج است و متعلق است بحکومت و دولت و شرف زحل که کوکب دهقنت و فلاحت است موافق آنست که در میزان
باشد که بیت رابع است چه رابع خانه ضیاع و عقارات است و شرف مریخ که کوکب مخالفت و عداوت است
آنست که در جدی باشد که بیت سابع است چه بیت سابع خانه اضداد و خصومت است و شرف قمر که خلیفه
اهل آنست که در ثور باشد پس ثور که مجاور طالع است شرف قمر بود و چون زهره سعد است و کوکب
لطافت و نزاهت و بیت نهم متعلق است بدیانت و تقوی و طهارت باید که خانه نهم که برج حوت است شرف
باشد و شرف عطارد که کوکب عقل و علم و فراست و کیاست است سزاوار آنست که در سنبله باشد که برج
و بیت ثالث و چون بیت ثالث متعلق است بعلم و ادب و تعلیم و تعلم و چون موضع شرف هر یک این کواکب
طالع و عقده من قمر از کواکب سبعه اولی آنست که شرف هر یک این کواکب ایشان در موضعی باشد که از
طالع ساقط باشد و بیوت ساقط دوم و ششم و هشتم و دوازدهم است پس از اینها بیت دوازدهم را
راس اختیار کرده اند که جوزا است بسبب مجاورت طالع و ... که شرف قمر است و چون ذنب مقابل راس است
پس باید که شرف او نیز مقابل شرف راس باشد پس قوس که مقابل جوزا است و از بیوت ساقطه ... شرف
او باشد و معرفت طالع و سایر بیوتات و منسوبات هر یک بعد از این بتفصیل معلوم کردد ان شاء الله
و اهل این فن گویند که بودن کوکب در برج شرف مثل شخصی باشد در مملکت خود با حکومت و سلطنت
کوکب در هبوط چون شخصی بود در جایی که او را سبب ... کامل آید و موضع هبوط هر یک از اینها
کواکب درجه مقابل شرف ایشان باشد یعنی در برج هفتم بهمان درجه مخفی نماند که دو درجه مقابل در
یک مرکز دو بخش و در برج که اگر یکی از آن فوق الارض بود و آن دیگری تحت الارض باشد و هر یکی
... اند یکی غارب باشد و اگر یکی در سمت الراس باشد اند یکی در سمت القدم و اگر یکی صاعد بود و در ...
دیگری هابط بود در انحطاط پس ضد یکدیگر باشند و چون هبوط در تاثیر نیز ضد شرف است باید که در ...

[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]

که مقابل موضع شرف بود بنا علی هذا هبوط شمس در نوزدهم درجه میزانست و هبوط قمر در سیم درجه عقرب است و هبوط
زحل در بیست یکم درجه حمل و هبوط مشتری در پانزدهم درجه جدی و هبوط مریخ در بیست هشتم سرطان و هبوط زهره
در بیست هفتم درجه سنبله و هبوط عطارد در پانزدهم درجه حوت و هبوط راس در سیم درجه قوس و هبوط ذنب
در سیم درجه جوزا و بعضی از حکمای هند در استبار درجات خلاف جمهور کرده اند چنانکه سید الفضلا ...
منصور در مواقع النجوم ایراد فرموده اند و میانه جمهور نیز خلافست در انکه اطلاق شرف و هبوط بر تمامی درجه
باید کرد یا بر تمام برج یا بر اوایل برج یا در درجه شرف ... که مصنف بعد بیان ...
منقر باید که در برج شرف همه شرف باشد و از آن هبوط نیز همه هبوط الا آنکه آن درجه اقوی بود
کوکب در برج شرف یا هبوط تحویل کند ابتدا قوت هر یک بود و روز بروز متزاید شود تا آن درجه در آنجا
کمال قوت بود و بعد از آن شروع در تناقص کند تا که در حین حلول برج دیگر منتفی شود و بعضی ...
که هر کوکبی بعد از درجه شرف ... که شرف آنجا منقطع میشود ... ثابت ... درجه حمل
تا هر ... سیم درجه ثور و ... مشتری تا ... پانزدهم سرطان و مریخ تا ... جدی ...
دوازدهم حمل و عطارد تا ... سنبله و در تخصیص درجات این طایفه دلیل بسیار گفته اند و اکثری از آنجا
... فات ... بدیهیست ... آنست که درین استبار بلکه در جمیع اعتبارات احکام ...
بتجربه سلف شوند و متعرض دلیل نشوند کما قال امام هذه الصناعة ابو الحسن کیا کوشیار الجیلی فی مجمل الاصول
ومن المتفق ... فی العلم الثانی ای الاحکام من یاتی علی ... علی سبیل النظر والجدال ...
... البرهان فالذی ... ان یعتقد فی هذا العلم انه مدرک بالتجربة ...
مواضع شرف و هبوط فارغ شد شروع نمود در تحقیق مواضع اوجات ... ایشان بدانکه اوج ...
... و آن کلمه ایست هندی بمعنی علو چه ابعد نقطه ایست از محیط خارج مرکز نسبت بمرکز عالم ...
الاصل بمعنی ... چه اقرب نقطه ایست از محیط خارج مرکز ... مرکز عالم و ... یونانی اوج ...

وچون حقیقت اوجات کواکب را در ضمن بیان رتبات افلاک جزئیه ایشان پیش داشتیم اینجا حاجت بتکرار نیست
پس گوییم تقویم اوج که از اینجا زیر اوج گویند قوسی بود از منطقة البروج میان اول حمل و موضع اوج بر توالی
و مراد بموضع اوج طرف خطی بود که از مرکز عالم خارج شود و از نقطه اوج گذشته بفلک اعلی منتهی شود اگر
نقطه اوج در سطح منطقة البروج باشد چنانکه در شمس است والا نقطه تقاطع دایره عرضیه است که بطرف خط مذکور
گذرد با منطقة البروج چنانکه در سایر کواکب است و چون مثلثات سوای مثل قمر بقدر حرکت ثوابت متحرک اند
اوجات این کواکب که نقاط مخصوصه اند از مثلثات نیز بحرکت متحرک باشد و از جمله است که مصنف در تحقیق موضع
اوجات بعلامت تاریخ کرده بعنوان یدکه در رسال اربعمایه فلکشاریه بمجلس زیج جدید سلطانی خاقانی
موضع اوج آفتاب یعنی شمسای و ترس مذکور در دوم درجه سرطان بود و موضع اوج زحل در بیست و دوم درجه
قوس و موضع اوج مشتری در دوم درجه میزان و موضع اوج مریخ در نوزدهم درجه اسد و موضع اوج
زهره در بیست و دوم درجه جوزا و موضع اوج عطارد یعنی اوج مدیر نه اوج حامل او در بیستم درجه
موضع حضیض هرکدام در مقابل موضع اوج ایشان باشد یعنی در برج هفتم ایشان در درجه اوج و حضیض دو
مقابلند از فلک سوای اوج و حضیض عطارد که با یکدیگر متقابل نیستند با حضیض حقیقی او که عبارت از
قرب ابعاد مرکز او است بمرکز عالم بر دو نقطه تثلیث اوج مدیر است چنانکه اهل هیات بیک سو گفته اند
گردانیدن عطارد در دو حضیض باشد یکی حضیض مدیری که مقابل اوج مدیر است و دو حضیض حقیقی که بر
نقطه تثلیث او است و در اول سال هفتصد و شصت و هفت شاهیه که زمان تحریر این شرح است بمقتضای زیج جدید
الغ بیگ اوج آفتاب چهار درجه و چهل و دو دقیقه و پنج ثانیه سرطان بود و اوج زحل در نوزده درجه و
یازده دقیقه و سی و شش ثانیه قوس و اوج مشتری در یک درجه و چهل و هشت دقیقه و سی و شش ثانیه میزان
و اوج عطارد در شش درجه چهل و چهار دقیقه و سی و پنج ثانیه عقرب و اوج مریخ در بیست و چهار درجه و دوازده
دقیقه و پنج ثانیه اسد و اوج زهره در بیست و چهار درجه و چهل و یک دقیقه و سی و دو ثانیه جوزا

آنچه مصنف از زیج قدیم خاقانی نقل کرده تا آنچه ما از زیج جدید استخراج کردیم با آنکه حرکت میان الزمانین منظور
داریم تفاوت بسیار میکند والله اعلم بحقیقة الحال و هو خیر الناصرین و اسرع الحاسبین الکرسی اراده که در سنه
بعد این مواضع اوجات دانند بعد از هر سال که از این تاریخ گذشته باشد پنجاه و دو ثانیه بر موضع اوج هر کوکبی افزایند
مطلوب حاصل آید و از مواضع اوجات موضع الراس هر یک از خمسه متحیره نیز استنباط توان نمود چنانکه از تاریخ
برج از اوج زحل و دو برج و بیست و پنج درجه از اوج مشتری و سه برج و چهار ده درجه از اوج
و سه برج از اوج زهره نقصان کنند و سه برج بر اوج عطارد افزایند باقی حاصل موضع راس هر یک از
این کواکب باشد و در تقویم شرف و هبوط آفتاب و خمسه متحیره و راس یعنی وقت وصول هر کدام با درجه
شرف در صفحه یمنی بیان اتصالات کلیه نوشته چنانکه اول علامات شرف یا هبوط نوشته پس علامت کوکب یا
راس یعنی علامات شرف یا هبوط پس علامات روز یا شب که در آن شرف یا هبوط واقع شده باشد
اهل صنع و ساعات و دقایق بطریق نظرات ثبت کنند و بجهت رسیدن کواکب مذکوره یعنی آفتاب و متحیره
را با وجات و حضیضات ایشان مثل این طریق که مذکور شده در بیان اتصالات کلیه ثبت کنند
طبایع سلیمه مخفی نماند که اکثری از منجمان مشهور را در بیان موضع خطائی واقع است پس حرکش و بیان آن
حالت که اهل صنعت در شش و سوم نقطه دیگر را غیر از اوج اوج نامیده اند و او را در زیجات ثبت کرده
بسیار سهو لیکن که در عمل ظاهر میشود و بیان آن اینجا لائق نیست و این جماعت زیج ایلخانی ...
این امر نبرده اند و وقت رسیدن این کواکب را بآن نقطه بعقیده آنکه اوج است استخراج نموده در تقاویم
ثبت میکنند و حال آنکه کوکب هنوز باوج حقیقی واصل نشده چه اوج حقیقی از شمس تا خوات از آن نقطه بدو درجه
تقریبا و در زحل بهشت درجه و در مشتری بدوازده درجه و آنچه در اوج کبعثم و حضیض نیز بعینه
لهذا لکنی برا و لوا الالباب ظاهر است که از اوج و حضیض حقیقی مرتبت نه از اوج
و حضیض اعتباری علامات شرف کوکب در تقویم ثبت باشند و از هبوط باشد و از

کوکب باوج جز و از رسیدن او بحضیض صنعه و در خطبه الکری از تفاوت علامت شرق است بسبب آنکه شبیه بحرق
شود و همچنین بجهت طراوه بسبب شرف بحرکت بالون و دیگر غیر آن او نویسند و قمر در هر اجتماع و استقبال در اوج باشد
و در هر تربیعی که او را اقتاب باشد در حضیض بر اصحاب فهم و فطرت پوشیده نماند که صانع این مصنوعات کامله بحکمت
ازلیه چنان ساخته است که خط وسطی شمس دائما با مقارن مرکز قمر بوده و در قمر و نقطه اوج متوسط است شان
و بیانش آنست که چون این هر سه با یکدیگر در نقطه از فلک البروج مثلا اول حمل مجتمع شوند هر شبانه روزی مرکز تدویر
قمر که بحرکت حامل متحرک است بیست چهار درجه و بیست دو دقیقه بتوالی از آن نقطه حرکت کند و اوج بحرکت مایل
جوزهر بمقدار یازده درجه و دوازده دقیقه بخلاف توالی از آن نقطه فراهت نماید و چون این هر دو
حلک طرف حاملند بمقدار مذکور حرکت … مرکز تدویر را دور کند پس بعد مرکز تدویر از خط وسطی شمس سیزده
درجه و ده دقیقه ماند چون خط وسطی شمس نیز نه دقیقه بتوالی حرکت کند لاجرم بهمین مقدار مرکز تدویر نزدیک
و از اوج دورتر شود و مابین اوج و هر یک از اوج و مرکز تدویر دوازده درجه و یازده دقیقه شود و از این
که حرکت حامل را بعد مضاعف خوانند یعنی بعد مرکز تدویر از خط وسطی شمس چون مضاعف کنند بعد مرکز تدویر
از اوج حاصل آید و از آنچه گفتیم لازم آید که مرکز تدویر قمر همیشه در اجتماع و استقبال وسطی در اوج باشد و در
تربیعی که او را با خط وسطی شمس افتد در حضیض و در وسطی که ما را اقتاب است در باب سیم بوده و همین است
مرکز تدویر در هر ماهی دو بار باوج و دو بار بحضیض رسد و آنکه مصنف بجای مرکز تدویر ذکر قمر کرده و از ذکر اجتماع
و استقبال الطی اجتماع و استقبال حقیقی خواسته نه وسطی و همچنین از تربیع مراد او تربیع حقیقی است نه وسطی
که قصد تقریب کرده

باب پنجم

در معرفت طالع و اجتماع و استقبال و جزو ایشان طالع در
اصطلاح قوم جزویست از منطقه البروج که در وقت مفروض بر افق شرقی باشد بطرف شرقی افق حقیقی
اگر آن وقت زمان ولادت شخصی بود از طالع آن شخص گویند و اگر در اول سال شمسی بود طالع سال
گویند و اگر در وقت دیگر بود از او با آن وقت اضافت کنند و آنچه بر افق غربی باشد در آن وقت …

… رابع گویند و آنچه از منطقه البروج در آن وقت بر دایره نصف النهار باشد از طرف فوق الارض عاشر است
و از طرف تحت الارض رابع و هر خانه که بعد از طالع بود بر توالی ثانی گویند و آنچه بعد از ثانی باشد ثالث
و همچنین تا آخر که ثانی عشر است و ثانی عشر متصل باشد بطالع و تفصیل این اجمال بر وجه کمال آنست که اهل تنجیم فلک
البروج را بدوازده قسم متساوی کنند و از آن بتسویه البیوت خوانند و این تقسیم به شش دایره عظیمه باشد که …
که بر مبدا قسم اول و هفتم که طالع و سابع است گذرد و دیگری نصف النهار که بر مبدا قسم دهم و چهارم که عاشر و رابع است
گذرد و مراد از مبادی این بیوت اربعه که از این دو دایره بحصول پیوندد اصلا خلاف نیست و العهده بیان …
علی التعیین نموده اما در مبادی سایر بیوت خلاف کرده اند آنچه جمهور بر آنند آنست که نصف شرقی قوس النهار
جز طالع و نصف شرقی قوس اللیل از … بسه قسم متساوی کنند و دو دایره بر مبادی آن اقسام بگذرانند
مخترع استاد ابو ریحان که عبارت از چهار دایره است که از … خوانند است که هر یکی از
ارباع دایره اول السموت که واقعست میان افق و نصف النهار به سه قسم متساوی کنند و دایره اول السموت
دایره باشد که بسمت الراس و سمت القدم و دو نقطه مشرق و مغرب بگذرد و دو دایره عظام بمبادی آن اقسام
بگذرانند بشرط آنکه بر نقطه شمال و جنوب که دو نقطه تقاطع دایره نصف النهار واقعست …
صاحب است آنست که هر یک از دو قوس افق را که واقعست میان جزو طالع و نقطه جنوب و شمال به سه قسم
متساوی کنند و دو دایره از اقطاب بمبادی آن اقسام بگذرانند و این طریق را محققین نیز تصنیف کرده اند
منطقه البروج سمت الراس که زد بدین طریق تسویه البیوت … کرده و آنچه مستعمل مغربیانست آنست که
هر یک از دو قوس از منطقه البروج که واقعست میانه افق و نصف النهار به سه قسم متساوی کنند و بمبادی آن
اقسام دوایر … بگذرانند و چون منطقه البروج بدوایر مفروضه یکی از این طرق بدوازده قسم شود
هر قسمی را بیتی خوانند و ابتدای اقسام را اوتاد بیوت خوانند و ابتدا از طالع کرده بر توالی شمرند
و چون شکلی مدور یا مربع بکشند در آن دوازده خانه رسم کنند و طریقی رسم آن بطریقی عادات مختلفست

و با لجمله ازوا بر وجهی رسم کنند که متصل باشد بعضی جاها بجای بعضی دیگر و خانه دوازدهم که آخر بیوت متصل بخانه
اول باشد و در هر خانه درجه اول یکی از بیوت دوازده گانه یعنی قوسی از منطقة البروج که واقع باشد میان
اول حمل و مرکز آن خانه بر توالی ثبت کنند و مواضع کواکب سیاره و عقدتین قمر در هر خانه از آن خانها که افتد
نیز ثبت کنند و از بعضی اشکال زایچه خوانند که ماخوذ است از زیج که معرب زایچه و آن جدولیست که بنا بر
استوای مدارات بآن رجوع است و در صحاح مذکور است که اصمعی گفته است که بر معنا فارسیست که لفظ زیج
عربی ثالث بآن عرب و بعضی گفته اند که زایچه شتق است از زیش بقرینه آنکه اکثر استعمال آن در مرا آنکه
اما جزو اجتماع جزویست از منطقة البروج که در آن جزو اجتماع واقع باشد یعنی جزوی که موضع نیرین در آن
و جزو استقبال جزویست هم از منطقة البروج که در آن جزو استقبال واقع باشد و در حقیقت استقبال در دو جزو
استقبال متحقق میشود و لیکن چون آنچه مراد است یکی از دو جزو دیگر بمقایسه معلوم شود پس اگر استقبال
بود آن جزو یعنی جزو استقبال موضع آفتاب بود جهت آنکه در هنگام آن جزو که موضع آفتاب فوق الارض بود
ایشان جزو فوق الارض را جزو استقبال اعتبار کنند و اگر استقبال در شب بود موضع قمر جزو استقبال بود جهت
آن جزو که موضع قمر است فوق الارض باشد و اگر اتفاق افتد که استقبال در احد طرفی حقیقی نهار روز
حال جزو استقبال موضع آن نیر باشد که بر افق شرقی باشد و در تقویم تمام شمسی طالع و عاشر و اجتماع
مقرون با جزو ایشان در جدولها بلکه درین جدول اتصالات کلیه جا و رند با نظر تمی که اول
و استقبال ثبت کنند پس علامت روز یا شب متصل باشد بیکی از ایام اسبوع پس ایام شهر عربی
شهر و ساعات و دقایق گذشته از اول روز یا اول شب که در آن اجتماع یا استقبال واقع شده باشد
اجتماع و استقبال بیک رقم وضع کنند اول قمر برج دوم درجه سیم دقیقه و برین قیاس یعنی بر قیاس طالع
در عاشر و جزو ایشان بیک رقم وضع کنند و چون طالع و عاشر ثبت شود هر آینه سابع و رابع بمقابله
به سابع مقابل طالع باشد و رابع مقابل عاشر طالعی و چون خواهند که ارقام کیست هر یک از ساعات

ثبت کنند اول علامات ایشان بنویسند و علامات مهنا است بعد ساعت و طالع و عاشر الفظ
جزو در رسم ملحق بالف لام ثبت کنند پس حرف بحرف تعیین پس قمر برج که بعض است پس قمر درجه
که بعض است و گاه باشد که بجهت تنبیه و تخفیف کتابت علامات روز یا شب و ساعات و دقایق اجتماع
درین جدول نیا ورند چه آن از صفحه یسری معلوم میشود زیرا که مقابله و معارضه همیشه که در صفحه یسری با زاء هر روز
و جهت عبارت از اجتماع و استقبالات یکی هجی و بعضی منجمان در زایچه تمام چون خواهند که زایچه
نمایند جهت هر اجتماع و استقبال بطبع زایچه وضع کنند یکی در اول صفحه یمنی و دیگری در اول صفحه یسری
و گاه باشد که هر دو را در اول صفحه یسری وضع کنند و چون نصف ظاهر و نصف خفی منطقة البروج دایره
نصف النهار در اغلب اوقات بدو قسم مختلف منقسم میشود لاجرم گاه بود که برجی بجهت عاشر برج
طالع بود بجهت واقع عاشر نباشد بجهت آنکه بر دایره نصف النهار نباشد بلکه در طرف شرقی
نصف النهار بود و درین حال و اکثر معموره برج نهم طالع عاشر بود یا در طرف غربی او بود و در
در اکثر ربع مسکون برج یازدهم طالع عاشر باشد مثلا در بلده فاخره هرات هر گاه طالع الافات
هر گاه طالع بیست و پنج درجه دلو باشد عاشر بحسب عمل برج عقرب بود اما بحسب عمل نه درجه قوس آید که
برج یازدهمست چه در این وقت آن بر دایره نصف النهار است و برج عقرب در طرف غربی او و درین هنگام
بسبب این اختلاف دو بیت و دوم زایچه چنین نویسند و من ح ط یعنی در عاشر که برج عقرب است
از برج قوس نهم درجه است بحسب عمل و ایضا در بلده فاخره هرات هر گاه سه درجه ثور طالع باشد برج عاشر
بحسب عدد دلو بود اما بحسب عمل بیست درجه جدی افتد که برج نهمست چه در این وقت آن بر دایره نصف النهار
که برج دلو در طرف شرقی و بود و درین صورت هم چنین نویسند می من ط که یعنی عاشر که برج دلو است
بحسب عدد از برج جدی بیست درجه است بحسب عمل در رابع که مقابل عاشر است نیز با این نوع مختلف شود و شکل
این اختلافات که گفتیم در خانهای دیگر غیر از طالع و سابع نیز واقع شود چون در تسویه بیوت منطقة البروج

منقسم میشود هر آینه کاه باشد که مرکز دوم میتی و در برج سیم آن بیت واقع شود یا مرکز دو بیت و در یکی واقع شود بکسب

بعضی یا اکثری از بیوت بحسب دو عمل بر قیاس عاشر مختلف شود مثلا بیوت همان بیت و پنج درجه دلو که اشنا عشر

در بلده مذکوره طالع باشد بیت حادی عشر که بحسب دو قوس بحسب عمل سه درجه جدی واقع شود پس از این

هنگام چنین باید نوشت حمل طح و بیت ثانی که بحسب حوت و بحسب عمل اول درجه حمل

چنین باید نوشت ط من ما ما و بیت ثالث که بحسب حوت و بحسب عمل پنج درجه ثور افتد پس

ط من اه و بیوت نظایر آنها که خامس و سادس و تاسع است نیز برین قیاس بود و چون نقطه طالع مبدا

در او خلاف باشد همچنین در سابع چون مقابل اوست — باب دهم — در معرفت نطاقات

سبعه و ظهور رخفای متحیره و رویة الاهله اولا باید دانست که در سطح خارج مرکز دایره موهومه را که

بر آن حرکت میکند منطقه خارج مرکز خوانند همچنین در سطح حامل کوکب دایره را که مرکز تدویر بر آن متحرک است

منطقه حامل آن کوکب گویند و در سطح تدویر نیز دایره موهومه را که مرکز کوکب بر آن حرکت کند

منطقه تدویر الکوکب گویند و اهل این صناعت منطقه خارج مرکز آفتاب را همچنین منطقه حوامل با مراکز

تداویر را انهار را چهار قسم کرده اند بر وجهیکه دو قسم فوقانی که میان دو بند است از دو قسم تحتانی کدام

و آن چهار را نطاقات خوانند است یعنی قول مصر که هر یکی از کواکب سبعه سیاره را در فلک

یعنی فلک خارج مرکز هر یک چهار نطاقست که از آن نطاقات اوجی گویند و هر یک از خمسه متحیره و قمر را

تدویر نیز در فلک تدویر ایشان چهار نطاق است و از نطاقات تدویری گویند و نطاق منطقه

و بعضی گویند که منطقه اخص است از نطاق چه نطاق در لغت هر چیز را گویند که بر میان بسته شود و منطقه

مقارفرا گویند و علی التقدیرین اطلاق نطاق بر این اقسام از قبیل اطلاق کلست بر جزو و بعد از آن

که بعضی در تقسیم نطاقات اختلاف ابعاد در اعتبار کرده اند و بعضی اختلاف سیر و معتبران ابعاد گویند که مبدا نطاق

اول در هر دو فلک دورترین نقطه بود از منطقه ایشان نسبت به مرکز عالم و مبدا نطاق سیم نزدیکترین نقطه

٣	١	٢	٥	
٣	٢	٣	٨	

از منطقه ایشان نسبت به مرکز عالم و معتبران سیر میگویند که مبدا نطاق اول در هر دو فلک آنجا بود که حرکت

او یک نسبت به مرکز عالم در کمال بطو بود چنانکه در خارج مرکز مطلقا و در تدویر قمر است و در کمال سرعت چنانکه در

تداویر خمسه متحیره است و مبدا نطاق سیم آنجا بود که در کمال سرعت است چنانکه در خارج مرکز مطلقا و در تدویر

قمرست یا در کمال بطو چنانکه در تداویر خمسه متحیره است پس بحسب هر دو رای مبدا نطاق اول و سیم در خارج

اوج و حضیض و در تدویر ذروه و حضیض مرئی بود و لا یخفی علی من له یدی فی علم الهیئة و مبدا نطاق دوم

چهارم نزد معتبران ابعاد دو نقطه بعد اوسط باشد بحساب یعنی بعدی که واسطه باشد میان البعد الابعد

بعد اقرب و آن در خارج مرکز دو نقطه تقاطع منطقه او است با دایره مرسومه بر مرکز عالم بمقدار نصف

قطر خارج مرکز و در تدویر دو نقطه تقاطع محیط او است با دایره مرسومه بر مرکز عالم بمقدار بعد مرکز تدویر از مرکز

عالم و نزد معتبران سیر دو بعد اوسط باشد بحسب سیر یعنی موضعی که آنجا حرکت نه سریع باشد و نه بطی و آن در

تدویر دو نقطه تماس منطقه او است با دو خط که از مرکز عالم بجانب او آید و در خارج مرکز شمس و عطارد دو

خطیست که از مرکز عالم عمود شود بر خط مار باوج و حضیض و در حامل علویه و زهره دو طرف عمودیست که از مرکز

حامل خارج شود بر قطر که باوج و حضیض ایشان گذرد و در حامل قمر دو طرف عمودیست که خارج شود بر خط مار

باوج و حضیض و از نقطه برهان خط که بعد او از مرکز عالم در طرف حضیض او بمقدار یازده جزو و ثلثان جزو

تقریبا با جزای که نصف قطر فلک مایل او شصت باشد و برهان هندسی بر اینها اقامت کرده اند لیکن

ایراد آن اینجا مناسب نیست و نطاق اول اوجی آن بود که چون آفتاب یا مرکز تدویر و سایر کواکب از اوج

گذرد دور او باشد و باقی بر توالی حرکت خارج مرکز و نطاق اول تدویری آنکه چون مرکز کوکب از ذروه

مرئی گذرد در او باشد و باقی بر توالی حرکت تدویر و کوکب در نطاق اول و دوم هابط بود و در

سیم و چهارم صاعد و در نطاق چهارم و اول مستعلی و در نطاق دوم و سیم منخفض و اهل احکام

از جمله قوت و ضعف کواکب شمرده اند چنانکه در باب نوزدهم معلوم کرده ان شاء الله و این

شکل تصور آنچه گفتیم توان نمود و فیها تامل — و در تقویم تمام نطاقات اوجی و تدویری کواکب را اعتبار

ابعاد یا سیر هر کدام اختیار کرده باشند در صفحه میینی در سر جداول تقویم ایشان ثبت کنند تا معلوم شود

که در سر هر ماهی از ماههای جلالی مرکز تدویر هر کوکبی در کدام نطاق اوجی و کوکب خود در کدام نطاق تدویری

و علامات اینها یعنی علامت هر یک از نطاقات اوجی و تدویری اینست فا ح نطاق اول اوجی

هب ح نطاق دوم اوجی قم ح نطاق سیم اوجی حد ح نطاق چهارم اوجی نا د نطاق اول تدویری

قبا د نطاق دوم مدویری فحج د نطاق سیم مدویری فلد و نطاق چهارم مدویری کا باشد که
چون کوکب با مرکز مدویر در نصف النهار دور اهر نطاقی باشد و در نصف النهار دیگر که بعد از وست
نطاقی دیگر رود و علامت این نطاقها آنکه با وی متصل شده و در مابین این دو نصف النهار در اثنای تقویم او بیاید
آورده یکی در طرف بیش تقویم او است عدد نطاق اوجی و در دیگر که طرف سیار او است عدد نطاقات
مدویری او ثبت کنند چه اگر در اثنای تقویم او ثبت کنند چنانکه در سایر کواکب اینها قائم در آن جدول سیار
مخشوش و در هم رفته شود و اما ظهور و خفای خمسه متحیره مراد از ظهور کواکب اول ظهور است او را باشد
در یکی از دو طرف شب بعد از آنکه در تحت الشعاع آفتاب مخفی بوده باشد و مراد از خفای کوکب
اول در آمدن او است در تحت الشعاع آفتاب بر وجهی که اصلا مرئی نشود در هر یکی از دو طرف شب
بعد از آنکه او را ظهور بوده باشد و مخفی نماند که ظهور و خفای کوکب مختلف میباشد بسبب کثرت و
قلت بعد از زمین و بسبب اختلاف عرض شمالی و جنوبی و بسبب سرعت و بطوء و بسبب کثرت
مطالع و مغارب اجزای بروج و قلت او اگرچه صفا و کدورت هوا و حدت و کلال بصر را نیز
در این باب دخلست لکن از آن اعتبار نکنند اما کیفیت ظهور و خفا آنست که هر یکی از کواکب علویه
بعد از احتراق چند روز در مغرب مخفی شوند و بعد از آن چند روز در مشرق ظاهر شوند و سبب آن بود
که چون شمس از مقابل کواکب علویه منصرف شود هر آینه بواسطه سرعت در طلوع بر کوکب سبقت گیرد
و روز بروز متقارب باو شود تا که بعد میان ایشان درجه آید و کوکب او را در ابتدا مغربی خوانند بسبب
آنکه شبانگاه نزدیک بافق غربی مرئی شود و هر چند بر آید نزدیکتر شود تا در حوالی افق در تحت شعاع
مخفی شود و در این حال او را ظهور تحت الشعاع خوانند تا که محترق شود و بعد از احتراق چون آفتاب
بسرعت از او بگذرد و او در طلوع سبقت کند بر آفتاب از جهة نور خورشید بیرون آمده مرئی شود تا
چون مقداری از یکدیگر دور شوند کوکب صباح در مشرق بنظر در آید و آن ظهور او بود بعد از آن او را
مشرقی خوانند تا که بعد میان او و آفتاب شصت درجه شود چون از او بگذرد نیمه مشرقی بود و نیمه
مغربی تا که بعد از مقابله باز بحد تقریب رسد که نود درجه است حالت اول عود کند و بعضی حد
تشریق و تغریب را در علویه نود درجه خوانند و احتراق ایشان یعنی کواکب علویه در اواسط ایام
استقامت باشد بیانش آنست که قادر لم یزل بقدرت ازلی چنین ساخته است که دائما بعد کوکب علویه
از ذروه مدویر بهان نسبت باجزای مدویر بقدر بعد مرکز مدویر است از آفتاب نسبت باجزای فلک البروج

و چون چنین بود دائما کواکب علویه را احتراق در ذروه مدویر بود که وسط ایام استقامت است و مقابله با آفتاب
در حضیض که وسط ایام رجعت است و این هر دو تقریبیست ولهذا المصنف اواسط گفته است در اواسط علویه با آفتاب
که در باب سیم وعده شده بود اینست و هر یک از علیین تقریبا در وسط زمان استقامت که وقت وصول
بذروه مدویر و وسط زمان رجعت است تقریبا که وقت وصول ایشانست بحضیض مدویر محترق شوند بتمامه
قبل از این در باب هشتم مذکور شد در عطارد و زهره که بعد از احتراق در وسط استقامت در مشرق مخفی
شوند که از آن خفای صباحی گویند و بعد از احتراق در مغرب ظاهر شوند که از آن ظهور مسائی گویند و همچنین
در عطارد و زهره بعد از احتراق وسط رجعت در مغرب مخفی شوند که از آن خفای مسائی گویند و بعد
از احتراق در مشرق ظاهر شوند که از آن ظهور صباحی گویند و سر این اوضاع آنست که هر یک از این دو
کوکب در حال ظهور صباحی چون با حامل مدویر خود انتقال کند هر آینه روز بروز بجانب آفتاب میل کند از آنکه
حرکت کوکب در این حال بقدر حرکت حامل مدویر بر توالی بر حرکت آفتاب بیفزاید پس در حوالی افق شرقی
در تحت الشعاع آفتاب مختفی گردد و بعد از آن چون بذروه وسط رسد که ایام استقامت است محترق
شود پس بواسطه استقامت و سرعت سیر بر آفتاب سبقت گیرد و چون مقداری از آفتاب بگذرد
شبانگاه در مغرب ظاهر شود و او را در این حال مغربی گویند و هر چند بر آید کوکب از آفتاب دورتر شود
چنانکه هر شام او را ارفع از شام پیشتر بینند تا بقدر آنچه مقتضی نصف قطر مدویر باشد برسد از آن ابعاد
اعظم و بعد تقریب آن کوکب گویند و چون از آن بگذرد باسافل مدویر انتقال کند بر خلاف توالی حرکت
پس روز بروز نزدیک با آفتاب شود چنانکه هر شام ارتفاع او کمتر بینند تا در حوالی افق غربی بتحت الشعاع
آفتاب در آید و در این حال آن را روی بحضیض رسد که موضع وسط ایام رجعت است لامحاله آنجا محترق
شود و بعد از آن بحرکت اسفل مدویر که خلاف توالیست بطرف صباحی از آفتاب میل کند تا چون
از آفتاب دور شود بامداد در افق شرقی ظاهر گردد و او را در این حال شرقی خوانند و هر چند بر آید
از آفتاب دورتر شود چنانکه هر صبح او را ارفع از صبح پیشتر بینند تا باز که بر ابعاد اعظم و بعد
تشریق رسد پس باعلی مدویر منتقل شود و بحالت اولی عود کند و اهل احکام تشریق کوکب علوی و تغریب
کوکب سفلی از جهة قوای ایشان خواهند اما قید علوی یکیه آنست که گاه باشد که عطارد بعد از
احتراق وسط رجعت اگر چه او را در مشرق باید ظاهر شد ظاهر نشود و هر چند بر ابعاد اعظم رسیده باشد
و همچنین مخفی نماند تا احتراق دیگر بسبب آنکه در بروج کوتاه مطالع بود پس او را قبل از احتراق وسط

سها	خطر لد	رسد بند
موجها	مطلبن	ها المطلع
مع سما	حوسه	المعالی

استقامت و در آن جهة خفا نیز باشد چه تحقیق خفا بعد از ظهور بود و اینا گاه باشد که بعد از احتراق وسط
استقامت اگرچه او را در مغرب باید که ظاهر شد و ظاهر نشود هرچند اینجا نیز بر ابعاد اعظم رسیده باشد
و همچنان مخفی مانده تا احتراق دیگر بسبب آنکه در بروج کوتاه مغارب بود و پس او را قبل از احتراق وسط
رجعت در ابتدای خفا نیز باشد و زهره هم هرگاه که در اقلیم پنجم در بعضی احتراق لی بود و آن وقتی
باشد که در برج حوت راجع باشد و در عرض شمالی پس در این حال قبل از احتراق وسط رجعت مخفی شده
باشد در مغربی و بعد از آن احتراق ظاهر شود در مشرق و از این بیان ظاهر شد که قید اغلب در ظهور
و خفای وسط استقامت است بجهت اختلاف احوال عطارد پس در ظهور و خفای وسط استقامت رجعت
بجهة تخلف احوال زهره و عطارد و در هر تقویم ظهور و خفای خمسه متحیره را در بیان اتصالات کلی
روز مشروق که صباح باشد ام الکوکب و خفا با ظهور روست و به ثبت کنند علامات ظهور ط باشد و از خفا
علامت کوکب مخفی یا ظاهر رمحی بعلامت ظهور و خفا نویسند و در بعضی تقاویم هر دو در مقتوح نویسند و علامت
کوکب را صغر و پس اگر ظهور یا خفی شرقی باشد در بالای آن یا در یسار آن حرف ق نویسند و اگر غربی
باشد حرف ب نویسند و گاه باشد که بجای شرق و غرب لفظ صباحی و مسائی نویسند و در بعضی تقاویم ظهور
و خفای بعضی ثوابت مشهوره احتیاج چه اهل اعداد و طلسمات بعضی از اعمال خود را موقوف بر شرط
ظهور و خفای کوکبی داشته اند که در خواص موافق العمل باشد و کیمیاگران هم در اعمال اکسیر بظهور کی از
ثوابت مقید باشند و دهاقین و اهل فلاحت نیز در زراعت حبوبات و غرس و پیوند و اشجار و قطع
اغصان و اثمار ملاحظه وقت ظهور و خفای ثابته نمایند که در اعمال مذکوره را در آن توقف است و اولی آنند
و اطبا نیز در امر و نهی فصد و سهل و چیزها با این امور مقید باشند و از ثوابت مشهوره ظهور شعری یمانی
و سهیل از همه بیشتر ثبت کنند چه بعضی مردم در حال ظهور شعری یمانی ملاحظه نمایند که قمر در کدام برج است و از آن
بر حوادث آینده عالم استدلال کنند و بعضی دیگر قول اول سالی که بعد از ظهور شعری واقع شود ملاحظه نموده
قمر نمایند و از آن بر حوادث آینده و دیگر احکام نویسند و تفصیل آن در رساله که مصنف در علم فلاحت نوشته
و در بعضی بلاد بعضی از دهاقین قبل از ظهور شعری بیست یک روز تا یک ماه از هر تخمی که داعیه زراعت آن داشته
در موضعی بکارند و در وقت ظهور شعری یمانی ملاحظه کنند هر کدام سبز و خرم باشد گویند آن تخم در آن سال نیکو
حاصل شود و اگر زرد شود و پژمرده شده باشد گویند نیکو نیاید و بظهور سهیل خواص بسیار معتقد چه در بعضی بلاد
ابتدای زراعت گندم و ابتدای قطع فضلات تاک و قطع بعضی از اثمار و افکندن میوه در وقت ظهور سهیل کنند

و نیز بعضی چون سهیل ظاهر شود از لون او و حرکتی که از شعشعه نور او ظاهر میشود بر حوادث آن سال استدلال
نمایند و بجای ظهور و خفا در بین کواکب طلوع و سقوط نویسند زیرا که ظهور جمیع ثوابت در حین طلوع بود
و خفا در حین غروب بخلاف بعضی از سیارات که گاه باشد که آن دوایر در شان منعکس یافته شود
لما عرفت بخاتمه تا رویت هلال بعرف اهل نجوم عبارتست از رویت قمر در شب اول ماه و تحقیق این
جنانست که قمر جرمیست کثیف صیقلی پس از آفتاب کسب نور میکند و بجهت صقالت نور از و منعکس شده
ارض افتد و از آن قمر گویند و چون هر دو نیر کری الشکل اند و چنانکه در ابعاد اجرام مبین شده است که جرم شمس اعظم
از جرم قمر است هر آینه نصف بیشتر از کره قمر مستضی باشد بضیاء آفتاب و نصف کمتر مظلم
محدود و فصل مشترک میان مستنیر و غیر مستنیر از جرم قمر دایره بود چنانکه جرجس حکیم در کتاب کرات
برهان ساخته است و آن دایره ضیا و ظلام خوانند و مخروط شعاع بصر در حین مشاهده چون محیط کره قمر
شود مماس نصف کمتر از قمر شود و آن نصف مرئی گویند و نصف بیشتر را که مماس نشده اند غیر مرئی
فصل مشترک میان مرئی و غیر مرئی از جرم قمر دایره بود که آن دایره رویة گویند و اینها در کتاب اقلیدس
برهان ثابت شده است و این دو دایره بحسب اختلاف ابعاد نیرین بصغر و کبر مختلف شوند و در وقت اجتماع
قطعه ظلمانی ماه بجانب ارض بود و نورانی بجانب آفتاب و در این حال دو دایره یا منطبق باشند یا یکدیگر
را موازی تقریبا و چون اجتماع زایل شود هر آینه هر دو دایره متقاطع یکدیگر شوند و قطعه نورانی بجانب
ارض میل کند و لحظه لحظه متزاید شود بجهه که از جانب ماه که محاذی آفتاب است نمایان شود و آن هلال
باشد و اهل این فن وقت رسیدن قمر را بحد رویت هلال موقوف بر دو شرط دانند که یافته شود
در دو بعد که یکی ابعد معدل گویند و حکم بلندی و پستی هلال و کثرت و قلت مکث فوق الارض از آن
کنند و دیگری را بعد سواء و روشنی و تاریکی هلال از آن قیاس کنند لیکن در این دو شرط خلاف
کرده اند و آنچه متعارف و متداول است آنست که مصنف بیان باید که بتجربه و امتحان چنان معلوم شود
که چون بعد از غروب آفتاب قمر فوق الارض باشد بقدر زمان ساعتی که مقدار ده درجه دوری
ابصار است آن را بعد معدل گویند یعنی مقدار مکث قمر را بعد از اجتماع در فوق الارض هم از آنکه دو
درجه باشد یا بیشتر یا کمتر بعد معدل گویند و کمتر و الا چه بعد مذکور بحسب اجزای معدل النهار
و الاسهب آنکه بعد مذکور بر زیادتی و نقصان تعدیل الغروب معدل میشود چنانکه از اهل عمل
مخفی نیست و ایضا چون در وقت غروب آفتاب بعد میان هر دو تقویم هر دو نیر که از ابعد سوا
گویند ما بین ده درجه و دوازده درجه باشد یا بیشتر هلال مرئی شود باریک پس اگر ابعد معدل

[illegible]

فقط یا هر یک سا زده درجه کمتر باشد حکم رویت هلال نتوان کرد ولیکن استادان گفته اند که اگر مقدار یکی کمتر از نصف درجه باشد ممکن باشد که هلال دیده شود خصوصا که عرض قمر در آن وقت شمالی باشد اما اگر

بعد معدل ایشان دوازده درجه و چهار ده درجه باشد هلال معتدل شده باشد و اگر از آن بگذرد بلند و ظاهر

نماید و بعد میان التقویمین بعد سوا الجهة الکوکب که بحسب اجزا منطقه البروج باشد و اکثر همیشه متساوی گرفته اند

و اجزاء معدل النهار را بایشان نسبت کرده کیف اتفق و بدانکه رویت هلال باختلاف آفاق مختلف میشود

چه هر مسکن که مدار قمر در آن مسکن اقرب باشد با بصار رویت هلال آنجا اسرعست و در تقویم شمسی زاویه

دوازده کانه جدولی یا ورند و از آنجا بعد طول و بعد سوا در اول هر ماهی استخراج کرده در تحت اسم آن ماه

که در آن جدول نوشته باشند ثبت کنند و مراد از اول ماه وقت غروب آفتاب باشد که قریب برویت هلال

بود و رقم یکی درجه و دوم دقیقه و کیفیت هلال از روشنی و تاریکی و رغبت و عدم آن که مستفادست از

بعد معدل و بعد سوا در آن جدول یاورند و در بعضی تقاویم اینها را در تحت صفحه یمنی که نخستین که در آن

صفحه نوشته باشند نویسند و گاه باشد که عرض قمر در آن وقت یعنی در وقت غروب [illegible]

هلال ثبت کنند و در آن جدول که بعد از اوراق دوازده کانه کشیده باشند یا در تحت صفحه یمنی [illegible]

از جهت عرض قمر است که در بعضی اوقات است و اما چنانکه بعضی گمان برده اند چون عرض قمر شمالی بود از شمال

مغرب آفتاب غارب شود و چون جنوبی بود در جنوب آن و چون این امر معلوم گردد [illegible] هلال

اسهل بود و مخفی نماند که آنچه مصنف فرموده که بعضی عرض قمر را در اول ماه استخراج کرده در جدول ثبت کنند

هم بعضی است و آنچه درین زمان مشهور و معروف است آنست که در وقت غروب آفتاب [illegible]

استخراج کرده در جدول ثبت نمایند پس اگر قمر بحد رویت رسیده باشد کیفیت هلال را از روشنی و تاریکی

و غیر آن ایراد نمایند و آنشب را غره ماه دانند و اگر بحد رویت نرسیده باشند لا یری نویسند [illegible]

سلخ دانند و باید دانست که آنچه درین زمان در صفحه یمنی تقاویم نام ثبت کنند آنست که در این

ابواب مذکور شد چون درین عصر از میان اهل روزگار بعلم ریاضی سبحان تعالی [illegible]

و ان محرر این تحقیق ترجیح داده در کتب استخراج تقویم تام کمتری میشوند و ملحقات صفحه یمنی [illegible]

از سال [illegible] و نوزده جلالی با فی قصبه [illegible] حفظها الله تعالی عن الآفات و البلیات الی الابد

استخراج کرده با بعضی از زواید که بعد ازین معلوم خواهد شد باین کتاب نقل کردم تا اگر کسی را ذوق

مطالعه و مباحثه این کتاب باشد بجهت مثال الحاج تقویم تام نباشد

باب یازدهم

در معرفت تقویم اشکال قمر و ممازجات و حالات و [illegible] از بیان معرفت صفحه یمنی فارغ شد [illegible]

[illegible]

[illegible]

در مقابلات صفحه یسری پس میفرماید که در صفحه یسری در جدول ایام ایام سابع و ایام عربی هلالی ماه ده کنند بجهت تعیین

وقت هر یک از منسوبات این صفحه از اختلافات رجوع بصفحه یمنی و بسبب تشخیص بمرتبه هلالی [illegible]

ایشان زاو برود و رقم چه اکثر مرقومات این صفحه اوضاع و احوال قمر است پس جدول دیگر یا ورند و در آنجا انتقال

قمر از برجی ببرجی و از ای هر روزی که در آن روز یا در شب بعد از آن روز آن انتقال واقع باشد ثبت کنند

بچهار رقم اول برج منتقل الیه دوم رقم ساعات سیم رقم دقیقه از آن روز یا شب و بعد از آن روز که در آن

انتقال ست داده باشد چهارم رقم از روز یا شب و گاه باشد که در تقویم تام و اکثر اوقات در تقویم

شمسی و دوانا در تقویم قمری رقم [illegible] نویسند و بجهت تسامح و تخفیف کتابت رقم ساعت اختصار کنند

و در بعضی تقاویم بجهت رقم برج علیحده جدولی یا ورند لیکن چون انتقال قبل از نصف النهار واقع شود قمر

برج منتقل الیه را در ازای آن روز ثبت نمایند و اگر بعد واقع شود روز بعد از آن و علامت روز در آن صفحه

دایره باشد که علامت عبارت از نهار است و در شب [illegible] که علامت لیلست بعد از جدول انتقال قمر

شش جدول دیگر بیاورند بجهت ممازجات قمر بکواکب دیگر و اسماء این کواکب الحق بحرف یا که یعنی الی است

در سطرهایکه در فوق جدول اول مذکورست بنویسند و ابتدا [illegible] کنند بعد از آن نحو مره را از ترتیب افلاک ابتدا

از زحل بیاورند پس در ازاء هر روزی نظری که در آن روز یا شب بعد از آن روز قمر را با کوکبی باشد از

نظرات خمسه در جدول آن کوکب وضع کنند بچهار رقم بایسته رقم اول علامت نظر باشد و باقی بر حالیکه [illegible]

قمر یعنی بعد از علامت نظر رقم دوم علامت ساعات بعد سیم علامت دقیقه چهارم علامت روز یا شب و اگر

دقیقه متروک باشد علامت سیم علامت روز یا شب بود و قمر را بکوکب دیگر اگرچه نا ظر نیز متحقق شود لیکن ثبت

آن در تقویم معروف نیست اما حالات قمر نزد جمهور شش است محاسده او با راس و ذنب یا [illegible]

و رسیدن او بدرجه شرف و رسیدن او بدرجه هبوط و رسیدن او باول طریقه محترقه و آن چهار ده

درجه بود که در ما بین درجه شرف آفتاب و درجه شرف قمرست و از آنجهت است که از اول طریقه محترقه خوانند

و رسیدن باول طریقه محترقه و آن نیز چهار ده درجه بود که در ما بین درجه هبوط آفتاب که درجه هبوط قمرست

و از جهت آنکه درجه شرف حمل چهار ده درجه از حد مریخ داخل در این درجات این درجات طریقه محترقه

خوانند و درجات حدود کوکب که بعد ازین در باب ششم معلوم گردد ان شاء الله و بعضی گفته اند که [illegible]

و ایضا رسیدن قمر بحد اول تحت الشعاع یعنی بدینکه میان تقویم او و تقویم آفتاب دوازده درجه ماند

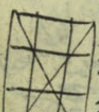
و از اسیدا محاق نیز گویند و از جمله حالات [illegible] کوکب دیگر کوکب متوهم است که او را [illegible] گویند

توالی و در صد و چهل و چهار سال شش دوره تمام کند و برجی در دوازده سال و درجه صد و چهل و [illegible]

و بعضی گفته اند که کوکب کید موجود است اما مرئی نیست و لهذا مولانا قطب الدین شیرازی در [illegible] فلک

[illegible]

ط	ط	ح
ب	ه	ح
ا	د	ب

د	د
ح	و
د	ع

٩	٩	ه
٩	ب	ج

خدا تعالی آن شخص را و مال او را در امان خود دارد از شر دزد و حرامی و غرق شدن

بدارد ه ااا ▭ اااا هر

اورا در تحت فلک شمس و فوق فلک عطارد ثبت کرده است بجای فلک زهره و فلک زهره را در فوق فلک
شمس خلافا للجمهور و علی کلا التقدیرین اهل احکام او را بهمن [illegible] چنانکه سلطان فلک شمس خوانند و در بعضی جاها نام
نام شمس بر سر صفحه یسری تقویم او را در اول هر ماهی از ماههای جلالی بیاورند بکبار رقم اول برج و دوم
درجه و سیم دقیقه چهارم ثانیه و این حالات که مذکور شد در ثانی ممازجات قمر در محاذی هر روزی که
قمر در این حالات و در آن روز باشد بعد از آن روز واقع شود و در هر جدولی زیر جدول ممازجات که خالی باشد برجی
باون و یک عبر سواد یکبار رقم باشد رقم بطریق ممازجات وضع کنند و اگر هیچ جدول خالی نباشد در خارج
جداول نویسند و بعضی علیحده جدولی بعد از جدول ممازجات بکنند حالات بیاورند و علامات [illegible]
و هبوط در شتر بعنی باب بیستم و هشتم معلوم شد علامت مجاسده بار اکس معکس باشد و با ذنب معیب
و با کبد ذبعنی مجاسده با کید ر [illegible] نویسند و بعضی بدین صورت نیل و علامت [illegible] باشد
علامت تحت الشعاع [illegible] و در بعضی [illegible] رسیدن قمر را بعد از خروج الشعاع [illegible] نویسند و آن [illegible]
بود که بعد بیان تقویم او و جناب بعد از اجتماع منتهای دوازده درجه رسد و علامتش است جمع
و بیره [illegible] نویسند و گاه باشد که در بعضی از تقویمها علامت مجاسده با راس [illegible] و با ذنب [illegible]
تحت الشعاع تع علامت بیره ه

باب دوازدهم

در معرفت منازل قمر و ساعات [illegible]

منازل قمر عبارت از مسافتی بود که قمر در مدت بیست و هشت [illegible] طی کند چنانکه هر شبانروزی در منزلی باشد
و چون قمر یکدوره در بیست و هشت روز و ثلثی تمام کند اهل هند اسقاط آن ثلث کرده اند و منازل را بیست و هشت [illegible]
و اما عرب و اهل دیگر تمام آن ثلث نمایند و منازل را بیست و هشت اعتبار کنند و علامت منازل کوکبی که [illegible]
که در حوالی منطقه بود خواه از صور منطقه باشد خواه نباشد و هم هر یکی از این علامات اخذ کنند و چون قمر
مقارنه یکی از آن علامات شود پس اگر بسیار از این علامات کرده کویند کچه و کا فچه ای و احد [illegible] و ما [illegible]
نکنند و بعضی از جمهور مفسرین بر آنند که مراد از منازل که در آیه کریمه و القمر قدرناه منازل [illegible]
و جهت همین منازل [illegible] یعنی منطقه البروج را [illegible] هشت قسم متساوی تقسیم کنند
ابتدا از حمل و هر قسمی [illegible] قمر معتبر در انتقال قمر این باشد و چون بروج دوازده
و منازل بیست و هشت هر برجی دو منزل و ثلثی [illegible] علی المحاسب و اسامی این منازل را جهان [illegible]
و اعراب قرار داده اند اعتبار کرده بواسطه انتقال کواکب ثابتهٔ آن نه [illegible] چنانکه در برج و آن برج [illegible]
است شرطین منزل اول بود و علامت آن دو ستاره است روشن بر دو شاخ حمل از اوسط قدر
ثالث و بعد ایشان از یکدیگر کمتر از [illegible] بود و بقرب [illegible] ستاره است تاریک و بعضی از عرب از [illegible]
داخل دانند و هر سه را اشراط خوانند و صورت ایشان این است ه ه ه و شرطین [illegible]

ثانی [illegible] الهلال [illegible]
[illegible]

[illegible]

للسید العارف [illegible] قوام الدین علیه الرحمه

معلوم است در لغه علامت بطین منزل دوم علامت سه ستاره است از اوساط قدر رابع بر شکل مثلثی
حاده بدین صورت ه ه ه و گویند که موقع او بطن حمل است مشابه بسه ستاره که بر بطن حوت [illegible] چون [illegible]
از بطن الحوت از تصغیر کرده بطین نامیده اند ثریا منزل سیم بود [illegible] و بران خوانند و
علامت آن شش ستاره است متقارب هم بدین صورت ه ه ه ه و روایت کنند که پیغمبر [illegible]
از آنجمله چهار مرصود است یکی از قدر رابع و باقی از قدر خامس و سلطان الشهید در زیج جدید [illegible]
قدر خامس شمرده و موقع این کواکب کوهان ثور است و بعضی گمان برده اند که دنبه حمل است سهو کرده
و آنرا ثریا بجهت آن گویند که باران که در طلوع او واقع شود بزعم عرب اسباب [illegible] ارزانی و سبب کثرت
گیاه بود و آن تصغیر ثروت مشتق از ثروه بمعنی کثرت مال و تصغیر آن بجهت صغر کواکب او است و ثریا را [illegible]
النجم و نجوم الثریا نیز خوانند دبران منزل چهارم بود علامت آن ستاره ایست روشن از قدر اول
که بسرخی گراید با چهار کوکب دیگر از آن تاریکتر هم از قدر ثالث بدین صورت ه ه ه و عین الثور [illegible]
تشبیه کرده اند بصورت [illegible] سبعه و آن ستاره روشن که بر یکطرف او بود [illegible]
جنوبی ثور است و از آنجمله از عین الثور گویند و آنکه بطرف دیگر است [illegible] چشم شمالی ثور است [illegible]
او است [illegible] و تسمیه آن بدبران بجهت [illegible] دبر ثریا او از آنجهت است که او در تالی النجم
و تابع النجم و حادی النجم خوانند [illegible] و در لغه [illegible] گویند که [illegible]
باشد هقعه منزل پنجم بود و علامات سه کوکب خرد است نزدیک بیکدیگر متصل مانند نقطه که بر سر [illegible]
بدین صورت ه ه ه و از آنجهت او را ثانی خوانند بطلیموس هر سه را یک کوکب سحابی گرفته [illegible]
صورت جبار است از راس الجبار و راس الجوزا نیز خوانند و هقعه در لغه دایره صغیره سفید باشد [illegible]
چپ اسب با بر سر او و سحاب حمل و در اعلامات [illegible] نه دانند و هنعه منزل ششم بود [illegible]
دو ستاره است بر این صورت جوزا و دوری ایشان از یکدیگر بقدر یک ذراع و نیم بود و از هنعه [illegible]
سایلند انکه شمالی تر است از اوسط قدر ثالث است و آن دیگر از اوسط قدر رابع [illegible]
بدین صورت ه ه ه و هنعه در لغه [illegible] بر گردن چهار پایان نهاده باشند
و ذراع منزل هفتم بود و علامات آن دو [illegible] بر سر هر یک از توامین باشند بدین صورت ه
راس التوام المقدم و راس التوام الموخر و هر دو از اوسط قدر ثانی باشند و از ذراع مبسوط گویند [illegible]
طلوع او بر طلوع ذراع مقبوض که شعری شامیه نیز از او این هر دو را ذراع بجهت آن گویند که [illegible]
بر دو ساق اسد و [illegible] از دو ستاره ذراع مبسوط که اول بر آید راس التوام مقدم [illegible]
الذراعین و آنکه دیگر راس التوام موخر [illegible] الذراعین خوانند نثره منزل هشتم بود و علامت آن دو [illegible]
از صورت سرطان از اوسط قدر رابع با کوکبی سحابی که در میان او و دو است و از [illegible] سرطان خوانند

و علی مصباح محراب الدعاء آدم الال علی بن الحسین

صل [illegible] شمس الضحی
[illegible] الثقلین
و [illegible] العلی [illegible]
من علیه [illegible] الشمس [illegible]
و [illegible]
وله [illegible]
و علی الزهرا [illegible]
[illegible] الحسنین
و [illegible]
للرسول [illegible]

و علی الباقر فیضان الهدی
و علی الصادق حقا دون مین
و علی الکاظم موسی و الرضا

بدین صورت ... و بطلیموس در مجسطی همان معلف را نثره گفته اند اما زعم عرب آنست که نثره بر منخر اسد است یعنی
سوراخ بینی او و نثره در لغت خلطی را گویند که در حین عطسه از بینی حیوانات بیرون آید و خلط ابخار کوکب سحابی
بود و طرفه منزل نهم بود و صاحب رفعة المنجمین گوید که علامت آن دو ستاره است از قدر رابع که بعد
میان ایشان مقدار یک باز بود یکی که شمالی بود بر سر اسد بود و دیگری از کوکب خارج سرطان بدین صورت
اما زعم عرب آنست که منزله دو چشم اسد اند و از اینجهت طرفه گویند جبهه منزل دهم بود علامت آن چهار کوکب است
بر خط معوج بر گردن و سینه اسد بدین صورت ... و از این چهار کوکب آنکه بر جنوب است اعظم بود و هم از
قدر اول است و قلب الاسد ملکی آن بود و آن در شمال است با آن ستاره که در جنب کواکب عظمت
هر دو از قدر ثالث اند و دیگری از قدر ثانیه و زعم عرب آنست که این چهار کوکب پیشانی اسدند و لهذا
جبهه گویند زبره منزل یازدهم بود و علامت آن دو ستاره است یکی قدر ثانی و دیگری از قدر ثالث ...
صورت اسد است و بعد بینهما القدر دو ذراع و نیم تقریبا بدین صورت ... خوانند
و نزد عرب این دو ستاره منزله زبره اسد است یعنی میانه دو کتف او صرفه منزل دوازدهم بود و علامت او ستاره ایست
روشن از وسط قدر اول او را بعضی ذنب الاسد خوانند چه نزد ایشان منزله ذنب اسد بود و نزد عرب
منزله ... و از این جهت او را ذنب الاسد خوانند و صرفه از آنجهت گویند که در وقت طلوع او هوا
از حرارت منصرف شود به برودت و در وقت سقوط او از برودت بحرارت عوا منزل سیزدهم بود
و علامات آن پنج ستاره است یکی از قدر رابع و باقی از قدر ثالث از جناح جنوبی عذرا بر شکل لام که
بر طرف یسار مکتوب باشد ابتدا او از برابر صرفه بود و بر سطری بسوی جنوب گراید و کوکب پنجم بطرف شمال
میل کند تا فرجه مانند زاویه پیدا شود و کوکب که بر زاویه بود آنرا زاویة العوا گویند و صورتش اینست ...
عرب زاویه را العوا گویند که ان العوا الکلاب یعنی خلف الاسد و بعضی گویند از جهه عطف که بر دست ...
گویند که یقال عوت الشیء اذا عطفته و عوا را ... گویند بسبب آنکه چون طلوع کند هوا مایل بسردی کند
سماک منزل چهاردهم بود و علامت او ستاره ایست از قدر اول بر کف دست چپ عذرا ... سماک الاعزل خوانند
و مقصد او قبل از این در صور بروج مذکور شد پس حاجت بتکرار نیست غفر منزل پانزدهم بود و علامت او سه ستاره است
بر خطی مقوس همه از اوسط قدر رابع بر دامن عذرا ... بدین صورت ... صاحب رفعة المنجمین گوید
او را بدین سبب غفر گویند که نزدیکست بر زبانای عقرب پس گویا از او پوشانیده و در کتاب عجایب المخلوقات
مذکور است که او را بجهة غفر گویند که در وقت طلوع او ... از انظار پوشیده گردد
زبانا منزل شانزدهم بود و علامت آن دو ستاره است که بر کفه میزان هر دو از اکبر قدر ثالث یکی را که در طرف
جنوبست کفة الجنوبیه گویند و دیگری را کفة الشمالی و صورتش اینست ... و عرب گویند که این دو کوکب زبانای عقرب
... یعنی بر دو قرن او اکلیل منزل هفدهم بود و علامت آن سه ستاره است از جنوب بشمال کشیده بر خطی ...

نظم العبد قوام لهم صلوات لمعت کالفرقدین

... هر سه از قدر ثالث بدین صورت ... و چون بر پیشانی عقرب درخشانند بجهة آن را اکلیل خوانند چه اکلیل در لغت
عصابه را گویند مرصع بجواهر که بر پیشانی بندند قلب منزل هجدهم است علامت آن ستاره ایست سرخ رنگ از قدر
ثانی با دو ستاره دیگر که از دو جانب او بود هر دو را از قدر ثالث بر خطی مقوس ... الاکلیل بدین صورت ... و او را
قلب بجهة آن گویند که محل قلب صورت عقرب است و آن دو ستاره دو طرفش او را نیاط خوانند ... شوله
منزل نوزدهم بود و علامت آن دو ستاره ایست که مابین ایشان یک شبر بود و بر نیش عقرب هر دو از قدر ثالث
بدین صورت ... و شوله در لغت چیزی را گویند که مرتفع شده باشد بر دم ذوات الاذناب چون دم بر دارند
و لهذا عقرب نیز شوله گویند یعنی دم بردارنده نعائم منزل بیستم بود و علامت آن هشت ستاره است
متفرقه بر مجره و حوالی آن از صورت رامی بدین صورت ... و عرب تشبیه کرده مجره را بنهر آب و آن
هشت کوکب را بشتر مرغ که بآب خوردن آمده باشند و آن چهار را که داخل مجره اند از قدر ثالث
نعایم وارده خوانند یعنی که در حین آب خوردنند و آن چهار دیگر را که خارج مجره اند از قدر رابعند نعایم
صادره یعنی آب خورده و مراجعت نموده اند بلده منزل بیست و یکم است و علامت آن فضائیست خالی
نعایم و ذابح که در او هیچ ستاره نیست و عرب بآن جهة تشبیه کرده اند ببلدة الثعلب یعنی خوابگاه روباه
... سعد ذابح منزل بیست و دوم بود و علامت آن دو
ستاره ایست هر دو صغار از قدر ثالث بر دو شاخ جدی بعد بینهما ... باشد و در میانه این دو ...
کوچک ستاره باشد از اصغر قدر خامس و صورت ایشان بر این نهج بود ... و عرب گویند میانه او را شاة
المذبوح خوانند و آن دو کوکب طرفین او را که گویا در ذبح او اند سعد الذابح سعد بلع منزل بیست و سیم بود و
علامت آن دو ستاره است بر دست ساکب الماء یکی مایل بشمال بود و از اکبر قدر رابعست و دیگری
از اوسط قدر سادس ستاره دیگر از اصغر قدر خامس در میان ایشان باشد بدین صورت ... و عرب
آن ستاره میانه را بلوع گویند و آن دو ستاره که بر دو طرف او در آمده اند گویا او را فرو خواهند برد
سعد بلوع و بعضی گفته اند که وجه تسمیه این منزل بسعد بلع آنست که در وقت ... یا ارض ابلعی ماءک
... در این منزل بود سعود منزل بیست چهارم بود و علامت آن دو ستاره است از جنوب بشمال ...
یک ذرع از یکدیگر دور یکی که شمالیست و از اصغر قدر ثالث بر منکب چپ ساکب الماء است و دیگری ...
خامس است در زیر بغل وی بدین صورت ... و این دو ستاره را عرب سعد السعود گویند بجهت آنکه ...
سعادتشان کثیر است چه در حال طلوع او سرما بشکند و هوا میل باعتدال نماید اخبیه منزل بیست پنجم
بود و علامت آن چهار کوکب است بر کف دست راست ساکب الماء و از آن تشبیه کرده اند بپای بطه که
شمالی است از اکبر قدر رابع بود و باقی از اصغر قدر ثالث بدین صورت ... و عرب میانه را سعد خوانند
یعنی ... که بر اطراف وی بند خباء یعنی خرگاه او و مجموع را سعد الاخبیه و بدانکه جمله سعود نزد عرب ...

وسقاة ... لکم ... اللهم اجعله ذخرا ...

چهارم از صورت فرس اعظم است اول سعد بهایم بود که بر سر اوست دوم سعد همام که بر گردن اوست سیم و چهارم
سعد مطر که بر دست راست چهار دیگران چهار سعد از منازل قمر که مذکور شد و دو دیگر یکی سعد ناشره است که بر دو
جوبیت و دیگری سعد الملک که بر دوش راست ساکب الماء است و در بین بر احوال هوا جز آن که گفته شد
منزل بیست و ششم بود و علامت آن دو ستاره است که بر کتف الفرس و متن الفرس باشد که از اصغر قدر ثانیه‌اند
و صفت آن مثل این در صورت فرس اعظم مذکور شد منزل بیست و هفتم بود و علامت آن دو ستاره است جناح
الفرس و سره الفرس باشد که هم اصغر قدر ثانیه‌اند و صفت آن هم اینجا مذکور شد و عرب ساعد مرا فرع الدلو المقدم
فرع الدلو المؤخر خوانند چه این ستاره از آن فرع است که ایشان را دلو خوانند بدین صورت ۞ ۞ و فرع الدلو
الموضع باشد که از دلو آب بیرون می‌آید و شانزدهم منزل بیست و هشتم است علامت آن ستاره است بر شکم
از قدر ثالث برای بطلیموس و از صغر قدر ثانی بزعم ابن صوفی و از جنب المسلسله خوانند چه از صورت مراة المسلسله
و از ابل الحوت نیز خوانند زیرا که شکم ماهی است که حامل می‌شود و از بعضی کواکب المسلسله و بعضی کواکب سمکه
مشهور است و چون ستارگان خرد و این کوکب حلقه زده اند مانند رشی بدین صورت ۞ عرب این را رشا
خوانند چه رشا در لغت رسن دلو بود و طریق معرفت این منازل چنانست که هر شبی که اشهر و اظهر منازلست اول از او را
ببرد و بعد از او بر جانب شرقی از دوار ماه و بر او [illegible] باید کرد بمقدار یک نیزه و از جانب غربی بمقدار دو نیزه
شرطین باشد بطین میانه او و ثریا بود و چون این منازل اربعه معلوم کرد و بعد از آن هر منزلی را از طرف شرقی
[illegible] بهمان [illegible] که مرقوم شد و چون این منازل شناخته شود بر وجه [illegible] توان
و چون بروج شناخته شود سایر صور را [illegible] بروج ادراک توان کرد و قمر هر منزلی را [illegible]
در یک شبانروز تقریبا قطع کند و وجه تقریب سرعت و بطؤ حرکت قمر است چنانکه مختصر بحث ظاهر شود و در تقویم بعد
نمازجات قمر جدولی [illegible] و در اینجا بازای هر روزی صحیح نام منزل نویسند که در نصف النهار آن روز قمر در
منزل باشد [illegible] که پیش از نصف النهار آن روز قمر بآن منزل منتقل شده باشد یا پیش از آن یا بعد از نصف النهار
روز سابق و چون قمر سریع السیر بود گاه باشد که در نصف النهار در اول منزلی باشد و در نصف النهار روز دیگر
بمنزل سیم رفته باشد و یک منزل در میان طی شود و باین سبب اسم آن منزل [illegible] در جدول مکتوب نشود و در بعضی تقاویم
آن منزل [illegible] دیگر در میان منزل اول و سیم نویسند و اگر بطی السیر بود گاه باشد که در نصف النهار در اول منزلی
باشد و در نصف النهار روز دیگر هنوز در جزو همان منزل بود و باین سبب اسم آن یک منزل در جدول مکرر شود و از
بعضی تقاویم [illegible] چون خواهند که زیاده تدقیق کنند انتقال قمر از منزلی بمنزلی [illegible] هر روزی که در آن روز
یا شب بعد از زوال واقع باشد بیاورند بطریقه انتقال از برجی ببرجی یعنی اول اسم منزلی که منتقل الیه نویسند پس
رقم ساعات پس رقم دقیقه پس قمر روز یا شب [illegible] منازل [illegible] و در هیچ مکرر نشود [illegible] گاه
باشد که چون سریع السیر شود در محاذی یک روز دو منزل [illegible] گردد [illegible] در اوایل روز یکی از منازل [illegible]

ومعاصی العباد فی الخلوات واختلاف

دور او هر شب بعد از آن روز از آن منزل برآید و بمنزل دیگر رود و گاه باشد که چون بطی السیر بود در محاذی یک روز
هیچ نوشته نشود و همچنان خالی ماند بسبب آنکه دور او هر شبی یکی از منازل در آید و در اوایل روز دوم منزلی دیگر
نقل کند و چون آفتاب منزلی را قطع کند مراد از منزل اینجا علامت نه تمام یعنی چون آفتاب از علامت منزلی
کند هر آینه آن منزل را که همان علامت است پیش از طلوع آفتاب در مشرق ظاهر شود و آن ظهور را [illegible] چون
ظهور باقی ثوابت طلوع گویند و طلوع هر منزلی که در موسم [illegible] بود [illegible] گویند و طلوع آن باقی را [illegible]
طلوع هر منزلی سقوط پانزدهم آن منزل باشد که از آن یعنی منزل پانزدهم هر منزل را اهل نجوم رقیب آن منزل گویند
همچنانکه هر منزل برج لیکن مخفی نماند که تحقیقا پانزدهم هر منزل لازم نمی‌آید که ساقط گردد زیرا که این علامت
نفس منطقه نیستند و ابعاد مسافت میانه علامت هر دو منزل متراکب و متساوی نیست بلکه گاه باشد که
شانزدهم و گاه باشد که سیزدهم ساقط گردد و ایضا مخفی نماند که اینجا طلوع اگرچه معنی آن ظهور است که قبل ازین
مذکور شد اما سقوط یعنی آن خفا نباشد بلکه سقوط هر منزل عبارتست از غروب که او را باشد در حال [illegible]
بشرط آنکه در غروب سابق از غلبه نور آفتاب مرئی نشود و در تقویم طلوع منازل را در صفحه [illegible] در میان [illegible]
کلیه ثبت کنند چنانکه در محاذی روزی که یکی از منازل را در صباح از نور ظهور دست دهد علامت طلوع [illegible]
ثبت کنند پس اسم آن منزل پس علامت لیل متصل یکی از ایام اسابیع نویسند و بعضی علامت [illegible]
حالت بجای علامت لیل فصل کنند از ایام اسابیع و طلوع هر منزلی تا منزلی سیزده روز بود و لیکن نوبت چون
بسماک رسد طلوع غفر بعد از چهارده روز باشد و طلوع دیگر منازل همه سیزده روز بود و در [illegible]
بعد از طلوع [illegible] طلوع شرطین هم بچهارده روز بود اما ساعات [illegible] چنانست که حکمای هند دوری [illegible]
که در هفت بخش [illegible] گردد و هر بخشی را کوکبی داده اند و [illegible] کوکب نامیده اند [illegible]
زمانست پس دوری دو هشتاد و چهار ساعت زمانی باشد ابتدا دوره از زمان اجتماع گیرند که تا دوازده ساعت
زمانی منسوب بآفتاب دارند بعد از آن دوازده ساعت دیگر بزهره [illegible] بترتیب افلاک دوازده ساعت دیگر
منسوب بعطارد باشد و دوازده ساعت بعد از آن منسوب بقمر و چون نوبت قمر تمام آید ابتدا از زحل گیرند تا که
باز نوبت بشمس رسد بعد از آن بطریق مذکور می‌گردد تا اجتماع دیگر و چون اجتماع شود نوبت هر کوکبی که باشد باطل
گردد و نوبت شمس ابتدا شود و هر گاه نوبت آفتاب رسد [illegible] حکمای هندی [illegible] گویند و [illegible] بود
کما فی القاموس و اعراب ساعات محرقه خوانند و در اختیارات [illegible] امام فخر الملة والدین رازی
در اختیارات علائیه از [illegible] حکیم نقل نموده که ضرر [illegible] حال قمر [illegible] اختیاران [illegible]
ساعات [illegible] دوازده ساعت دلیل نقصان حیات دارند [illegible]
سیم را دلیل [illegible] آخر [illegible] باشد زیرا که [illegible] زهره است [illegible]

عمى افئدتكم وشفاء مرض اجسادكم وصلاح

منار صدودكم وطهور دنس انفسكم وجلاء عشى ابصاركم
وامن فزع جاشكم وضياء سواد ظلمتكم فاجعلوا طاعة الله

شعاراً دون دثاركم ودخيلاً دون شعاركم ولطيفاً بين اضلاعكم واميراً فوق اموركم ومنهلاً لحين ورودكم وشفيعاً لدرك طلبتكم وجنة ليوم فزعكم ومصابيح لبطون قبوركم وسكناً لطول وحشتكم ونفساً لكرب مواطنكم فان طاعة الله حرز من متالف

ساعت زمانی باشد قبل از ابتدای لست آفتاب گویند و از جمیع جهات عذر باید کرد زیرا که منسوب ...
دهم بجا و لست آفتاب دور تقویم بعد از جدول منازل جدولی بیاورند بازای هر روزی که در از روز یا شب ...
ابتدای لست آفتاب باشد از اد در آن جدول ثبت کنند به رقم یکی تم ساعات گذشته از روز یا شب وقت ...
لست دوم رقم دقیقه جسیم رقم روز یا شب و گاه باشد که رقم دقیقه ننویسند و این ساعات و دقایق که مذکور شد
در اکثر تقاویم ساعات و دقایق زمانی بود زیرا که استخراج آن سهلست و گاه باشد که چون زیاده و دقیق ...
از آغاز ابتدای لست را بساعت مستوی سازند و در بعضی تقاویم تمام دو جدول بیارند و در یکی ابتدای لست بساعت
زمانی ثبت کنند و در دیگری بساعت مستوی و در بعضی دیگر گاه باشد که هشت جدول بعد از آن جدول منازل بیاورند
و در هر یک ابتدای لست یکی از کواکب سبعه ثبت کنند **باب سیزدهم** در معرفت اوقات صلوة و معرفت قبله ...
علم نجوم آنچه دانستن آن در جهت معرفت اوقات صلوات و معرفت قبله است لیکن مخفی نماند که مصنف اوقات
صلوات را اعتقاد و تقیه بمذهب طایفه سنیه بیان نموده و ما از ابد دولت حمایت ظل اللهی یعنی نواب ...
موافق مذهب جلیل القدر امامیه در اثنای شرح ایراد نمائیم تا حق از باطل جدا گشته طالبان بتحقیق ...
پس بباید دانست هر عاقل و بالغی که اول وقت نماز بامداد آنگاه است که صبح صادق ابتدای طلوع کند و ...
صادق بجهة اخراج صبح کاذبست که از صبح اول و فجر مستطیل و ذنب سرحان نیز گویند و آن ...
اول بیاضی بود که از جانب مشرق بعد از ظلمت شب پیدا شود و منفصل از افق و در آن وقت فرض نماز بامداد ...
باتفاق جمیع فرق جایز نباشد لقوله علیه السلام لا یغرنکم اذان بلال و لا الفجر المستطیل و بعد از آن ...
عریض و منبسط ظاهر شود بنوعی که افق روشن کرده و بیاض اول مضمحل شود و هر آینه ابتدای طلوع صبح صادق ...
وقت نماز بامداد بود و آخر وقت نماز بامداد وقتی بود که آفتاب طلوع بکند و فضیلت وقت نزد فرقه ناجیه امامیه از
اول طلوع صبح است تا ظهور سرخی از جانب مشرق اما افضل در ادای صلوات یومیه اول وقتست لقوله علیه السلام اول
الوقت رضوان الله و آخر الوقت غفران الله و اول وقت نماز پیشین باتفاق فرق آنگاه است که ابتدای زیاده
شدن ظل مقیاس بود بر فی زوال اگر فی زوال در آن روز موجود بود و یا ابتدای حدوث ظل اگر در آن روز فی زوال
موجود نباشد و این در بعضی صورت بود که آفتاب بسمت الراس آید و منع تواند رسید و اول وقت نماز دیگر
آنگاه است که ظل مقیاس برابر مقیاس شود سوای فی زوال یعنی وقتی که ظل مقیاس مساوی مجموع ... مقیاس
فی زوال شود اگر فی زوال موجود باشد و یا وقتی که مساوی ضعف مقیاس شود پس اگر موجود نباشد و این بروایتی
بر مذهب ابو حنیفه است و بر مذهب شافعی و بعضی بر مذهب ابو یوسف و محمد که از تلامذه ابو حنیفه اند و بروایتی بر مذهب ابو حنیفه
اول وقت نماز دیگر آنگاه باشد که ظل مقیاس برابر مقیاس شود سوای فی زوال اما بمذهب امامیه علیهم التحیة و الثنا که بر
صراط المستقیم است از ابتدای زوال مخصوص وقت پیشین است تا آنقدر که فرضا آن گذارده شود و بعد از آن اول عصر

مكتنفة ومخاوف متوقعة واوار

نيران موقدة فمن اخذ بالتقوى عزبت عنه الشدائد بعد دنوها واحلولت له الامور بعد مرارتها وانفرجت عنه الامواج بعد تراكمها واسهلت له الصعاب بعد انصابها وهطلت عليه الكرامة بعد قحوطها وتحدبت عليه الرحمة بعد نفورها وتفجرت عليه النعم بعد نضوبها ووبلت عليه البركة بعد ارذاذها فاتقوا الله الذي نفعكم بموعظته

در آید و بدین حال هر وقت مشترک بود تا از زمان که بغروب بمقدار ادای صلوة فریضه عصر باقی باشد و
بعد از آن تا غروب مختص نماز عصر است کما قال امام الصادق جعفر بن محمد الصادق علیه السلام اذا زالت
الشمس دخل وقت الظهر فاذا مضى قدر اربع ركعات دخل وقت الظهر والعصر حتى يبقى من غروب الشمس
قدر اربع ركعات فيخرج وقت الظهر ويبقى العصر حتى تغرب الشمس و آخر وقت عصر باتفاق جمیع فرق وقتی
که آفتاب غروب بکند اما فضیلت وقت پیشین در این مذهب جلیل القدر تا آنزمانیست که ظل مقیاس مساوی
مقیاس شود سوای فی زوال و فضیلت عصر تا آنزمانست که سایه دو برابر مقیاس شود سوای فی زوال و ...
وقت نماز شام بعد از استیفای غروب تمام جرم آفتابست و اول وقت نماز خفتن بعد از غروب شفق احمر است
و این هر دو بمذهب طایفه سنیه است اما بمذهب فرقه ناجیه امامیه اول وقت نماز شام از زمان ذهاب
حمره مشرقیه است تا آنقدر که فرض مغرب ادا شود بعد از آن وقت نماز خفتن در آید و هر دو وقت مشترکست
تا از زمان که نصف شب بمقدار ادای فریضه خفتن باقی ماند پس از آن وقت تا نصف شب مخصوص خفتن است
فضیلت وقت نماز شام تا زمان رفتن روشنی است از جانب مغرب و فضیلت وقت نماز خفتن تا
انقضای یک دانگ یعنی ثلث از شب بعضی دو دانگ نیز گفته اند اما ارتفاع سمت قبله عبارت از ...
آفتابست بارتفاعیکه در آن ارتفاع ظل مقیاس سامت مکه معظمه باشد چون دایره فرض کنند که
بسمت راس مکه و سمت راس بلده مفروضه بگذرد و تقاطع این دایره با افق آن بلد آن نقاطع که در جهة
مکه بود نقطه سمت قبله بود نسبت بآن بلد و فصل مشترک میان سطح افق حسی و سطح این دایره را خط
قبله گویند پس چون آفتاب بآن دایره رسد قوسی که از این دایره واقع باشد میان مرکز آفتاب و افق
بشرطیکه از ربع زیاده نباشد ارتفاع سمت قبله بود و چون در آن وقت سهم مقیاس و مرکز آفتاب
هر دو داخل در سطح این دایره اند لا محاله نصف ظل مقیاس نیز در آن سطح بود کما تبین فی مبادی ...
پس خط سمت قبله و ظل مقیاس بر یکدیگر منطبق باشند و هو المطلوب و در تقویم تام بعد از جدول ساعات
لست جدولی بیاورند و در آنجا بازای هر روزی ساعات صبح را مقدم بر آن روز و ساعات شفق بعد از
آن روز که تقریبا مساوی المقدارند ثبت کنند بدو رقم یکی ساعت و دوم دقیقه و مراد بساعات صبح زمانی
مابین ابتدای طلوع صادق و طلوع مرکز آفتاب و مراد بساعات شفق زمانی مابین غروب مرکز آفتاب
و غروب شفق که اینجا عبارتست از بیاض معترض در افق غربی و بعد از آن جدولی دیگر بیاورند و اینجا بازای
هر روزی ارتفاع آفتاب در اول ظهر و دیگر بمذهب حنفی اگر مخالف قول محمد و ابو یوسف است بیاورند بدو
رقم یکی درجه و دیگری دقیقه و ما از ابا خود وقت فضیلت عصر تعبیر کنیم و بعد از آن جدولی بیاورند در آنجا ساعات
عصر حنفی یعنی زمان مابین اول وقت نماز دیگر حنفی که قول محمد و ابو یوسف است تا غروب مرکز آفتاب ثبت
کنند آن نیز بدو رقم یکی ساعت و دوم دقیقه و گاه باشد که در او جدولی دیگر بیاورند و در آنجا ارتفاع عصر شافعی ...

ووعظكم برسالته وامتن عليكم بنعمته

تعبّدوا انفسكم لعبادته واخرجوا اليه من حقّ
طاعته ثمّ انّ هذا الاسلام دين الله الذى اصطفاه

در بيان ساعات عصر شافعى نشناسند ان نيز مدور رقم بطريق ارتفاع ساعات عصر حنفى وما ازا با خر وقت فضيلت [illegible]
عشر كنيم وبعد ازان جدا اول اعداد ولى ديگر بياورند دراينجا بازاى هر روزى ارتفاع سمت قبله در ان روز نيز [illegible]
رقم كى درجه دوم دقيقه وشناختن وقت رسيدن آفتاب بارتفاع سمت قبله موقوف بر اسطرلاب باشد

[illegible]

لنفسه واصطنعه على عينه واصفاه خيرة خلقه واقام دعائمه على محبّته اذلّ الاديان بعزّته ووضع الملل برفعه واهان اعدائه بكرامته وخذل محادّيه بنصره وهدم اركان الضلالة بركنه وسقى من عطش من حياضه واتاق الحياض بمواتحه

ثمّ جعله لا انفصام

[illegible]

[illegible]

لشجرته ولا انقطاع لمدّته ولا عفاء لشرائعه ولا جذّ لفروعه ولا ضنك لطرقه ولا وعوثة لسهولته ولا سواد لوضحه ولا عوج لانتصابه ولا عصل فى عوده ولا وعث لفجّه ولا انطفاء لمصابيحه ولا مرارة لحلاوته فهو دعائم اساخ فى الحقّ

كاوابه كب دوبجن بجه سيوحن الد وايجن وسارا اگرچه سمتى حقيقى گرفته اند اما بهار [illegible]
كه بوده آن از اجتماع حقيقى است با اجتماع حقيقى ديگر اگرچه اجتماع حقيقى پيش از غروب آفتاب واقع شود [illegible]

اسناخها وثبّت لها اساسها وينابيع

غرّزت عیونها ومصابیح شبّت نیرانها ومناد اقتدی بها سفّارها واعلام قصد بها فجاجها و

ترکان اول ماه دانند واگر بعد واقع شود شب بعد ازان نزد اما درین زمان منجمان در اکثر تقاویم اگر چه اجتماع

پیش از نصف روز واقع شود شب آن روز را اول ماه نویسند واگر بعد از نصف روز واقع شود روز بعد

ازان را و نامهای ماهها بلغت ترکی و ختائی باین ترتیب است اول ایلیا یکیندی ای ۲ اوچونچ ای

ترتیب ای ۵ بشنج ای ۶ شیرنج ای ۷ یتنج ای ۸ سکیزنج ای ۹ توقونج ای ۱۰ اونونج ای

۱۱ اون برنج ای ۱۲ بیب جشقاباط ای و ایام این ماهها بسیه مثل ماههای عربی است نه روز بشمسیه

الا آنکه ترکان زیاده از سه ماه متوالی سی نگیرند وزیاده از دو ماه متوالی بیست ونه نگیرند و جای خلاف ظاهر

نیست چه هر دو وضع معین است و اول ایام ایکه مبدء سال قرار یافت وانرا ترکان کوینکاش کویند شروع

[illegible]

مناهل روّی بها ورّادها جعل الله فیه منتهی رضوانه وذروة دعائمه وسنام طاعته فهو عند الله وثیق الارکان رفیع البنیان منیر البرهان مضیء النیران عزیز السلطان مشرف المنار معوذ المثار فشرّفوه واتّبعوه

وادّوا الیه حقّه وضعوه مواضعه

ثمّ انّ الله سبحانه بعث محمّدا صلّی الله علیه وآله بالحقّ حین

دنی من الدنیا الانقطاع واقبل من الآخرة الاطلاع واظلمت بهجتها بعد اشراق وقامت باهلها علی ساق وخشن منها مهاد وازف منها قیاد فی انقطاع من مدّتها واقتراب من اشراطها وتصرّم من اهلها وانفصام من حلقتها

واز جمله انها آنکه دور است که بر دوازده سیکردد واسامی هر یک همان اسامی اقسام شبانروز باشد

یعنی اسامی چاعها که بختائی و ترکی سبق ذکر یافت واز آنجمله دوری است عشری کویند و همچنانکه چاعها

را بدان اسم شمارند سالها و روزها را هم بدان شمارند پس هر سالی یا روزی بسمی یکی ازان اسامی

باشد هم بلغت ختا و هم بلغت ترک و ختا یا زده دوری است که بر ده میکردد و همین سالها و روزها را بدان

شمارند و اسامی آن ده بلغت ختائی اینست اکاف بی ۲ بین ۳ ... ۵ دو دکیین و دوکن خ

[illegible]

وانتشار من سببها وعفاء من اعلامها

ويكشف من عوداتها وقصر من طولها جعله الله سبحانه بلاغا لرسالته وكرامة لأمته و

وربيعا لأهل زمانه ورفعة لأعوانه وشرفا لأنصاره ثمّ أنزل عليه الكتاب نورا لا تطفى مصابيحه وسراجا لا يخبو توقّده وبحرا لا يدرك قعره ومنهاجا لا يضلّ نهجه وشعاعا لا يظلم ضوئه وفرقانا

لا يخمد برهانه وبنيانا لا تهدم

شرح معلوم کنیم که کدام دور است و چندم سال از ان دور تفاوت میان این دو تاریخ بکر قسم صد و پنجاه و
برست قسمت کردیم باقی ماند سی سال و خارج قسمت دو بود پس سی سال ایام گذشته از دور رضاون و سال نوگور
سی چهارست و اعتبار تاریخ یزدجردی درین قید از سایر تواریخ بنابر عدم کسر او است و ایشان یعنی خطاییان را
دوری دیگر است که بر دوازده میگردد و همین روزها را بدان شمار نمود و از ادوار اعتباری و دور رابع گویند و دور
بران نهاد و تمام سنه و اسامی آن دوازده بلغة خطائی اینست الک حوب جبو حمن دیناه تن و جه ذنو
ح وی طاعین می شبو یاخانی بیت ای و بعضی روزهای این دور بغایت نحس گیرند و آن دو روز باشد
خطاییان هون گویند یعنی هیز که بفارسی خاکریک گویند و آن روز بود یا شد یعنی نجابت سعد گیرند و آن نیز
دو روز باشد که از اکطایی به گویند یعنی یل السعد و آن چهار روز بود که از اکطائی جومک گویند یعنی زرد و آن روز
چهو تروجه دوی باشد و بعضی مذموم گیرند یعنی قریب نحس و آن نیز چهار روز بود که از خطائی خی گویند یعنی سیاه و از روز
کن و من و ین و شیو باشد و علامت اینها اینست ... علامت سعد ... علامت نحس ... علامت محمود ...
و بعضی منجمان این الفاظ را صریح در اوراق تقاویم در ازای هر روزی می نویسند و بعضی دیگر بجهت اختصار نقطه های الوان
بر وفق لون هر روزی نهند و چون نوبت این دور بسد اقسام طاق سد از اقسام هست چهارگانه سال ماند قسم یعنی
که اول است و گیجه که سیم است و شنگ ... که بجهت روز مبدا القسم و روز مقدم بران درین دور یکی شمر
یعنی انچه در روز مقدم نوبت باو رسیده باشد روز مبدا القسم مکرر شود و باقی بر ترتیب باشد که دوره دوازده
روز باشد و دیگر در سیزده روز معلوم شده است بتفحص که درین تکرار مراد خطاییان چیست و بعضی گفته اند که سبب
انست که تا فرق باشد میان اندور و دور اثنی عشری دیگر یعنی در اوایل بسته اند که یعقبر دور اثنی عشری ساعتم یعنی
دور ستین و دور عشریت و سبب اینکه تکرار مخصوص با وایل اقسام طاق نموده اند آنست که مبدا سال ایجی است آن اقسام
طاقست و فرق مذکور خواسته اند که در اول سال شود و در باقی اقسام فرد هم بتبعیت مبدا مکرر ساخته اند و بر از ها
ادکما مخفی نماند که اهل خطا که سالهارا بادوار ثلاثه مقید سازند چون خواهند که بعینه زیاده کنند سالها را بعینه
سازند با بتدای افرینش عالم که بزعم ایشان مدت بقای عالم سیصد هزار و شست ... و حکیم محیی الدین مغربی در زیج
ادوار الانوار آورده است که سیصد و شست هزار و شست و بعضی زیر اهمه زیاده از این مقدار گفته اند
و اینها از خرافات وامور مستبعده است و بیان و دلیلی نیست و هر دو ن ... اصطلاح ایشان دو هزار سال است و دو
سال شستصد و چهل و نهم یزدجردی گذشته از افرینش عالم بزعم این طایفه هشت هزار و ششصد و شست و سه
و ... ده نه هزار و هشتصد و پنجاه و چهار سال پس درین سال که هشتصد و هشت و ششم یزدجرد است از ابتدای
افرینش عالم هشت هزار و ششصد و شست و چهار ... یکسال تمام گذشته باشد اما ازمان در
سالها بر دور اثنی عشری اقتصار نمایند و اصحاب زیجات گفته اند که ما را فقط تاریخ ایشان معلوم است که ...

ارکانه

ارکانه وشفاء لا تخشی اسقامه وعزّا لا تهزم انصاره وحقّا لا تخذل اعوانه

فهو معدن الایمان وبحبوحته وینابیع العلم وبحوره ورياض العدل وغدرانه واثافي الاسلام وبنيانه واودية الحقّ وغيطانه وبحر لا ينزفه المستنزفون وعيون لا ينضبها الماتحون ومناهل لا

يغيضها الواردون ومنازل لا يضلّ نهجها المسافرون

چه حادثه را مبدا ساخته اند و سالهای بعد از آن را بان نسبت میکنند در میان عجم نیز این دو دور متعارف است
در میان اهل سیاق چه بنای محاسبات ممالک در دفاتر خود بر آن نهاده اند و اعلام تاریخ و کر
نزد ایشان منظور نیست و چون بعضی اسامی اجزای ادوار اربعه و همچنین اسامی اقسام سنه و شهور دوازده گانه
قمری که ما در شرح از کتب عمل نقل کردیم در متن نیاورده الحال اشاره با بعضی نموده میشود بانکه
هر قسمی از اقسام سال شمسی را بلغة ایشان نامیست و همچنین هر ماهی از ماههای قمری روزنی و هر روزی
و سالی از روزها و سالهای دور ستین و دور اثنی عشری و هر روزی از دور رابع را نامیست بلغة ایشان
وان در زیجات مسطور است و در تقویم تمام تاریخ خطا را در اخر جداول صفحه یسری در شش جدول
بیاورند در اول ارقام دور ستین و در دوم ارقام ایام دور اثنی عشری و در سیم ارقام ایام
دور رابع و در چهارم علامات اختیارات بحروف یا بالفاظ مشکوة یا بالفاظ مصرحه و در پنجم ارقام
ایام اقسام سنه و در ششم ارقام ایام ماه قمری یا درند و اسماء اقسام سال و همچنین اسامی شهور قمری در جای
در محاذی روز مبدا آن قسمت نویسند پوشیده نماند که ایام دور اثنی عشری و دور عشری از دور ستین
مقابله معلوم میتوان کرد چه اگر از ایام گذشته دور ستین دوازده دوازده طرح کنند انچه باند ایام
باشد از دور اثنی عشری و اگر ده ده طرح کنند ایام گذشته باشد از دور عشری و لهذا در بعضی تقاویم در
اثنی عشری و عشری ترک باشد بلکه چون اهتمام ایشان بدور اثنی عشری بیشتر است از دور عشری و ابعاد
طرح ده ده اسان تراست از طرح دوازده دوازده در اکثری تقاویم موافق انچه مسطور نموده دور اثنی عشری را
ایراد نمایند و دور عشری را ترک کنند و بعضی منجمان ایام دور ستین و دور اثنی عشری و دور رابع همه را بجمع
در جدول بعد از جداول ارقام هر یک نویسند و گاه باشد که در بعضی تقاویم نام مداخل شهور قمری یعنی و مداخل
اقسام سنه را در میان یکدیگر بر ترتیب مداخل در شش جدول بیاورند در ورق مقدم بر اوراق دوازده گانه
و در جدول اول اعداد اقسام و اعداد شهور هر یک مطوق ثبت کنند بارقام هندسی یا جملی و در جدول دوم اسماء
اقسام سال و اسما شهور هر یک در جدول سیم عدد هر یک از شهور نامه و ایام نامه یزدجردی که موافق اول
ان قسم یا اول آن ماه باشد و در جدول چهارم ایام نامه دور ستین که مقلت بروز مدخل هر قسم مدخل ماه
و در جدول پنجم فنکات که بر ایام نامه دور ستین زاید باشد و در جدول ششم ایام نامه دور اثنی عشری یعنی
تقاویم جدولی دیگر بعد از آن بیاورند و در انجا ایام ناقصه دور ستینی که مداخل اقسام شهور باشد ثبت کنند
و طریق وضع فنکات چنانست که چون فنکات شصت شود از ابای یکبرند و مرفوع مرتبه خوانند و چون مرفوع
شصت شود از ابای یکبرند و مرفوع مرتبه خوانند و مرتبه مرفوع بحسب اصطلاح مقدم باشد بر مرتبه مرفوع
و مرتبه مرفوع مقدم باشد بر مرتبه فنکات اگر با فنکات مذکور باشد از اعداد فنکات در همان جدول
کنند و کسور باعتبار یک جزو به فنگ باشد بشصت جزو یعنی هر جزوی عدد از کسور شصت یک فنگی باشد و در بعضی تقاویم

واعلام لا يعي عنها السائرون واكام لا يجوز عنه القاصدون جعله الله ربّنا لعطش العلماء

فنکار تا رفع کوشند نکنند وهمه را بارقام هندسی مثبت کنند وجدولی دیگر بعد از جدول فناکت بیاورد و در انجا کور
مثبت نمایند چنانکه هر جدولی از ان سدس فلکی باشد و هم در این موقع یعنی در ورق مقدم برا اوراق دوازده
کانه در صفحه یمنی بر شکل زایچه دوازده خانه رسم کنند و در خانه نام سالی از دوازده عشری که مغلیه ایتان
یعنی ترکان و ختاییان نویسند در این زمان بلغه ترکی و فارسی نویسند و نام آن سال که موافق سال
مفروض باشد در خانه وسط فوقانی از ان صفحه زایچه مثبت کنند و هم در این ورق تاریخ سال مفروض
آن یعنی مدخل ایچ و احکام آن را هم بزعم اهل خطا بیاورند چنانکه اول تعیین کنند که سال مفروض مدخل در
کدام دورات از ادوار ثلثه و چندم سالست از روز و ایضا تشخیص نمایند که مبدا سال در کدام روز است از
دور ستینی و چند جاغ و که و فلک گذشته از از روز تا مبدا و نیز کدام روز است از دور رابع و اسامی آن
بنویسند و ایضا ایراد نمایند که از مدخل حقیقی یا یکی از زمانهای قمری که مدخل ایچ در آن واقع شد با آن مدخل
چند مدت شده و از افرینش عالم بزعم اهل خطا تا سال مفروض چند دور و چند سال گذشته و سال مفروض
و گاه باشد که در ذیل این مذکورات تاریخ سال و مدخل از دیگر تواریخ اربعه مشهوره نیز بیاورند و ساعت و دقیقه
گذشته از اول از روز تا آن که مدخل سال در آن روز باشد بنویسند بعد از اینها احکام آن سال
حکمای ختا و ایغور بیاورند و ما یتعلق به هر کرا در ورق مقدم بر شکل صفحه یسری بیاوریم تا تصور آن بر متعلم شود
باشد **باب نوزدهم** در معرفت زواید که در تقویم بیاورند چون سخن از بیان متعلقات هر دو صفحه فارغ
شد شروع در بیان زواید که ایراد ان در تقویم مصطلح و متعارف است پس بنا باید که در صفحه مقدم برا اوراق دوازده
تاریخ سال مفروض که مبدا آن وقت وصول افتاب بیاورند چنانکه بنقطه اول از برج حمل مدخل آن سال
اربعه مشهوره و تاریخ خطاییان بیاورند چنانکه در تواریخ مشهوره اول تعیین ساعت و اجزای آن ... پس
تعیین روز باشد مدخل بحسب هر یک از تواریخ اربعه بترتیب روز تاریخ خطا اول تعیین نمایند که مبدا سال
مفروض در کدام فلک که جاغ است و روز مدخل کدام روز است از ایام دور ستینی و همچنین از ایام دور
دیگر تحقیق نمایند که از مدخل حقیقی هر یکی از زمانهای قمری که مبدا سال در آن واقعست تا مبدا سال چند مدت
گذشته و همچنین از مدت قسمی از اقسام سنه که مبدا سال در آن واقعست و ایضا تعیین نمایند که سال مفروض
داخل در کدام دور است از ادوار ثلثه و چندم سالست از ان دور و همچنین چندم سالست از ابتدای آفرینش
عالم بزعم اهل خطا و گاه باشد که در بعضی تقاویم تا به بعد از این مذکورات صورة طالع سال یعنی بیان استخراج
آن بطریق مختلف بیان کنند و در این موضع در جمیع تقاویم اسم شهری که طالع سال را فی الشهر استخراج
کرده باشند مذکور سازند و باشد که در بعضی تقاویم تا به درجه طالع با فاق مختلفه استخراج کرده ...
و تشتیل هر یکی از اینها بتقریب سطور کرده ... و در تقویم غیر تمام تعیین مدخل سال بتاریخ خطا ...
باشد و ایضا زایچه طالع وقت تحویل افتاب باول حمل در تحت آن صفحه بیاورند بطرزی که در زایچه ...

وهذا المن انتحله و برهانا لمن تكلم به

ونتهم ... ومظلته ...

و استقبال مذکور شد پس این حاجت باعاده نیست و مواضع کواکب و همچنین مواضع عقدتین و قمر را در وقت تحویل
مذکور در ان زایچه ثبت کنند بطریقی که هر یک از کواکب سبعه و عقدتین در هر برج که باشند از ان خانه
ثبت کنند از خانهای دوازده گانه زایچه که نام ان برج صحیح در انخانه مسطور باشد قید صحیح بجهة آن کرده
باشد که اسم دو برج در یکجا نه مسطور بود بحسب عدد و دیگری بحسب عمل چنانکه سبق ذکر یافت و مصطلح شده است
که برج بحسب عدد صحیح و برج بحسب عمل علامات نویسند و ثبت موضع کوکب بحسب برج صحیح باشد و درجات
و دقایق که از اول آن برج کوکب بحرکت توالی قطع کرده باشد با درجات و دقایقی که عقده قمر بخلاف
توالی این و اصل شده باشد ابتدا از اول آن برج نیز ثبت کنند و سهام نیز در آن زایچه بیاورند و این سهام
دلایل خبرها است از احوال پادشاهان و رعایا و تغییر هوا و تسعیرات و وقوع امن و آشوب بکلی و حصول ارتفاعات
که از مواضع کواکب داله بر آن خبرها و درجه طالع یا جزوی دیگر از فلک البروج که مناسب امر مطلوب بود گیرند و
بیان استخراج آنها تعلق بکتب عمل دارد و اما طریق وضع آنها در زایچه بروضع کواکب است یعنی اسم هر یک از سهام
در هر برج که باشند از ابا درجات و دقایق در ان خانه ثبت کنند که اسم آن برج صحیح در انخانه ثبت باشد و از
سهام آنچه اهتمام باستخراج آن بیشتر نمایند و در جمیع تقاویم مسطور باشد سهم السعادت و سهم الغیب که دال
بود بر مال و جاه و سعادات دیگری بر برای عبادات و دین و استخراج این هر دو از موضع شمس و قمر و درجه طالع
نمایند و گاه باشد برای احکام هر یکی از فصول اربعه زایچه وضع کنند در صفحه علیحده چنانکه زایچه وقت طلوع تحویل
افتاب باول حمل بجهة احکام فصل بهار باشد و زایچه طالع وقت تحویل افتاب بسرطان بجهة احکام فصل تابستان
و زایچه طالع وقت تحویل افتاب بمیزان بجهة احکام فصل خزان و زایچه طالع وقت تحویل افتاب بجدی بجهة احکام
فصل زمستان لیکن جمهور اهل احکام و فق این عمل بجای آورند که طالع وقت تحویل افتاب بحمل برج منقلب باشد
و اما اگر طالع وقت مذکور در برج ثابت باشد حکم تمام سال از زایچه آن طالع کنند و زایچه طالع سه فصل دیگر استخراج
نکنند و اگر برج ذوجسدین باشد زایچه طالع وقت تحویل افتاب بمیزان استخراج کنند و حکم نیمه آخر سال از ان کنند
و حکم نیمه اول سال از طالع وقت تحویل افتاب بحمل و معرفت هر یک از بروج منقلبه و ثابته و ذوات جسدین
در باب ... نیز باید ... و در اکثر تقاویم زایچه طالع اجتماع و استقبال مقدم بر سال ... نیز وضع
کنند و از او در احکام بسیار معتبر دارند و بعضی از منجمان در تقاویم تا به بجهة طالع تحویل افتاب بهر یکی از بروج
فوق صفحه یمنی زایچه وضع کنند و حکم هر ماهی شمسی حقیقی از ان کنند و از جمله اموری که در اکثر تقاویم تا به بیاورند
ایام مشهوره است از تواریخ مشهوره که در میان اتصالات کلی ... زایچه قبل از اتصالات کلی ... از
آن روز نویسند چون ایام مشهوره بعضی از تواریخ که منجمان در تقاویم ثبت میکنند مصطلح و متعارف اهل این زمان
است و انچه متعارف است بسبب شهرت آن بر بعضی ظاهر نیست و جب بود که ایام مشهوره هر یکی از تواریخ
مشهوره را با انچه سبب شهرت آن شده درین کتاب بیاوریم تا ناظر تقویم را مفید باشد و بالله التوفیق
و علیه التکلان ذکر ایام مشهوره تاریخ عرب غره سال غره محرم است و در و لا یتعلم ... درین روز ...

فانها كانت على المؤمنين كتابا موقوتا الا السنون

ودبغا لقلوب الفقهاء وخطا جالطرق ... السلطان ... وبصيرة للمتعلمين وتبيان لشمس ... وشفاء عروضه ...

وقطعوا ... لمن نوّله ... وهدى لمن ... انتحله ...

... لمن ... وحلة لمن ... نوقهم ومظلته ... لمن ... وعلما لمن ... لمن ... ونعا ... [illegible]

الی جواب اهل النار حین سئلوا ما سلککم فی سقر
قالوا لم نک من المصلین وانها لتحت الذنوب

کنند و بعیش و طرب و لهو و نشاط مشغول باشند ایام معدودات اصحاب لغات گویند ده روز اول محرم است
اکثری از مفسرین ایام معدودات را بایام رمضان تفسیر کرده اند و بعضی ایام روزه که در ابتدای اسلام
فرض کنند بعد از فرضیه رمضان منسوخ شده و از روز عاشورا است و سه روز در هر ماهی و آنچه در آیه کریمه مذکور است
فی ایام معدودات واقع شده بعضی آنرا ایام تشریق که بعد ازین خواهد آمد تفسیر کرده اند و تسمیه آن
بمعدودات بجهة قلت است عاشورا دهم محرم است و آنروز را عاشور نیز گویند بحذف الف و از روایات
محترم در حدیث بسیار آمده که کشتی نوح در آنروز با تمام رسید و نور بصر حضرت یعقوب در آنروز معاودت نمود
و خلاصی حضرت ایوب از کرمان درین روز بود و غرق فرعون و جنود او و نجات بنی اسرائیل درین روز دست
داد و چون شهادت حضرت امام حسین مظلوم حسین بن علی علیه السلام درین روز واقع شده در اکثر بلاد
درین روز ماتم گیرند و شیون نمایند و در شرح زیج سلطانی از بعضی علما نقل کرده اند که عاشورا نهم محرم است
و آنرا از عشر شتر گرفته اند و شتر در روزی که آب خورده تا هشت روز دیگر آب نخورد در روز نهم که آب خورد
از عشر الابل خوانند قواد فرض عنان چهاردهم ربیع الاخر است لیلة الرغائب جمعه اول ماه رجب است
یوم استفتاح پانزدهم شهر رجب در خبر آمده است که هر که درین روز از خدای تعالی طلب فتح و نصرت
کند مقصود حاصل آید و از جهة این روز باستفتاح مشهور شده است چه استفتاح در لغه طلب فتح و نصرت است
و ارباب تواریخ و سیر آورده اند که درین روز بود که ابابیل بر ملک جلیل و فیل حضرت اصحاب فیل نمود
تزویج حضرت خیر النساء با حضرت شاه اولیا و ولایت پناه و هم درین روز بود مبعث و معراج حضرت صلی الله علیه و آله که جبرئیل
بحضرت پیغمبر نازل شده بود و در آن اقاویل دیگر نیز هست بیست هفتم رجب و حکیم سقراطی آورده که بیست و ششم
رجب بوده لیلة البراة پانزدهم شعبان چنانکه جمله ملوک و سلاطین را قاعده چنانست که چون هر کسی از رعایا
خراج خود را ادا نماید نوشته باو دهند مضمون آنکه خراج خود را تمام و کمال ادا نموده و آنرا براة گویند و همچنین
حضرت ملک متعال میفرماید که تا بجهة خلاصی مومنان از آتش دوزخ براتی نویسند و بعضی گفته اند وجه تسمیه آنکه
درین شب نسخه اجال بتسلیم ملک الموت نمایند پس گویا درین شب جمعی را از حیات بری سازند لیلة القدر
بیست هفتم رمضانست مخفی نماند که حضرت رب الارباب دو شب از شبها را بکواهر شرف و نعمت بیاراسته یکی شب
براة و دیگری شب قدر برات گفته انا انزلناه فی لیلة مبارکة و قدر را گفته انا انزلناه فی لیلة القدر لیکن شب براة
ظاهر ساخت و شب قدر را محجوب گردانید و لهذا اختلاف کرده اند که شب قدر در رمضانست یا در غیر رمضان
و بر تقدیر یکه در رمضان باشد اختلاف کرده اند که در دهه اول است یا اوسط یا دهه آخر و بر تقدیر یکه در دهه آخر
باشد اختلاف کرده اند که در کدام شب است مشهور است که مذکور شد و معنی قدر شرف و مرتبه باشد چه شرف
این شب زیاده است از شبهای دیگر بعضی گفته اند که قدر بمعنی تقدیر است چه تعیین هر امری در آن سال و تفویض آن
بملکی درین شب واقع میشود عید فطر غره شهر شوالست و عید ماخوذ است از عود بجهة آنکه هر سال مردم بآن
عود میکنند بر وجه مخصوص یا بجهة آنکه حضرت رحم الراحمین عود میکنند بمغفرت بندگان درین روز شق القمر

حت الورق
ویطلقها اطلاق الربق
وشبهها
رسول الله صلی الله
علیه واله بالحمة تکون
علی باب الرجل
فهو یغتسل منها
فی الیوم واللیلة
خمس مرات فما
عسی ان یبقی علیه
من الدرن وقد
عرف حقها رجال
من المؤمنین الذین

لا تشغلهم عنها زینة متاع ولا

قرة

عین من ولد ولا مال یقول الله سبحانه
رجال لا تلهیهم تجارة ولا بیع عن ذکر

شب سیزدهم شوالست و این معجزه خاتم النبیین است در حضور کفار قریش باشاره سبابه مبارک خود درین
شب ظاهر شده و قصه آن قصه مشهور است ایام معلومات قول اهل لغه و اکثر فقها آنستکه ده روز
اول ذیحجه و بعضی از فقها گفته اند که ایام محرم است که مشهور معلوم شود یوم الترویه هشتم ذیحجه است و ترویه
در لغه آب دادنست و فکر کردن و تسمیه آنروز بترویه بعضی گفته اند بجهة آنست که حجاج درین روز شتران و
چهار پایان را آب میدهند و آب بر میدارند و بعضی گفته اند بجهة آنست که خوابیکه حضرت خلیل در باب قربان کردن
حضرت اسمعیل دیده بود و تمام روز متفکر بود که چه کار کند تا آنکه آخر الامر ذبح اسمعیل در روز عید اضحی
بخاطر مبارکش رسید و قرار داد یوم العرفه نهم ذیحجه است عرفه عرفات اسم موضعیست از مکه معظمه و آنرا عرفه
بجهة آن خوانند که ملاقات حضرت آدم و حوا بعد از مفارقت در آن موضع اتفاق افتاد و یکدیگر را شناختند
یا از جهة آنکه جبرئیل آن موضع را با ابراهیم علیه السلام بیان کرده چون حضرت خلیل بآن موضع رسید از اشباح شناخت و روز
عرفه بسبب آنکه حجاج درین روز در آن موضع میباشند و زمانی در آنجا توقف کرده بعضی گویند که چون درین روز
حضرت ابراهیم بتعبیر خواب خود شناخت بدین سبب این روز را عرفه گویند عید اضحی دهم ذیحجه است اضحی جمع
ضحیت و آن گوسفندی را گویند که درین روز قربان کنند بجهة این روز را عید اضحی گویند ایام تشریق
روز یازدهم و دوازدهم و سیزدهم ذیحجه است و روز دهم را روز نحر خوانند و یازدهم و دوازدهم را ایام نحر
مع التشریق و سیزدهم را تشریق تنها و بعضی گفته اند که تشریق تکبیر عید است چه از ادبار وقت اشراق تکبیر
ایام را بجهت آن تشریق گویند و بعضی گفته اند که تشریق خشک کردن گوشت را در آفتاب چه سابقا حجاج
درین روزها گوشت قربانی را خشک میکنند و بعضی گفته اند تشریق بمعنی اقامت کردنست در آفتاب چه حاجیان بجهة ادای
مناسک حج درین روز توقف میکنند در آفتاب و بعضی گفته اند تشریق بجانب شرق رفتن است چه اکثر حجاج بعد
از ادای مناسک حج بجانب شرق متوجه شوند عید غدیر خم هجدهم ذیحجه است و بتواتر رسیده است که چون
پیغمبر صلعم از حجة الوداع مراجعت نموده در موضعی که آنرا غدیر خم گویند نزول فرمود پس امر نمود که منبر از پالانهای شتران
را بر بالای یکدیگر انداختند و بر بالای آن برآمده دست حضرت امیر المؤمنین علی علیه السلام را گرفته بعد از آنکه خود
صعود فرموده در حضور صحابه شاه مردان را خلیفه و وصی خود ساخت و نزول آیه الیوم اکملت لکم دینکم و ورود خبر
من کنت مولاه درین روز معروف و مشهور است ایام البیض روز سیزدهم و چهاردهم و پانزدهم از هر ماهی
و معنی آن ایام لیالی بیض است چه درین شبهای این ایام از اول شب تا آخر ماهتاب باشد و از حضرت شاه اولیا
امیر المؤمنین علی روایت که چون آدم علیه السلام از بهشت بیرون آمد هیچ سفیدی و نورانی و خوشی نبود و تمامی
اعضای مبارک وی از گرد سیاه رنگ شد و بدین سبب اکثر دلتنگی وی داد و بدرگاه حضرت باری نیاز
تضرع و زاری نمود در حال جبرئیل بفرمان رب جلیل نزول اجلال فرمود گفت ای آدم اگر خواهی که این سیاهی
و این شام غم بدل بصبح شادی شود سه روز روزه بدار پس آدم علیه السلام بعد از ادای شکر باری تعالی در روز

الله واقام
الصلوة وایتاء
الزکوة وکان
رسول الله صلی الله
علیه واله نصبا
بالصلوة بعد التبشیر
له بالجنة لقول
الله تعالی وامر
اهلک بالصلوة واصطبر
علیها فکان یأمر بها
اهله ویصبر علیها
نفسه ثم ان
الزکوة جعلت مع
الصلوة قربانا

لاهل الاسلام فمن اعطاها طیب النفس بها فانها

يجعل له كفّارة ومن النّار حجازاً ووقاية فلا يتبعنها احد
نفسه ولا يكثرنّ عليها لهفه وان من اعطاها

غير طيّب النّفس بها يرجو بها ما هو افضل منها فهو جاهل بالسّنّة مغبون الاجر ضالّ العمل طويل النّدم ثمّ اداء الامانة فقد خاب من ليس من اهلها انّها عرضت على السّموات المبنيّة والارضين المدحوّة والجبال ذات الطّول المنصوبة

ایام البیض نصف صوم بوده و چون شب در آمد ثلثی از بدن مبارک وی سفید شد و چون دیگر روز روزه گرفت ثلثی دیگر
سفید شد و در روز سیم تمام اندام آنحضرت از ظلمت بیرون آمد ایست ایام مشهوره تاریخ عرب و بعضی از مجلات
روز ولادت و روز وفات حضرت سیّد المرسلین و وقایعی که در زمان حیات آنحضرت وی انبود و همچنین
روز ولادت و وفات هر یکی از ائمه و مشایخ و علماء دین را و اهل ایام مشهوره دانسته در تقادیم ثبت
نمایند والعلم الکریم ولادت حضرت رسالت پناه متردد است میان دوم و ششم و هشتم و سیزدهم و اصح
هفدهم ربیع الاول است و انتقال حضرت در دوازدهم ربیع الاول دست داده و بعضی گویند بیست هشتم صفر
ولادت حضرت امیر المؤمنین علیه السلام در سیزدهم رجب بود و ضربت شهادت بصبح نوزدهم رمضان
و انتقال آنحضرت بیست یکم رمضان و ولادت حضرت فاطمه علیها السلام بیستم جمادی الاخری و انتقال
آنحضرت [illegible] صفر ولادت حضرت امام حسن پانزدهم رمضان و وفات آنحضرت بیستم جمادی الاخر و ولادت حضرت
امام حسین سیم شعبان اصح [illegible] ربیع الاول گفته و انتقال آنحضرت در دهم شهر محرم و ولادت حضرت امام زین العابدین
پنجم شعبان و وفات آنحضرت بیست دوم محرم و ولادت حضرت امام محمد باقر سیم صفر شهادت آنحضرت هفتم ذی الحجه
ولادت حضرت امام جعفر صادق هفدهم ربیع الاول شهادت آنحضرت پانزدهم شهر رجب و ولادت امام موسی کاظم
هشتم صفر شهادت آنحضرت ششم رجب ولادت حضرت امام رضا یازدهم ذی القعده شهادت آنحضرت آخر
شهر صفر ولادت حضرت امام محمد تقی پانزدهم رجب اصح یازدهم رمضان و وفات آنحضرت یازدهم رجب و ولادت
حضرت امام علی نقی پنجم رجب و اصح پانزدهم ذی الحجه وفات آنحضرت سیم رجب ولادت حضرت امام حسن عسکری چهارم
ربیع الاخر وفات آنحضرت هشتم ربیع الاول و ولادت امام محمد مهدی پانزدهم شعبان ایام مشهوره تاریخ
رومی بر دو نوع بود یکی آنکه بر توقف باشد بر معرفت اول صوم کبیر که منسوبست بطایفه نصاری دوم آنکه بر توقف
نیست و آنچه بر توقف است بر معرفت صوم کبیر محتاج باشد که صوم کبیر که روزه فریضه نصاریست معتبر است و حیس
بعضی و بعضی دیگر از مفسرین گفته اند که آنچه خدا تعالی بر امت عیسی واجب گردانیده یکماه بود چون آنماه در
فصل تابستان افتاد و از فرط حرارت بر مشقت تمام بر احوال مردم راه یافت پس علمای ایشان در این
باب اندیشه نمودند و صوم را بفصل ربیع انداختند و ده روز زیاده نمودند و بجنس هر قومی از زمان جبر فرا
زیاده بکردند تا چهل و نه روز شد و اول این صوم همیشه دوشنبه باشد مشروط بآنکه قبل از دوم شباط
و بعد از هفتم آذار باشد صوم نینوی روز دوشنبه باشد اول صوم کبیر بیست هشت و این سه بود
پنجشنبه فطر نینوی باشد و در کتب تواریخ مذکور است که درین روز یونس پیغمبر از شکم ماهی بیرون آمده در قریه
که از نینوی گویند حاضر شد مردم چون آنحضرت را دیدند نشاط و بها کردند و درانروز و در روز دیگر شکرانه روزه گرفتند
و الحال ترسایان در این سه روز بطریق تشفی روزه دارند سعانین روز یکشنبه چهل و دوم صوم کبیر است
نصاری گویند که درین روز عیسی بر دراز گوشی سوار به بیت المقدس آمد مردم اشرف و ذوات شرف ساخت

فلا اطول ولا اعرض ولا اعلى ولا اعظم منها

ولو امتنع شيء بطول او عرض او قوّة او عزّ لامتنعن

فصح پنجشنبه چهل و هفتم صوم کبیر باشد و فصح بمعنی رستگاری باشد چه در این روز بود که قوم از حواریین التماس
نمودند که از حضرت عیسی التماس نزول مایده کنند و ان خوانی بود از طلای احمر بمساحت چهل ذرع
که در آن ماهی بود بریان با پنج رغیف و قدری سرکه و نمک و سبزی و ارباب تواریخ گفته اند
که حواریان دوازده تن بودند که در مبادی بعثت حضرت مسیح بشرف دین عیسوی مشرف شده کمر خدمت
آنحضرت بر میان جان بسته بودند و از کعب الاحبار روایت کرده اند که بجهت آنکه حواریان از زنان شستن
بعضی مبیضین است چه این جماعت بنابر آنکه پیش از ملاقات حضرت عیسی جامها شستن سفید میساختند
موسوم بحواریین شدند و اسامی ایشان اینست اشمعون یحیی توما لوقا مرقس
فطرس متی یعقوب اندریش اقلیس یعقوب حبیب جمعة الصلوات جمعه چهل
هشتم صوم کبیر باشد نصاری گویند که عیسی را یهودان آخر روز پنجشنبه گرفتند و روز جمعه بردار کردند
و از اجمعة الصلوات خوانند و روز یکشنبه دفن کردند و بعد از چهار روز از قبر بیرون آمد
و ترسایان این سخن را دروغ میگویند زیرا که خدای تعالی در قرآن مجید میفرماید و قولهم انا قتلنا
المسیح عیسی بن مریم رسول الله و ما قتلوه و ما صلبوه و لکن شبه لهم و باز میفرماید که ما قتلوه یقینا بل رفعه
الله الیه و شبهه آن بود که چون آنحضرت را بپای دار بردند در اثنای آن حال آفتاب منکسف شد ظلمت جهان
استیلا یافت که دیده ها از دیدن باز ماند در آن حال حضرت باری تعالی ملائکه ارسال نمود تا عیسی را از بند
خلاص کردند و یهودا را که باعث گرفتاری آنحضرت بود بجای او مقرر کردند آنحضرت را باسمان بردند چون
عالم روشن گشت یهودا بصورت حضرت عیسی در نظر یهود آمده گفتند این ساحر بود است که بسحر از چنگ ما
خلاص یافته خواست اکنون او در جمیل یا برگشت تا شنیده و بر پیش بیاورد و قصد صلب یهودا کرده هر چند
وی فریاد کرد که من یهودایم که شما را بعیسی راه نمودم و او را فرشتگان باسمان بردند و همراهی
او ورزیدند گردن قبول نکردند و کشتند از خلقش او که گشند عید قیامت شنبه چهل ششم صوم کبیر باشد
عید فطر روز یکشنبه بعد از عید قیامت باشد و در این روز نصاری از صوم فارغ شدند عید کنند
در معابد خود در فته بدعا و ذکر اشتغال نمایند و طعامهای بسیار خورند سعانین صغیر آدینه بعد از فطر
باشد و از احجه الشهداء نیز خوانند احد الحدید یکشنبه بعد از فطر باشد و این روز را الحدید نیز
سبب گویند که اول یکشنبه است بعد از عید فطر و در این روز نیز عبادتهای مخصوص کنند
پنجشنبه باشد چهل روز بعد از فطر و گویند در این روز بود که عیسی شمعون را که مقدم حواریین بود خلیفه ساخت
و گفت که بعد از من تا چهل روز غم خورید بر روز شما خواهد رسانید و آن انذار باطنهای شما راه یافت
هر یک از شما عالم بلغه قومی باشید که بدعوت ایشان مامور باشید عید فطیقسطی یکشنبه بعد از سلاق
باشد و در این روز نصاری گویند این روز نیست که حضرت عیسی روح القدس را بحواریین فرستاده و عده فرمود

ولكن اشفقن من العقوبة وعقلن ما جهل من هو اضعف منهنّ وهو الانسان انّه كان ظلوماً جهولاً انّ الله سبحانه وتعالى لا يخفى عليه ما العباد مقترفون في ليلهم ونهارهم لطف به خبراً واحاط به علماً اعضاؤكم شهوده وجوارحكم جنوده وضمائركم عيونه وخلواتكم عيانه

ومن كلام له عليه السلام ايها الناس لا تستوحشوا في طريق الهدى لقلة اهله ان الناس

اجتمعوا على مائدة شبعها قصير وجوعها طويل ايها الناس انما يجمع الناس الرضا والسخط وانما عقر ناقة ثمود رجل واحد فعمهم الله بالعذاب لما عموه بالرضا فقال سبحانه فعقروها

بود پس حواریان هر یک بعقیده دعوت بولایتی رفتند و با الهام ربانی بعبارت آن ولایت را فهمیده بلغت ایشان
تکلم کردند صوم الثلجین دوشنبه بعد از نیلقیطی باشد و آن چهل هشت روز باشد و گویند که در آن
ایام عیسی بجهة دعوت غیبت نمود و در اطراف عالم بگردید و فطر الصوم یکشنبه چهل نهم باشد جمعة الذهب
اول جمعه باشد که از صوم شلیمن عید هربادی روز سیزدهم باشد از فطره شلیمن و دوشنبه بعد از آن
صوم ایلیا باشد و این صوم چهل و هشت روز است پس یکشنبه چهل نهم فطر ایلیا باشد و ذکر آنچه موقوف است
صوم کبیر است عید چنکه بیست و دوم تشرین الآخر باشد استاد ابوریحان بیرونی در کتاب التفهیم
و همچنین صاحب الروضة المنجمین آورده است که چنکه پادشاهی بود که دختران مردم را بزور بکشیدی و ازاله
بکارت ایشان کردی بعد از آن رخصت دادی که بشوهر روند و در آن زمان هشت برادر بودند و یک
خواهر داشتند ملک بخواهر ایشان طمع کرد برادر کهین از غایت حمیت خود را بلباس زنان بیاراست و بجای
خواهر بمضجع ملک درآمد و چون ملک خواست که دست باو رساند [illegible] شهوت ملک را بآب خنجر فرو
نشاند و بیت المقدس را از شر او پاک کرد پس مردم شاد شدند و شادی کردند و آن روز را عید ساختند عید
بشارت در نهم کانون اول باشد نصاری گویند که آن روزی بود که روح القدس بصورت جوانی خوش رو
در وقت غسل بر مریم ظاهر شد و مریم از او مجتنب شده گفت انی اعوذ بالرحمن منک ان کنت تقیا پس
روح القدس بر مریم دمید و او را بوجود روح الله بشارت داد و بعضه در شرح زیج سلطانی از
حکیم مغربی نقل کرده است که بشارت مریم بوجود عیسی در بطن او بیست و چهارم آذار واقع شد لیلة المیلاد
یعنی شبی که ولادت عیسی در آن شب [illegible] شب بیست و چهارم کانون الاول بوده مخفی نماند که در شب ولادت
عیسی اختلاف بسیار است مشهور آنست که مذکور شد و صاحب کشف الحقایق گوید که بعضی گفته اند که شب ششم کانون
الآخر بوده در قریه قریب بیت المقدس که آن را ناصرة الخلیل گویند و از این جهة است که ترسایان را نصاری
خوانند عید قلنداس اول کانون آخر باشد بعضی قلندس و بعضی قلنداس گفته اند و چنین گویند که ایام
یکی از ملوک ایشانست و حکیم مغربی گفته که این روز اول سال رومیانست دنح ششم کانون الآخر باشد
دنح بدال مهمله و نون و حاء مهمله تصحیح کرده اند و صاحب کشف الحقایق گفته که معنی دنح طلوع است و مراد
طلوع حضرت عیسی از نهر اردن که نزدیک دمشق است و صاحب روضة المنجمین گوید که یحیی بن ذکریا عیسی
را در آن [illegible] شست و بعضی دیگر گویند که مریم [illegible] از آب معمودیه شست و چون از آب بیرون آمد روح القدس
بصورت کبوتری بر او پیوست و استاد ابوریحان در کتاب التفهیم آورده که ذکریا [illegible] عیسی را با آب معمودیه شست و آن
آنست که ترسایان فرزندان خود را چون متولد شوند بآن آب غسل دهند و چون کسی [illegible] در ایام
اول آن را بآن آب بشویند نصاری [illegible] عید [illegible] دوم شباط باشد [illegible] که از روز عیسی [illegible]
بهیکل درآمد اول نوبت و هیکل نام معبد نصاری است سقوط جمره اول هفتم شباط باشد سقوط

فاصبحوا نادمين فما كان ان خارت

جمره دوم

ارضهم بالخسفة خوار السكة المحماة في الارض الخوارة

ايها الناس من سلك الطريق الواضح ورد الماء ومن خالف وقع في التيه

ومن كلام له عليه السلام عند دفن فاطمة عليها السلام

السلام عليك يا رسول الله عني وعن ابنتك النازلة في جوارك والسريعة اللحاق بك قل يا رسول الله عن صفيتك صبري

جمره دوم چهاردهم شباط باشد سقوط جمره سیم بیست یکم شباط باشد چهارشنبه [illegible] باشد
و بعد از آن [illegible] زمستان شود و جمره در لغت اخگر آتش را گویند و زعم ایشان چنانست که در این
ایام سه جمره از جانب بالا بجانب اسفل نازل شود صاحب حل التقویم و صاحب روضة المنجمین گویند
جمره اول در زمین اثر کند و جمره دوم در آب و بعضه در شرح زیج ملکشاهی آورده است یعنی جمره
اول هوا را گرم کند و جمره دوم زمین را و جمره سیم باتفاق در اشجار اثر کند و قوت نما بحرکت آید
استاد ابوریحان گوید که رومیان گفته اند که باین جمره ها شکم زمین گرم شود و از وی بخار برآید
استاد الشعراء الحکیم اوحد الدین انوری که در علم نجوم سرآمد روزگار بوده در تعریف بهار بیتی فرموده که
مصدق این قولست و آن اینست هم جمره برآورده فرو برد نفس را هم فاخته بگشاد فرو بسته زبان را
و اعراب گویند که این اثرها در این ایام از سقوط بعضی منازل قمر است در این ایام و بعضه گویند یعنی [illegible]
سقوط جمرات بر سر جا ثابت و در هر چند گاهی گرد زمیان تاریخ رومی و تاریخ جلالی که شمسی حقیقی است تفاوت
پیدا میشود پس ظاهر است که در سقوط جمرات این تفاوت باشد اول ایام عجوزه بیست ششم شباط
باشد و آن هفت روز بود و در این روزها هوا خالی از تغیر نیست بسر خوانند و در روضة الصفا آورده است
که ایام عجوزه که [illegible] در آخر زمستان [illegible] عبارتست از ایامی که قوم عاد بدعای هود
هلاک شدند و وجه تسمیه این ایام بایام عجوزه آنست که در حال هبوب ریاح صرصر زنی از آن قوم در زیر زمین
رفت پسران او بجهة [illegible] در روز هشتم بادی صعب در آنجا وزید و او را بیاران سابق لاحق گردانید و بعضی
گویند که از سرما بمرد و لهذا برد العجوز نیز گویند و در قران مجید مذکور است که آن هفت شب و هشت روز بود
و در صحاح جوهری نقل کرده از بعضی اهل لغة که نزد عرب برد العجوز است و استاد ابوریحان گفته که ایام عجوز
نیست بلکه ایام عجز است یعنی آخر زیرا که این روزها آخر زمستانست و یعقوب بن اسحق الکندی [illegible]
ابن الحاسب که مشهور است بعبد الله قلم گفته اند که سبب تغیر هوا در این ایام آنست که [illegible]
هر ربع اوج خورشید [illegible] یعنی بعد اوسط [illegible] مستقیمه مخفی نماند که این وقتی درست بود
که اوج آفتاب در اول جوزا ثابت باشد میلاد یوحنا بیست و چهارم حزیران بود و حکیم مغربی [illegible]
صغیر آورده است که بیست و چهارم تموز است و استاد ابوریحان در التفهیم آورده است که یوحنا یحیی
پیغمبر است و ظاهر است که یوحنا غیر از حضرت یحیی [illegible] بوده که [illegible] عیسی بوده و آنکه اصحاب
زیجات میلاد حضرت یحیی علیحده ذکر کنند مصدق اینست اول ریاح بوارح پنجم ایار است و [illegible]
چهل روز است و در زیج حکیم مغربی هشتم ایار است و بوارح جمع بارحست در صحاح آورده است که بارح
باد گرم است و از ابوزید نقل کرده است که البوارح الشمال الحارة فی اول الصیف صاحب حل التقویم
فرموده که عرب از طلوع ثریا تا طلوع [illegible] زمان ریاح بوارح دانند و آن قریب چهل روز است [illegible]

ورق عنها تجلدي الا ان لي في التاسي بعظيم

فرقتك وفادح مصيبتك موضع تعزٍّ فلقد وسّدتك في ملحودة قبرك وفاضت بين نحري وصدري نفسك

بایک سبب ایام بوارح خوانند که منازل قمر که ایشان ریاح را بطلوع آن منسوب ساخته اند از ربع شرقی شمالی طلوع میکنند وطرف شمال را بجاز بوارح خوانند هو لیحیی بن ذکریا ست وکم حزیران باشد ذکران مرفوعا سیم تموز بود وبعضی در شرح زیج سلطانی از صاحب کشف الغمه نقل کرده که ذکران یاد کردنست وآن چنان بود که شخصی او فضیلت تمام بوده باشد روز که منسوب باو بود او را در آنروز ذکر میکنند وهمچنین در روزها بعد از آن تا وقتیکه نوبت بذکران شخص دیگر رسد مثل او در هر که در آن مدت متولد شود بنام آن شخص کنند که نوبت ذکران بود و هر رتبه ذکران فروتر است از رتبه عید او لا ایام باحور او نوزدهم تموز باشد وآن هشت روز بود که در آن هشت روز اغاز شدت گرما بود وبعضی ایام باحوره گویند وبعضی از اصحاب لغه گفته اند که معنی این لفظ شدت حرارتست در صیف وازاشعار حکیم انوری این معنی نیز مفهوم میشود وبعضی گویند که باحور القصیدت یونانی یعنی روزگار از زیر وازاحوال این ایام استدلال بر برای اتی سال کنند واستاد ابوریحان بیرونی گوید که ایام باحور هفت روزست واین ایام ماخوذست از بحران وبحران بمعنی حکم بود زیرا که اصحاب تجربه از این روزها حکم کنند بر احوال هوای خزان وزمستان واول روز از ان ذیل تشرین الاول دوم تشرین الاخر تا باخر هر چه در هر روزی حادث شود از میغ وباران وبادها بهای دیگر نیز همچنان بود وبعضی گفته اند که روز اول ذیل ماه اسد است وروز دوم ذیل ماه سنبله است وهمچنین تا روز هشتم که ذیل ماه حوتست وصاحب حل التقویم آورده که اگر در اول این هفت روز باد و افر باشد زمستان امسال اول سرد بود وابر وباد ونم باشد وآخر خشک کرزد واگر در آخر این هفت روز باد وافر باشد زمستان آن اول خشک گرزد وآخر سرد ونم بود واگر در تمام هفت روز باد وافر باشد زمستان همه سرد ونم بود وگویند مصریان در ایام باحور حکم کنند بر احوال زراعت وچگونگی محصولات صوم مادر مریم اول آب باشد وازاصوم العذراء نیز گویند چه مارت بلغه ایشان سیده است وسیده را مریم گویند عید تجلی ششم آب بود وگویند در این روز عیسی تجلی کرد بر جوریان از میان ابر دری اما خود ظاهر کرد ودر زیج مغربی مذکور است که تجلی عیسی وحضور موسی والیاس ها ودر طور وطور سینا بود فطر ما در مریم پانزدهم آب بود پس مدت صوم مارت مریم چهارده روز بود مقتل یحیی بن ذکریا هشت ویکم آب باشد ودر زیج خانی مذکور است که بیست هشتم آب بود وسبب قتل آن حضرت میان خاص وعام مشهور است ودر کتب تواریخ مذکور است عید الصلیب سیزدهم ایلول باشد وکوشیار محیی الدین مغربی در زیجات خود آورده که عید الصلیب چهاردهم ایارست گویند که یکی از ملوک روم به بیت المقدس آمده طلب چوبی که حضرت مسیح را بر آن چوب صلب کرده بودند میبود وبعد از تفحص آن چوب را در انروز با دو چوب دیگر یافتند وندانستند که چوب مطلوب کدامست پس هر یک از آن بر شکم مرده نهادند بر این چوب زنده شد ودر این

انا لله وانا اليه راجعون فلقد استرجعت الوديعة واخذت الرهينة اما حزني فسرمد واما ليلي فمسهد الى ان يختار الله لي دارك التي انت بها مقيم ... وستنبئك ابنتك بتظافر امتك على هضمها فاحفها السؤال واستخبرها الحال هذا ولم يطل العهد ولم يخل منك الذكر والسلام عليكما سلام مودع

لا قال ولا سئم فان انصرف فلا

عن ملالة وان اقم فلا عن سوء ظن بما وعد الله الصابرين

دو چوب دیگر هیچ اثری نیافتند بواسطه آن وجدان عیدی کردند واین مخالفت عظیم است زیرا که اول مخلص عیسی علیه السلام بنا بر نص قاطع اصلی ندارد پس چگونه بر حدیث چوب اعتماد بود وذکر ایام مشهوره تاریخ فرس نوروز عامه اول فروردین ماه وبعضی از صاحب کشف الحقایق نقل کرده که زعم مجوس آنست که این روز انروزیست که خدا تعالی عالم را آفریده وکواکب را رام کرده بسیر کردن از اول حمل واودم را در این روز آفریده از همه انراوز گویند وعلمای ایشان گفته اند که جمشید که عرب او را ابو منح گویند در جهان طواف میکرد چون باذربایجان رسید در ین روز بر تخت زرین نشسته مرصع بجواهر وآن تخت در موضعی بود بلند وروی در شرق چون آفتاب از شرق برآمد بر تخت وتاج جمشید افتاد شعاعی در غایت الاشراق شد مردمان شادی کردند وگفتند که این روز نوست که دو آفتاب برآمدند یکی از شرق ودیگری از ... وآنروز را جشنی عظیم ساختند واهل آن ایام از جم بود واو را بجهة آن شعاع جمشید گفتند چه شید بلغه ایشان شعاعست نوروز خاصه ششم فروردین بود گویند در این روز دیگرباره جمشید بر تخت نشست خاص وعام او را بدیدند ورسمهای نیکو نهاد وگفت خدا تعالی شما را بیامرزید فرمود تا همه غسل کردند وبا کبره وحق تعالی را شکر کردند وفرمود تا همه ساله چنین کنند وبا این جهة این روز را نوروز ملک ونوروز خاصه ونوروز بزرگ نام نهادند ونوروز اول را نوروز عام گویند اکابر از نوروز اول تا نوروز دوم حاجتهای مردم را برآوردندی وجرم از اعفو کردندی وبعد از آن بعیش وعشرت مشغول گشتندی ابانگاه روز دهم فروردین ماه بود ونام روز دهم را بلغه فرس ابان گویند چنانکه قبل از این مذکور شد وگویند این نام فرشته ایست که بر آب موکلست پس اگر در این روز باران بارد ابانگاه مردان باشد پس مردان بآب درآیند واگر باران نبارد ابانگاه زنان باشد وزنان بآب درآیند ... برخود شکون دانند آب دیزان سیزدهم آبان ماه بود ووجه تسمیه آن آنستکه گویند در زمان ملوک عجم چند سال باران نبارید در این روز حکما بجماعت دعا کردند در وقت حق تعالی باران فرستاد ... نشاط وشادی کرده آب بر یکدیگر میریختند وهر سالیکه بدان محل رسیدی آب بر یکدیگر ریختندی وشادی کردندی والحال در بعضی شهرهای عراق وفارس این رسم برجای بود ... سیزدهم تیرماه جلالی روز را فارسیان بزرگان نیز خوانند وگویند در این روز منوچهر با افراسیاب صلح کردند بشرط آنکه ... یک تیر پرتاب از ملک خویش بوی دهد پس حکما تیری بجوف ... رها کردند ودر وقت طلوع آفتاب ... از جبال طبرستان ... بطرف شرق انداختند وحرارت آفتاب ... طخارستان رسانیدند وشاعر در این باب گفته ... خوانند ارش الکمان ... اوتیر العهده علی الراوی واز غایت بعد فضلا ابراتاویلات کرده اند مصوکان عامه تا زدهم مهرماه بود وفارسیان این روز را تعظیم کنند بجهة آنکه ضحاک ظالم بود وفساد بسیار میکرد وخلایق از ... عذاب بودند ودر این روز فریدون او را گرفت ودر زمین بابل بند کرده بکوه دماوند ... فرستاد ... ودر این روز همه بشکر مشغول شدندی بعد از آن هر سال در این روز ... میکردند ...

واقلوا التعليل ... الجرع ... الله همه ... مجاز ... يسعد الله من احوال الدنيا ... من التراث ... عند الله ... منها ما انا ... مستجد كل ... الخ

طلبها والوقوف عندها واعلموا ان ملاحظ

المنية نحو كرد امته وكانكم بمخالبها وقد نشبت فيكم وقد
دهمتكم منها مفظعات الامور ومعضلات المحذور فقطعوا

علائق الدنيا واستظهروا بزاد التقوى [illegible]

فان تقوى الله مفتاح سداد وذخيرة معاد وعتق من كل ملكة ونجاة من كل هلكة بها ينجح الطالب وينجو الهارب وتنال الرغائب فاعملوا والعمل يرفع والتوبة

بار بعظیم یزدان سخن میگفتند و همه روز بشکر خدا تعالی مشغول میبودند مهرکان خاصه [illegible]
بود و این روز را نیز تعظیم کنند بر قیاس نوروز عامه و خاصه و کوچک [illegible] اول آذرماه بود و صاحب
روضة المنجمین و صاحب عجایب المخلوقات در سبب شهرت این روز قصه آورده اند بس مضحک و صاحب [illegible]
که حکایت کنند که پادشاهان عجم در این روز از کابین ولایت خود همه سال الطریق خراج یکدرم سیم
بستانیدند چنانکه شخصی کوسه [illegible] بر چارپائی نشسته با پنجاه مرد از غلامان پادشاه که تابع او بودند
گویند و آن محل کوسه کلاغی در دست گرفتی و مروحه در دست دیگر و خود را بدان مروحه باد زدی و از
هر دکانی یکدرم سیم بابت [illegible] معمول استانیدی و چنین رسمی بودی که اگر بازاریان در زر دادن
یکساعت تعلل مینمودند کوسه حکم بغارت دکان مینمود و از صباح تا نماز پیشین هرچه جمع میشده تعلق بسرکار
پادشاه میداشت و از آن وقت تا نماز دیگر هرچه سعی کوسه و غلامان بحصول میرسیده اما اگر کوسه را
بعد از نماز دیگر نظر بازاریان در آمدی انقدر که توانستندی او را زدندی و کسی باز خواست نکردی و چون
هر سال در این روز این واقع شدی این روز بروز کوسه [illegible] مشهور شده است [illegible]
دوم بهمنماه باشد فرسیان در این روز سپند با شکر بخور کنند تا حفظ [illegible] و در بعضی بلاد مهمانی
کنند بکوزدانی که در وی جمیع حبوبات باشد شب سده شب دهم بهمنماه باشد شده [illegible] آتش
بلند شعله را گویند و چنین آورده اند که چون فریدون بر ضحاک ظفر یافت در دم او را بر عقوبت [illegible]
هرچه مستوجب آن بود بکردند از انجمله ضحاک را طباخی بود که از رمالها ام داشت که در زمان او مردم [illegible]
مغز سر ایشان از انجهة ماران چنانچه مشهور است بیرون کردی و را فریدون بگرفت خواست که [illegible]
نماید که بدتر از آن بایشد طباخ گفت ای پادشاه جوان بخت در زمان ضحاک هر روز یک کس [illegible]
دو کس که بمن میدادند یکی را میکشتم و از او دیگر دوم تو باید که چه نیکی که کرده ام من [illegible]
این سخن را ایشان فردوم نیاوند و بکوه دماوند برده اند فریدون با لشکر سوار شده متوجه انکوه شد که آن مردم را
بشهر باز آورد و چون چند نزدیک سید شب در آمده راه گم کردند پس بفرمود تا اشتهار [illegible] افروختند
و مردم گریخته چون آتش بدیدند متوجه شدند و خلق عظیم از ازاد گرد دکان طباخ جمع آمدند فریدون [illegible]
شادیها نموده جشنی فرمود و طباخ را اصفهان نام کرده یعنی بزرگ گیران و دیگر هر سال فرسیان در این شب
آتش بیافروختند و حالا در بعضی بلاد این قاعده نیز مرعی وار [illegible] در دهم بهمن ماه جلالی [illegible]
دیگر در این باب آنست که هوشنگ که او را پسر چهارم آدم صفی دانند در کوه البرز فارس ماری برابر بدید و چون
آن هرگز ماری ندیده بود متعجب شد گفت جمیع جانوران از ما تابع اند زیرا که این جانور دشمن ماست که [illegible]
اطاعت ما بر دل کشیده است و سنگی برگرفته قصد آن مار کرد و او گریزان شده در زیر سنگی نهان شد چون
سنگ بجانب او انداخت در حال خطا شده بر سنگی دیگر آمد و از ملاقات جرین آتشی جستن نمود و در [illegible]
افتاد و مار بسوخت چون آتش عالم زد هوشنگ چون هرگز آتش ندیده بود از هوش برفت بعد از زمانی که
بهوش آمد گفت همانا این نور خدا است که دشمن ما را هلاک کرد پس از آن آتش جشنی بداشته بر سر کوه [illegible]

تنفع والدعاء يسمع والحال هادئة

فان الموت هادم لذاتكم ومكدر شهواتكم ومباعد طياتكم زائر غير محبوب وقرن غير مغلوب وواتر غير مطلوب قد اعلقتكم حبائله وتكنفتكم غوائله واقصدتكم معابله وعظمت فيكم سطوته وتتابعت عليكم عدوته وقلت عنكم نبوته

برافروخت و از آن عصر باز پرستش عنصر در میان فارسیان شیوع یافت و آن شب را سده نام
نهادند و شعر ملک الکلام فردوسی طوسی بر این کلام شاهد است و هو هذا شب آمد افروخت آتش کوه
همان شاه در گرد شاه آن گروه بی جشن کرد آن شب و باده خورد سده نام آن جشن فرخنده کرد
ز هوشنگ ماند آن سده یادگار بسی باد چون او دگر شهریار و صاحب حل التقویم گوید که این شب را
بدانجهت سده گویند که پنجاه شب و پنجاه روز به نوروز باشد یا در بیست و دوم بهمن ماه باشد گویند
که هشت سال در ایران باد نیامد و در این روز شبانی پیش کسری آمد و گفت دوش انقدر بادی آمد
که موی بر پشت گوسفندان بجنبید پس در آن روز نشاط و خرمی کردند و آن روز را بادبره شهرت
دادند کاهنبار چنانکه در کتب مجوس مذکور است که جناب قدس الهی عالم را در شش [illegible] آفرید
مجوس از کتاب زند که منسوب بزردشت حکیم است نقل کنند که خدای تعالی عالم را در شش گاه آفرید اول
گاه اول یازدهم دی بود و اول گاه دوم یازدهم اسفندارمذ و اول گاه سیم بیست و ششم اردیبهشت
ماه بود و اول گاه چهارم بیست و ششم خرداد ماه و اول گاه پنجم شانزدهم شهریور ماه بود و اول گاه ششم
[illegible] ماه که اول خمسه مسترقه باشد و هر گاهی پنج روز باشد و زردشت در کتاب خود چنین گفته
که در گهبار اول خدای تعالی آسمانها را آفریده و در دوم آب را و در سیم زمین را و در چهارم نباتات را
و در پنجم بهایم را و در ششم انسان را و بعضی اهل فرس تعظیم این روزها بکنند و خانها آراسته کنند [illegible]
و طرب اشتغال نمایند و مبادی این ایام بر تقدیریست که خمسه در آخر آبانماه باشد و بعضی گاهنبارها را
وجه از زیج ایلخانی منقولست و کوشیار جیلی در زیج جامع آورده که اول گاه اول ۲ از اردیبهشت
و اول گاه دوم ۲۲ تیرماه و اول گاه سیم ۶ شهریورماه و اول گاه چهارم ۵ مهرماه و اول گاه پنجم
۱۱ دیماه و اول گاه ششم خمسه مسترقه است و در آخر اسفندارمذ ماه بود اول فروردگان روز [illegible]
که ده روز باول فروردین ماه باشد و چنانکه عقیده مسلمانان برین وجه است که روز جمعه زیارت [illegible]
اموات خود نمودن بهتر است و همچنین اعتقاد فارسیان چنان بود که درین روز زیارت [illegible]
کردن بهتر است و گویند روان مردگان خبر یابد و موبدان و برهمنان درین ایام بجهة ارواح مردگان
زند خوانند نوشتن رقعه کژدم پنجم اسفندارمذ ماه باشد و در کتاب عجایب المخلوقات ذکر
نموده است که درین روز از وقت طلوع فجر تا طلوع آفتاب فرسیان سه رقعه نویسند از برای دفع
مضرت هوام و آنرا بسر دیوار خانها بچسبانند و چهارم که صدر خانه بود خالی گذارند بعضی گفته
که نوشتن رقعه کژدم رسم فارسیان نیست بلکه چیزیست محدث که عوام بکار میدارند و آن را
وجه است شیخ [illegible] قرینه محری ملحا قوطا و بعضی گویند فریدون در این روز
طلسمات [illegible] بودی و سموم حیوانات را به [illegible] و میدان رقعه نوشتن پیش از وی بوده است [illegible]
در این روز نویسند که بنام ایزد و بنام [illegible] فریدون [illegible] رقعه مینویسند که

فيوشك ان تغشاكم دواجي ظلله واحتدام

علله وحنادس غمراته وغواشي سكراته واليم ازهاقه ودجو اطباقه وجشوبة مذاقه فكان قد اتاكم بغتة

فاسكت نجيكم وفرق نديكم وعفا آثاركم وعطل دياركم وبعث وراثكم يقتسمون تراثكم بين حميم خاص لم ينفع وقريب محزون لم يمنع وآخر شامت لم يجزع فعليكم بالجد والاجتهاد والتاهب والاستعداد

[illegible]

والتزود في منزل الزاد ولا تغرنكم الدنيا

كما غرت من كان قبلكم من الامم الماضية والقرون الخالية الذين احتلبوا درتها واصابوا

غرتها وافنوا عدتها واخلقوا جدتها اصبحت مساكنهم اجداثا واموالهم ميراثا لا يعرفون من اتاهم ولا يحفلون من بكاهم ولا يجيبون من دعاهم فاحذروا الدنيا فانها غدارة غرارة خدوع معطية منوع ملبسة نزوع لا يدوم رخاؤها ولا ينقضي عناؤها ولا يركد بلاؤها

[illegible]

ومنه عليه السلام في صفة الزهاد

کانوا قوما من اهل الدنیا ولیسوا من اهلها فکانوا فیها
کمن لیس منها عملوا فیها بما یبصرون وبادروا فیها ما

یحذرون تقلب ابدانهم بین ظهرانی اهل الآخرة ویرون اهل الدنیا یعظمون موت اجسادهم وهم اشد اعظاما لموت قلوب احیائهم

ومنها فی صفة عجیب خلق اصناف من الحیوان ولو فکروا فی عظیم القدرة وجسیم النعمة لرجعوا

بعد از احکام طالع تحویل نویسند وبعضی زیجهای منسوبات کواکب سبعه سیاره وخطوطات ایشان در
بروج اثنا عشریه واحکام اختلاف اعضا واحکام قوس قزح وارباب ساعات وآنچه بدین وجه ماند مثل
احکام غالب ومغلوب ومعرفت رجال الغیب وسیر الحجه واحکام زلازل ورعود وذوذوابه ومعرفت جهه
سکز بلدوز واحکام رجال القال وانواع وشرایط رویة الاهله واحکام چگونگی وقوع اهله در بروج [illegible]
مقدم بر اوراق دوازده گانه وهرخواز اوراق احکام طالع تحویل بیاورند ومعرفت اینها محتاج به بیان
وآنچه محتاج باشد در سرهمان صفحه شرح آن داده باشند ودر اکثری از تقاویم اختیارات ایام فرس ومنازل
قمر ونظرات او با سایر کواکب سیاره وحالات او وهمچنین اختیارات بودن قمر در بروج اثنا عشریه [illegible]
مقدم بر اوراق دوازده گانه وهرخواز اوراق مذکوره بنویسند [illegible] معرفت آنچه گفته شد اولست ودرین زمان
از تقاویم تامه والیفا شهور در ترتیب جداول [illegible] که مذکور شد ودر بعضی تقاویم تامه تسییر درجه طالع [illegible]
سال وهمچنین تسییر درجه بریج در وقت تحویل ورسیدن تسییر هریک بدلایل اصلی وتحویل تقاویم سنه [illegible]
ابعاد کواکب از مرکز عالم وتاریخ یهود وغیر ذلک مثل مراکز سهران وسهم الحوادث ورباطات وطبایع منازل
قمر در باب حدود ووجوه موضع هریک از کواکب سیاره واز امورنکه بیان احتیاج کلی نیست یاد کنند وتعرض اینها
تطویلیست لکن مارا چون توضیح وتنقیح در شرح لازمست واز اطناب وتطویل چاره نیست اما تسییر از جمله
اعمال احکامیانست وآن تصور کردن حرکت نقطه ایست از منطقة البروج در صورت طالع بر توالی هرچند
فی الحقیقه بان حرکت متحرک نباشد واهل احکام گویند که آن عبارت از رسیدن اثر دلیل اول بدلیل ثانی
تا از امتزاج دلیلین استدلال یکی از حوادث منقلبه حاصل شود ونزد ایشان تسییرات پنج نوعست از جمله
تسییر تحویلیست که درجه طالع تحویل یا موضع کوکبی که در صورت طالع باشد هر شبانروزی پنجاه ونه دقیقه
وهشت ثانیه بقدر حرکت وسط شمس حرکت دهند وهر دلیل از دلایل اصلی که رسد حکم بر شیئی از حوادث نمایند
ومراد از دلایل اصلی مراکز بیوت اثنی عشریه ومواضع جرم وشعاعات هریک از کواکب سیاره ودیگر مواضع
هریک از عقدتین قمر وسهام منقله است در صورت طالع وتسییر درجه بریج را در تقویم خاص [illegible] استدلال
برامن واشوب عمل کنند چنانکه در هر وقت که تسییر بریج بجرم زحل یا بشعاع تربیع ومقابل او که در صورت
طالع باشد رسد یا بوتدی از اوتاد طالع حکم کنند برآنکه در آن وقت فتنه واشوب روی نماید خاصه
در صورت طالع با قرب بان مقابله یا تربیع نحسین واقع شده باشد واگر بجرم مشتری یا شعاع تثلیث وتسدیس
او رسد حکم بتخفیف فتنه واشوب کنند ودر تقویم بعد از جدول [illegible] جدولی بیاورند ودر آنجا تسییر درجه
طالع بازای هر روز ثبت کنند بسه رقم اول بیج دوم درجه سیم دقیقه وجدولی دیگر بیاورند ودر آنجا یک
از دلایل اصلی را بازاء هر روزی که تسییر بان دلیل رسیده باشد ثبت کنند وآنرا مرورات خوانند وگاه باشد
که جدولی دیگر بعد ازین جدول بیاورند وصاحب موضع تسییر را در ان جدول ثبت کنند چنانچه در احکام [illegible]
وبعد از ان سه جدول دیگر بجهة تسییر درجه بریج ودلایل وترتیب مذکور بیاورند [illegible] عکس کنند
اهل احکام ایشانرا متوهم کرده اند بحرکت معکوس [illegible] ازانجمله است وبعضی گویند که این کواکب در [illegible]

الی الطریق وخافوا عذاب الحریق

فل

ولکن القلوب علیلة والبصائر مدخولة الا ینظرون الی صغیر ما خلق کیف احکم خلقه واتقن ترکیبه

وفلق له السمع والبصر وسوّی له العظم والبشر انظروا الی النملة فی صغر جثتها ولطافة هیئتها لا تکاد تنال بلحظ البصر ولا بمستدرک الفکر کیف دبت علی ارضها وصبت علی رزقها تنقل الحبة الی جحرها وتعدها فی مستقرها

فلک قمر در کره اثیر میباشند وایشان خلفا ونواب کواکب سبعه اند ولهذا ایشانرا ثوانی نجوم نیز خوانند و
بطلمیوس هم در کتاب ثمرة الفلک باین معنی اشاره فرموده وابن فرخان طبری در مدخل خود تصریح کرده
واسامی هریکی ازین کواکب با تقاویم که در هیئت وحجم [illegible] [illegible] ثبت
شده است ا کید ب عطیط ج عزیم د سرموشی ه کلاب و ذوذوابه ز لحیانی ودر تقویم [illegible]
باتفاق تقاویم ایشان در اول هر ماهی از ماههای عربی در صفحه سیم در هر موضعی که لایق دانند بنویسند
ودر بعضی تقاویم وقت مقارنه قمر را با این کواکب استخراج کرده حالات او در بیان نظرات نویسند در
اختیارات انرا از جمله محذورات دانند چنانکه جمهور ازین جمله کید را وعلامت هریک برین وجه بنویسند
مع کید یط مع عطیط یم مع عزیم مش مع سرموشی سب مع کلاب به مع ذوذوابه مح مع
لحیانی اما ابعاد کواکب از مرکز عالم چون هریکی از سیارات را افلاک متعدد است چنانکه گفته شد
یا [illegible] مرکز همه مرکز عالم لاجرم ابعاد این کواکب از مرکز عالم مختلف شود وسلطان المغفور در زیج جدید
همین متعرض طریق استخراج بعد نیرین از مرکز عالم شده است پس ظاهر التعرض ابعاد کواکب دیگر مشهور نیست
ودر تقویم ابعاد شمس از مرکز عالم بازای هر روزی در جدولی بعد از جدول میل او یاد نمایند وابعاد
قمر را در جدولی بعد از جدول عرض او وبدو رقم یکی درجه ودوم دقیقه ومخفی نماند که این درجات در شمس
باجزاییست که نصف قطر خارج مرکز او بان اجزا شصت گرفته اند ودر قمر باجزاییست که نصف قطر حامل او
شصت باشد وناظر تقویم را اگر معرفت بحساب اهل تنجیم بوده باشد چون بعد شمس [illegible] وهمچنین بعد قمر را
[illegible] ضرب کنند بعد هریک حاصل آید باجزاییکه نصف قطر ارض واحدی باشد ازان اجزا [illegible] چون
هریک ازین دو حاصل ضرب ادر مرفوع هریک که هزار ودویست وهشتاد ودو فرسخ [illegible] که عدد فراسخ
نصف قطر ارضست [illegible] ضرب کنند ومرفوعات حاصل [illegible]
فرسخ سازند وبعد هریک از نیرین از مرکز عالم بفراسخ معلوم گردد اما تاریخ یهود واسامی ماههای ایشان
بر ترتیب اینست ا تشری ب مرحشوان ج کسلیو د طیبت ه شباط و اذر ز نیسن ح ایر
ط سیون ی تموز یا اب یب ایلول وسالهای این تاریخ یا مشتمل بود بر دوازده ماه قمری
که آنرا بسیط خوانند یا بر سیزده ماه که انرا عبور خوانند ودر عبور آذر ماه مکرر شود وآذر اول زاید بود
وآذر دوم اصلی وسر این اصطلاح آنست که در اول تشری که مبدء سال ایشانست شروطست که در
ما بین [illegible] آب [illegible] ایلول [illegible] یعنی در حوالی تحویل میزان بود مقدم بر ان
یا موخر از ان وسبب شرط مذکور آنست که چون حضرت کلیم موسی در روز پنجشنبه [illegible] از بحر نیل
بسلامت گذشت فرعون وجنود آن هلاک شدند آنحضرت این روز را بشارت روزه فرموده که این روز را
عید خود دانند ودر سنین مقابله [illegible] چون سال [illegible] زیاده است از

تجمع فی حرّها لبردها وفی ورودها لصدرها

مكفول برزقها مرزوقة بوفقها لا يغفلها المنان
ولا يحرمها الديان ولو في الصفا اليابس والحجر الجامس

ولو فكرت
في مجاري اكلها
وفي علوها وسفلها
وما في الجوف من
شراسيف بطنها و
ما في الرأس من
عينها واذنها
لقضيت من خلقها
عجبا ولقيت من
وصفها تعبا
فتعالى الذي اقامها
على قوائمها و
بناها على دعائمها
لم يشركه في

دوازده ماه قمری به ده روز و کسری هر آینه هر دو سال یا سه سال بسیط مذکور یکماه زیاده آید یا نقصان آن
ماه را کبیسه کرده ملحق به شهور اثنی عشریه سازند و آن سال که هر آینه عبور باشد سیزده ماه گیرند تا آن تفاوت
مرتفع شود و همیشه اول تشرین در حوالی تحویل میزان باشد و شرط ایشان متفق شود و این کبیسه مثل
کبیسه خطائیانست و تفاوت نیست الا به دو چیز اول آنکه شهر زاید خطائیان متخلل در میان دو ماه معین باشد و
شهر زاید این طایفه همیشه در ماه پنجم و ششم باشد دوم آنکه اول ماه خطائیان از اجتماع حقیقی گیرند و اول
این طایفه از رؤیت هلال آماریانان که معظم یهود ایشانند اول ماه از اجتماع وسطی گیرند و سالهای
ربانان سه نوع باشد زاید و آن در بسیط سیصد و پنجاه و پنج روز است و در عبور سیصد و هشتاد و چهار روز است
و موافق و آن در بسیط سیصد و پنجاه و سه روز باشد و در عبور سیصد و هشتاد و سه روز است و سر این عمل
آنست که باعتقاد ایشان نشاید که اول سالها روز یکشنبه و چهارشنبه و جمعه بود که [illegible]
و چون چنین بود اگر ابتدای سالی از سالهای ایشان از ایام ثلثه افتد بالضروره روز قبل از آن ابتدا سازند یا روز
بعد از آن پس اگر روز قبل از آن ابتدا سازند آن سال زاید باشد و اگر روز بعد را ابتدا سازند ناقص
باشد کما لا یخفی اگر ابتدای سال غیر ایام ثلثه افتد هر آینه آن سال معتدل باشد و هر یک از بسیط و عبور
و [illegible] همیشه [illegible] روز گیرند و در عبور [illegible] همیشه [illegible] باشد و هر یک از [illegible]
و [illegible] همیشه [illegible] اما در سال معتدل اگر بسیط باشد و اگر عبور [illegible]
زاید هر دو [illegible] باشد و در سال ناقص هر دو [illegible] و وجه اینها با تذکر تامل ظاهر است و مبدأ این تاریخ از
رحلت ابو البشر آدم صفی الله گیرند و بزعم ایشان سه هزار و چهارصد و چهل و شش سال تمام گذشته
رحلت حضرت آدم تا مبدأ تاریخ اسکندری [illegible] و اول این سال که ۱۰۹۰ اسکندریست از ابتدای این
تاریخ به هزار و سیصد و پنجاه و پنج سال تام گذشته و در تقویم جدولی بعد از جدول ایام تاریخ رومی بجهت این
ایام تاریخ بیاورند و [illegible] بمذهب یکی از این دو طایفه ثبت کنند و شاید که در جدول بیاورند [illegible]
طایفه اما مراد از بحران چون بر بدن انسانی یکی از امراض حادّه مانند حمیات مستولی گردد [illegible]
ابتدای آن مرض معلوم سازند که قمر در کدام جزو از اجزای معدل النهار و از ابتدای آن جزو دایره معدل النهار
را بچهار قسم متساوی کنند و چون دوایر میول بمبادی اقسام اربعه بگذرانند هر آینه آن دوایر بچهار نقطه از
منطقة البروج بگذرد و آن نقاط را مراکز اربعه و مواضع بحارین عظیمه خوانند و هر وقت که قمر بیکی از این مواضع
برسد از آن وقت بحران بزرگ گویند و بحران مکاوحت طبیعت باشد با علت پس اگر در آن اوقات طبیعت
بر علت غالب باشد حال بیمار بخیر انجامد و علامات آن اسهال یا ادرار یا رعاف یا عرق باشد و اگر مرض
مغلوب شود حال بیمار بشر انجامد و چون قمر دوره [illegible] در بیست و هفت روز و کسری تمام کند و به بیست
روز برسد هر آینه ربع اول در روز هفتم تمام کند و ربع دوم را در روز چهاردهم و تقدم و تأخر بحران از آن

فطرتها فاطر ولم يعنه على خلقها قادر

ولو ضربت في مذاهب فكرك لتبلغ غاياته ما دلتك الدلالة الا على ان
فاطر النملة هو
فاطر النخلة لدقيق تفصيل كل
شيء وغامض اختلاف كل
حي وما الجليل و
اللطيف والثقيل و
الخفيف والقوي و
الضعيف في خلقه
الا سواء وكذلك
السماء والهواء والرياح
والماء فانظر الى الشمس
والقمر والنبات والشجر
والماء والحجر واختلاف
هذا الليل والنهار
وتفجر هذه البحار
وكثرة هذه الجبال وطول
هذه القلال وتفرق هذه اللغات والالسن المختلفات

روز تا خارج نباشد اما تمام شدن ربع سیم میان بیستم و بیست و یکم باشد ازین سبب تقدم در بیستم افتد و بتاخر
در بیست و یکم و رسیدن او باز بموضع اصلی در بیست و هشتم باشد و بعد از آن دور دیگر از سر گرفته شود
و این ایام را ایام بحران قوی خوانند و گویند که مکاوحت طبیعت با علت درین ایام بیشتر باشد چه قمر در اول
عالم کون و فساد است و در آن اوقات بنظر عداوت که تربیع است و مقابله بموضع اصلی ناظر باشد و چون موضع اصلی
که در ابتدای مرض قمر در آنجا بوده مقتضای مرض کرده باشد مواضعی که مخالف آن موضع باشد اقتضای نقصان
و ضعف آن علت کند و قوت طبیعت در حال مکاوحت در آن وقت بسبب صلاح بیشتر کند چه خصم را در حال ضعف
بهتر قهر توان کرد و باز هر ربعی از ارباع مذکوره به دو قسم کنند و دوایر میول بمبادی هر یک بگذرانند تا
همه فلک بهشت قسم شود و مبادی این اقسام را از منطقة البروج زوایای ثامنه خوانند و هر روز که قمر بیکی از آنها
رسد که ما بین مبدأ و ربع متجاوز باشد از روز انذار خوانند یعنی انذار کند بحرانیکه در مبدأ آن ربع مستقبل
افتد و آن روز چهارم و یازدهم و هفدهم و بیست و چهارم باشد چنانکه چهارم انذار کند بهفتم و یازدهم بچهاردهم
و هفدهم به بیستم و بیست و چهارم به بیست و هشتم و اهل احکام از حلول کواکب در موضع هر یک ازین
بحارین استدلال بر امید صحت و خوف هلاک مریض نمایند چنانکه اگر در موضع بحران سعدی باشد گویند علت
زایل شود و اگر نحس باشد یا قمر در آن وقت منحوس باشد گویند علت مستولی گردد مگر در وقتیکه تأثیر نحس بعد
تأثیر علت باشد که آن هم مقتضی صحت شود بشرط آنکه آن نحس محمود الافعال بود اما اهل نجوم را بحران دیگر
هست که از آن تغییر هوا و اجزای [illegible] از حالی بحالی دقیقه اجتماع را بجای مبدأ بیماری گیرند و از آنجا ابتدا کرده
بجهت سهولت منطقة البروج را بهشت قسم متساوی کنند و زوایای ثامنه را از مبادی این اقسام اعتبار کنند و مواضعی را
که پیش یا پس از جزو اجتماع و نظیر او باشد بدوازده درجه نیز داخل مواضع بحران دانند و اینها را با زوایای ثامنه که
مجموع دوازده باشد [illegible] خوانند پس موضع اول از مواضع بحران نقطه اجتماع باشد و بعد از آن درجه
دوازدهم آن پس درجه چهل و پنجم پس نودم پس صد و سی و پنجم پس صد و شصت و هشتم پس صد و هشتادم پس صد و
نود و دوم پس دویست و بیست و پنجم پس دویست و هفتادم پس سیصد و پانزدهم پس سیصد و چهل و هشتم و اهل احکام
حضور [illegible] گویند که چون جزو [illegible] در برجی [illegible] واقع شود و قمر در آن جزو متصل شود [illegible]
از خانه عطارد [illegible] بحسب زمان و مکان و اگر در آن حال عطارد متصل بزهره باشد [illegible]
کنند و معرفت خانهای کواکب در باب شانزدهم معلوم گردد انشاء الله و در تقویم در فوق هر یک از صفحه
یمنی و یسری سه جدولی در عرض صفحه بیارند و مجموع را بدوازده قسم کنند شش قسم بر صفحه یمنی و شش قسم بر صفحه یسری
در جدول فوقانی نامهای هر یک از زوایای ثامنه نویسند در جدول دوم درجات یکیات بارقام هندی
جدول سیم بارقام جملی لکن درجات را در این جدول با بروج رفع کنند بشرط آنکه مبدأ آن از اول حمل
باشد و اگر چیزی باشد که کمتر از سی باشد در بسیار رقم برج نویسند و اما سهم الحوادث [illegible] احکام نجوم این
سهم را جهت حوادث عالم بدست آورده اند چنانکه تقویم آفتاب را از تقویم قمر نقصان کنند و باقی را بر تقویم

فالويل لمن انكر المقدّر وجحد المدبّر زعموا انّهم كالنبات
ما لهم زارع ولا لاختلاف صورهم صانع لم يلجؤا الى حجّة

زحل فرا ابد حاصل بموضع سهم الحوادث باشد و لا محاله دایم در وقت اجتماع این سهم مقارن زحل باشد و در استقبال
مقابل او و گویند یک نحوست اجتماع و استقبال از جهات است و همچنین در وقت تربیع بر این تربیع زحل باشد
پس هر گاه این سهم مسعود بود و بجرم یا شعاع سعود در تربیت سعدی بود دلالت کند که میان خلایق الفت
و مروت بود و حصول مهمات بآسانی چه اگر منحوس یا در تربیت نحسی بود حکم برعکس بود و اگر بر یکی از دو
خانه زحل بود دلیل بر فرو بستگی کارها و شدت سرما در وحوش و وزیدن بادهای ناخوش عامه در دلو
و اگر یکی از دو بیت مشتری بود گشادگی هوا باشد خاصه در قوس و میل مردم بصلاح خیر و رونق دار القضا و اگر
در یکی از دو خانه مریخ بود میانه خلایق خصومت افتد و بادهای سخت وزد و در موسم گرما گرم شود و اگر در خانه
آفتاب بود هوا ناخوش گردد و در وقت گرما گرمی کند و مردم بزرگی جویند و با عظما احتیاط بسیار کنند و اگر در
یکی از دو خانه زهره باشد مردم بلهو و لعب و طرب مایل باشند و غلبه نشاط بود در خلایق و وقوع باران
در وقت و اگر در یکی از خانهای عطارد باشد کثرت گفتگو بود میانه مردم و همت دهقان خاصه در جوزا و
بحساب و کتاب و حضور مهمات دیوانی مایل باشند و اگر در خانه قمر باشد در وحوش باران آید و فتح کارهای عام
الناس بود و خیر بایشان رسد والله اعلم و در تقویم بجهت سهم الحوادث جدولی در پهلوی جدول الاتصالات
جدول اجتماع و استقبال بیاورند و در آنجا بازاء هر روزی موضع این سهم در نصف النهار از روز ثبت کنند بر رقم
اول برج و دوم درجه و سیم دقیقه اما رباطات و طبایع منازل قمر از جمله معتقد هند و آنست که از رای آن بر
رطوبت و یبوست هوا استدلال کنند و گویند حدوث این دو کیفیت بشش رباط وابسته که از ابعاد زاید
حم گویند و در رباط اول شش منزلت ا شرطین ب طرفه ح جبهه د قلب ه شوله و مقدم و در رباط
دوم هفت ا بطین ب نثره ح زبره د اکلیل ه نعایم و ابنیه ذ موخر و در رباط سیم پنج ا ثریا ب ذراع
ح صرفه د زبانا ه بلده و در رباط چهارم شش ا دبران ب هقعه ح عوا د غفره ه ذابح و سعود و در رباط
پنجم دو ا هنعه ب بلع و در رباط ششم هم دو ا سماک ب رشا و گویند این رباط و منازل نیز که اشتات است و در ازاء
چه هر رباطی جمله ایست از منازل اینجا که هر مثلثه جمله ایست از بروج لیکن جملات بروج متساوی اند و جملات منازل
متساوی نیست و گویند منازل هر رباطی ناظر یکدیگر چنانکه بروج هر مثلثه و از این جهت گویند اثر رباط از لوازم است
چنانکه عقیده ایشان باشد که هرگاه قمر در منزلی باشد از رباطی و کوکبی در منزل دیگر باشد هم از آن رباط بیکدیگر
ناظر باشند و از حلول قمر و سایر کواکب در منازل یکدیگر رباط در یک طبع باشند استدلال بر احوال هوا کنند
از رطوبت و یبوست چنانکه گویند که چون قمر در منزل رطب باشد از رباطی و کوکبی در منزلی دیگر هم رطب از آن رباط
دلیل باران باشد در وحوش و اگر در منازل یابسه باشند از یک رباط دلیل یبوست هوا و منازل رطب رباط یازده و شیخ
در بعضی از روایات آنست که در آینده شد و ابو الرایق والارشاد از رابع جبهه ح صرفه ه غفر زبانا د
قلب ر شوله ح ذراع ک مقدم و منازل یابسه آنست ا بطین ب هنعه ح طرفه د اکلیل ه بلده و سعود و ح سعد
رشا منازل میانه را نه اند شرطین ب ثریا ح هقعه د نثره ه زبره و عوا ر سماک ح نعایم و در تقویم بعد از جدول

فيما ادّعوا ولا تحقيق لما اوعوا
وهل يكون بناء من
غير بان او جناية
من غير جان وان
شئت قلت في
الجرادة اذ خلق
لها عينين
حمراوين واسرج
لها حدقتين
قمراوين وجعل لها
السمع الخفي وفتح
لها الفم السوي
وجعل لها الحس
القوي و

نابين بهما تقرض ومنجلين بهما تقبض

منازل

يرهبها الزرّاع في زرعهم ولا يستطيعون ذبّها ولو اجلبوا بجمعهم حتّى ترد الحرث في

منازل جدولی بجهت رباطات ایشان بیاورند و مراتب هر یک از یکی تا شش بارقام جمل بنا بر هر منزل
که داخل آن رباط بود از او بنویسند و جدولی دیگر بعد از آن جهت طبع هر منزلی از رطوبت و یبوست و میانه و ارقام
و علامت رطوبت ط باشد و از یبوست س و از میانه م اما ارباب حدود و وجوه موضع کوکب
حقیقه این دو امر بعد از این بتفصیل معلوم گردد و علامت حدود و وجوه موضع هر کوکب را بتفصیل بعلامات صاحب
آن حد و وجه در ثنای تقویم آن کوکب ثبت کنند و بر سر جدول آن نیز نویسند و علامات حد ح باشد
و علامت وجه صه باعتبار صورت چه وجه را صورت نیز گویند اینست کلام در معرفت تقویم ام
بعد بذا انحصر بیشه مورده اثنا ابواب آینده که مقصد اصلیست مود ه میفرماید که اکنون بعضی چیزها که ناظر
تقویم را در استخراجات و غیرها بکار آید ایراد کرده میشود و اگر در اجل تا خیر و در فرصت تعجیل بوده باشد
این بی البضاعت نیز بقدر استدلال و امکان در شرح آن سعی در اتمام تتمه رساینده ان شاء الله تعالی
شال مثلثات و رق مقدم بر اوراق دوازده گانه و متعلقات صفحه یسری بعضی از زوایدات است
که در اوراق آینده ثبت افتاده

باب شانزدهم

در معرفت احوال البروج و ارباب مثلثات
و احوال کواکب و ارباب ساعات چون از اوصاف اوراق که اصول و فروع تقویم در آن اوراق
مرقوم و مسطور میشود فارغ شد شروع نمود در احوال بروج و کواکب از خواص و کیفیات و متعلقات آن که
محتاج الیه ناظر تقویم است پس ابتدا باحوال بروج کرد که حمل و ثور و جوزا بروج بهاریند
زیرا که مدت مکث آفتاب در این سه برج فصل بهار است در معظم معموره و سرطان و اسد و سنبله بروج
صیفیند چرا که مدت مکث آفتاب در این سه برج فصل تابستان بود در اکثر ربع مسکون و این امر شش بروج
که مذکور شد بروج شمالیه نیز گویند چه در شمال معدل النهار واقع شده و میزان و عقرب و قوس بروج خریفیند که
اگر مدت مکث آفتاب در این سه برج فصل خزان بود در اکثر معموره و جدی و دلو و حوت بروج شتویند
بسبب آنکه مدت مکث آفتاب در این سه برج فصل زمستان بود در اکثر ربع معموره و این امر شش بروج جنوبیه
چه در جنوب معدل النهار واقع شده اند و در آنکه سه بعضی از فصول الفارسی و بعضی العربی مذکور شد و اولی
ساباطیست و این بروج دوازده گانه شش برج اند که مستقیم اند و حرکتی مستقیم الطلوع بود و آن شش برج را که
شتوی و ربیعیند معوج الطلوع و بروج اوایل فصول که عبارت است از حمل و سرطان و میزان و جدی
منقلبه خوانند از آن جهت که چون آفتاب باین بروج تحویل کند از طبیعت هوای فصل سابق بکیفیت دیگر منقلب شود
بکیفیت دیگر از طبیعت هوای فصل لاحق و بروج اواسط فصول که ثور و اسد و عقرب و دلو است
ثابته خوانند از این سبب که چون آفتاب در این بروج باشد هوای فصل بر طبیعت خود ثابت بود و بروج
اواخر فصول که مقصود جوزا و سنبله و قوس و حوت است ذو جسدین خوانند زیرا که مادام که آفتاب در نصف اول
این بروج بود هوا بر طبیعت همان فصل که در وی است و چون نصف آخر انتقال یابد طبیعت هوای فصل متاخر بود
آن فصل مخلوط و ممزوج گردد و ما هذا ان اوقات را اشراج فصلین خوانند و باید دانست که از بروج
اثنا عشریه هر سه برج که میانه اول هر یک از آن سه برج و اول دیگری تثلیث از فلک باشد آن را

نزواتها و
تقضي منه شهواتها
وخلقها كله لا يكون
اصبعا مستدقة
فتبارك الله الذي
يسجد له من في السموات
والارض طوعا و
كرها ويعفر له خدا
ووجها ويلقي
بالطاعة اليه
سلما وضعفا ويعطي القياد
رهبة وخوفا
فالطير مسخرة لامره
احصى عدد الريش منها
والنفس وارسى

قوائمها على الندى واليبس فقدّر اقواتها واحصى اجناسها

فهذا غراب وهذا عقاب وهذا حمام وهذا نعام دعا كل طائر باسمه وكفل له برزقه وانشأ السحاب الثقال فاهطل

مثلثه گویند چه هر یک بر زاویه مثلثی متساوی الاضلاع و اضلاع که مرسوم باشد از خطوط مستویه که از وایل آن
این بروج مثلثه باول آن وکری و حمل شده باشد پس تمامی بروج منقسم شود بچهار قسم مثلثه و اهل احکام گویند که
هر مثلثه بر طبیعتی بود از طبایع اربعه و چون این چهار طبیعت دو کیفیت که حرارت و برودت اند هر یک فاعله
گویند هرگز باهم نیامیزد زیرا که متضاد یکدیگرند پس بر ترتیب برجی را حار گرفتند و برجی را بارد تا آنکه ابتدا
اول بحرارت بجهة علو مرتبه او داشتند به برودت و دو کیفیت دیگر را که یبوسه و رطوبت هر یک را انفعالیه
گویند نیز ممتنع بود اجتماع ایشان با یکدیگر لیکن اجتماع هر یک با آن دو که قوت فاعله دارند ممکنست لاجرم از جهة
امتزاج از هر یک از دو کیفیت منفعله با دو کیفیت فاعله دو برج یابس گرفته اند و دو برج رطب و ابتدا به یبوست
نیز بجهة علو مرتبه او داشتند بر رطوبت و گویند هر مثلثه این مثلثات دو رب است یعنی دو کوکب از کواکب
سیاره که ایشان را بان مثلثه نسبتی بوده باشد از این حیثیت که بیت یا شرف ایشان در آن مثلثه باشد و
در طوالع نهاری از آن دو کوکب هر کدام را که حظ در آن مثلثه بیشتر بود مقدم دارند لیکن در طوالع لیلی
دو کوکبی را که تالی او بوده باشد مقدم دارند و ثالثی شریک آن دو کوکب شمرند خواه در روز و خواه در شب
بمناسبتی فی الجمله که میان آن دو کوکب بوده باشد پس از اینکه تعمیم ظاهر کردیم بعضی این مقولات که حمل و
اسد و قوس گرم و خشک اند و این سه برج را مثلثه ناری گویند چرا که بر طبیعت نار اند از عناصر و از اخلاط بر
طبیعت صفرا اند و ارباب این مثلثه در طوالع نهاریه شمس و مشتری و زحل اند زیرا که شمس را در این مثلثه بیت و
شرف است و مشتری را بیت فقط و تقدیم شمس بجهة زیادتی حظ او است و در این مثلثه بر مشتری و زحل شریک ایشان است
بنا بر مناسبته مذکور و در طوالع لیلیه مشتری مقدم باشد بر شمس بسبب آنکه قوت مشتری در شب از شمس بیشتر است
و زحل چون شریک است در روز نیز خواهد بود از هر دو و ثور و سنبله و جدی هر سه سرد و خشک اند و این هر سه برج
را مثلثه ارضی گویند چرا که بر طبیعت ارض اند از عناصر اربعه و از اخلاط بر طبیعت سودا اند و ارباب این مثلثه در طوالع
روزی زهره و قمر و مریخ اند تقدیم زهره بر قمر بواسطه آنکه ثور خانه اوست و در این مثلثه و قمر را شرف و حظ
بیشتر از حظ شرف چنانکه در باب مقدم معلوم کردید و شرکت مریخ باین دو باین جهة است که صاحب شرف جدی است
و در این مثلثه در طوالع لیلی قمر مقدم باشد بر زهره چه تاثیر او در شب اظهر است و همین سبب تاخیر زهره
از قمر شده است و الا در حظ برابرند و جوزا و میزان و دلو گرم و ترند و این سه برج را مثلثه هوائی گویند
چرا که بطبیعت هوا اند از عناصر و از اخلاط بر طبیعت خون اند و ارباب این مثلثه در طوالع روزی زحل و
عطارد و مشتری اند اما زحل بسبب آنکه صاحب بیت است در این مثلثه و هم صاحب شرف با عطارد بسبب آنکه
صاحب بیتست و شرکت با مشتری دارد هر دو و این جهة مذکور است چه عطارد در اکثر تسخیر بسبب
مشارکت زحل و این امر نیز مذکور اعتبار کنند و در طوالع شب عطارد مقدم باشد بر زحل چه
عطارد در طوالع روزی روز ثانی حلت و نیز گاه باشد که عطارد در شب قوی تر باشد از روز
بسبب امتزاج طبیعت بخلاف زحل که دائما در روز قوت او زیاده باشد از شب سرطان و عقرب
و حوت سرد و ترند و این برج ها مثلثه مائی گویند چرا که بر طبیعت ما اند از عناصر و از اخلاط بر طبیعت بلغم اند

ديمها وعدد قسمها فبل الارض بعد جفوفها واخرج نبتها بعد جدوبها ومن خطبة له عليه السلام في التوحيد ما وحده من كيفه ولا حقيقته اصاب من مثله ولا اياه عنى من شبهه ولا صمده من اشار اليه وتوهمه كل

معروف بنفسه موصوف مصنوع وكل

ابار

قائم في سواه معلول فاعل لا باضطراب آلة مقدر لا بجول فكرة غني لا باستفادة لا تصحبه الاوقات ولا ترفده الادوات سبق الاوقات كونه والعدم وجوده والابتداء ازله بتشعيره المشاعر عرف ان لا مشعر له وبمضادته بين الامور عرف ان لا ضد له وبمقارنته بين الاشياء عرف ان لا قرين له ضاد النور بالظلمة والوضوح بالبهمة والجمود بالبلل والحرور بالصرد مؤلف

ارباب این مثلثه در طالعهای روز زهره و مریخ و قمر اند و مخفی نماند که بر قیاس ماسبق بایستی که اول مریخ
بودی که صاحب بیت است در این مثلثه و گرم و خشک است و موافق طبیعت و پس قمر که او نیز صاحب
بیت است پس زهره که صاحب شرف و کوشیار برین رفته است لیکن جمهور اهل احکام بر آنند که قمر و زهره
و صاحب روضة المنجمین گوید که سبب تاخیر مریخ از زهره بنا بر مخالفه طبیعت مریخ است با طبیعت این مثلثه و سبب
تاخیر قمر از مریخ انحطاط فلک [illegible]

[illegible]

بين متعادياتها مقارن بين متبايناتها

مقرّب بين متباعداتها مفرّق بين متدانياتها لا يشمل بحدّ ولا يحسب بعدّ وانّما تحدّ الادوات انفسها و

که نیز منقوصات جلیله و نظیر و معدل آفتاب بدسیر ماسرکه و متغیر الاحوال و بطبع سرد و تر پس برجی که لایق او باشد
هر آینه سرطان بود چه سرطان بر هیئت بر صورت جانوری آبی سرد و تر و منقلب سراق مزاج و مثل قمر و غالب
در ابقاع ادوار رفع از سایر بروج و در اکثر معموره و باقی بروج دو ایم بطریق مناصفه بر هر دو نیر قسمت کرده اند چنانکه
شش برج که از اول اسد است تا آخر جدی بر توالی ولایت آفتاب گفته اند و شش برج دیگر که از اول سرطان
تا اول دلو بر خلاف توالی ولایت ماه و ترتیب دراک هر یک از خمسه متحیره را چون حرکت ایشان در دو
دو خانه باشند یکی در ولایت آفتاب و دیگری در ولایت ماه پس ابتدا بعطارد کردند چه عطارد دائم
متحیر است در قرب بماه و لایزال در خدمت ماه و ملازمت آفتاب پس یک خانه او را در جنب خانه آفتاب
بر توالی باشند و یک خانه دیگری در جنب خانه ماه بر خلاف توالی و آن جوزاست و سنبله و بعد از آن
زهره را دو خانه در جنب خانهای عطارد باشند که آن ثور و میزانست و مریخ را دو خانه در جنب
خانهای زهره باشند که آن حمل و عقربست و مشتری را دو خانه در جنب خانهای مریخ باشند که آن
خانهای مریخست که آن قوس و حوت و زحل را دو خانه در جنب دو خانه مشتری باشد که آن جدی و
دلو است گویند که چون کوکب در بیت خود بود مانند شخصی بود که در جای خویش و ماوای باشد سالم از جمیع
مکاره و مرفه الاحوال و لهذا بیت را قوی گویند برج مقابل خانه را یعنی برج هفتم او را
وبال گویند زیرا که بیت کوکب موضع امن و سلامت پس برج مقابل بیت موضع وبال و نکبت
باشد چه جمل این مذکور شد که دو برج مقابل یکدیگر کرند و گویند هر کوکب که در وبال بود چون شخصی
بود که در زندان و جائی مکروه باشد و از اینکه گفتیم لازم آید که خانهای نیرین وبال زحل باشد
و خانهای او وبال نیرین و خانهای عطارد وبال مشتری و خانهای مشتری وبال عطارد و خانهای
زهره وبال مریخ و خانهای او وبال زهره و در کتاب غایة التعلیم مذکور است که اهل هند وبال را
اعتبار نکنند بعد نخفی نماند که اهل احکام تجربه و امتحان معلوم کرده اند که چون میان دو کوکب
خانهای ایشان در مقابل یکدیگر باشد اتصال واقع شود حدوث یکی از کائنات جو بوده و این
قسم اتصال را فتح الابواب خوانند پس اگر فتح الابواب از نیرین و زحل باشد در زمستان دلیل
برف بود و در تابستان دلیل گرمی و اعتدال هوا و اگر فتح الابواب از عطارد و مشتری
باشد سبب تموج هوا بود و اگر مریخ در این حال یکی از این دو متصل شود بادهای تند وزد و اگر
فتح الابواب در زهره بود و مریخ قوی باران آید و رعد و برق بود خصوصا که عطارد با ایشان
متصل آید بجرم یا بشعاع و چون تمامی بروج را در این تقسیم کواکب منصرف شدند راس و ذنب را
که از کواکب نیستند نه بیت باشد و نه وبال این است تمامی سخن در احوال بروج اما احوال کواکب از
آنکه سعادت و نحوست ایشانست و مسعد دال بر آن بعد از تجربه و امتحان از نظر بوده
اتقان بیان بیوت ایشان خانهای نیرین هستند و گویند زحل نحس است اکبر چه میان خانهای

وتشير الآلات الى نظائرها
منعتها منذ القدمة و
حمتها قد الازلية و
جنّبتها لولا التكملة
بها تجلّى صانعها للعقول
وبها امتنع عن نظر
العيون لا يجري عليه
السّكون والحركة
وكيف يجري عليه
ما هو اجراه ويعود
فيه ما هو ابداه
ويحدث فيه ما هو احدثه
اذاً لتفاوتت ذاته
ولتجزّأ كنهه و

لامتنع من الازل معناه ولكان له وراء

اذ وجد له امام
ولالتمس التمام اذ لزمه
النقصان واذاً لقامت
آية المصنوع فيه ولتحوّل
دليلاً بعد ان كان مدلولاً
عليه وخرج

نیرین و خانهای زحل مقابله است که اثر انظر تمام دشمنی گویند و مریخ نحس اصغر است بجهة آنکه
میان خانه های نیرین و خانهای مریخ نظر تربیعست که اثر نظر نیم دشمنی گویند پس از این حیثیت و ایضا
از حیثیت جرم نسبة بزحل صغیر باشد و مشتری سعد اکبر است بسبب آنکه میان خانهای نیرین
و خانهای مشتری نظر تثلیث است که اثر نظر تمام دوستی گویند و زهره سعد اصغر است بواسطه
آنکه میان خانهای نیرین و خانهای زهره نظر تسدیس است که اثر نظر نیم دوستی گویند پس از
این حیثیت و از حیثیت جرم نسبة بمشتری اصغر باشد و نیرین ذو سعادتین تسدیس و تثلیث سعد نیز زیرا
که خانهای ایشان بر تثلیث و تسدیس خانهای سعدین است و از مقابله تربیع و مقارنه اما از
مقابله و تربیع بجهة وقوع خانهای ایشان بر تربیع و مقابله خانهای نحسین و از مقارنه بسبب آنکه جرم
ایشان بالذات قاطع و قاهر است و معرفت احوال انظار از مودت و عداوت و غیرها در
باب نوزدهم معلوم کرده اند اشاره و در راس سعادت و ذنب و کید نحس با سعادت راس بجهة
این است که قمر در حال صعود او چون از عقده راس تجاوز کند در معظم معموره اما نحوست ذنب
بجهة دیگر که قمر در حال هبوط او چون از عقده ذنب مجاوزت نماید در اکثر ربع مسکون و بعضی گفته اند
که راس چون سعدی بیاسد او باشد سعد بود و چون نحسی بیاسد او باشد نحس و ذنب بعکس
این یعنی چون سعدی بیاسد او باشد نحس بود و چون نحسی بیاسد او باشد سعد بود و بعضی
دیگر گفته اند که فعل راس افزون کردنست و فعل ذنب کم کردن یعنی هر کوکبی که ممازج راس
راس بود قوت او زیاده شود و هر کوکب که ممازج ذنب بود قوت آن کم شود و کید کوکبیست
متوهم پس نحوست او نیز متوهم باشد و بر آن دلیلی نبود و عطارد تابع متصل به است یعنی
نه نحس باشد و نه سعد چه میان خانهای نیرین و خانهای او نظری واقع نیست بلکه ساقط اند از
یکدیگر پس تابع کوکبی باشد که متصل یا متصل به او باشد چنانکه اگر آن کوکب سعد باشد سعد گردد
و اگر نحس باشد نحس گردد و بعد هذا بر اذهان اذکیا مخفی نماند که اثاریکه در عالم کون و فساد
ظاهر میشود و اینست نه آنکه بوجود موثری و متاثری و شرطی باشد موثر را فاعل خوانند و متاثر را
قابل و فاعل نزد اهل تحقیق قدرة الهیست و احکامیان اوضاع کواکب را شرط دانند و گویند که
بحدود هر بحد و موقوف بر حصول آن شرطست که بسبب حصول آن شرط آن بحد و بوقت خاص
دون وقت دیگر و قابل اجسام این عالم باشد و آنچه متعلق باجسام است مانند صور و نفوس
و اعراض و اثاریکه بر این قوابل فایض میشود بحسب تجربه مختلف یافته اند و گویند این اختلاف

بسلطان الامتناع
من ان يؤثّر فيه ما يؤثّر
في غيره الذي لا يحول
ولا يزول ولا يجوز عليه
الافول لم يلد فيكون
مولوداً ولم يولد فيصير
محدوداً جلّ عن اتخاذ
الابناء وطهر عن ملامسة
النّساء لا تناله الاوهام
فتقدّره ولا تتوهّمه الفطن
فتصوّره ولا تدركه
الحواسّ فتحسّه ولا
تلمسه الايدي فتمسّه
ولا يتغيّر بحال ولا يتبدّل

في الاحوال ولا تبليه اللّيالي والايّام ولا يغيّره

الضياء والظلام ولا يوصف بشيء من الاجزاء ولا بالجوارح
ولا الاعضاء ولا بعرض من الاعراض ولا بالغيرية والابعاض

ولا يقال له حد ولا نهاية ولا انقطاع ولا غاية ولا ان الاشياء تحويه فتقله او تهويه او ان شيئا يحمله فيميله او يعدله ليس في الاشياء بوالج ولا عنها بخارج يخبر بلا لسان ولهوات ويسمع بلا خروق وادوات يقول ولا يلفظ ويحفظ ولا يتحفظ ويريد ولا يضمر يحب ويرضى

بحسب طبایع موضع کواکب باشد از بروج و بحسب اختلاف اماکن و ازمان و بحسب حالاتیکه کواکب را
در جهات واقع میشود چنانکه تفصیل این جمله در کتب مبسوطه احکام مثبت است و احوال بروج نیز
مختلف میشود بسبب حلول کواکب در بروج مانند اختلاف بدن سقیم و سلیم در حال انحراف و امتزاج
مزاج چه مشهور است که نسبت کواکب به بروج همچنانست که نسبت ارواح باشباح اما آثار مجرده کواکب
اعم از انکه امری دیگر عارض ایشان شود بسبب بروج همچنان که بعضی بتفصیل میفرماید که زحل سرد و خشک است
و بعضی باین سبب در نحس گرفته اند چه این دو کیفیت سبب فنای حیوانات است و در وی افراط است چه
نحوست ما و را این تواند بود مریخ و آفتاب گرم و خشک است لیکن گرمی آفتاب بیشتر است از گرمی
مریخ و خشکی مریخ بیشتر است از خشکی آفتاب و بعضی باین سبب که خشکی مریخ در غایت است او را نحس
اکبر گفته اند چه افراط خشکی یکی از اسباب مرگ است و مشتری و زهره گرم و تر اند و این دو کیفیت در
در حد اعتدال است بعضی باین سبب او را سعد اکبر خوانند چه سبب حیات حیوانات این دو کیفیت
اما رطوبت زهره در حد اعتدال است و حرارت او مشکوک فیه است بلکه جمهور برانند که در طبیعت او حرارت
نیست و لهذا گویند سرد و تر است لیکن یک کیفیت حیات که رطوبت است در او موجود باشد بعضی از
این جهت او را سعد اصغر نامند و قمر سرد و تر است بالذات لیکن بتجربه یافته اند که در حال ازدیاد نور او
رطوبت و تری در تزاید بود و در حال انتقاص در تناقص و این معنی بر اطبا و اهل دریا بار ظاهر است
و طبیعت عطارد چون در کیفیات مستقیم نیست تابع طبیعت کوکب متصل به خود است و اگر احیانا تابع کوکب
متصل نباشد طبیعت او تابع طبیعت محل او باشد از بروج اثنی عشریه و طبیعت راس گرم و تر باشد در
باعتدال مانند مشتری و طبیعت ذنب در غایت سردی و خشکی مانند زحل و شمس علویه که …
و مشتری و زحل باشند مذکر اند و سبب ذکورت شمس و مریخ حرارت و یبوست مزاج ایشانست و سبب ذکورت
زحل افراط یبوست و سبب ذکورت مشتری اعتدال حرارت و رطوبت مزاج اوست و قمر
و زهره مونثند بجهة رطوبت و برودت که در مزاج ایشانست و عطارد اینجا نیز تابع کوکب متصل است
و اگر متصل بهیچ کوکب نباشد تابع محل خود باشد از بروج و نیز در حال تشریق مذکر باشد و در حال
تغریب مونث و هر کوکبی مذکر نهاری است مگر مریخ و هر مونثی لیلی زیرا که طبیعت مذکر حار است موافق
طبیعت نهار و طبیعت مونث بارد موافق طبیعت لیل و چون جوهر مریخ بالطبع فاسد است
زحل را با وجود برودت روزی گرفته اند و مریخ را با وجود حرارت شبی تا افراط برودت اول بحرارت
روز و افراط یبوست ثانی با رطوبت شب ممزوج گشته اعتدال حاصل آید و عطارد در این امر نیز تابع کوکب

من غير رقة ويبغض ويغضب

[illegible]

[illegible]

متصل به است و گویند در نصف روز روزی بود و در نصف شب شبی اما ارباب ساعات چون
از تحقیق احوال بروج و کواکب فارغ شدند شروع نمودند در معرفت ارباب ساعات بدانکه عدد تمامی
ساعات مدت یک هفته یکصد و شصت و هشت است و ارباب این فن هر ساعت را منسوب میدارند
بکوکبی از کواکب سبعه سیاره میکنند و او را رب آن ساعت نامند و ابتدا از ساعت اولی
روز یکشنبه که اول هفته است کرده اند از شمس … و چون شمس سبب وجود روز و شب است
و ساعت دوم از آن روز بزهره دهند و ساعت سیوم بعطارد و علی هذا بر ترتیب افلاک تا قمر چون
نوبت بقمر رسد از زحل گیرند و همچنین بر ترتیب ساعات میشمارند و بکواکب نسبت میکنند تا ساعت آخر
از انجمله که آن ساعت دوازدهم شب یکشنبه است از هفته دیگر و آن هر آینه باین اعتبار منسوب
بمریخ باشد بعد از آن دور از سر گیرند و حالت اول عود کند و از انجه گفتیم … گردد
که در روز یکشنبه رب ساعت اولی آن ساعت اول بود از جمله ساعات یکصد و شصت و هشت گانه شمس است
و روز دوشنبه رب ساعات اولی که آن ساعت بیست و پنجم بود از انجمله قمر و در روز سه شنبه رب ساعت
اولی که آن ساعت چهل و نهم بود مریخ و در روز چهارشنبه رب ساعات اولی که آن هفتاد و سیوم بود
عطارد و در روز پنجشنبه رب ساعات اولی که آن ساعت نود و هفتم بود مشتری و در روز
جمعه رب ساعات اولی که آن ساعت صد و بیست و یکم بود زهره و در روز شنبه رب ساعت اولی که آن
ساعت صد و چهل و پنجم بود زحل و ایضا ظاهر گردد که رب ساعات اولی از شب یکشنبه که آن ساعت
یکصد و پنجاه و هفتم بود از جمله ساعات مذکوره عطارد است و رب ساعات اولی از شب دوشنبه که آن ساعت
سیزدهم بود از انجمله مشتری و رب ساعات اولی از شب سه شنبه که آن ساعت سی و هفتم بود زهره
و رب ساعات اولی از شب چهارشنبه که آن ساعت شصت و یکم بود زحل و رب ساعات اولی از شب
پنجشنبه که آن ساعت هشتاد و پنجم بود شمس و رب ساعت اولی از شب جمعه که آن ساعت صد و نهم
بود قمر و رب ساعات اولی باشد از شب شنبه که آن ساعت صد و سی و سیوم بود مریخ و رب ساعت دوم
هر روزی و شبی کوکبی باشد که فلک او تحت فلک کوکب رب ساعت مقدم باشد و همچنین رب ساعت سیوم
کوکبی باشد که فلک او تحت فلک کوکب رب ساعت دوم بود و علی هذا القیاس و این از بیانیکه
قبل از این مذکور کردیم ظاهر است و چون … مذکور نوبت بقمر رسد باز از زحل گیرند چنانکه
قبل از این مذکور شد و مراد از این ساعات ساعات زمانیست چه اگر مراد ساعات مستوی باشد …
بحسب طول و قصر ایام و لیالی بعضی از ارباب ساعات روز از ارباب بعضی از ساعات شب شود و …
و ایضا بنا بر آنکه عن قریب مذکور شد رب هر روز و هر شب دائما یک کوکب نباشد بلکه
بحسب تفاوت شب و روز تبدیل یابد بکوکبی دیگر و رب هر روز رب ساعت اولی از روز باشد …

انشأه ومثله لم يكن من قبل ذلك كائنا ولو كان قديما لكان الها ثانيا لا يقال كان بعد ان لم يكن فتجري عليه الصفات المحدثات ولا يكون بينها وبينه فصل ولا له عليها فضل فيستوي الصانع والمصنوع و

وتكافأ المبتدع والبديع خلق الخلائق على غير مثال
خلا من غيره ولم يستعن على خلقها باحد من خلقه

وانشأها فامسكها من غير اشتغال وارساها على غير قرار واقامها بغير قوائم ورفعها بغير دعائم وحصّنها من الأود والاعوجاج ومنعها من التهافت والانفراج ارسى اوتادها وضرب اسدادها واستفاض عيونها وخدّ اوديتها فلم يهن ما

تقدیم بر سایر ارباب ساعات از روز با اهل هذا الوقت و رب روز یکشنبه شمس و رب روز دوشنبه قمر و رب
روز سه شنبه مریخ و رب روز چهارشنبه عطارد و رب پنجشنبه مشتری و رب روز جمعه زهره و رب روز
شنبه زحل و همچنین رب هر شبی هم رب ساعات اولی آن شب باشد بسبب آنچه گفتیم پس رب شب
یکشنبه عطارد بود و رب شب دوشنبه مشتری و رب شب سه شنبه زهره و رب شب چهارشنبه زحل
و رب شب پنجشنبه شمس و رب شب جمعه قمر و رب شب شنبه مریخ و اهل هند رب شب را اعتبار نکنند
و تمام شبانروز بروز نسبت دهند و در تحدید ساعات مستوی نزد ایشان معتبر بود نه معوجه

باب هفدهم در معرفت حدود کواکب و آنچه بآن تعلق دارد اهل احکام
و نجوم هر برجی را از بروج اثنی عشری علیحده به پنج قسم مختلف تقسیم کرده اند چنانکه هر قسمی از دوازده درجه
بیشتر و از دو درجه کمتر نیست و معلوم نیست که بنای این تقسیم بر چیست و هر قسمی را از اقسام پنجگانه
یکی از کواکب [illegible] است و بیشتر را در این باب تصنیفی بیافته اند و از اینجا هر یک را این اقسام را حد آن کوکب گویند
و اهل احکام را در کمیت تقسیم حدود اختلافست چنانکه هر قومی این تقسیم را نوعی کنند چه اهل مصر را حدی
و اهل بابل را حدودی دیگر است و همچنین هندیان و کلدانیان و از بطلمیوس حدودی بنا بر این حدودات
منقولست اما افضل و اشهر همه که متفق علیه جمهور است حدود مصریانست که در این جدول موضوعست
چه از احکام و ترتیبی نیست که بدون جدول مدرک شود گویند وضع حدود مصریان از هرمس منقولست
یعنی بر صفحه در جدول اول از پنج جدول طولی ارقام بروج ثبت است در جدول عرضیه بازای
هر برجی در خانات پنج قسم برج پنج قسم مختلف مرقوم است بسواد و صاحب آن قسم از کواکب بحمره
در پهلوی آن مرقوم است بحمرت و جدول این است و گویند که چون کوکب در حد خود بود
چون شخصی باشد که در میان اقارب و عشیرت خود بود و چون هر برجی را به سه قسم متساوی کنند چنانکه
هر قسمی ده درجه باشد و قسم اول حمل را بمریخ دهند که صاحب بیت است و قسم دوم را بآفتاب
دهند سیم بزهره قسم چهارم که قسم اول برج ثور است بعطارد و همچنین بر ترتیب اقسام سی و شش گانه
بشمارند و بکواکب بر ترتیب افلاک نسبت کنند و چون نوبت بقمر رسد باز از زحل گیرند تا قسم آخر که ده
درجه آخر حوتست و آن هر آینه بسبب این ترتیب از آن مریخ باشد پس او را دو قسم متوالی بود
یکی قسم آخر حوت و یکی قسم اول حمل هر قسمی را ازین اقسام وجه و صورت گویند چنین منقولست که
سبب آنست که علمای یونان در صور طلوع یکی ازین اقسام ذکر یکی از صد و چهل و هشت کانه که واقع باشد
درین قسم نموده اند و علمای هند درین تقسیم قسم اول از هر برجی را بصاحب آن برج دهند و قسم
دوم بصاحب برجی که بعد ازو باشد از مثلثه و قسم سیم بصاحب برج سیم از مثلثه و قسم اول از برج حمل
بمریخ دهند که صاحب حملست و قسم دوم بشمس که صاحب برج دوم است از آن مثلثه یعنی اسد و قسم

هو الظاهر عليها بسلطانه وعظمته وهو الباطن لها بعلمه ومعرفته والعالي
على كل شيء منها بجلاله وعزته لا يعجزه شيء منها طلبه ولا يمتنع عليه فيغلبه ولا يفوته السريع منها فيسبقه ولا يحتاج الى ذي مال فيرزقه خضعت الاشياء له وذلت مستكينة لعظمته لا تستطيع الهرب من سلطانه الى غيره فتمتنع من نفعه وضره ولا كفو له فيكافيه

سیم بمشتری که صاحب برج سیم است هم از آن مثلثه یعنی قوس و از برج ثور قسم اول زهره را بود
قسم دوم عطارد را بود قسم سیم زحل را و قس علی هذا فی سایر البروج و از ایشان یعنی هر یک از آن اقسام
را بزبان هندی دریکان خوانند معرب دریجان که لغت هندی است و در بعضی دیگر از هندوان
و در این تقسیم قسم اول حمل را بمریخ دهند و قسم دوم بمشتری و همچنین بر ترتیب تا قسم آخر و آن از آن
مریخ باشد و اینها را دریجان و از درجان و او درجان خوانند و این اصطلاح بعینه مثل اصطلاح وجوه است
الا آنکه ترتیب صاحبان در وجه از فوق بجانب تحت و در او درجان از تحت بجانب فوق است و در بنا
ترتیب چون نوبت بزحل رسد باز از قمر باید گرفت و چون هر برجی را به دو قسم متساوی کنند قسم اول
از بروج مذکر بشمس دهند و قسم آخر بقمر و قسم اول از بروج مونث بقمر دهند و قسم آخر بشمس از اینها هر
خوانند و چون هر برجی را به هفت قسم متساوی کنند چنانکه هر قسمی چهار درجه و هفده دقیقه و هشت ثانیه
و سی و چهار ثالثه بوده باشد و قسم اول از هر برجی بصاحب آن برج دهند و قسم دوم بکوکبی دهند
که فلک او تحت فلک صاحب برج بوده باشد و قسم سیم بکوکبی که فلک او تحت فلک قسم دوم بود
هذا تا قسم هفتم از اینها هفت بهر خوانند و چون هر برجی را به نه قسم متساوی کنند چنانکه هر حصه
باشد و هر قسمی سه درجه و بیست دقیقه و قسم اول از حمل بمریخ دهند که صاحب حمل است و قسم دوم
بصاحب ثور که صاحب زهره است و قسم سیم بصاحب جوزا که عطارد است و علی هذا بر ترتیب
اقسام صد و هشتاد گانه بشمارند و بصاحبان بروج بر ترتیب نسبت کنند و چون نوبت بحوت رسد باز از
زحل گیرند تا آخر اقسام دوازده برج که هر آینه متعلق باشد بصاحب حوت که مشتری است و این
یعنی این اقسام را نه بهر خوانند و از این ترتیب که مذکور شد لازم آید که نه بهرهای متوافی در هر
از سه برج که یک مثلثه است یک کوکب را باشد و این قوت را نزد هندیان بسیار عظیم و معتبر است چنانکه
هر گاه این قوت با قوت دیگر جمع شود اثر او برگوتم گویند [illegible] و نم کاف فارسی و شح
و فتح یای و سکون میم یعنی خط اعظم و همچنین برجی را بدوازده قسم متساوی کنند و لا محاله هر قسمی دو درجه و نیم
باشد و قسم اول از هر برجی بصاحب آن برج دهند و قسم دوم بصاحب برجی که بعد از آن برج
باشد و علی هذا تا آخر که قسم دوازدهم است از برج و این اقسام را اثنی عشریه و دوازده بهر خوانند
پس چون کوکبی یا دلیل دیگر در برجی باشد و از آن برج درجه و دقیقه چند قطع کرده باشد دو درجه و
نیم را از آن مقدار حصه بهمان برج اعتبار کنند و دو درجه و نیم دیگر حصه برجی دیگر که بعد از وست
و بعد بر ترتیب تا آنجا که کمتر از حصه برجی بماند از آن باقی هر درجه را دوازده درجه و هر
دقیقه را درجه و هر دقیقه را دوازده دقیقه گیرند از برجی که نوبت با او رسیده باشد تا آنجا که منتهی شود

ولا نظير فيساويه هو المفني لها بعد وجودها حتى يصير
موجودها كمفقودها وليس فناء الدنيا بعد ابتداعها

موضع اثنی عشریه آن کوکب یا آن دلیل باشد و صاحبان برج هر آینه صاحب اثنی عشریه باشد و
این عمل احکامیان بسیار معتبر دارند و از جمله مصطلحات این فن است که بعضی درجات را ... برد را
درجات نیره خوانند و بعضی مظلمه و بعضی را قتمه یعنی غبارناک و بعضی را خالیه یعنی خالی از
عوارض مذکوره و همچنین بعضی از درجات را درجات سعادت افزای گویند و بعضی را آبار جمع بر بئر
چاه و از غایت نحوست و بعضی را مذکر و بعضی را مونث و مانند آن بعضی هر یک از این معتبرات و آنچه
قبل از این مذکور شد جدولی ایراد نمودیم تا بر متعلم ظاهر و آسان گردد و جدول این است

و چون کوکب نهاری یعنی زحل و مشتری و شمس و عطارد وقتی دلالت کند بر نهاریت که در روز
فوق الارض باشد و در شب تحت الارض و کوکب لیلی یعنی زهره و مریخ و قمر و عطارد وقتی که دلالت کند
بر لیلیت بالعکس یعنی در روز تحت الارض باشد و در شب فوق الارض این را حیز گویند و اگر با این
احوال برج مذکر در تصرف کوکب نهاری و برج مونث در تصرف کوکب لیلی بود این را اعلی حیز گویند
و بعضی فضلا بجای برج مذکر و مونث بیت مذکر و مونث گفته اند پس در این هر جلب حیز بود و بالعکس
و حیز در لغه یعنی مکان بود و جلب یعنی ربودن و بدست آوردن و اهل این صناعت گفته اند که بود
کوکب در حیز خود مانند شخصی بود در میانه آشنایان خود و چون کوکب نهاری در روز تحت الارض
بود و در شب فوق الارض و کوکب لیلی بالعکس این را اختلاف محل گویند و از جمله معتبرات احکامیان
در حظوظ کواکب یکی اعتبار فرح و شرح این است که بتفصیل آن اشاره کرده میفرماید که فرح عطارد
در بیت طالع است و فرح شمس در بیت تاسع و فرح مشتری در بیت حادی عشر و فرح زحل در
ثانی عشر و فرح قمر در بیت ثالث و فرح مریخ در بیت سادس و اکثر استنباط کیفیت این را ...
از هشت خانه طالع که سوای اوتاد اربعه است کنند و گویند از این هشت خانه دو خانه قوی اند که ...
با یا ناظر خوانند و آن بیت یازدهم و پنجم بود و دو خانه ضعیفند که از او ساقط خوانند و آن بیت دوازدهم
و ششم بود و دو خانه از وجهی قوی اند و از وجهی ضعیف که از زایل ناظر خوانند و آن بیت نهم و سوم
و اینها همه در باب آینده بتفصیل معلوم گردد و چون احوال این خانها معلوم گشت گوییم چون از این کواکب
سیاره عطارد دو کوکب نحس اند یعنی زحل و مریخ و دو کوکب سعد اند یعنی مشتری و زهره
دو کوکب در بعضی احوال سعدند و در بعضی احوال نحس یعنی نیرین پس دو خانه ضعیف را از روی
مناسبت بنحسین داده اند ضعیف را بنحس یعنی دوازدهم را بزحل و ششم را بمریخ و دو خانه
قوی را بسعدین داده اند قوی را با سعد یعنی یازدهم را بمشتری و پنجم را بزهره و آن دو خانه را که از وجهی

ایجادها ولتحيرت عقولها في

... وتناهت ورجعت خاسئة حسيرة عارفة بانها مقهورة مقرة بالعجز عن

قوی بود و از وجهی ضعیف بآن دو کوکب داده اند که در بعضی احوال سعدند و در بعضی احوال نحس یعنی نیرین
را اقوی را باعظم یعنی نهم را با آفتاب و سیم را با ماه و کسی نگوید که چرا فرح نیرین در بیت ثانی و ثامن
که زایل ساقط خوانند نیست چه این دو خانه از وجهی قوی اند و از وجهی ضعیف زیرا که سقوط بیت از
طالع احسن است از زوال و ناظر بودن او بطالع احسن است از زایل بودن و چون عطارد را
سعادت و نحوست ذاتی نیست بلکه ممتزج است و درجات طالع نیز ممتزج است چه میان نور و ظلمات است
پس طالع را در این قسمت با او نسبت کردند و گویند بودن کوکب در بیت فرح مثل شخصی بود که در
نزهت و شادی بود و در حالت کم ترتیب حظوظ فرح کواکب این بیت بخاطر فاتر رسیده بود
زیرا که فرح کاملان اوسط آمد بتا برج زایل بیت بهم سط آمد و خانه مقابل فرح یعنی خانه هفتم او بیت
ترح واقع باشد چه در خانه مقابل از بیوت اثنی عشریه چنانچه دو برج مقابل ضد یکدیگرند پس بیت ترح
عطارد در سابع است و ترح شمس در ثالث و ترح مشتری در خامس و ترح زحل در سادس و ترح
قمر در تاسع و ترح زهره در حادی عشر و ترح مریخ در ثانی عشر و نیز از جمله این معتبرات قوت و ضعف
کواکب است و آن چنانست که گویند قوت شمس در بیت عاشر است و قوت ماه در رابع و قوت زحل
ثامن و قوت مشتری در ثانی و قوت مریخ در ثالث و قوت زهره در سابع و قوت عطارد در تاسع
خانه مقابل بیت قوت بیت ضعف باشد و چون کوکبی در خانه یا شرف خود باشد و در روند کوکبی دیگر
یکی از انواع حسنه ناظر باشد که او در اینحال باشد یعنی در خانه یا شرف خود باشد و دور
بود از اینکه این وضع را او تسویه گویند و این مسئله بر دو نوع است و تسویه این است و نزد جز
بطیر و دیگر و لایت که بعلیین را با افتاب این نوع تسویه بحسب صورت دارند و از جمله
انواع دیگر یکی آنست که کوکبی در خانه خود بود و دوری او از یکدیگر چون دوری خانه او باشد از
خانه این نیز مانند آنکه مشتری در حوت و آفتاب در اسد یا حمل باشد و دوم آنکه کوکب در کمال شرق و
تغریب محمود بود و آن کوکب علوی را اعتدال از شصت درجه بعد باشد از آفتاب و سفلیین را و از غرب
سیر بود که از او ربا طاعظم گویند سیم آنکه صاحب طالع در عاشر بود و صاحب عاشر در طالع و دیگر
دلیل خیر و سعادت عظیم است و ستولی بر جزوی از فلک البروج یعنی منطقة البروج و آن در اکثر
احوال موضع کوکبی یا سهمی یا مرکز یکی از بیوت اثنی عشریه باشد عبارت از کوکبی است که حظ او
از جمله حظوظ خمسه که آن بیت و شرف و حد و مثلثه و وجه است و آن جزو بیشتر از کوکب دیگر باشد
در همان جزو اشتراط آنکه آن کوکب ناظر باشد بآن جزو بیکی از نظرات خمسه یا بیکی از دو نوع
ناظر لیکن در اتصال نظر بحیثیت کاملیت و ناظر جز ابدرجه نشاید و اهل احکام هر حظی را
مرتبه اعتبار کرده اند و آن مراتب را شهادت گویند و لهذا کواکب محفوظ را شاهد و

انشائها مذعنة بالضعف عن افنائها وانه يعود سبحانه بعد فناء الدنيا وحده لا شيء معه كما كان قبل ابتدائها كذلك يكون بعد فنائها بلا وقت ولا مكان ولا حين ولا زمان عدمت عند ذلك الآجال والاوقات وزالت السنون والساعات

فلا شيء الا الواحد القهار الذي اليه مصير جميع الامور
بلا قدرة منها كان ابتداء خلقها بغير امتناع منها

كان فنائها ولو قدرت على الامتناع لدام بقائها لم يتكأده صنع شيء منها اذ صنعه ولم يؤده منها خلق ما براه وخلقه ولم يكونها لتشديد سلطان ولا لخوف من زوال ونقصان ولا للاستعانة بها على ند

مزاحم باشند مثلا صاحب بیت را چهار شهادت گیرند و صاحب شرف را سه و صاحب مثلثه اول آن دو و صاحب مثلثه دوم را یکی و این القول کوشیار است اما ابو سطبری که یکی از علمای احکام است میگوید که صاحب بیت را پنج شهادت و صاحب شرف را شش و صاحب حد را پنج و صاحب مثلثه اول را چهار و صاحب مثلثه ثانی را سه و شریک او دو و صاحب وجه را یکی و همچنانکه حظوظ مذکوره در مراتب تعیین کرده اند همچنین هر یک از حدود و وجوه و دورجان و غیر ذلک اشکال حیز و جلب و هشت نه بهر و اثنی عشریه و فرح و سایر قوی کواکب که در میان ایشان متعارف است مرتبه تعیین کرده اند لیکن در مستولی زیاده از حظوظ خمسه مشهوره اعتبار نکنند و مراتب باقی قوای کواکب را مانند حظوظ چنانکه مصنف خود در شرح بیست و پنج ایراد نموده و تفاصیل این یعنی اعداد اشکال مراتب قوی کواکب از کتب احکام طلب باید کرد و ما این مراتب را بتفصیل و توضیح تمام در باب نود و نهم ایراد نمائیم تا رجوع بکتب احکام نباید کرد و چون اتفاق افتد که صاحب حظی بکرم خود در آن خلاف شد مرتبه او در آن حظ مضعف گیرند چه در این حال قوتش مضاعف گردد و اگر شهادت دو کوکب مساوی باشد هر دو کوکب را مستولی گیرند و اگر کوکبی در شهادت قریب بکوکب مستولی باشد آن کوکب را شریک مستولی گردانند مثلا چون خواهیم که پنج درجه ثور را مستولی بدانیم کواکب ناظر بجزو زهره و قمر و زحل و مشتری را یابیم و شهادت زهره درین جزو بقول ابو ایوب طبری شانزده است زیرا که هم صاحب بیت است و هم صاحب حد و هم صاحب مثلثه اول و شهادت قمر نه چرا که هم صاحب شرف است و هم صاحب مثلثه ثانیه و آن دو کوکب دیگر را درین جزو از حظوظ خمسه هیچ نصیبی نیست پس مستولی زهره بود و بیشتر گرفته اما اگر احیانا هیچ یک از ارباب حظوظ ناظر بجزو مفروض نباشند کوکب مستولی هر چه باید گرفت هر چند که در آن جزو ضعیف و بعضی ناظر بود بلکه شرط نظر اما اگر کواکب همه از وی ساقط باشند آن جزو را مستولی نبود و اصحاب این صنعت و احکام را از روی تشبیه بدان بی روح گویند و این طایفه را در طوالع هدار بر کوکب ساقط ...

باب هجدهم

در معرفت بیوت دوازده گانه و منسوبات ایشان قبلی

از این مذکور شد که منطقه البروج را ابتدا از طالع بنقطه البروج بدوازده قسم کنند و هر قسمی را بیتی خوانند و از این بیوت چهار خانه را اوتاد خوانند چنانکه خانه اول را که هر آینه بر افق شرقی واقعست وتد طالع گویند و خانه هفتم را که بر افق غربی واقعست وتد غارب و خانه دهم را که بر نصف اعلی دایره نصف النهار است وتد السماء و خانه چهارم را که بر نصف اسفل دایره نصف النهار است وتد الارض و این چهار را وتد بدان جهت گویند که مدار احکام بر آنهاست چه اقوی بیوتند و لهذا هر یک را بیت اقبال و مبدا کون خوانند و بیت ثانی و خامس و ثامن

وحادی عشر

وحادی عشر را زایل الاوتاد خوانند از جهت میلان هر یک بوتدی که مجاور خود و از این حیثیت این چهار خانه را ضعیف بیوت خوانند و لهذا هر یک را بیت ادبار و مبدا زوال گویند و وجه تقدیم ذکر تاسع بر سادس که مصنف جایز داشته معلوم نیست و شاید که بجهت نظر او بطالع بوده باشد و بیت سادس و ثانی و ثامن و ثانی عشر ساقط از طالع زیرا که هیچیک از نظرات خمسه میان این بیوت و طالع متحقق نشود و وجه تقدیم ذکر سادس بر ثانی اینجا نیز معلوم نیست و باقی بیوت غیر اوتاد و اربعه که ایشان ثالث و خامس و تاسع و حادی عشر است ناظرند بطالع چه میانه هر یک از بیت ثالث و حادی عشر ناظرند بطالع چه میانه هر یکی از آن دو خانه دیگر و میانه طالع نظر تثلیث و ظاهر است که بیوت ناظر اقوی اند از بیوت ساقط بلکه اتفاق اهل احکام بر آنست که قوت بیت زایل ناظر زیاده است از بیوت ساقط چنانکه محقق این در شرح فرح کواکب این معنی اشاره شده و از افراد هر یک از این انواع هر کدام بتوالی اقربند بطالع در قوت مقدم باشند بر آنکه ابعد ند الا افراد بیوت ساقط که بعکس این یعنی هر کدام بتوالی ابعد ند از طالع در قوت مقدم باشند بر آنکه اقربند و از اینکه گفتیم لازم می‌آید که اقوی بیوت طالع باشند پس سابع پس رابع پس حادی عشر پس خامس پس تاسع پس ثالث پس ثانی پس ثامن پس سادس پس ثانی عشر و بعضی جمیع بیوت ثانی عشر است که هم زایل و ساقط است از طالع و هم اقرب باو و بعضی بیت سادس و ثانی عشر را حظ بیت ادبار گویند و هر خانه که عدد او فرد باشد آنخانه را مذکر دانند و هر چه عدد او زوج باشد مؤنث و باز آن دوازده خانه را بچهار ربع گردانند و از این جمله آن ربع را که میان مرکز عاشر و طالع است و همچنین آنرا که میانه مرکز رابع و سابع است ربع متصل و ربع مذکر گویند و آن ربع را که میانه طالع و رابع است و همچنین آنرا که میان سابع و عاشر است ربع مدبر و ربع مؤنث گویند و آن نصف که میانه مرکز رابع و عاشر است از طرف شرقی نصف صاعد خوانند و آن نصف دیگر را که میانه مرکز رابع و عاشر است از طرف غربی نصف هابط و چون اتفاق افتد که برج عاشر که بحسب عدد برج یازدهم طالع بود اوتاد آن طالع را اوتاد مایله گویند چه هر یک در این حال مایل به بیت مایل خود انتقال نمایند و اگر برج عاشر بحسب عدد برج نهم طالع اوتاد آن طالع را اوتاد زایله خوانند زیرا که هر یک یکی از بیوت زایل انتقال کنند و اگر برج عاشر بعینه برج دهم طالع باشد اوتاد آن طالع را اوتاد قائمه خوانند و قسم ثالث افضل است از قسم اول و ثانی و حد هر خانه پیش از مبدا آن خانه باشد به پنج درجه تا پنج درجه قبل از مبدا بیت ثانی آن خانه پس اگر چه در تقویم کوکبی مثلا بیشتر مبدا آن خانه باشد بدو درجه خانه مقدم اورا

ولا لوحشة كانت منه فاراد ان يستانس اليها ثم هو يفنيها بعد تكوينها لا لسام دخل عليه في تصريفها وتدبيرها ولا لراحة واصلة اليه ولا لثقل شيء منها عليه لا يمله طول بقائها فيدعوه الى سرعة افنائها لكنه سبحانه

دبّرها بلطفه وامسکها بامره واتقنها بقدرته
ثم یعیدها بعد الفناء من غیر حاجة منه الیها

محلاً لکوکب گویند بلکه همان خانه را محل آن اعتبار کنند هرچند فی الحقیقه در آن خانه نباشد
واین اعتبار بسبب آنست که تا ممکن باشد که تمشی در بیت سابع و روز بطالع در آید اینست
بیان انواع بیوت اثنی عشریه الکون و در مدلولات هر یک شروع نموده میفرماید که اما مدلولات
بیوت طالع اولا چون مبدا الظهور و وجود اشیا، و دلیل بقای آن امور که بظهور او ظاهر شده و ابتدا
طلوع او دلالت بر کون هر مکون و موثر در آن خصوصا در نوع انسانی که اشرف و اکرم مکونات است
ازین سبب گفته که بیت طالع خانه حیات نفس و جسد و ابتداء کارها و ایضا دلالت کند
در تدبیر مصالح و عزیمت امور و طلب اشیا و کیفیت زندگانی و سعادت و شقاوت و از
اعضا منسوبست بسر و روی و بیت دوم که مایل طالع است و دلالت کند بر حالت ثانی موجود
که آن هرآینه کیفیت اسباب بقا است و آنرا معیشت خوانند و اقرب آن اسباب نقد است
و اوسط آن ذخایر و اموال و ابعد آن اعوان و انصار و ازین جهت گفته که بیت ثانی خانه
مال و معاش و اعوان و انصار و حوادث مستقبله و ایضا دلالت کند بر دخل و خرج و بقول
بعضی بر اکل و شرب و از اعضا منسوبست بگردن و بیت سیم که زایل طالع است و دلالت بر حالت
ثالث موجود و آن هرآینه کیفیت توابع اسباب معیشت است چون حرکت که بسبب استمرار علاقات
و برادر و خواهر که شریک و معین او اند و دلیل براین دوام حضور ایشانست بسبب جلب اموال ازین جهة
گفته که بیت ثالث خانه برادرانست و قربا و سفرهای نزدیک و تحویل از جایی بجایی و ایضا دلالت
کند بر علم اندک و اسرار و از اعضا بر دست و دوش و [illegible] چهارم چون در غایت خفا است عاقبت
عواقب امور بود و امریکه ماده موجود باو منتهی شود چون پدر و در وضع محل مستقر است چون [illegible]
و املاک ازین حیثیت گفته که بیت رابع خانه پدر و املاک و ضیاع و عقار و عواقب امور است
و ایضا دلالت بر دفن اموال و از اعضا منسوبست بسینه و پهلو و معده و پنجم که مایل رابع است
هرآینه دلیل دوم پدر بود که آن فرزند است و اکل و شرب و هدایا که نتیجه املاک و انعامات
ازین واسطه گفته که بیت خامس خانه فرزندان و رسولان و هدایا و اخبار و اکل و شرب
و ایضا دلالت بر عشقبازی و ملبوسات و شادی و سورها و دیباها و از اعضا منسوبست
به پشت و دل و ششم که زایل رابعست دلیل باشد بر حالت ثالث او از عبید و خدام و ستور که
از جمله اسباب پدرست و بیماریها که سبب حصول آن انحراف مزاجست که سقوط از طالع ازین جهت گفته که بیت سادس
خانه خدمتکاران و بندگان و مرضها و آفتها و دواب صغار است و ایضا دلالت بر گریختن و

ولا استعانة بشیء منها علیها ولا لانصراف من حال وحشة الی حال استیناس ولا من حال جهل وعمی الی حال علم والتماس ولا من فقر وحاجة الی غنی وکثرة ولا من ذل وضعة الی عز وقدرة

ومن خطبة له علیه السلام

بنده

اوصیکم ایها الناس بتقوی الله وکثرة حمده علی آلائه الیکم ونعمائه علیکم

دکشیدن و تهمت و از اعضا منسوبست بناف و شکم و هفتم که وتد غاربست هرآینه ضد طالع بود
و نظیر او پس دال بود بر زوال و [illegible] و سبب هلاک و فنا چون اضداد و خصوم و ازین وجه
گفته که بیت سابع خانه شرکا و ازواج و عروسیست و ایضا دالست بر اضداد و خصوم و بعضی گفته [illegible]
و گرانی و ارزانی و از اعضا منسوبست بسرین و زیر ناف و هشتم که مایل سابعست حالت دوم ازواج
بود و چون مقابل و ضد ثانیست دلیل بطلان اسباب بقا و معیشت بود ازین جهت گفته که بیت
ثامن خانه خوف و مرگ و میراث و اموال عورات و غم و اندوهست و ایضا دالست بر اموال خصوم
و اضداد و فقر و فاقه و از اعضا منسوبست بآلت شهوت و مقعد و رحم و نهم که ثانی بیت
الموتست دلالت کند بر حالت ثانی او از حیثیت زمان مثل امور حاصله اخروی و از حیثیت [illegible]
مثل خواب چه گفته النوم اخ الموت مشهور است و معروف و نیز چون نظر ثالث است [illegible]
از و دال بود بر علم بسیار و سفر دور ازین دلایل گفته که بیت تاسع خانه سفر دور و دین و علم
و زهد و فکر و عقل و خوابست و ایضا دالست بر وفاداری و تدبیر و کیفیت و احوال غایبان و از
اعضا منسوبست بفخذین و دهم چون ارفع و اعلی و اقوی بیوتست و نظیر بیت الاب ازین جهت گفته
که بیت عاشر خانه سلطان و مادران و اشغال و اعمال سلطانست و ایضا دالست بر صنعت و
رفعت و شهرت و معروف گشتن و از اعضا منسوبست بزانو و یازدهم چون ثانی دهم است [illegible]
و اسعد بیوت مایله ازین دلالت گفته که بیت حادی عشر خانه دوستان و امیدها و سعادتهاست
و ایضا دالست بر وزرا و خلفا و بیت المال و سلطان و اعوان ملوک و از اعضا منسوبست
بساقین و دوازدهم چون اضعف و اخس بیوتست و نظر ششم ازین علامت گفته که بیت
ثانی عشر خانه اعدا و شقاوتها و زندانها و چهارپایان بزرگست و ایضا دالست بر گرفتاری
و بند و زندان و حزن و دین و محنت و غربت و امراض مزمنه و از اعضا منسوبست بقدمین اینست
تمامی سخن در مدلولات بیوت اما منسوبات کواکب اولا زحل چون نحس اکبرست و بطی السیر هر آینه
منسوب بود باشیاء کهنه و اموریکه متعلق بود ببطوء ازین جهت گفته که زحل کوکب پیرانست و
دهقانان و ارباب قلاع و خاندانهای قدیم و غلامان سیاه و صحرانشینان و مردم سفله
و خویش و زاهدان بی علم و از اخلاق [illegible] و حمق و جهل و بخل و وقار و ستیزه کاری و کاهلی
و مشتری چون سعد اکبرست و بطی السیر دلالت کند بر [illegible] و ثبات و رفعت و منزلت و اشیاء
شریف ازین سبب گفته که مشتری کوکب اشراف و علما و قضاة و امرای با عدل و عفت
و وزرای جلیل القدر و رفیع المنزلت و اهل مناصب و زهاد و اغنیا و از اخلاق حلم و سخاوت و حکمت

وبلائه لدیکم فکم خصکم بنعمة وتدارککم برحمة اعورتم له فسترکم وتعرضتم لاخذه فامهلکم واوصیکم بذکر الموت واقلال الغفلة عنه وکیف غفلتکم عما لیس یغفلکم وطمعکم فیمن لیس یمهلکم فکفی واعظا بموتی عاینتموهم حملوا الی قبورهم غیر راکبین وانزلوا

فیها غیر نازلین کانهم لم یکونوا للدنیا عمارا وکان الآخرة لم تزل لهم دارا اوحشوا ما کانوا یوطنون واوطنوا ما کانوا یوحشون واشتغلوا بما فارقوا واضاعوا ما الیه انتقلوا لا عن قبیح یستطیعون انتقالا ولا فی حسن یستطیعون ازدیادا انسوا بالدنیا فغرتهم ووثقوا بها فصرعتهم فسابقوا رحمکم الله الی منازلکم التی امرتم ان تعمروها والتی

وحیا و خیر و تواضع و صدق و وفا و مریخ چون نحس اصغر است و سریع السیر و دلیل بود بر اشیاء حاره
و امور سریعة الانقضا و باین واسطه گفته که مریخ کوکب لشکریانست و امرای ظالم و اتراک
و دزدان و عوانان و مفسدان و ستمکاران و بیابانیان ستوران و از اخلاق قهر و
مکابره و شجاعت و جسارت و سفاهت و لجاج و دروغ و تهمت و ایذاء مردم و اهانت
زنان و خیانت و شمس چون نیر اعظم است و منبع انوار سیارات و ثوابت و مربی اشیاء
عین حیض دال باشد بر سلطنت و امر عظیمه ازین جهت گفته که شمس کوکب سلاطین است
و اصحاب وجوه و اکابر و اهل رای و تدبیر و از اخلاق تکبر و عجب و الفت و کرم و ترفع
و بها و بهجت و زهره چون سعد اصغر است و سریع السیر و مونث دال باشد بر انوثت
و حسن وجه و فرح و نشاط و باین هم گفته که زهره کوکب اهل طرب است و زنان و امردان
و مخنثان و خادمان و ظرفا و اصحاب زینت و تجمل و از اخلاق لهو و طرب و عشق و ظرافت
و تعزیت و سوگند دروغ و عطارد چون ممتزج است و سریع السیر و تابع متصل به دال باشد
بر تنوع و تلون و زیرکی ازین مناسبت گفته که عطارد کوکب حکماست و حسابان و منجمان و
شعرا و ادبا و دبیران و کاتبان و نقاشان و تجار و اهل بازار و از اخلاق دین و علم
و باکی و نطق و ادب و صنایع دقیقه و قمر چون اسرع کواکب است و دال باشد بر حرکت و انتقال
و استحاله و انقلاب از این جهت گفته که قمر کوکب رسولانست و پیاده روان و ایلچیان و عوام
الناس و از اخلاق عشق است و جمال و سلیم طبعی و فراغ عیشی و بسیار گفتن و حرکت
و سخن چینی

باب نهم

در معرفت احوال انظار و آنچه بدان ماند و فواید آن
قبل ازین مذکور شد که اعتبار انظار کواکب بلا نظر از جهت و از آنجمله چهار که غیر مقارنه است
بحسب مخالفت و موافقت کیفیات و اوضاع اماکن ایشان از بروج حکمی خاص دارند
چنانکه گویند که تثلیث و تسدیس در نظر دوستی اند سعود زیرا که تحقق هر یک ازین دو نظر
بود شد و سعود زیرا که تحقق در بروج متفق الطبیعه است در هر یک خواه که اتفاق در
دو کیفیت باشد چنانکه در تثلیث یا در یک کیفیت چنانکه در تسدیس و ازینجهت گفته که تثلیث
او قویست از تسدیس لهذا اول را نظر تمام دوستی گویند و ثانی را نظر نیم دوستی و بعضی
اقوی است اول را ازین دانند که وتر بعد او ضعف وتر بعد ثانیست و مقابله و تربیع دو نظر
عداوت اند و نحوس اما مقابله بجهة آنکه در دو برج متقابل متحقق شود که متضاد اند چنانکه سبق ذکر یافت
اما تربیع بجهة تحقق او در برج مختلف الطبیعه بالکیفیتین او بالکیفیة الواحده و مقابله اقوی است

ازین

رغبتم فیها ودعیتم الیها واستتموا نعم الله علیکم بالصبر علی طاعته والمجانبة لمعصیته فان غدا من الیوم قریب ما اسرع الساعات فی الیوم واسرع الایام فی الشهر واسرع الشهور فی السنة واسرع السنین فی العمر

ومن خطبة له علیه السلام اوصیکم عباد الله بتقوی الله فانها حق الله علیکم والموجبة

از تربیع چه وتر بعد مقابله ضعف وتر بعد تربیع است اما اقوی نظرات مطلقا در تاثیر مقارنه است
پس مقابله پس تربیع پس تثلیث پس تسدیس چنانکه تجربه بران دلالت کرده و هر یک ازین
نظرات بحسب سعادت و نحوست کواکب متناظره تاثیرات یافته اند چنانکه
سیفر باید که نظر دوستی بکواکب سعد محمود التاثیر است و نظر دشمنی با بها یعنی بکواکب
سعد مذموم نیست بلکه محمود است یا متوسط است میانه حمد و ذم علی الاختلاف و نظر دوستی
بکواکب نحس مذموم التاثیر است و نظر دوستی با بها یعنی بکواکب نحس در آن مرتبه
نیست بلکه قلیل الذم است و شاید که در بعضی مواد محمود باشد بنابر مناسبت و مقارنه
و مجاسده با کواکب سعود و عقده سعد در سعادت بیفزاید و با کواکب نحوس در
نحوست و از آنچه قبل ازین بر احوال کواکب مذکور شد معلوم و مفهوم است که مقارنه
و تربیع و مقابله با نیرین مذموم است و تثلیث و تسدیس محمود و همچنین مذکور شده است
که عطارد در سعادت و نحوست تابع کوکب متصل به است و نیز بباید دانست که هر یک
ازین نظرات که حکم آن مذکور شده است اعم است ازینکه میانه دو کوکب با بیان
جزوی از فلک و کوکب بود و بعد بقدر نظرات سلیمه محفوظ ماند که چنانکه نظر تثلیث
با نواع شاطر گویی اصطلاحی بچند نوع منقسم است و هر یکی ازین انواع که بعد ازین بتفصیل
و توضیح کرده نقری باشد و تحقیق نقریبی آن بود که چون میان دو کوکب تحقق شود
قریب بان نظری از نظرات مشهوره غیر مقارنه میهادست و در تحقیقی آنکه در وقع
نظر و شاطر در نزدیک آن باشد پس بعد بعد دو بیان این مدعا بر آمده سیفر باید که شاطر
بر انواع است از آنجمله یکنوع تسدیس است و آن در نوعی است مثل آنکه یک کوکب در اول
جوزا باشد و دیگری در آخر سرطان یا یکی در اول قوس باشد و دیگری در آخر جدی و در مطلع
مثل آنکه یک کوکب در اول حوت باشد و دیگری در آخر حمل یا یکی در اول سنبله باشد و
دیگری در آخر میزان و شاطر تقریبی درین نوع نیز همین نوع باشد لیکن تحقیق آن شرط نیست
بالکه در جزو اول و آخر این بروج اتفاق افتد و نوع دیگر از انواع شاطر تربیعی است و
دیگری استقبالی و آن بعیاس بر شد لیکن معلوم شود یعنی شاطر تربیعی در نوعی مثل آنکه یک کوکب
در منتصف حقیقی ثور باشد و دیگری در منتصف حقیقی اسد باشد یا یکی در منتصف حقیقی عقرب باشد
و دیگری در منتصف حقیقی دلو و در مطلعی مثل آنکه یک کوکب در منتصف حقیقی دلو باشد و دیگری
در منتصف حقیقی ثور یا یکی در منتصف حقیقی اسد باشد و دیگری در منتصف حقیقی عقرب و شاطر
تقریبی درین نوع نیز همین نسبت لیکن تحقق آن شرط نیست بالکه در همه این بروج واقع

على الله حقكم وان تستعينوا بها على الله وعليها بالله وتستعينوا بها على الله فأن التقوى في اليوم الحرز و

الجنة وفي غد الطريق الى الجنة مسلكها واضح وسالكها رابح ومستودعها حافظ لم تبرح عارضة نفسها على الامم الماضين منكم والغابرين لحاجتهم اليها غدا اذا اعاد الله ما ابدى واخذ ما اعطى وسأل عما اسدى فما اقل من قبلها وحملها حق حملها

که آن بمنه اقرب باشد بنقطه انقلاب و اعتدال اقرب باشد از آن بمنه دیگر بود در نصف حقیقی و آنکه
در بمنه دیگر واقع شود شاظر تثلیثی تقریبی خواهد بود و بشرط آنکه در اول و آخر بروج
باشد و شاظر استقبال دریومی مثل آنکه یک کوکب در اول حمل باشد و دیگری در آخر
سنبله یا یکی در اول میزان باشد و دیگری در آخر حوت و در مطلعی مثل آنکه یکی در اول
جدی باشد و دیگری در آخر جوزا یا یکی در اول سرطان بود و دیگری در آخر قوس و شاظر
تقریبی درین نوع نیز بهمین نهج الا آنکه حصول او بشرط است یا که در عشر اول و اواخر این بروج
دهد و حکم انواع شاظر مطلقا در تاثیر حکم انواع نظرات است کل النظیر اما شاظر تثلیثی بعضی گفته اند
واقع نیست و منهم شارح سی فصل النصیریه و صاحب الاشجار و الاثمار و بعضی گفته اند شاظر
تسدیسی باید که واقع باشد چه هرگاه قوس شاظر تسدیسی از طرفین مشترک شود و بر سبیل
یا جدی که مضاعف کرده و شاظر تثلیثی بحصول رسد و آن در یومی مثل آنکه یک کوکب در
اول ثور باشد و دیگر در آخر اسد یا یکی در اول عقرب باشد و دیگری در آخر دلو و در
مثل آنکه یک کوکب در اول دلو باشد و دیگری در آخر ثور یا یکی در اول اسد و دیگری در
آخر عقرب پس ادعای عدم وقوع شاظر تثلیثی صحیح باشد غایتش آنکه موضع کوکبین مقابل
از بروج درین نوع و نوع تربیعی مشترک شود بخلاف انواع دیگر که در ایشان این اشتراک
نیست لیکن این باعث عدم وقوع شاظر تثلیثی نتواند شد مگر آنکه عدم اشتراک محلی
از بروج در دو نوع شاظر شرط کرده باشند و مخفی نماند که بعضی از اهل این فن چون شاظر
حقیقی اطلاق کنند مراد ایشان شاظر تربیعی باشد تاثیر و علت آنست که موضع کوکب در
انواع غیر تربیعی در فصل مشترک میانه دو برج است دست نیابد بخلاف نوع تربیعی که
پس موضع کوکب مستناظر از برج در غیر این نوع مشخص و معین نباشد و در احکام
نظرات و شاظرات موضع کوکب را دخلی تمام است و در بعضی نقاوم گاه باشد که
در آن واحد میان دو کوکب نظر و شاظر هر دو واقع شود یعنی شاظر تحقیقی اتفاق افتد
از برای اختصار و ترک تکرار رقم اثر از رقم هر دو مرکب سازند چنانکه اتصال جامع نظر
تسدیس و شاظر یومی چنین نویسند سطم و مطلعی چنین سطع و اتصال جامع نظر تربیع
و تربیع یومی چنین نویسند عطم و مطلعی چنین عطع و اتصال جامع نظر و استقبالی و شاظر
یومی چنین نویسند فطم و مطلعی چنین فطع و اتصال جامع نظر تثلیث و شاظر یومی چنین
نویسند قطم و مطلعی چنین قطع و گاه باشد که بجای حرف میم زا منقوطه رقم سازند
که علامت ثابت است و بعد از فراغ بیان احوال نظرات و شاظرات و تاثیرات

اولئك الاقلون عددا وهم اهل صفة الله سبحانه اذ يقول وقليل من عبادى الشكور

سعد و نحس هر یک شروع در مدت بدایت و نهایت آن تاثیرات نموده معلوم باید که چون کوکب متوجه نظر
یا شاظر کوکبی دیگر باشد یا متوجه مجاسده یکی از عقدتین قمر باشد هر آینه پیش از رسیدن بحقیقت
آن نظر یا شاظر یا مجاسده بچند درجه سعادت یا نحوست آن نظر یا شاظر یا انعکاس آن نمایند
و بعد از تمامی اتصال چون منصرف شود تا چند درجه بعد از انصراف ازان سعادت یا نحوست
باقی باشد و این معقولات حواله بتجربه و امتحانست و آن در جانب انوار و اجرام گویند جمع
جرم که بعضی آنکه است و جرم هر یک از علویین در طرف یعنی طرف خلف یا قدام نه درجه
و از آن مریخ بعضی گفته اند هشت درجه است و بعضی گفته اند نه درجه و معتد بقول اول است و
از آن شمس پانزده درجه و از آن هر یک در سفلیین هفت درجه و از آن قمر هر یک از عقدتین
دوازده درجه و یکی از فضلا این مقادیر را بجهة حفظ باین وجه در سلک نظم کشیده اند و هو
هذا مدار اجرام سیارات بترتیب لطط خ سیه و ذ د دیب
و چون کوکب بترتیب بحد نظر یا شاظر کوکبی دیگر یا مجاسده عقده از عقدتین قمر رسد و بعد
او و منظور الیه یعنی موضعی که این نظر و اخوات او در آن موضع متحقق شود و بعد نصف مجموع
جرمین هر دو باشد از اتصال گویند باین معنی که اینجا آغاز اتصال ایشان باشد و چون بعد
میانها بقدر نصف جرم اقل الجرمین از نیرین شود و از اتصال گویند باین معنی که اینجا آغاز قوت
اتصال بود و چون بعد میانها تمام مرتفع شود از اتمام الاتصال گویند باین معنی که اینجا غایت
قوت اتصال بود مثلا هرگاه قمر بعد از مقارنه متوجه تسدیس شمس شود و چون بعد میانها پنجاه و
شش درجه و نیم رسد یعنی قمر را که با ناظرات سیزده درجه و نیم که نصف مجموع جرمین ایشانست
و موضع از تسدیس بماند آغاز اتصال ایشان بود و چون به پنجاه و چهار درجه رسد یعنی شش
درجه که نصف جرم اقل الجرمین است بموضع تسدیس بماند آغاز قوت اتصال ایشان بود و چون
بشصت درجه رسد که حد تسدیس است غایت قوت اتصال بود و آنچه گفتیم درباره نظرات
و سایر کواکب قیاس توان کرد پس حاجت بتکرار و تشقیه نباشد و بعضی گویند چون بعد
ناظر و منظور الیه بقدر مجموع جرم هر دو شود آغاز اتصال بود چه در این وقت نور ایشان
بیکدیگر رسیده باشد و چون بقدر نصف جرمین شود آغاز قوت اتصال بود چه در این هنگام
نور هر یک بجرم آن دیگری واصل شده باشد لیکن مشهور و معتد به قول اول است و لهذا ما
اختیار نموده و چون از آن در گذرد یعنی چون کوکب ناظر بعد از تمامی اتصال از منظور الیه در

فاهطعوا باسماعكم اليها والظوا بجدكم عليها واعتاضوها من كل سلف خلفا ومن كل مخالف موافقا ايقظوا بها نومكم واقطعوا بها يومكم واشعروها قلوبكم وارحضوا بها ذنوبكم وداووا بها الاسقام وبادروا بها الحمام واعتبروا بمن اضاعها

ولا يعتبرن بكم من اطاعها الا وصونوها

ولا تضعوا من رفعته التقوى ولا ترفعوا من رفعت الدنيا وكونوا عن الدنيا نزاها والى الآخرة ولاها

کردد منصرف شود وچون بعد بقدر نصف جرم اقل جرم شود اغاز قوت انصراف بود وازاهر آئینه
قوى الانصراف خوانند وچون بقدر نصف مجموع جرمین شود غایت قوت انصراف بود وآنرا
لاجرم تام الانصراف کویند وچون کوکبی برجی انتقال کند ودر حال انتقال متصل بکوکب دیکر باشد
پس اکر بعد از ان متصل بکوکب دیکر نباشد تا در آن برج باشد از او وحشی السیر خوانند چه در
حال کوکب مثل شخصی باشد که بشهری در آید وهیچ کس را نه بیند لاجرم وحشت بر طبیعتش غالب شود
واین وضع دلیل بود بر فرو ماندن از کارها ونقصان احوال وپیش آمدن مهمات وبی نفع
واکر چنانکه کوکب متصل شود بعد از انتقال بلا اتصال هم در آن برج بکوکب را بعید الاتصال
کویند واکر بعد از ان اتصال بکوکب دیکر متصل شود تا در آن برج بود ازا خالی السیر کویند نه بعید الاتصال
واین احوال بیشتر اوقات بهرا اتفاق افتد وبدترین حالی که اورا درین احوال سیاه در وحشت
سیر دست وهم آنست که در برج وحشی باشد زیرا که ضعف برج غریبه است مر قمر را بسبب آنکه
برج وحشی واسطه است میان هبوط ووبال او وچون کوکبی محظوظ بیکی از حظوظ خمسه متصل کردد بکوکبی
دیکر قوت خود اورا دهد واین را دفع قوت کویند واکر هر یک در این حال محظوظ باشند دفع
قوتین کویند واکر کوکبی از موضع حظ کوکبی دیکر با و متصل کردد طبیعت خود اورا دهد واین را دفع طبیعت
خوانند واکر در این حال هر یک در حظ آن دیکری باشد دفع طبیعتین خوانند واین دو وضع دلیل
بود بر بحث وسودت واتمام کارها بلا جد وجهد واکر کوکبی از وبال یا هبوط کوکبی دیکر با و متصل شود او را
انکار کویند واکر هر یک در وبال وهبوط دیکری باشند انکار از طرفین باشد واین دال
بر ضد آنچه در دفع طبیعت مذکور شد وچون کوکبی منصرف شود از کوکبی دیکر وهنوز آن انصراف
تمام نشده متصل بکوکب ثالث شود آن اتصال بمنزله اتصال کوکب اول باشد بکوکب ثالث چند
نجب ظاهر متصل نباشد واین وضع را نقل نور کویند واین دلیل بود بر توسط کارها ورسالت
میان مردم وهمچنین اکر دو کوکب بکوکب ثالث متصل شوند این اتصال بمنزله اتصال کوکب اول
باشد بکوکب ثالث او را جمع نور کویند وشاید که زیاده از دو کوکب باشد واکر او وقت
این جمعیت بر سر زحل شود واکر کوکبی در حال رجعت واحتراق یا در حضیض وبال وهبوط بود
کوکب دیکر با و متصل شود او متصل به او را از غایت عجز وضعف رد کند او را رد کویند وشاید
که این ضعفها بیکبار کوکبی را دست دهد مثل رجوع انحطاط رد در منتصف حوت واین وضع
دلالت کند بر فساد کارها وتعویق در امور وچون سه کوکب در برجی باشند چنانکه سپارکان

الا وهی المتصدیة العنون

در اول برج بود ومیانه رو ودیکری در آخر آن برج و کران رو ورا خواند برج چون سبکرو خواهد که بکران رو
متصل شود میانه رو او را منع کرده اول خود متصل شود این را منع نور خوانند وکویند در این حال
قوت مانع باشد وضعف ممنوع واکر سبکرو در آخر برج باشد وکرانرو در میانه برج ومیانه
رو در اول ومیانه رو خواهد که بکرانرو متصل شود پیش از ان سبکرو راجع کرده و بکرانرو متصل
کردد وازو در کذشته بمیانه رو بر نرسد واتصال کوکب میانه رو را الحجوع ذکرا رد باطل
کند این را اعراض کویند واین دلیل باطل شدن کارها وتدبیرها باشد واکر سبکرو در اول
برجی باشد ومیانه روی در میانه آن برج وکران روی در آخر آن برج سبکرو میخواهد که بمیانه
رو رسد در این حال میانه رو بکرانرو متصل شود وازو در کذرد ودر آن آئینه کرانرو قطع نور
سبکرو از میانه برجی باشد وکرانروی در آخر برج ومیانه روی در اول برج دوم راجع
چون سبکرو خواهد که بکرانرو برسد ومیانه رو راجع باز کذشته متصل بکران رو شود قطع نور
کوکبی سبکرو ازکرانرو کند واین دو حال را قطع نور کویند واین دلیل قطع امید است وچون
در وبال وهبوط یا در درجه نیز باشد ومتصل کردد بحظوظ وتی حال که از دوستان او بود چنان
باشد که کوکب محظوظ انعامی با او کرده باشد واین حال را نعمت کویند واکر ان کوکب قوی ضعیف
شود وکوکب ضعیف قوی وباز بایکدیکر متصل کردند این را مکافات نعمت کویند واین هر دو
دلیل نجات از مهالک وچون کوکبی در میانه انصراف کوکبی واتصال کوکبی دیکر منحصر بود
بجرم یا بشعاع یا کوکبی در برج دوم او بود ودیکری در دوازدهم او از حصار کویند اما قوای
کواکب بر سه کونه است نوع اول ذاتیست وان آنست که کوکب در حظی باشد از حظوظ خود که
بغیر طوالع واز مان متغیر نشود مثل بیت وشرف وحد ومثلثه وامثال آن که مقرب مفصل ومبین
کردد وهمچنین از قوای ذاتیست بودن کواکب در نطاق چهارم ما از اصعود در افلاک و استقلال
کویند وسریع السیر ومستقیم الحرکه وشمالی العرض همچنین که صاعد بود ودیکر چیزها که در این روی
بجز ذکر تر در آید وبودن کوکب در قوای ذاتی دلیل سعادتهای ذاتی بود وچون فهم وعقل و
ادراک وکیاست وفراست ومانند آن ونوع دوم عرضیست وآن آنست که بغیر آن ملحق بر
بغیر طوالع باشد وازمانیات مثل آنکه کوکب در اوتاد باشد یا در مایل الاوتاد یا آنکه ناظر باشد بطالع
یا در حیز یا در فرح خود یا غیر اینها که مقرب بحسب وضع وشوع کردد وبودن کوکب در اینحال
درین مواضع دلیل سعادتهای عرضی بود مثل جاه ومال وعزت وحشمت ومانند آن ونوع سیم

الحاول ثمن ناج معقود ولم مجز ودوسلو

مذبوح ودم مسفوح وعاضّ على يديه وصافق
لكفّيه ومرتفق بخدّيه وزار على رأيه و
راجع عن عزمه وقد ادبرت الحيلة
واقبلت الغيلة ولات حين مناص
هيهات هيهات قد فات ما فات وذهب ما ذهب
ومضت الدنيا لحال بالها فما بكت عليهم
السماء والارض وما كانوا منظرين

سعادت وآن آنست که کوکب بنظر دوستی بکوکب سعد ناظر باشد یا آنکه در برجی باشد که دو کوکب
وسعود ار اسنه بقوت ذاتی و عرضی محیط باشند یا آن کوکب هم در آن برج یا آنکه یکی در دوم
آن برج باشد و دیگری در دوازدهم و آن وضع هر آینه از اقسام حصار باشد پس آن
کوکب را در این حال محصور یا مضغوط بین السعدین گویند و مخفی نماند که همچنانکه قوتهای کواکب
سه نوعست ضعفها نیز سه نوعست ذاتی و عرضی و نحوسی و تفصیل هر یک علی حده آنست که در انواع
قوتی مذکور شد کل النظیره بعد از این باید دانست که قوت و ضعف کواکب از آنچه اکابر ایمان فن
حصر فرموده اند صد و هشتاد و چهار صنف است نود و دو قوتها و هشتاد و چهار ضعفها و تفصیل
یک در کتاب لطایف الاحکام و دلیل المنجمین با حسن وجوه نموده اند پس اختیار عبارت
مختصر و اشارتی موضح باین کتاب نقل نمائیم تا طالبان این فن را تذکره و دستوری باشد
و الله الموفق و المعین پوشیده نماند که قوت و ضعف کواکب را بحسب تأثیر سه قسم کرده اند
عظیم اثر و میانه اثر و حقیر اثر و باز هر یک از این اقسام را سه مرتبه نهاده اند اعلی و اوسط و ادنی
و ترکیب ثانیه علیه میانه این اقسام هر آینه نباشد پس شهادات و مراتب این اصناف از قوت
و ضعف از یکی بود تا نه یعنی آنچه حقیر اثر مراتب باشد او را یک بهره بود یعنی یک شهادت و آنچه
بر تزاید یک یک بهره میرود تا منتهی شود بآنچه عظیم اثر اعلی مراتبست و او را هر آینه نه شهادت بود
اما اصناف قوتهای قسم اول سی و یکست از آنجمله پنج عظیم اثر اعلی مراتبست ١ خانه ٢ درجه
٣ اشراق یعنی بودن کوکب در اقوی بیوت از بیوتات اثنی عشریه و چون طالع و عاشر و
حادی عشر و سابع و تاسع و رابع و خامس خاصه که مشتری از کواکب سعد و ناظر باشند و کمال
این از آنگاه بود که با وجود این حال در نظر از حظوظ ذاتیه خود باشد و دور از رجعت و احتراق و بعضی
با وجود ضعف و وبال و هبوط چون کوکب در یکی از اقوای این بیوت باشد بسیر گیرند و اما این صفت
چه هیچ عرض با ذات معارضه نشود مذکر و هم تصمیم یعنی دوری کواکب از آفتاب بمقدار شانزده دقیقه
و بعضی بعده کرده اند و تصمیم عطارد از همه قوی تر بود زیرا که کسب جوهر آفتاب کند و لهذا او را
در این حال آفتاب ثانی خوانند و تصمیم دلیل جاه و عزت و سلطنت باشد ٥ جرم ثابته یعنی درجه
قمر کوکبی از سیارات مثل درجه قمر کوکبی از سعود و ثوابت شود و بهره هر یک از این اصناف در این
مرتبه باشد و هشتم عظیم اثر او سطر مراتب ١ برج شرف ٢ استقامت سیر ٣ علا یعنی فلک
آن کواکب از فلک آفتاب اعلی باشد ٤ دستوریه ٥ طلوع طریقه بره یعنی بودن کوکب در ربع

ومن خطبة له عليه السلام

فاعملوا وانتم في نفس البقاء والصحف منشورة والتوبة مبسوطة
والمدبر يدعى والمسيء يرجى قبل ان يخمد العمل وينقطع المهل
وينقضي الاجل ويسدّ باب التوبة وتصعد الملائكة
فاخذ امرؤ من نفسه لنفسه واخذ من
حيّ لميّت ومن فان لباق ومن ذاهب لدائم امرؤ خاف
الله وهو معمّر الى اجله ومنظور الى

شرف آفتاب و شرف قمر و بهره هر یکی از این اصناف در این مرتبه هشت باشد و هشت عظیم اثر ادنی مراتب
بیت الشرف علوی را و تقریب سفلی را ٢ بیت الاقبال ٣ درجه طالع ٤ درجه عاشر
٥ عدم عرض ٦ وزده اوج ٧ از ده مدبر و سطی ٨ اجرام ٩ دفع قوت ١٠ وضع طبیعت ١١
حیول در مکان یعنی بودن کوکب در حظوظ خویش قوی حال ١٢ ذو الجنس یعنی بودن
کوکب در عاشر و مطرح شعاع هر دو تربیع او فوق الارض ١٣ قمر در قران یعنی
کوکب که در قران کواکب دیگر سفلی باشد یعنی بعد او از مرکز عالم اکثر باشد و زان دیگران
قرا و راست و این اکثریت بحسب اجزای نصف قطر حامل و تدویر هر کدامست نه فی نفس الامر
١٤ امارجت سعود ١٥ احد ١٦ امکان سهم السعادة ١٧ ظهور یعنی تحت الشعاع نباشد ١٨
جمع نور ١٩ نقل نور ٢٠ استیلا بر جزو مقدم و بهره هر یکی از این اصناف در این مرتبه شش باشد اما
اصناف قوتهای قسم دوم چهل و چهار است ده میانه اثر اعلی مراتب ١ اقامت که به استقامت
٢ سرعت سیر ٣ حد سعد ٤ علی مثلثه ٥ صعود در فلک اوج ٦ صعود در فلک تدویر ٧
صعود در شمال یعنی در شمال معدل النهار بود و مع هذا غایت ارتفاع او در وز بروز شهادت
بود ٨ بودن کوکب فوق الارض ٩ بودن کوکب مذکر در بروج مذکر و مونث در بروج مونث
١٠ بری از نحوس و بهره یکی از این اصناف در این مرتبه شش باشد و یازده میانه اثر او سط مراتب
١ استعلا یعنی بودن کوکب در دهم و یازدهم دیگری ٢ تربیع مستقبل ٣ عرض شمالی ٤ زیادت
نور ٥ زیادت قدر و این هر وقتی باشد که کوکب در نطاق سیم و دوم باشد اما زیادت نور در
قمر وقتی بود که در تربیع اول که او را با آفتاب افتد در گذشته بود و بدوم نرسیده ٦ زیادت سیر
٧ زیادت عدد ٨ زیادت حساب در قمر وقتی که صاعد باشد ٩ درجه سعادت ١٠ اقترانی
مثلثه اولی سعد ١١ ربع مذکر مذکر را و ربع مونث مونث را ١٢ وجه ١٣ نه بهر ١٤ مثلثه ثانیه
١٥ دوازده بهر و بهره هر یکی از این اصناف در این مرتبه پنج هفده میانه اثر ادنی مراتب
١ بیت مایل ٢ بیت فرح ٣ بیت قوت ٤ بیت مذکر مذکر و بیت مونث مونث ٥ بیت سعد
٦ مثلثه ثالثه سعد ٧ نصرت یعنی قوت صاحب بیت چه هر گاه در هر خانه نام کوکب حال در آن
خانه باشد و دلیل عاقبت آن ٨ اعانت یعنی هر کوکبی که در خانه صاحب شرف آن خانه را
باید او را اعانت کند چنانکه مریخ آفتاب را در حمل و در این باب نظر شرط نیست ٩ استعانت
یعنی هر کوکب که در برج شرف خود بود هر آینه از کوکبی که صاحب بیت آن برجست استعانت خواهد
اما در این باب نظر شرطست ١٠ الفت ١١ مکافات نصرت ١٢ احصار میانه دو سعد ١٣ ابوه

عمله امرؤ الجم نفسه بلجامها وزمّها بزمامها

فامسكها بلجامها عن معاصي الله وقادها
بزمامها الى طاعة الله ومن كلام له عليه السلام

كميل
بن زياد النخعي
قال كميل بن زياد اخذ بيدي امير المؤمنين علي بن
ابي طالب عليه السلام فاخرجني الى الجبان
فلما اصحر تنفس الصعداء
ثم قال يا كميل ان
هذه القلوب اوعية
فخيرها اوعاها فاحفظ عني ما اقول
لك الناس ثلاثة
فعالم رباني و
متعلم على سبيل
نجاة

كوكب نهاري بروز تحت الشعاع وليلي بشب واين قوت خاص افتاب است ۱۴ تیامن از
افتاب یعنی در نصف لیلی باشد از فلک ۱۵ در بحبان ۱۶ ادرجان ۱۷ نصف[illegible] و
بهره هريكي ازين اصناف درين مرتبه چهار است اما اصناف قوتهای قسم سیم پانزده است ۱ بیخ
حیز اثر اعلی مراتب ۱ درجه سعد ۲ نه بهر سعد ۳ اثنی عشریه سعد ۴ درجه بیره ۵ درجه مظلمه
زجل احقط لجهة مناسبة وبهره هريكي ازين اصناف درين مرتبه باشد و بعضی حیز اثر اوسط
مراتب ۱ در بحبان سعد ۲ ادرجان سعد ۳ هفت بهر سعد ۴ درجه مذکر مذکر را و مونث
مونث را ۵ نصف صاعد از طالع ۶ برج موافق مزاج با برج موافق خوی و این هر دو از
منسوبات بروج وکواکب که در باب سابق تعیین شده واستنباط توان نمود وبهره هريكي ازين
اصناف درین مرتبه دو باشد و پنج حیز اثر ادنی مراتب ایم بهره واین خاص است بنیرین
و دو دیگر کواکب چنان باشد که بروز دو بهر آفتاب و بشب در بهر ماه باشد ۲ برج شمالی
۳ برج دولت و ما بجهة معرفت دوستی و دشمنی کواکب جدولی وضع کردیم تا بحبان این فن
را مفید باشد و جدول این است ۴ برج مستقیم الطلوع ۵ ولایت واین خاص است بنیرین چنانکه
در روز ولایت آفتاب را بود و در شب ماه را و بهره هريكي ازين اصناف درین مرتبه یکی باشد
اما اصناف ضعفهای قسم اول سی و هشت از آنجمله هفت عظیم الاثر اعلی مراتب ا وبال ۲ درجه
هبوط ۳ احتراق و حدان از هر طرف شش درجه بود ۴ کسوف آفتاب را خسوف ماه را ۶
کسوف کواکب را یعنی مستور قمر گردند با جوم ثابته نحس بیان شرح که در ثانیه سعد گفتیم و بهره
هريكي ازين اصناف درین مرتبه نه باشد شش عظیمه اثر اوسط مراتب ا برج هبوط ۲ رجعت
۳ تحت الشعاع ۴ طریقه محترقه یعنی بودن کوکب در مابین درجه هبوط آفتاب و هبوط قمر ۵
انحطاط فلکی یعنی فلک کوکب از فلک آفتاب منحط باشد ۶ جوز مقدم و دو تربیع او و بهره هر یکی
ازین اصناف درین مرتبه هشت باشد و بیست و دو عظیم اثر ادنی مراتب ا تغریب علوی را و تشریق
سفلی را ۲ دوری از منطقه ۳ استقبال فلک یعنی درجه هفتم از طالع ۴ درجه رابع ۵ هبوط
ثامن ۶ نقطه حضیض اوج ۷ نقطه حضیض مدویر ۸ ذوالیادین یعنی بودن کوکب در ربع و
مطرح شعاع ربعی او تحت الارض ۹ انکار ۱۰ ابت ادبار ۱۱ نحسین در قران ۱۲
ممازجت نحوس ۱۳ نظر عداوت ۱۳ قطع نور ۱۴ منع نور ۱۵ اشکاث ۱۶ اعراض ۱۷ اعتده
جوزهر برین را خاص ۱ انحوست آفتاب بطلوع نحسین حتی از دو نحوست ماه بطلوع نحسین بعد از و
۱۹ احد نحس ۲۰ ضرر یعنی ضرر زحل مشتری و مشتری عطارد و ضرر آفتاب عطارد و زهره و

وهمج رعاع اتباع كل ناعق يميلون

اره

[illegible]

نقصه والعلم يزكو
على الانفاق وصنيع
المال يزول بزواله
يا كميل معرفة العلم دين
يدان به يكسب الانسان
الطاعة في حياته وجميل
الاحدوثة بعد وفاته والعلم
حاكم والمال محكوم عليه
يا كميل هلك خزان الاموال
وهم احياء والعلماء باقون

زهره را منزه حیث ومنزه قمر برج بلیه بکر واین مشروط است بانکه کوکب منار در حیث کوکب
مضر و باشد و بر عکس مثل زحل در حوت با مشتری در دلو ۲۱ درجه بائنه نحس ۲۲ درجه
سهم قطع وان سهمی بود که از درجه مریخ و زحل و درجه طالع کیرند و بهره هر یکی ازین اصناف درین
مرتبه هشت باشد اما اصناف ضعفهای قسم دوم سی کیت نه میانه اثر اعلی مراتب ا افات بجهة
رجعت ۲ بطلیه بیر ۳ هبوط در فلک اوج ۴ هبوط در فلک تدویر ۵ هبوط در جنوب یعنی در جنوب
معدل النهار بود و مع هذا روز بروز غایت ارتفاع او متناقص بود ۶ بودن کوکب تحت الارض
۷ با برج مذکر مونث را و برج مونث مذکر را ۸ مثلثه اول نحس ۹ غریب در مکان یعنی در آن
برج اوراهیچ حظی نباشد از قوت ضعف مثل آفتاب در سنبله و بهره هر یکی ازین اصناف
درین مرتبه شش باشد و سیزده میانه اثر اوسط مراتب ا برج مدیر ۲ عرض جنوبی ۳
نقصان نور ۴ نقصان قدر و این هر دو در وقتی باشد که کوکب در نطاق اول جهام
باشد اما نقصان نور در قمر وقتی بود که میان تربیع دوم با دل آمس باشد ۵ نقصان عدد
۶ نقصان حساب واین هر دو وقتی بود که کوکب صاعد باشد از تدویر ا نقصان
حساب در قمر وقتی بود که هابط باشد ۷ نقصان سیر ۸ درجه بئر ۹ مثلثه ثانیه نحس
۱۰ ربع مذکر مونث را و ربع مونث مذکر را ۱۱ خلاف حمل ۱۲ وحشت سیر ۱۳ خلای سیر و بهره
هر یکی ازین اصناف درین مرتبه هفت و ده میانه اثر ادنی مراتب ا بت زایل غیر ناظر
۲ بت رجع ۳ بت ضعف ۴ بت مذکر مونث را و بت مونث مذکر را ۵ بت نحس ۶
ضعف خداوند خانه ۷ مناکرت یعنی بودن کوکب نهاری در خانه کوکب لیلی و عکس ۸ جهار
میانه دو نحس ۹ عقد جوزهر مجیر ۱۰ یائس بودن از آفتاب یعنی در دوینه بودن روزی
از فلک و بهره هر یکی ازین اصناف درین مرتبه سه است و نه حیز اثر اوسط مراتب ۱
در بحبان نحس ۲ در وجان نحس ۳ هفت بهر نحس ۴ درجه قسمت ۵ درجه مونث مذکر را
مذکر مونث را ۶ بودن نیرین در درجات دال علی العمی ۷ بودن کواکب در نصف هابط
از طالع ۸ برج مخالف مزاج ۹ برج مخالف خوی و بهره هر یکی ازین اصناف درین مرتبه
دو باشد و سه حیز اثر ادنی مراتب ا برج جنوبی ۲ برج دشمن ۳ برج معوج الطلوع و بهره
هر یکی ازین اصناف درین مرتبه یکی باشد است تمامی بحث در قوت و ضعف کواکب و اما آنکه

ما بقي الدهر اعيانهم مفقودة وامثالهم في القلوب

موجودة هما ان هیهنا لعلما جماد اشاد الی اصدده
لواصبت له حمله بلی اصیب لقناعیر مامون علیه

مستعملا الا الذین للّه ازله انعم ومستطهر بحجه علی عباده وابائه او علی اولی الکلمة فی منقلد له وبصیرة ینقدح الشک فی قلبه لاول عارض من شبهة الا لاذا ولا ذاک اومنهوما باللّه سلس القیاد للشهوة او

ان واحکام گویند که همچنانکه هیچ شخصی نبود در هیچ وقتی که قوة وضعف او باهم آمیخته نبود همچنین هیچ کوکبی نباشد در هیچ موضع که قوة او ممزوج نباشد بضعفی وضعفی بقوتی پس چون خواهند که متوجه احکام نجومی شوند شرط آنست که اول ضعف وقوة کواکب وعامه ضبط کنند بعد از ان بهرهای قوت وضعف را با یکدیگر مقابله کرده واز ان میانه تراخی فاضل باشد در امتزاج یا بحساب المقدار وقت وضعف کواکب معلوم شود وحکمی که در ان کنند مستحکم ومعتمد علیه باشد والله خبیر الراجحین والحکم الحاکمین

باب بیستم
در معرفت اصولی که در اختیارات بکار آید بر نظر سلیمه مخفی نماند که آنچه دانستن آن در اصول اختیارات ضروری است چهار است اول معرفت حد اختیار دوم معرفت فایده اختیار سیم معرفت اختیار اشغالی که مستحق اختیار باشد یا نباشد چهارم حد ضروریات اختیار از احکام فلکی وآن دو قسم است یکی آنکه در وسعت وقت ضروری باشد دوم آنکه در ضیق وقت ضروری باشد پنجم محذورات اختیار او ضایع علویات حد اختیار را اهر یکی از اکابر اهل این نوع تعریف کرده اند وکوشیار از جمله الاصولیین چنین آورده اند که الاختیار تعادة الوقت المختار بلائمة للغرض المطلوب وممازجة لصاحب الطالع اشرا جامحمود او حضرت امام المدققین فخر الملة والدین الرازی در اختیارات علائیه بدین حد تعریف کرده اند وبجهت دفع الزام دو ساخته وخود چنین تعریف کرده اند که اختیار عبارت است از گزیدن وقتیکه بهترین وقتها باشد که یافته شود از آن وقتها که موافق مقصود بود ودر آن حرکت که آن واجب در دولت باشند ونصیر در حواشی شرح ثمره باب بسط لاب آورده که تعریف امام منقوض است بآنکه در صورت مفروضه ممکن است که در وقت ثالث شود که نسبت ایشان بمقصود علی السویه باشد وخود چنین تعریف کرده که اختیار تعیین وقتی است که بهتر از آن وقت نباشد بزعم منجم از اوقاتی که مناسب امر مقصود بود ودر آن که حرکت که شروع در آن امر مطلوب بود اما فایده اختیار مبنی بر مقدمه ایست که بطلیموس که ...... ابن صناعت است در ثمره الفلک در کلمه ششم ایراد نموده وافضل الحکما والمهندسین المحقق الطوسی در شرح این کلمه فرموده که هر طالع که بهمه دلایل وسعود قوی بود انکس را که صاحب این طالع بود در سعادات وخیرات خللی نبود در شقاوت وشر بی نظیر بود

مغرما بالجمع والادخار لیسا من رعاة

[illegible]

اوشبهتا لانعام السائمة کذلک یموت العلم بموت حاملیه اللهم بلی لا تخلو الارض من قائم للّه بحجة اما ظاهرا مشهورا او خائفا مغمورا لئلا تبطل حجج اللّه وبیناته وکم ذا واین اولئک واللّه الاقلون عددا والاعظمون قدرا بهم یحفظ اللّه حججه وبیناته حتی یودعوها نظرائهم ویزرعوها فی قلوب اشباههم هجم

واین هر دو یا غیر موجود بود یا نادر الوجود پس اکثر طوالع ودلایل از هر دو ضعف باشد وبعد از تمکن دلایل خیر وشر هر گاه که بران قرار گیرد واز اقوام ان دلایل خوانند وچون اختیاری کنند جهت شخصی که انکس را که طالع باشد وطالع تحویلی یا دلیلی خاصه در ایامیکه اختیار در ان ایام کنند وهر یکرا قومی باشد پس اگر هر دو قوام در طرف سعادت متساوی باشند وسعادت اختیار بآن منضم شود وانتفاع آن شخص بآن اختیار در غایت کمال بود واگر در طرف سعادت متفاوت باشند وسعادت اختیار از قدر تفاوت میان هر دو زیاده همچنان باشد که اول اما اگر در طرف سعادت متفاوت باشند وسعادت اختیار مساوی قدر تفاوت بود از ان اختیار اثری زیادت وسعادتی محسوس نشود وهمچنین اگر کمتر از ان بود اگر چه استعمال اختیاری در ان هر دو صورت مودی بصلاح باشد چه وجود ان اختیار را فی نفس الامر فایده خالی نباشد وبرین قیاس باید کرد انجا که یک قوام در طرفی بود ودیگر قوام در طرف دیگر یا هر دو در طرف نحوست باشند انتهی کلامه پس بنابر آنچه محقق فرموده مشکل میشود بانکه شخصی در نحوست وقت مشغول بامری شود واثر سعادت یابد یا در سعادت وقت بهمان اشتغال یابد واثر نحوست یابد با اثر هیچ واحد ودر دو شخص مشتغل بامر واحد متساوی نبود وهمچنین در باید سخن کسیکه گوید که اگر دلایل اصلی وتحویلی شخصی که محتاج سعادت اختیار بالغ فی الکمال اما معرفت اشتغالی که مستحق اختیار باشد یا نیست که مقرر باید که هر شغلی که هر روز یا هر هفته چند بار محتاج الیه باشد ودر ان شغل حاجت باختیار نیست زیرا که هر چه باختیار نیست محتاج الیه باشد ودر آن شغل عادت بران جاری شود وامور عادیه قایم مقام امور طبیعی باشد کما یقال العادة طبیعة ثانیة للانسان وظاهر است که در امور طبیعی اختیار مدخل نیست اما در اشغال دیگر که هر آینه مستحق ومحتاج اختیار است وقتی اختیار باید کرد که قمر وبیت قمر صاحب بیت قمر وکوکب که شغل مفروض منسوب باو باشد مثل آنکه زراعت منسوب بزحل است ودعوی امور شرعیه منسوب بمشتری وعلی هذا وطالع وقت اختیار وصاحب طالع وخانه منسوب الیه باشغل مثل آنکه خانه نهم منسوب الیه سفرات وخانه چهارم منسوب الیه زراعت وعلی هذا وصاحب این خانه اینها همه یا بیشتری صالح الحال باشند وضروریات اختیار در سعت وقت که در مقدمه موعود بود بهمین هشت چیز است وبعضی هفت گفته اند موافق آنچه امام در اختیارات علائیه آورده ومحقق طوسی در سلک نظم کشیده وهو هذا اختیار هر چه داری عاشر جهر او بر جای

بهم العلم علی حقیقة البصیرة

وباشروا روح اليقين واستلانوا ما استوعره المترفون
وانسوا بما استوحش منه الجاهلون وصحبوا الدنيا

ناپوده کار تو نیکو همیدان متوقف حال به سعود باید حال برج حمایش حال طالع همایش صاحب العرض
صاحب عرض و رعایت حال قمر و متعلقات و در این امر دون دیگر کواکب بنا بر آنست که قمر قریب ترین
بارض از باقی اجرام پس تأثیر او در عالم سفلی ظاهر باشد و ایضاً اسرع سایر سیارات است پس
بسبب او تغیرات عالم عناصر اکثر باشد و نیز قمر از غایت سرعت انوار کواکب دیگر را ممزوج
کرده اند و آن امتزاج سبب حدوث حوادث گردد کما قال البقراط ان القمر هو المتوسط من الاجرام
السماویه و الارضیه و هو المودی من الاجرام العلویه الی الاجرام السفلیه اما رعایت طالع وقت
و صاحب او بنا بر آنست که طالع را دلیل تن گرفته اند و صاحب طالع را دلیل نفس و رعایت نفس
و حفظ بدن عقلاً و شرعاً از واجبات است اما رعایت کوکب و برج منسوب الیه بفعل لایخ و ظاهر است
و محتاج به بیان و برهان نیست و چون این هشت چیز که صلاح کار ایشان در اختیارات است
واجب و لازم بعضی کوکبند و بعضی بیوت صلاح کار هر یک از آن دو نوع غیر صلاح حال آن
دیگر است پس بیان هر یک جدا جدا در آمده میگر باید که صلاح حال بیوت آنست که از جوم
با شعاع نحس خالی باشد و سعدی بجرمی یا بشعاع ناظر باشد بایشان و صلاح حال کواکب
آنست که مسعود باشند بنظر سعود و مع هذا بقوتی دیگر که هر آینه قوتی ذاتی و عرضی است همه با
او داشته باشند و فساد حال بیوت و کواکب بقیاس برین که مذکور شد معلوم شود یعنی فساد
حال بیوت آنست که از جرم و شعاع سعدی خالی باشد و نحسی جرم یا بنظر عداوت ناظر باشد بایشان
و فساد حال کواکب آنست که منحوس باشد بجرم یا بنظر عداوت منحوس و مع هذا بضعفهای دیگر
همه یا بعضی مبتلا باشد و اگر صاحب بیت قمر در وقتی اختیار منحوس باشد یا بتقدیر یکه منحوس
نباشد از دنائت دلیلی بود صلاح حال قمر فائده نرساند زیرا که قمر دلیل ابتدا بود خداوند بیت قمر
دلیل عاقبت و ظاهر است که حسن عمل حسن عاقبت و جمعی گویند که چون خانه عوض خداوند بیت
منحوس بود صلاحیت سایر دلایل فایده نرساند و بعضی از اصحاب تجربه درین باب مبالغه
ابراد نموده اند و اگر صلاح حال قمر که در اختیارات دلیل ابتدای امور است میسر نشود دلالت
کند که آن مهم در ابتدا بحسب دلخواه نباشد پس بجهة اصلاح این فساد دو یکی از سعدین جهد نمود
کرد که در طالع یا عاشر باشد چه طالع دلیل ابتدا امورات و عاشر دلیل اعمال و اشغال و اگر
صلاح هر دو میسر نشود لیکن حاجت بیت قمر صاحب بیت قمر سعود است عند الضرورة جایز باشد

بابدان ارواحها معلقة بالمحل الاعلى اولئك خلفاء الله في ارضه والدعاة الى دينه آه آه شوقا الى رؤيتهم انصرف اذا شئت

ومن كتاب له عليه السلام الى عثمان بن حنيف الانصاري وهو عامله على البصرة وقد بلغه انه دعي الى وليمة قوم من اهلها فمضى اليها

اما بعد يا ابن حنيف فقد بلغني

ان رجلا من فتية اهل البصرة دعاك الى مأدبة فاسرعت اليها تستطاب لك الالوان وتنقل اليك الجفان

الا آنکه آن مهم در ابتدا فاسد و ضایع گردد و در انتها بصلاح باز آید و ضرر رعایت موعوده حتی المقدور
عند ضیق الوقت همین ها است که مذکور شد اما امور که رعایت آن سبب کمال اختیارات است
بسیار است و بعضی از آنجمله یک چیز که الیق و اجدر است اختصار نموده میگوئیم باید که در اختیارات
نهاری اولی و انسب آن بود که طالع در برج قمر در برج نهاری بود و در اختیارات لیلی بروج لیلی
و بروج نهاری و لیلی قبل ازین در باب شانزدهم ذکر یافته اما محذورات اختیارات بسیار است
و آنچه جمهور بر آن متفق اند آنست که میباید که قمر تحت الشعاع و مجاسد نکند و ذنب و طریقه محترقه
و محصور بین النحسین و خالی السیر و وحشی السیر نباشد و خلاف سیر او هم است از آنکه منصرف از
نحسی باشد یا از سعدی الا آنکه انصراف او از نحس شده است و بعضی نظر عداوت میانه خداوند
خانه قمر و قمر همچنین نظر عداوت قمر با نحوس شده است و سقوط و از طالع وقوع او در وبال
در اواخر بروج که حد نحسین است و بطوء سیر و هبوط او و در جنوب از جمله محذورات شمرده
و ایضاً میباید که نیرین اسفل اجرام در طالع نباشند زیرا که شنه گشت میانه نور و ظلمت پس اگر
حلول نیرین در طالع اتفاق افتد چون بطوء کواکب اند هر آینه طالع بر حالت طبیعی نماند و در اختیارات
باعث عوارض مکروهه گردد و مخفی نماند که مداخل مجربه این فن این منع همین درین باب
بنظر رسیده و امام ما سبب آن از ابو مظفر حکیم چنین نقل نموده که ماه در غایت رطوبت است
پس تأثیرات غریبه در دماغ بسهولت ظاهر شود و چون در طالع بود تغیرات عظیم در وی پدید
آید بسبب آن اشتراک که مذکور شد لیکن مولانا کمال الدین حسین واعظ در لوایح القمر آورده
که حق آنست که شمس نیز در طالع نباید و از بعضی فضلا این دو بیت نقل نموده از قول حکیمان
بجهان در شمرات تأثیر که بود بطالع اندر ضرر است این کار جهان را زان سبب خطرات
کاندر برج طالع هر روز خورست بر تقدیر بعض نیرین را در طالع در جمیع اختیارات جایز
نداشته مگر در اختیار کاری که نجات و دوام آن مطلوب بود ظاهر این قید در باب ادب
باشد که دوام را که قمر اسرع کواکب است سبقی نباشد و در اکثر کتب و رسایل که منع وقوع قمر از
طالع کرده اند که اما در بیع و شری و سرعت و تعجیل مطلوب است کما قال کوشیار القمر فی الطالع
مذموم فی جمیع الاختیارات الا فی الشراء والبیع اذا کان مسعوداً و در امور مخفی شدن است
مثل گریختن از حبس و قطاع و نقل بلاد و فرار استعمال سموات و مهالک مهلکات باید که قمر منحوس
باشد لیکن بشرط آنکه از ابواب معتبره و بیوت مقصوده زایل باشد با حصول مطلوب خلل برز نشود

وما ظننت انك تجيب الى طعام قوم عائلهم مجفو وغنيهم مدعو فانظر الى ما تقضمه من هذا المقضم فما اشتبه عليك علمه فالفظه وما ايقنت بطيب وجوهه فنل منه الا وان

لكل مأموم اماما يقتدي به ويستضيء

بنور علمه الاوان امامكم قد اكتفى من دنياه بطمريه ومن طعمه
بقرصيه الا وانكم لا تقدرون على ذالك ولكن اعينوني

وحس است که دردو ازدهم یا هشتم باشد که بیت عداوت و خصوم است و در امور یکه مطلوب شهرت شیء
باید که شمس که اشهر کواکب است فوق الارض باشد تا مشهور شد این کار که الشمس فی وسط النهار
شود و همچنین باید که قمر بنظر دوستی متصل بکوکبی باشد که شغل مفروض را بان کوکب است
باشد و چون این حکم خاص نیست با مور طالبه الشهرت بلکه عام است در جمیع امور از نوع جهته
او را با دیگر احکام ضم ساخته میشود باید که بالجمله در هر شغلی برج طالع و موضع قمر و کوکبی که
قمر متصل با و باشد باید که مناسب ان شغل باشد و بعد از تقریر این اصول شغول باید شد
بسفر باید که مثلا از برای دیدن ملوک و اشراف قمر در مثلثه آبی باشد که سرطان و عقرب
و حوت است چه اول الی برج حیت و خانه قمر که کوکب نبات ملوک است و ثانی خانه مریخ که کوکب
امرا و سلاطین است و ثالث خانه مشتری که کوکب عظما و اشراف است و اسد هر چند خانه آفتاب
اما بحسب صورت دال باشد بر توحش و تسلط پس مختار عدم اختیار او باشد و ایضا باید
که قمر ناظر آفتاب باشد یا مشتری نظر مودت تا صاحب اختیار منظر عنایت و شفقت
پادشاه یا ان بزرگ مسخر و مستعد گردد و اگر مراد از دیدن طلب عمل باشد باید که صاحب
خانه ثانی از نحوس بری باشد و بیکدیگر متصل بنظر مودت و اگر مراد طلب حاجت باشد
باید که طالع برج اسد باشد و قمر در بیت عاشر مشرف و متصل بسعود و اگر صاعد زاید النور
بود نور علی نور باشد و از برای جلوس پادشاه بر سریر مملکت قمر در اسد یا عقرب باشد
که دو برج ثابتند چه ثبات درین امر محمود است و مع هذا اول خانه آفتابست که کوکب ملوکست
و ثانی برج که کوکب امرا و سلاطین است یا در یکی از دو خانه مشتری چه مشتری سعد اکبر است
و دلیل امیر و بوستان چیز منقلب و محمد ایوب که یکی از علمای احکامست عقرب را درین امر جایز
نداشته بسبب هبوط قمر و حوت و دست عقرب که صاحب حرکت و ایضا باید که طالع در
این اختیار از بروج ثابته باشد و مستقیم الطلوع داوتاد این برای النحوس و ایضا قمر باید
که زاید النور باشد و ناظر با فتاب بنظر مودت چه آفتاب کوکب ملوکست و اگر درین
حال آفتاب در وتد السماء که ارفع بیوتست باشد احسن و اعلی بود خاصه که وسط السماء در
هنگام بیت الشرف او باشد و از برای تعلیم و همچنین ابتدای کتابت قمر در برجی انسی باشد
زیرا که تعلیم و صنعت کتابت مخصوص است بنوع انسانی که مدرک کلیات است ناظر بعطارد
کوکب او بیان و کتابت یا مشتری که کوکب علم و فقهاست بنظر مودت تا معلم بر تعلیم

والنفس مظانها فی غد جدث

شفیق و مهربان باشد و اولی آن بود که این دو کوکب نیز در حال استقامت بیکدیگر
متصل باشند و حذر باید کرد زیرا که مریخ و زحل در طالع باشند چه اول دلیل نفرت
و ثانی دلیل نسیان متعلم بود در تعلیم علوم موسیقی باید که قمر در خانه احد السعدین متصل با
دیگری باشد بنظر مودت و طالع برج هوائی بود چه حصول صورت و نغمه استعانت هوا بود
و از برای سفر باید که قمر در برج ارضی بود بنا بر مناسبت و منقلب باشد یا ذو جسدین تا آن
سفر زودی بمنتهی رسد و نشاید که برج ثابت باشد خصوصا عقرب که دلیل گرانی سفر
و شقت و خوف راه باشد و حدیث پیغمبر صلی الله علیه و آله و سلم که لا تسافروا و القمر فی العقرب
درین باب شاهد و معتمد است و ایضا باید که قمر متصل بمریخ بنظر مودت تا خوف قطاع
طریق بود در رفقا و سپاهیان قافله مشفق و متفق باشند و از ایشان امداد و اعانت
برسد و اگر آفتاب یا مشتری متصل بود هم شاید و اولی آن بود که خداوند قمر متصل بقمر
باشد و سعود طالع وقت درین اختیار برج منقلب با سعود بنظر مودت نیز این دو جهت
باید کرد و از آنکه ماه در رابع بوده خداوند طالع از طالع ساقط که اینها همه دلیل شقت
و عسرت مسافر بود و از برای سفر بحر قمر در برج آبی باشد بجهت مناسبت و محمود بود برج خاکی
جایز داشته بنا بر نسبت بمقصد و خوف غرق و چنانکه در سفر بر گفتیم که موضع قمر برج
منقلب بود یا ذو جسدین برادر نحوس و باید که متصل بیکی از سعود بود تا کشتی بسلامت
بکذرد و سعود بودن بیت تابع در هر دو نوع سفر از جمله اتفاقات حسنه باشد و حذر
باید کرد از اتصال قمر بزحل و بکوکبی که مقیم باشد و همچنین حذر باید کرد از حلول کوکب
مقیم بطالع که اینها همه دلیل سکون کشتی و فرو ماندن سکان او باشد و از برای دخول
بلد قمر در برج ثابته باشد اگر مطلوب اکثر شاقات باشد در آن بلد و اگر دو جسدین تا
باید که متصل بسعود بود تحت الارض نباشد مگر آنکه مقصود از دخول آن بلد اخفا باشد
و ایضا باید که خداوند خانه ماه تحت الارض بوده و نظر ماه بطالع یا خداوند طالع در آن
از جمله اتفاقات حسنه باشد و از برای نو بریدن و پوشیدن باید که قمر در برج منقلب یا ذو
جسدین بود زیرا که انقلاب باعث استبدال بود که در لباس بجمیع ایان رغبت است
لیکن فقرا و مردم بی بضاعت را ذو جسدین اولی است تا مدتی لباس ایشان از اندراس

لا طمع له فی القرص ولا عهد له بالشبع او ابیت

مبطانا وحولی بطون غرثی واکباد حرّی او اکون کما قال القائل وحسبک داء ان تبیت ببطنة وحولک اکباد تحن الی القد

محفوظ و مصون ماند و باید که قمر درین اختیار متصل بزهره باشد که کوکب ارتب و ترتیب است و حذر باید کرد از بودن قمر در برج ثابته که مستلزم ثبات است خصوصا اسد که درین امر بسیار مذموم است چه ثابت برین بر وجه است بسبب کثرت مطالع و قرب بسمت الراس و ایضا صورت دوات برنوش و متسلط و گویند هر که در حال وقوع قمر در اسد لبس لباس نو شود آن لباس در بروی بسوزد بلکه باقی شود که هم تلف شود و بودن قمر درین حال بمقابله یا بمقارنه قرانات مشعر باشد بر آنکه لابس همان ملبوس را در گریبان خاک کند کما اشار الیه الامام فی اختیاراته و از برای نکاح قمر در بروج ثابت باید کوشیار و صاحب روضة المنجمین گفته زیراکه درین امر ثبات و دوام مطلوب است و مرغوب جز نصف اول عقرب که هبوط قمر انجا در غایت نحوست و بعضی تمامی برج عقرب را مکروه دانند یا در میزان باید که خانه زهره است یا در قوس که خانه سعد اکبر است متصل بزهره که کوکب عیش و عشرت است و اگر مشتری ناظر باشد سعادت آن اختیار مضاعف گردد خصوصا که قمر زاید النور باشد و نشاید که در حمل و سرطان و جدی و دلو و موضع زحل و ذنب باشد که اینها سبب نفرت و تفریق گردد و در زفاف باید که قمر در برج ثابت باشد چه در سعادت و دوام خوف طلاق و فراق بود بغیر از عقرب چه عقرب خانه مریخ و هبوط قمر است و این سبب یا بزکاری و خصومت شود یا در یکی از خانهای عطارد و بنابر مناسبت چه سنبله بصورت جاریه بکر تصور کرده اند و لهذا او را عذرا گویند و جوزا بصورت دو کوکب متعانق و صاحب روضة المنجمین گوید این اختیار بنا بر آنست که زن بسته بود اگر بکر باشد ازاله بکارتش در توقف افتد و ایضا باید که قمر بزهره متصل بود که کوکب عشق و محبت است سیما که زهره سلیم و صالح الحال باشد و در استحمام قمر در برج آبی یا آتشی باید چه حمام مسخن است یا ملایش است متصل بیکی از سعدین تا باعث آسایش شود در بوزه کردن باید که قمر در برج آبی بود متصل با قتاب یا بکی از قوانی یا باطل بود بنظر مودت و در سر تراشیدن باید که قمر در برج ذو جسدین باشد الا آنکه دکوشیار در برج آبی جایز داشته و باید که متصل بود بیکی از سعدین و حذر باید کرد از آنکه قمر در حمل یا در طالع بود و در فصد قمر ناقص النور باید زیراکه نقصان نور قمر باعث نقصان رطوبت ابدانست چنانکه در طبایع کواکب مذکور شده و چون چنین باشد خون صالح صرف شود

اعتسف طریق المتاهة وکانی بهایلکم

وداد برد

والا اخراج خون بسیار مطلوب باشد زیادتی نور قمر جایز بود و ایضا باید که قمر در برج آتشی بود چه آتش رافع رطوبت است یا در برج هوائی بنا بمناسبت طبیعت دم غیر جوزا زیراکه جوزا متعلق است بدست و حلول قمر در بروج هر عضو باعث توجه رطوبت بدن باشد بان عضو و این مقتضی نقص مواد است پس با حصول رطوبات و نقص مواد آهن بان عضو رسانیدن مقتضی تعب باشد و در تاریخ روضة الصفا مذکور است که اتابک که یکی از امرای سلطان محمود سلجوقی بود موجب فرمان متوجه اذربایجان شد و چون بزنجان رسید و قتیکه قمر در جوزا بود فصد کرد از نقصان رگ دستش گسیخته شده در همان ایام رشته حیاتش او منقطع رسید و نیز گفته اند که ملاقات آهن بعضوی که قمر در بیت ان عضو بود مصلحت نباشد و بیت هر عضوی در منسوبات بروج مذکور شده و برج هر عضوی از ان قیاس توان نمود هر گاه حمل نیز در طالع گیرند و باقی و احمد عبد الجلیل سجزی که یکی از علمای احکام است بثبات بروج و در فصد شرط کرده است و بعضی دیگر برج مذکور شرط کرده اند و حذر باید کرد از آنکه نحسین با قمر در طالع باشند که اگر چنین باشد موضع حجامت ناسور شود و ورم کرده و ایضا حذر باید کرد در وقوع نحسین در هشتم طالع و هشتم موضع قمر که بیم خطر باشد و در حجامت باید که موضع قمر و طالع بروج هوائی باشد و متصل بقمر احد السعدین و حذر باید کرد از حلول قمر در ثور و از بودن نحسی در ثانی با ثامن برین و محمد ایوب وقوع در تحت شعاع افتاب نیز جایز نداشته اند و در مسهل خوردن باید که قمر ناقص النور و در بروج آبی بود و فوق الارض و محصور بین السعدین شرط است که متصل بتحت الارض باشد و حذر باید کرد از آنکه قمر در اسد بود و یا متصل باشد بعلویین که اتصال زحل دیگر علتها عارض شود و از اتصال مشتری فعل دوا ضعیف گردد و در قی دعوی کرده اند محمد ایوب وقوع در حمل جایز داشته و کوشیار و بیرانی در حمل و ثور و طیلبوس بروج آتشی بیکی شرط نظر زهره سیما که فوق الارض باشد و در ختنه کردن باید که قمر ناقص النور باشد و در برج آتشی بسبب آنکه در فصد گفتیم متصل بزهره که کوکب سرور و تماشا است یا مشتری که کوکب شریعت و ملت اسلام است و اگر مشتری درین وقت مشرق و فوق الارض باشد احسن اعلی بود و نشاید که قمر در عقرب باشد که متعلق بآلت تناسل است که درین حال ملاقات حدید باین عضو مصلحت نباشد چنانچه در فصد گفتیم یا متصل بزحل باشد که ابحا نیز مصلحت این نیست زیراکه دلالت کند بر تعفن و ناسور شدن زخم و در بند خوردن قمر در برج آتشی باشد بنا بر مناسبت ریح و اگر طالع نیز ازین بروج باشد بهتر باشد و ایضا باید که خداوند ساعت

فحملت علی غاربک و قد انسللت من مخالبک و افلت من

حبائلك واجتنبت الذهاب في مداحضك اين القوم الذين غررتهم بمداعبك
اين الامم الذين فتنتهم بزخارفك ها هم رهائن القبور ومضامين اللحود

والله لو كنت شخصا مرئيا وقالبا حسيا لاقمت عليك حدود الله في عباد غررتهم بالاماني وامم القيتهم في المهاوي وملوك اسلمتهم الى التلف واوردتهم موارد البلاء اذ لا ورد ولا صدر هيهات من وطئ دحضك زلق ومن ركب لججك غرق ومن ازور عن حبائلك وفق والسالم منك لا يبالي ان ضاق به مناخه والدنيا عنده كيوم حان انسلاخه اعزبي عني فوالله لا اذل لك فتستذليني ولا اسلس لك فتقوديني وايم الله يمينا استثني فيها بمشية الله لاروضن نفسي رياضة تهش معها الى القرص

باشد او نه طالع اتصال محمود بود اگر خواهند که برده از او گسستند باید که ماه زاید النور باشد و متصل
بسعدی که مشرق باشد و ایضا باید که طالع و صاحبش بری از نحوس باشد و در چهارپای [illegible]
کو شمار گوید که قمر در برج ثابته باشد و محمود ایوب در بروج ذوجسدین جایز داشته و حق
که در برجی باید که بر صورت ذوات الاطلاق باشد و بجهت چارپای و سواری بارکش همه [illegible]
هنرات و ایضا باید که قمر متصل بکوکب مستقیم باشد و او تاد و بیت سادس و صاحبش صاحب [illegible]
بود و در تعلیق برج باید که قمر زاید النور والحساب بود و در برج معوج الطلوع متصل بسعدی و در [illegible]
مشتری بر عکس یعنی باید که قمر زاید النور والحساب بود و در برج مستقیم الطلوع متصل بسعدی و قمر در [illegible]
گردن قمر در سرطان و حوت یا برج خاکی باید زیرا که حصول ارتفاعات باستعانت آب [illegible]
و عدم جواز عقرب با آنکه برج آبیست بنا بر آنست که هبوط قمر در خانه مریخ است و ایضا باید که قمر متصل
بسعود بود یا برسد بسعی و تثلیث نه بمقارنه و ایضا باید که طالع برج ذوجسدین
باشد و خداوندش حال در برج منقلب ناظر بطالع و مراد از نحوس حذر باید کرد از آنکه قمر ناقص
النور بود که این دلیل قحط و بیم بود و نظر نحوس بصاحب طالع هم از جمله محذورات است و [illegible]
زیرا که آن علامت آفت زرع و کشت باشد و در اجارات اراضی قمر در برج ترابی باید و محمود
السعدین است و نظر حاضرین و ایضا باید که قمر ناظر باشد و خداوند خانه خود در اجزای قوت
قمر تحت الارض باید و در برج آبی و اولا آنکه در ثالث و خامس باشد ناظر بسعود مشتری و [illegible]
حال خلل نظر بود قمر با او و در این امور جمله شرایط است و در درخت نشاندن قمر در برج [illegible]
یا ذوجسدین باید نه منقلب تا درخت استوار بماند تا پربر بود و طالع و بیننه باید که از این برج بود
ایضا باید که قمر متصل بسعدی باشد که آن سعد در طالع یا عاشر باشد شرف خود بود و باید که زحل [illegible]
الحال باشد و حذر باید کرد که از اتصال کوکبی که در هبوط باشد و در بنا نهادن باید که قمر زاید النور
الحساب باشد و در برج ارضی باشد ثابت یا ذوجسدین کما یکفی علی المتصل و نظر سود [illegible]
بالکسیه که در شرف باشد تا آن بنا مبارک و میمون باشد یا در برج هوائی فوق الارض و صاحبه [illegible]
عرض خاک تا آن بنا زود در شقع بود و زحل که کوکب عمارت است باید که در این اختیار قوی حال
باشد و ایضا باید که طالع یا موضع صاحب طالع برج ارضی باشد و تدارک صالح الحال بود و حذر
باید کرد از وقوع زحل در هر حال در بیت رابع و سقوط خداوند خانه قمر از قمر و ایضا منحوس بودن
صاحب طالع تحت الشعاع یا ممازجت نحوس از جمله محذورات است و در بناهای زیرزمین باید که قمر [illegible]

[illegible]

متصل بکوکبی باشد که تحت الارض هابط بود و سیما در جنوب و بطلمیوس در بنای بلاد و قرار
و قوع یافته زیرا که بر مزاج سعود باشد [illegible] طالع کرده است و بودن مریخ با ثابته که بر حال
او بود و در بیت عاشر از جمله محذورات است و [illegible] که این و منع علامت قتل عام باشد و
سعود باید که میان نحوس در این وقت این مقوله را مراعات کرده ایم از برای دعا کردن قمر در یکی
از خانهای مشتری باید متصل بکوکب که در آن مطلب و مقصد مناسبی بوده باشد و بعضی گفته اند
قمر با مشتری متصل باشد و قمر از عطارد با کف الخضیب [illegible] از جانب ابطال گرفته اند
و وصول کف الخضیب بدایره نصف النهار و بین باب مشهور [illegible] قدر که مصدر ایراد او بود
والحاق کردیم در معرفت اختیارات اینجا کافیست و زیاده برین تطویل مقتضی است والله خیر
الوارثین و هو احکم الحاکمین وقد وقع الفراغ من تسوید نسخه [illegible] الطفر فی النصف الثانی
من النصف الثانی من یوم الجمعة من الخمس الثالث من النصف الاول من الثلث الثالث
من النصف الاول من الثلث الاول من النصف الاول من الخمس الخامس من النصف الثانی
من الخمس الثالث من الخمس الثالث من النصف الاول من الالف الثانی من الهجرة علی هاجرها
الف الالف من السلام والتحیة

اذا قدرت عليه مطعوما وتقنع بالملح مأدوما ولادعن مقلتي كعين ماء نضب معينها مستفرغة دموعها اتمتلئ السائمة من رعيها فتبرك وتشبع الربيضة من عشبها فتربض وياكل علي من زاده فيهجع قرت اذا عينه اذا اقتدى بعد السنين المتطاولة بالبهيمة الهاملة والسائمة المرعية طوبى لنفس ادت الى ربها فرضها وعركت بجنبها بؤسها وهجرت في الليل غمضها حتى اذا غلب الكرى عليها افترشت ارضها وتوسدت كفها في معشر اسهر عيونهم خوف معادهم وتجافت عن مضاجعهم جنوبهم وهمهمت بذكر ربهم شفاههم وتقشعت بطول استغفارهم ذنوبهم اولئك حزب الله الا ان حزب الله هم المفلحون
فاتق الله يا ابن حنيف ولتكفف اقراصك ليكون من النار خلاصك

[illegible]

[illegible]